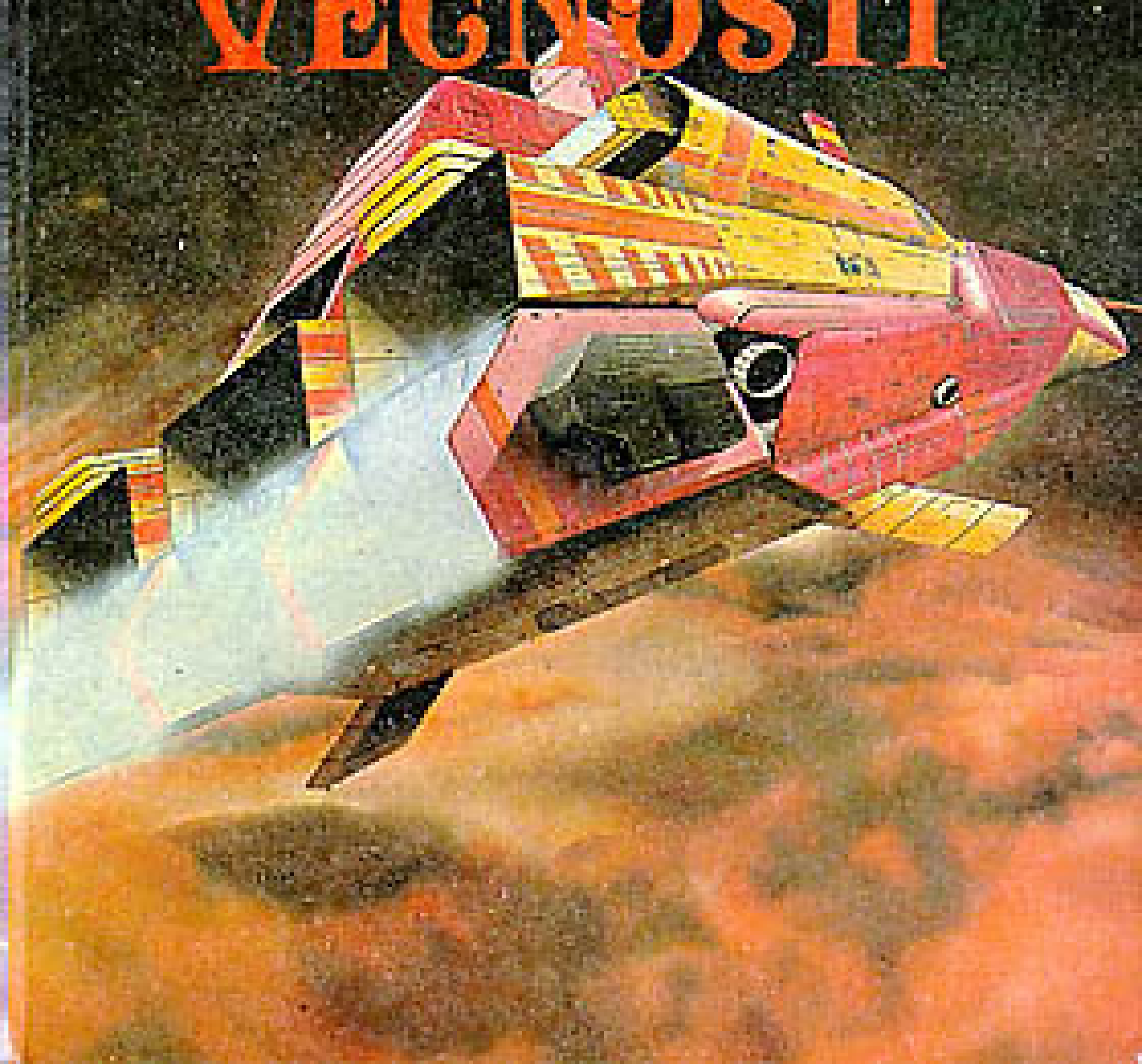

ISAK ASIMOV

KRAJ
VEČNOSTI

1. TEHNIČAR

Endru Harlan zakorači u kapsulu. Strane su joj bile savršeno okrugle i besprekorno su se uklapale u okomiti tunel sastavljen od široko razmaknutih prečaga, koje su se stapale u nerazlučivu izmaglicu skoro dva metra iznad Harlanove glave. Harlan je podesio kontrolne uređaje i pokrenuo polugu za polazak, koja je glatko skliznula.

Kapsula se nije micala.

Harlan to nije ni očekivao. Nije računao ni sa kakvim pokretom: ni gore ni dole, ni levo ni desno, ni napred ni nazad. Pa ipak, prostori između prečaga spojili su se u sivkasto zaleđe koje se pod dodirom činilo čvrstim, mada zbog toga nije bilo ništa manje nematerijalno. Osećao je izvesnu mučnini u stomaku, slabašnu (psihosomatsku?) plimu vrtoglavice, što mu je govorilo da sve ono što kapsula sadrži, uključujući tu i njega samog, hrli nekuda kroz večnost.

Ukrcao se u kapsulu u 575. veku, u operacionoj bazi koja mu je dodeljena pre dve godine. Taj 575. vek predstavljao je najdalju tačku u vremenu do koje je ikada putovao. Sada se, međutim, kretao znatno dalje, čak do 2456. veka.

Pod običnim okolnostima on bi se po svoj prilici osetio pomalo izgubljen u ovom vremenskom bespuću. Njegov rodni vek nalazio se znatno niže - tačnije govoreći, bilo je to 95. stoleće. Taj vek bio je strogo ograničen na atomsku energiju, pomalo sirov, sklon prirodnom drvetu kao konstrukcionom materijalu; izvezio je u gotovo sva doba izvesne tipove destilisanih tečnosti za piće, a uvezio seme karanfilića. Iako Harlan nije boravio u 95. veku od kako se podvrgao posebnim pripremama i sa petnaest godina postao Pitomac, uvek bi iskusio osećaj izgubljenosti kada bi se odveć otisnuo od "kuće". U 2456. stoleću nalaziće se bezmalo dve stotine četrdeset milenijuma od trenutka rođenja, a to je poprilična udaljenost čak i za tvrdokorne Večne.

Pod običnim okolnostima, sve bi doista bilo tako.

Ali Harlan sada nije bio raspoložen da razmišlja ni o čemu drugom, osim o činjenici da su mu dokumenti bili teški u džepu, a plan na srcu. Bio je pomalo uplašen, pomalo napet, pomalo pometen.

Ruke su mu same, bez učešća svesti prikladno zaustavile kapsulu u odgovarajućem stoleću.

Bilo je neobično da se jedan Tehničar oseća napeto i nervozno zbog bilo čega. Šta je ono što je Vaspitač Jerou jedno rekao:

"Iznad svega, Tehničar mora da bude neosetljiv. Promena Stvarnosti, koju on započne, može da utiče na živote ogromnog mnoštva od čak pedeset milijardi ljudi. Milion ili više njih mogli bi da pretrpe tako drastična preinačenja, da bi se posle toga morali smatrati potpuno novim ličnostima. U takvim uslovima, svaka emocionalna zagrejanost predstavlja očigledan hendikep."

Harlan je gotovo divljim pokretom glave odagnao sećanje na učiteljev opori glas. U ono vreme uopšte nije pomišljao da će se jednoga dana i sam naći u tom posebnom stanju. Ali osećanja su ga konačno ophrvala. Ne prema pedeset milijardi ljudi. Šta je u Vremenu on mario za pedeset milijardi ljudi? Bila ja važna samo jedna osoba.

Postao je svestan da kapsula miruje i, uz sasvim kratko oklevanje, da bi pribrao misli, da bi doveo sebe u stanje hladne bezličnosti koje je moralo da odlikuje jednog Tehničara, izišao je iz nje. Razume se, kapsula koju je napustio nije bila ista ona u koju se ukrcao, u tom smislu što se nije sastojala od istovetnih atoma. Obratio je na to isto onoliko malo pažnje koliko bi to učinio i bilo koji drugi Večni. Razbijanje glave oko tajanstvenosti puta kroz vreme, umesto njegovog prihvatanja kao jednostavne činjenice, predstavljalo je obeležje Pitomaca i novopridošlih u Večnost.

Zastao je ponovo začas kod beskrajno tankog zastora Ne-Prostora i Ne-Vremena, koji ga je s jedne strane delio od Večnosti, a s druge od običnog Vremena.

Ovo će mu biti potpuno nov odeljak Večnosti. Svakako, upoznao se u glavnim crtama sa njim, pošto je pročitao ono što se moglo naći u Vremenskom Priručniku. Međutim, ništa nije bilo kadro da zameni neposredno iskustvo, i on se pripremio za prvi šok prilagođavanja.

Podesio je kontrolne uređaje, što je bilo sasvim jednostavno prilikom prelaska u Večnost (a veoma složeno kod prelaska u Vreme, ali to se, srećom, događalo srazmerno znatno ređe). Zakoračio je kroz zastor i istog časa zasenila ga je bleštavost. Automatski je podigao ruku da bi zaštitio oči.

Pred njim se nalazio samo jedan čovek. Harlan ga je u početku video kao kroz maglu.

"Ja sam sociolog Kantor Voj", reče čovek. "Pretpostavljam da ste vi Tehničar Harlan."

Harlan klimnu i reče: "Sto mu Vremena! Kakva vam je ovo dekoracija?"

Voj pogleda oko sebe i reče popustljivo: "Mislite na molekularne filmove?"

"Svakako", reče Harlan. Priručnik ih je pominjao, ali u njemu nije bilo ni reči o ovako luckastoj raskoši svetlosnih odseva."

Harlan je znao da mu je primedba na mestu. 2456. stoleće bilo je utemeljeno na materiji, kao i većina vekova, tako da je od samog početka imao pravo da očekuje da će se tu osećati kao kod kuće. U ovom Vremenu nije bilo ni traga krajnjoj pometnji (za sve koji su rođeni u dobima materije) energetskih vrtloženja iz razdoblja oko 300. veka ili dinamici polja iz perioda oko 600. stoleća. U 2456. veku materija se koristila za sve, od zidova do hrane, što je zadovoljavalo prosečnu udobnost življenja Večnih.

Međutim, postojala je materija i materija. Član nekog stoleća utemeljenog na energiji to verovatno ne bi shvatio. Njemu bi celokupna materija izgledala kao skup manjih varijacija jedne teme koja je nezgrapna, teška i varvarska. Ali Harlan, koji je poticao iz doba materije, pravio je razliku između drveta, metala (sa podelom na težak i lak), plastike, silikata, betona, kože i tako dalje.

Ali materija koja se sastoji isključivo od ogledala!

Bio je to njegov prvi utisak iz 2456. veka. Svaka površina odražavala je i odbijala svetlost. Svuda je postojala opsena potpune glatkoće; efekat molekularnog filma. A u tom neprestanom ponavljanju odraza njegovog lika, sociologa Voja, svega što je mogao da vidi, u pojedinostima i celini, u svim uglovima, vladala je pometnja. Pometnja blistavosti i mučnina.

"Žao mi je", reče Voj, "to je običaj stoleća, a u Odeljku koji mu je dodeljen smatra se da je prikladno usvojiti ga gde god je to praktično. Navići ćete se s vremenom."

Voj je brzo krenuo po pokretnim stopalima drugog Voja, koji se naglavce pružao ispod poda, odgovarajući mu korak na korak. Posegao je prema kontaktnom indikatoru i povukao ga niz uvojiti

klizač do polaznog položaja.

Odrazi su se pritulili; spoljne svetlo se ugasio. Harlan je osetio kako se njegov svet ponovo uspostavio.

"Da li biste sada pošli sa mnom?" upita Voj.

Harlan je krenuo za sociologom kroz prazne hodnike za koje je znao da su do pre samo nekoliko trenutaka predstavljali žarište veštačkog svetla i odraza; išli su rampom do jednog predvorja koje je vodilo u radnu prostoriju.

Tokom tog kratkog puta nisu nikoga sreli. Harlanu je to izgledalo tako obično i normalno, da bi bio iznenađen i gotovo šokiran da je u magnovenju spazio neku priliku kako žurno promiče. Nesumnjivo se već pročula novost da jedan Tehničar dolazi. Čak se i Voj držao na odstojanju, i kada je Harlan slučajno rukom okrznuo njegov rukav, ovaj se trgao kao oparen.

Harlana je pomalo začudila izvesna gorčina koju je osetio zbog svega toga. Mislio je da je opna koju je satkao oko vlastite duše deblja i znatno otpornija. Ukoliko nije u pravu i ako se opna pohabala i istanjila, onda je postojalo samo jedno objašnjenje.

Nois!

Sociolog Kantor Voj nagnuo se prema Tehničaru na način koji je odavao prijateljski stav, ali Harlan je automatski primetio da sede na suprotnim krajevima duže ose prilično velikog stola.

"Milo mi je što je jedan Tehničar vašeg ugleda pokazao zanimanje za naš mali problem ovde", reče Voj.

"Da", reče Harlan hladnom bezličnošću, koja se mogla očekivati od njega. "On ima izvesne zanimljive vidove." (Da li je bio dovoljno bezličan? Njegove prave pobude sigurno su bile očigledne, a krivica ispisana u graškama znoja na čelu.)

Izvadio je iz unutrašnjeg džepa foliju sa sadržajem projekta Promena Stvarnosti. Bila je to kopija koja je poslana Sjevremenskom Veću pre mesec dana. Zahvaljujući svojoj povezanosti sa višim Računarom Tviselom (Tviselom, glavom i bradom) Harlan je bez mnogo poteškoća dobio ovaj posao. Pre no što je odmotao foliju, pustivši da se rasprostire po ploči stola gde će je zadržati blago paramagnetsko polje, Harlan je zastao za trenutak.

Molekularni film koji je prekrivao sto bio je prigušen, ali ne i isključen.

Pokret ruke mu je privukao pogled i za čas je izgledalo da ga odraz njegovog vlastitog lica ozbiljno posmatra sa ploče stola. Imao je trideset i dve godine, ali je izgledao stariji. Niko mu to nije morao reći. Sva je prilika da su mu izduženo lice i tamne veđe iznad još tamnijih očiju delimično davali namrgođen izraz lica i hladnu ravnodušnost - koji su se uklapali u karikaturu Tehničara, kako su ga zamišljali svi Večni. Možda je on gajio samo lažnu predstavu o sebi kao o Tehničaru.

Rasprostro je foliju po stolu i vratio se u neposrednu stvarnost.

"Ja nisam sociolog, gospodine."

Voj se osmehnu. "To zvuči izvrsno. Kada neko u početku ustvrdi kako nije stručnjak na nekom polju, onda to obično znači da će gotovo odmah uslediti neko sasvim određeno mišljenje vezano za to polje."

"Ne", reče Harlan, "ne mišljenje. Samo zahtev. Da li biste hteli da bacite pogled na ovaj sadržaj i da proverite da li ste možda negde napravili neku malu grešku."

Vojevo lice se istog trenutka smrklo. "Nadam se da nisam", reče.

Harlan je držao jednu ruku preko naslona stolice a drugu u krilu. Nije smeo da dopusti da mu prsti mahinalno zadobuju. Nije smeo da se ugrize za usnu. Nije smeo ni na koji način da ispolji osećanja.

Od kada mu se celo životno usmerenje u toj meri promenilo, stekao je uvid u prolazak sadržine projektovanih Promena Stvarnosti kroz administrativni žrvanj Sjevremenskog Veća. Kao Tehničar lično dodeljen Višem Računaru Tviselu, mogao je to da podesi blagim odstupanjem od profesionalne etike. Posebno od kada je Tvisel počeo sve više da posvećuje pažnju svom najvažnijem projektu. (Harlanove nozdrve se raširiše. Sada je nešto malo znao o prirodi tog projekta.)

Harlan nije imao nikakvo jemstvo da će mu u dogledno vreme poći za rukom da ustanovi za čim traga. Kada je prvi put bacio pogled na projektovanu Promenu Stvarnosti 2456 - 2781, Serijski broj V-5, bio je gotovo sklon da poveruje da mu je čežnja sasvim osujetila moć rasuđivanja. Čitav dan je proveo u proveravanju jednačina i odnosa, sa smušenom nesigurnošću izmešanom sa rastućim uzbuđenjem i gorkom utehom da je bar bio upućen u elementarnu psihomatematiku.

Sada je i Voj ispitao iste perforisane kartice, poluzačuđenim i poluzabrinutim pogledom.

"Izgleda mi", reče, "kažem, izgleda mi da je ovo potpuno u redu."

"Posebno vam skrećem pažnju", reče Harlan, "na osobnosti udvaranja u društvu sadašnje Stvarnosti ovog veka. To spada u domen sociologije, a ona je, ako se ne varam, vaša nadležnost. Zbog toga sam i podesio da se čim stignem, sretnem sa vama, a ne sa nekim drugim."

Voj je sada bio namrgođen. I dalje se ponašao učtivo, premda sa izvesnom primesom hladnoće u glasu. "Posmatrači dodeljeni našem Odeljku veoma su kompetentni. Sasvim sam ubeđen da su oni koji su zaduženi za ovaj projekat dali tačne podatke. Imate li neki protivdokaz?"

"Nikakav, sociolože Voj. Prihvatam njihove podatke. Moje sumnje se odnose na kasniju razradu podataka. Zar nemate naizmeničan tenzorni kompleks u ovoj tački, ako su podaci o udvaranju valjano uzeti u razmatranje?"

Voj je zurio u njega, a zatim mu se na licu pojavi izraz olakšanja. "Svakako, Tehničare, svakako, ali on se razrešava u jednakost. Postoji okuka malih razmera bez bočnih pritoka. Nadam se da ćete mi oprostiti što se koristim ovim slikovitim jezikom umesto preciznim matematičkim izrazima."

"Sasvim je u redu", reče Harlan bezizražajnim glasom. "Ništa više nisam stručnjak za matematiku nego za sociologiju."

"Vrlo dobro. Naizmenični tenzorni kompleks koji ste pomenuli, ili račvanje puta, kako ga mi nazivamo, nema nikakvog značaja. Razdvojeni ogranci se ponovo stiču i to je opet jedan put. Nije čak ni bilo potrebe pomenuti to u našim preporukama."

"Ako vi tako kažete, gospodine, prikloniću se vašem pozvanjem sudu. Međutim, tu je i dalje problem sa M.N.P."

Sociolog se trgao pri pomeni inicijala, što je Harlan znao da će se dogoditi. M.N.P. - Minimum Neophodne Promene. Tu se Tehničar nalazio na svom polju. Sociolog je mogao smatrati da je nedostupan kritici nižih bića u svemu što se odnosi na matematičku analizu beskrajnih mogućnosti Stvarnosti u vremenu, ali kada je bila reč o M.N.P., tu je Tehničar bio nadmoćniji.

Mehaničko računanje nije bilo dovoljno. Najveći Kompjutapleks koji

je ikada sagrađen, opsluživan najumnijim i najiskusnijim Višim Računarom koji je ikada rođen, bio je samo u stanju da označi područje u kome bi se M.N.P. mogao pronaći. Zatim bi na scenu stupao Tehničar, koji bi, preletevši pogledom preko podataka, izabrao neku određenu tačku na tom području. Dobar Tehničar veoma je retko grešio. Vrhunskom Tehničaru se to nikada nije događalo.

Harlanu se to nikada nije događalo.

"M.N.P., koji preporučuje vaš Odeljak", reče Harlan hladnim jednoličnim izgovorom standardnog međuvremenskog jezika, sa preciznim slogovima, "zahteva uvođenje nesrećnog slučaja u svemir i trenutnu smrt na najužasniji način desetak ili više ljudi."

"Neizbežno", reče Voj slegnuvši ramenima.

"Nasuprot tome", reče Harlan, "ja smatram da se M.N.P. može svesti na puko premeštanje jednog kontejnera sa police na policu. Ovde!" Upro je dugim prstom. Njegov beli, odnegovani nokat kažiprsta napravio je tanušan znak duž jednog niza perforacija.

Voj je uzeo predlog u razmatranje sa nelagodnom ali bešumnom prilježnošću.

"Zar to ne menja situaciju", reče Harlan. "U odnosu na vaše nepromišljeno račvanje? Zar se na ovaj način ne koristi račvanje manjih mogućnosti, pri čemu se ono menja gotovo do izvesnosti, ne vodi li to do..."

"...do bezmalo M.Ž.O-a", prošaputa Voj.

"Tačno, do Maksimalno Željenog Odgovora", reče Harlan.

Voj podiže pogled sa izrazom lica koji se lomio između jeda i ljutnje. Harlan je odsutno primetio da mu je sagovornik imao malo razmaknute gornje sekutiće, što mu je davalo zečiji izgled koji se nikako nije slagao s uzdržanom snagom njegovih reči.

"Pretpostavljam", reče Voj, "da ću biti pozvan na saslušanje pred Svevremensko Veće."

"Mislim da nećete. Koliko sam ja upućen u stvar, Svevremensko Veće ne zna o ovome. U najmanju ruku, projektovana Promena Stvarnosti prepuštena mi je bez komentara." Nije objasnio reč, 'prepuštena', niti mu je Voj to zatražio.

"Onda ste vi otkrili ovu grešku?"

"Da."

"I niste o tome izvestili Svevremensko Veće?"

"Ne, nisam."

Voju se najpre oteo uzdah olakšanja, a onda se ponovo pribrao.

"Zbog čega?"

"Samo bi mali broj ljudi mogao da izbegne tu grešku. Pomislio sam da ću moći da je ispravim pre no što prouzrokuje štetu. To sam i učinio. Zašto onda dizati prašinu?"

"Ovaj... hvala vam, Tehničare Harlan. Pokazali ste se kao pravi prijatelj. Greška Odeljka, koja je, kao što ste rekli, praktično bila neizbežna ostavlja bi nepopravljivo rđav utisak u izveštaju."

Napravio je kratku pauzu, a onda nastavio. "Razume se, ako se uzmu u obzir preinačenja ličnosti koje će izazvati ova Promena Stvarnosti, od male je važnosti prethodna smrt nekoliko ljudi."

Harlan je nepristrasno razmišljao o svemu: Voj nije izgledao odveć zahvalan. Kada malo bude promozgao o ovome, verovatno će mu se još manje dopasti što ga je ražalovanja spasao jedan Tehničar. Kada bih bio sociolog, on bi mi pružio ruku, ali sa Tehničarem ne želi da se rukuje. Brani se, osuđujući desetak ljudi na gušenje, ali odbija da dodirne jednog Tehničara.

Pošto bi bilo fatalno ako bi dopustio da ova kivnost uzme maha, Harlan je rekao bez oklevanja: "Nadam se da će mi vaš Odeljak u znak zahvalnosti učiniti jednu malu uslugu."

"Uslugu?"

"U pitanju je Projektovanje Života. Imam uz sebe sve neophodne podatke. Takođe posedujem podatke za predloženu Promenu Stvarnosti u 482. veku. Želim da saznam uticaj ove Promene na ustrojstvo verovatnosti određene osobe."

"Nisam sasvim siguran", reče sociolog polako, "da sam vas razumeo. Vi jamačno imate mogućnosti da to uradite i u vašem vlastitom Odeljku?"

"Imam. Međutim, ono što preduzimam jeste istraživanje lične prirode, tako da ne želim da bude registrovano. Bilo bi teško izvesti to u mom Odeljku bez...", rukom je napravio neodređen zaključak nezavršene rečenice.

"Nećete, dakle, da se to obavi zvaničnim putem", reče Voj.

"Želim da stvar ostane poverljiva. Želim poverljiv odgovor."

"Ovaj... to se kosi sa pravilima. Ne mogu pristati na to."

Harlan se namršti. "Ništa se više ne kosi sa pravilima nego moj propust da prijavim vašu grešku Sjevremenskom Veću. Protiv toga niste imali ništa protiv. Ako ćemo dosledno poštovati pravila u jednom slučaju, onda to moramo učiniti i u drugom. Mislim da smo se razumeli, zar ne?"

Pogled na Vojevo lice to mu je bespogovorno potvrdio. Sociolog ispruži ruku. "Mogu li da vidim dokumenta?"

Harlan odahnu. Pređena je glavna prepreka. Radoznalo je posmatrao sociologovu glavu nagnutu nad folijama koje je doneo.

Sociolog je samo jednom dao glasa od sebe: "Tako mu Vremena, pa ovo je mala Promena Stvarnosti." Harlan je ulučio priliku i odmah reagovao. "Tako je. Šta više, sasvim mala stvar. Stvar je upravo u tome. Nalazi se ispod kritične razlike i ja sam izabrao jednu osobu kao ogledni slučaj. Naravno, ne bi bilo diplomatski izvesti to u našem Odeljku sve dok ne budem sasvim siguran da sam u pravu."

Voj nije ništa odgovorio i Harlan je zastao. Nema potrebe nastaviti preko granice bezbednosti.

Voj ustade. "Dostaviću to jednom od mojih Projektanata Života. Stvar će ostati privatna. Vi shvatate, međutim, da ovo ne sme izgledati kao predsedan."

"Svakako."

"Ako nemate ništa protiv, voleo bih da posmatram odvijanje Promene Stvarnosti. Nadam se da ćete nam učiniti čast ličnim sprovođenjem u delo M.N.P.-a."

Harlan klimnu. "Preuzimam punu odgovornost."

Dva ekrana u sobi za gledanje bila su uključena kada su ušli. Inženjeri su ih već fokusirali na tačne koordinate u Prostoru i Vremenu, a zatim su izišli. Harlan i Voj bili su sami u blistavoj prostoriji. (Podešenost molekularnog filma bila je primetna, pa čak i više od toga, ali Harlan je gledao na ekrane.)

Obe slike su bile nepomične. Mogle su da predstavljaju prizore smrti, pošto su prikazivale matematičke trenutke Vremena.

Jedna slika bila je oštih, prirodnih boja; predočavala je strojarnicu onoga što je Harlan znao da je eksperimentalni svemirski brod. Jedna vrata stajala su pritvorena, a kroz procep koji je ostao nazirala se sjajna osnova stuba od nekog crvenog, poluprovidnog materijala. Nije se micala. Ništa se nije pokretalo. Da se slika mogla toliko

izoštriti da prikaže zrnca prašine u vazduhu, ni ona se ne bi pomerala.

Voj reče: "Dva časa i tresteset šest minuta posle viđenog trenutka strojarnica će ostati prazna. U ovoj Stvarnosti, razume se."

"Znam", promrmlja Harlan. Navlačio je rukavice i već je hitrim pogledom pamtio položaj kritičnog kontejnera na polici, mereći korake do njega i procenjajući najpogodnije mesto gde bi ga prebacio. Za čas je upravio oči ka drugom ekranu.

Dok je mašinska odaja, koja se nalazila u zoni označenoj kao "sadašnjost" u odnosu na Odeljak Večnosti gde su se oni sad nalazili, bila jasna i prirodnih boja, drugi prizor, koji je ležao nakih dvadeset pet stoleća u budućnosti, obavijao je plavičasti sjaj, kao što je to uvek slučaj sa slikama "budućnosti".

Bila je to svemirska luka. Duboko plavo nebo, plavo obojene zgrade od golog metala na plavo-zelenom tlu. Plavi cilindar neobičnog izgleda sa ispupčenim dnom stajao je u prvom planu; iza njega su se nalazila još dva takva. Sva tri su uzdizala rascepljene vrhove naviše, dok je rascep duboko ponirao u trup broda.

Harlan se namršti. "Prilično su čudni."

"Eletkro-gravitacija", reče Voj. "Jedino je 248. stoleće znalo za elektro-gravitacioni svemirski let. Bez hemijskog pogona, bez nukleonika. Estetski idealna naprava. Šteta što tu moramo da izvršimo promenu. Šteta." Oči mu se upreše u Harlana sa očiglednim neodobravanjem.

Harlanove usne se stisnuše. Neodobravanje, naravno! Zašto da ne? On je Tehničar.

Međutim, iza svega je stajao najpre neki Posmatrač, koji je obzananio pojedinosti o odavanju drogi. Zatim je na scenu stupio neki statističar, koji je pokazao da su nedavne Promene povećale stepen odavanja narkotiku sve dok ono nije dostiglo najveće razmere u svekolikoj sadašnjoj Stvarnosti čoveka. Neki sociolog možda i sam Voj, protumačio je to iz ugla psihijatrijskog profila društva. Konačno, neki Računar je razradio Promenu Stvarnosti, neophodnu da bi se smanjio obim odavanja na bezbedan nivo, otkrivši pritom da, kao uzgredna posledica, mora da nestane elektro-gravitacioni svemirski let. Desetak, možda čak sto ljudi svih činova Večnosti, imalo je prste umešane u to.

Ali onda, na kraju, nekom Tehničaru poput njega padalo je u zadatak da sprovede stvar u delo. Sledeći uputstva koja su mu drugi pripremili, on je bio taj koji je morao da započne stvarnu Promenu Stvarnosti. Posle toga bi ga svi gledali sa oholim optuživanjem. Njihovi pogledi bi govorili: ti si, a ne mi, uništio tu divnu stvar.

Zbog toga bi ga osuđivali i izbegavali. Svalili bi krivicu sa svojih na njegova pleća i prezreli ga.

"Stvari" su bile ljudi, koji su se spram svemirskog broda činili mali, baš kao što su Zemlja i društvo na njoj uvek izgledali sićušni u poređenju sa fizičkim razmerama kosmičkog leta.

Ti ljudi bili su mnoštva malih lutaka. Njihove sićušne ruke i noge stajale su u podignutim, veštačkim položajima, uhvaćene u smrznutom trenu Vremena.

Voj slegnu ramenima.

Harlan je podešavao mali generator polja oko svog levog zgloba. "Hajde da obavimo ovaj posao."

"Samo trenutak. Hoću da stupim u vezu sa Projektantom Života i da vidim koliko će trajati njegov posao. I to treba da se obavi."

Ruke su mu se vešto kretale po malom pokretnom uređaju za vezu dok su mu uši pomno pratile raspored otkucaja koji su se vraćali. (Još jedna osobenost ovog Odeljka Večnosti, pomisli Harlan - zvuk se kodira u otkucaje. Domišljato, ali napadno, kao molekularni filmovi.)

"Kaže da neće trajati više od tri časa", reče Voj konačno. "Uzgred budi rečeno, dopada mu se ime osobe koja je posredi. Nois Lambent. To je žena, zar ne?"

Harlan je osetio kako mu se grlo osušilo. "Jeste."

Vojeve usne se iskriviše u spori smešak. "Zvuči zanimljivo. Voleo bih da je upoznam; na neviđeno. U ovom Odeljku već mesecima nije bilo ni jedne žene."

Harlan se nije odvažio da mu odgovori. Za čas je upro pogled u sociologa, a onda se naglo okrenuo.

Ako je u Večnosti postojao neki nedostatak, onda je on bio vezan za žene. Saznao je tu manu gotovo istog časa kada je prvi put stupio u Večnost, ali ju je lično iskusio tek onda kada je prvi put sreo Nois. Od tog trenutka, ništa ga više nije moglo sprečiti da krene putem na kome će pogaziti zakletvu kao Večni i izneveriti sve ono u šta je verovao.

Zbog koga?

Zbog Nois.

Nije se stideo toga. Upravo ga je to i plašilo. Nije se stideo toga. Nije ga pekla krivica zbog sve većeg broja zločina koje je počinio i kojima je ovo poslednje neetičko korišćenje poverljivog Projektovanja Života moglo da bude pridodato tek kao sitan greh.

Pribegao bi i najgorem potezu kada bi bio prinuđen na to.

Po prvi put, jedna osobena i nedvosmislena misao sinula mu je u svesti. Iako ju je sa užasom odagnao od sebe, bilo mu je jasno da će se ona, sada kada je jednom došla, neumitno vratiti.

Misao je bila sasvim jednostavna: ako bude morao, on će uništiti Večnost.

Najgore je, međutim, bilo saznanje da raspolaže moćima da učini tako nešto.

2. POSMATRAČ

Harlan je stajao na ulazu u Vreme i razmišljavao o sebi na nov način. Nekada je to bilo sasvim jednostavno. Postojale su takve stvari kao što su ideali, ili bar parole, od kojih se i za koje se živelo. Svaki stupanj u životu Večnog imao je svrhu. Kako su ono počinjala "Osnovna Načela"?

"Život Večnog može se podeliti u četiri dela..."

Sve je to bilo na mestu, ali se sada za njega promenilo, a ono što se jednom slomi ne može se više sastaviti.

Pa ipak, on je valjano prošao kroz sva četiri dela života Večnog. Najpre je bilo razdoblje od petnaest godina, u kome on uopšte nije bio Večni, već samo žitelj Vremena. Samo ljudsko biće iz Vremena, Vremenar, moglo je da postane Večni; bilo je nemoguće roditi se kao takav.

Kada mu je bilo petnaest godina izabran je pažljivim procesom eliminisanja i odabiranja, čiju prirodu u to vreme nije razumeo. Bio je odveden iza zastora Večnosti posle poslednjeg tužnog oproštaja sa porodicom. (Još tada mu je jasno stavljeno do znanja da se nikada neće vratiti, ma šta se dogodilo. Tek mnogo kasnije dokučio je prave razloge ove neumitnosti.)

Kada je ušao u Večnost, najpre je proveo deset godina u školi kao Pitomac, a onda je diplomirao i prešao u treće razdoblje, kao Posmatrač. Tek posle toga postao je Stručnjak i Večni. Četvrti i poslednji deo života Večnog: Vremenar, Pitomac Posmatrač i Stručnjak.

On, Harlan, glatko je prošao kroz sva četiri stupnja. Moglo se čak reći i uspešno.

Jasno se sećao trenutka kada se okončalo Pitomstvo, trenutka kada su postali nezavisni članovi Večnosti, trenutka kada su, iako još Ne-Stručni, dobili legalno zvanje "Večnih".

Jasno se sećao toga. Posle završene škole i okončanog Pitomstva, stajao je sa još petoricom, koji su prošli kroz obuku sa njim, ruku stisnutih na krstima, malo razmaknutih nogu, podignuta pogleda, i slušao.

Vaspitač Jarou sedeo je za pisaćim stolom i govorio im. Harlan se

živo sećao Jaroua: mali, snažan čovek, riđe i raščupane kose, pegavih podlaktica i sa pogledom gubitka u očima. (Nije bio redak taj pogled gubitka u očima Večnog - gubitka doma i korena, nedopuštena i nedopustiva čežnja za jednim stolećem koje nikada neće videti.)

Naravno, Harlan nije pamtio od reči do reči ono što je Jarou kazao, ali suština je ostala jasna.

Jarou je u osnovi rekao sledeće: "Sada ćete biti Posmatrači. To nije visoko, uvaženo zvanje. Stručnjaci gledaju na njega kao na posao za dečake. Možda i vi Večni - (hotimice je zastao posle te reči, da bi svima pružio priliku da se isprse i osete ukus slave) - delite to mišljenje. Ako je tako, onda ste budale koje ne zaslužuju da budu Posmatrači.

Računari ne bi imali šta da računaju, Projektanti Života šta da projektuju, Sociolozi nikakvo društvo da profilišu; kada ne bi bilo Posmatrača, stručnjaci bi ostali bez posla. Znam da ste to već ranije čuli, ali želim da vam se to čvrsto i jasno ureže u pamet.

Upravo ćete vi, momci, izlaziti u Vreme, pod najtežim uslovima, da biste dobavili činjenice. Hladne, objektivne činjenice, neobojene vašim mišljenjima i naklonostima, shvatate. Precizne činjenice koje će se uneti u mašine za računanje. Određene činjenice koje će omogućiti da se uspostave socijalne jednačine. Ispravne činjenice, koje će predstavljati osnovu za Promenu Stvarnosti.

Upamtite i ovo: vaš rad u svojstvu Posmatrača neće biti ni kratak ni lak. Upravo ćete kao Posmatrači pribaviti sebi odličja. Ne ono što ste naučili u školi, već ono što ćete uraditi kao Posmatrači odrediće vašu Stručnost, kao i koliko ćete napredovati u njoj. Biće to vaš postdiplomski kurs, Večni, a greška, čak i sasvim mala, odvešće vas u sektor Održavanja, bez obzira kako sada izgledaju blistavi vaši potencijali. To je sve."

Rukovao se ponaosob sa svakim od njih, a Harlan, ozbiljan, predan, ponosan u uverenju da se najveće preimućstvo u toj povlastici što je Večan sastoji u preuzimanju odgovornosti za sreću svih ljudskih bića koja su postojala ili će postojati pod okriljam Večnosti, osećao je duboko samopoštovanje.

Harlanov prvi zdatak bio je neveliki i nalazio se pod punim nadzorom, ali on je izbrusio svoje sposobnosti na tocilu iskustva u

desetak vekova, gde je izvršio desetak Promena Stvarnosti.

Krajem pete godine u svojstvu Posmatrača, bio mu je dodeljen čin višeg i poslat je u 482. stoleće. Prvi put je trebalo da radi bez nadzora, i svest o ovoj činjenici oduzela mu je malo od samopouzdanja kada se javio Računaru koji je upravljao tim Odeljkom.

Bio je to Računar Pomoćnik Hob Findž, čija su nabrana, sumnjičava usta i namrgođene oči činili da mu lice izgleda smešno. Imao je okrugao, baburast nos i dva veća baburasta obraza. Nedostajalo mu je samo malo rumenila i nešto sedih vlasi pa da bude slika i prilika svetog Nikole iz primitivnog mita.

(Isto je tako mogao biti Božić-Bata ili Deda Mraz. Harlan je znao sva tri imena. Sumnjao je da je za njih čuo više od jednog na sto hiljada Večnih. Harlan je čuvao tajnu, sramežljivo ponosan na ovu arkanumsku upućenost. Od najranijih dana u školi kao hobi ga je zaokupljala Primitivna istorija i u tome smeru mu je Vaspitač Jarou pružao potporu. Harlan je postao ljubitelj tih čudnih, nastranih stoleća koja nisu ležala samo pre početka Večnosti, u 27. veku, već i pre pronalaska Vremenskog Polja u 24. veku. Prilikom izučavanja koristio je stare knjige i časopise. Čak je i putovao do najranijih stoleća Večnosti, kada bi za to dobio dozvolu, da konsultuje bolje izvore. Tokom više od petnaest godina uspeo je da sakupi zamašnu vlastitu biblioteku koja se gotovo cela sastojala od izdanja štampanih na hartiji. Bile su tu knjige nekog čoveka po imenu H. Dž. Vels, zatim jednog drugog koji se zvao V.Šekspir, zapravo nekakve dronjave povesti. Najbolji je bio komplet povezanih izdanja nekih Primitivnih nedeljnih novina, koji je zapremao zamašan prostor; zbog toga, kao i zbog lične naklonosti, on nije mogao odoleti da ga ne presnimi na mikrofilm.

Povremeno bi se gubio u svetu gde je život bio život, a smrt smrt; gde je čovek odluke donosio neopozivo; gde se zlo nije moglo preduprediti, niti dobro potpomoći, i gde je bitka kod Vaterloa, kada je jednom bila izgubljena, ostajala zauvek izgubljena. Čuvao je čak i odlomak nakog pesničkog dela u kome se tvrdilo da kada je ruka nešto zapisala, ništa je više ne može nagnati da to otpiše.

Posle toga bilo mu je teško i gotovo je doživljavao šok kada bi misli ponovo upravio na Večnost, na svet gde je Stvarnost bila nešto

savitljivo i podložno promenama, nešto što su ljudi poput njega mogli da drže na dlanu i da prestrojavaju u bolje oblike.)

Slika svetog Nikole se rasprsla kada mu se Hob Findž obratio na živahan, prozaičan način. "Možeš početi sutra sa rutinskim ispitivanjem sadašnje Stvarnosti. Želim da to uradiš valjano, temeljito i precizno. Ne sme biti ni pomena o nekom nehatu. Tvoj prvi prostorno-vremenski plan biće spreman sutra ujutro. Jasno?"

"Jasno, Računare", reče Harlan. Istog časa je shvatio da on i Računar Pomoćnik Hob Findž neće živeti baš u ljubavi; bilo mu je žao zbog toga.

Narednog jutra, Harlan je dobio plan u vidu šaroliko izbušene kartice koja je izišla iz kompjutapleksa. Upotrebio je džepni dekoder da je prevede na standardni međuvremenski jezik, iz predostrožnosti da odmah na početku ne počini neku majušnu grešku. Razume se, već je dostigao onaj nivo kada je neposredno mogao da čita perforacije. Karta mu je pokazala gde i kada u svetu 482. stoleća sme, a gde ne sme da ide; šta može, a šta ne može da čini; šta mora izbegavati po svaku cenu. Njegovo prisustvo treba da bude ograničeno samo na ona mesta i vremena gde neće ugroziti Stvarnost.

482. vek nije bio najudobniji za njega. On nije predstavljao strog i konformistički period, kakav je bio njegov vremenski zavičaj. Bilo je to razoblje bez etike i načela sa kakvima se on srodio. Umesto toga, odlikovala su ga hedonistička i materijalistička svojstva, a bilo je i ne malo matrijarhalno. Posle veoma brižljive provere dokumenata, ustanovio je da je ovo jedina era u kojoj je došlo do procvata ektogenskog rađanja, a na njenom vrhuncu četrdeset posto žena svelo je proces rađanja na puko davanje oplođenog jajašca u ovarijum. Brakovi su sklapani i raskidani na uzajamni pristanak, a zakon ih ništa više nije uvažavao nego kao lični dogovor bez obaveza. Naravno, zajednica koja se obrazovala za odgoj dece brižljivo je razlikovana od socijalne funkcije braka i bila je utemeljena na čisto eugeničnim načelima.

Harlan je smatrao da je ovo društvo nezdravo na stotinu načina, pa dakle, i da mu je potrebna promena Stvarnosti. Više puta mu se dogodilo da samo njegovo prisustvo u datom stoleću, kao čoveka iz drugog vremena, dovede do račvanja lokalne istorije. Ukoliko bi se njegovo uznemirujuće prisustvo moglo učiniti dovoljno

uznemirujućim na nekoj ključnoj tački, drugačiji ogranak mogućnosti postao bi stvaran, ogranak u kome bi se milioni pohotljivih žena preobratali u prave majke čistog srca. Našle bi se u drugoj Stvarnosti, sa svim sećanjima koja bi išla uz njih, i ne bi bile u stanju da kažu, da sanjaju, niti da zamisle da su ikada bile nešto drugo.

Na žalost, da bi se to učinilo, on je morao da iziđe izvan granica prostorno-vremenskog plana, a to je bilo nezamislivo. Čak i kada ne bi bilo, nasumično zakoraćenje izvan granica moglo je promeniti Stvarnost na bezbroj načina. Stanje se moglo pogoršati. Samo brižljiva analiza i proračunavanje bili su u stanju da ukažu na valjanu prirodu Promene Stvarnosti.

Kada bi se našao izvan, bez obzira na lična mišljenja, Harlan je ostajao posmatrač, a idealni Posmatrač predstavljao je samo ustrojstvo nervnih vodova čulnih opažaja koji su bili povezani samo sa mehanizmom za pisanje izveštaja. Između opažaja i izveštaja nije smelo da dođe ni do kakvog uplitanja osećanja.

U ovom pogledu, Harlanovi izveštaji predstavljali su savršenstvo.

Računar Pomoćnik Findž pozvao ga je posle drugog nedeljnog izveštaja.

"Čestitam, Posmatraču", reče glasom u kome nije bilo topline, "na suvislosti i jasnoći tvojih izveštaja. Ali šta ti stvarno misliš?"

Harlan je pokušao da izvrda odgovor, pribegavši jednom izrazu koji je bio ispravan kao da je odvaljen sa debla njegovog rodnog 95. stoleća. On reče: "Nemam lično mišljenje o ovom predmetu."

"Ma, hajde! Ti si iz 95. veka, a obojica dobro znamo šta to znači."

Harlan slegnu ramenima. "Da li vas bilo šta u mom izveštaju navodi na pomisao da sam uznemiren?"

Bilo je to na samom rubu drskosti, i dobovanje Findžovih zatupastih nokata po ploči stola to je nedvosmisleno pokazalo.

"Odgovori na moje pitanje", reče Findž.

"U sociološkom smislu, mnogi vidovi ovog stoleća predstavljaju krajnost", reče Harlan. "To su naglasile tri poslednje Promene Stvarnosti. Smatram da se stvar mora ispraviti. Ekstremi nikada nisu zdravi."

"Znači li to da si proveravao prošle Stvarnosti ovog stoleća?"

"Kao Posmatrač, moram da proverim sve odnosne činjenice."

Bilo je to izvlačenje. Naravno, Harlan je imao pravo i dužnost da

proveri te činjenice. Findž je to jamačno znao. Promene Stvarnosti neprestano su potresale svako stoleće. Ma kako bila brižljivo izvršena, nikakva posmatranja nisu mogla dugo ostati na snazi bez ponovnog proveravanja. Predstavljalo je uobičajen postupak u Večnosti držati svako stoleće u hroničnom stanju posmatranja. A da bi se ovo posmatranje valjano izvršilo morale su se uzeti u obzir ne samo činjenice sadašnje stvarnosti, već i njihov odnos prema onima iz prethodnih Stvarnosti.

Pa ipak, Harlanu je izgledalo očigledno da ovo zanimanje za Posmatračevo mišljenje ne predstavlja samo znak uljudnosti sa Findžove strane. Bio je to pre svega izraz neprijateljskog stava.

Jednom drugom prilikom, Findž je kazao Harlanu (pošto je banuo u njegovu kancelariju da bi mu doneo vest): "Tvoji izveštaji stvorili su veoma povoljan utisak u Sveveremenskom Veću."

Harlan je zastao, nesiguran, a zatim promrmljao: "Hvala."

"Svi se slažu da si pokazao neuobičajen stepen prodornosti."

"Činim najbolje što mogu."

Findž ga iznenada upita: "Da li si već upoznao Višeg Računara Tvisela?"

"Računara Tvisela?", Harlanove oči se raširiše. "Nisam, gospodine. Zašto pitate?"

"Izgleda da ga posebno zanima tvoj izveštaj." Findžovi obrazi mlohavo se opustiše i on promeni temu. "Izgleda mi da si došao do neke svoje filosofije, do nekakvog ugla viđenja istorije."

Harlan se našao u teškom iskušenju. Taština i opreznost uhvatile su se ukoštac i prva je odnela prevagu. "Izučavao sam primitivnu istoriju, gospodine."

"Primitivnu istoriju? U školi?"

"Ne sasvim, Računare. Više na svoju ruku. To mi je... hobi. Kao kada biste istoriju posmatrali kako stoji kao zamrznuta! Stoleća Večnosti se ne mogu proučavati detaljno pošto se uvek menjaju." Uzbudio se pri pomisli na to. "Kao kada bismo uzeli niz slika iz neke mikrofilmske knjige i svaku ponaosob podrobno ispitali. Videli bismo mnogo toga što bi nam inače promaklo kada bismo jednostavno prisustvovali projekciji filma. Mislim da mi to mnogo pomaže u poslu."

Findž ga je pogledao začuđeno, malo raširio oči, a onda izišao bez daljih pitanja.

Posle toga je u nekoliko navrata ponovo pokretao razgovor o Primitivnoj istoriji, prihvatajući Harlanova nerada objašnjenja bez nekog značajnijeg izraza na punačkom licu.

Harlan nije bio načisto da li da žali zbog cele stvari ili da je prihvati kao mogući način da dođe do unapređenja.

Odlučio se za prvu alternativu kada mu je Findž, mimoišavši se jednoga dana sa njim u Hodniku A, iznenada rekao dovoljno glasno da i ostali čuju: "Sto mu Vremena, Harlane, zar se nikad ne smeješ?" Najednom mu je u svesti sevnula šokantna pomisao da ga Findž mrzi. Ono što je osećao posle toga prema Findžu bilo je veoma blisko gnušanju.

Tri meseca čeprkanja po 482. veku iscrplo je gotovo sve što je bilo vredno u njemu, tako da se Harlan nije iznenadio kada je iznenada dobio poziv iz Findžovog ureda. Očekivao je promenu zadatka. Završni rezime pripremio je pre više dana. 482. stoleće bilo je zainteresovano da izvozi više tekstila na bazi celuloze u vekove koji su oskudevali u šumama, kao što je 1174, ali nisu bili radi da za uzvrat prihvate dimljenu ribu. Dugačka lista ovakvih stavki bila je prikladno sastavljena i praćena odgovarajućim analizama.

Poneo je rezime sa sobom.

Ali nije bilo pomena o 492. veku. Umesto toga, Findž ga je predstavio smežuranom i naboranom malom čoveku, retke sede kose i patuljastog lica, na kome je tokom celog razgovora bio utisnu neprekidni osmeh. Varirao je između krajnosti, brižnosti i razdraganosti, ali nikada nije potpuno nestajao. Između dva požutela prsta drzao je zapaljenu cigaretu.

Bila je to prva cigareta koju je Harlan video i da nje nije bilo, on bi znatno više pažnje posvetio čoveku, a manje cilindru koji se dimio, i bio bi znatno pripremljeniji za Findžovo predstavljanje.

Findž reče: "Viši računare Tviselu, ovo je Posmatrač Endru Harlan."

Harlanove oči u šoku skliznuše sa cigarete malog čoveka na njegovo lice.

Viši Računar Tvisel reče piskutavim glasom: "Kako si? To je, dakle, mladić koji piše one izvrsne izveštaje."

Harlan je ostao bez reči. Laban Tvisel je bio legenda, živi mit. Laban Tvisel je bio čovek koga je morao na prvi pogled prepoznati. Smatran je glavnim Računarom u Večnosti, što je drugim rečima

značilo da je predstavljao najjeminentnijeg živog Večnog. Bio je predsednik Sjevremenskog Veća. Izveo je više Promena Stvarnosti od bilo kog drugog čoveka u istoriji Večnosti. Bio je... Imao je...

Harlanov um je potpuno otkazao. Klimnuo je glavom uz tupavo cerenje i nije rekao ništa.

Tvisel stavi cigaretu među usne, brzo povuče dim i odbi ga. "Ostavi nas, Findž. Želim da razgovaram sa momkom."

Findž ustade, promrmlja nešto i iziđe.

Tvisel reče: "Izgledaš mi nervozan, momče. Nema razloga da budeš nervozan."

Bilo je šokantno upuznati se sa Tviselom na ovaj način. Čoveka uvek dovede do pometnje saznanje da je neko koga je smatrao džinom zapravo visok jedva metar i šezdeset. Da li se odista mozak jednog genija mogao kriti iza ovog uvučenog, oćelavelog čela? Da li je to bila istančana inteligencija ili samo dobro raspoloženje, što je zračilo iz malih očiju koje su bile okružene hiljadama bora?

Harlan nije znao šta da misli. Cigareta kao da je zatamnivala i ono malo razuma što je mogao da pribere. Primetno se trgao kada je oblak dima stigao do njega.

Tviselove oči se suziše, kao da pokušava da nazre kroz dimnu izmaglicu i on reče sa užasnim naglaskom dijalekta iz desetog milenijuma: "Hoćeš li se bolje osećati ako govorim tvojim dijalektom, momče?"

Osećajući da se nalazi na samom rubu histeričnog smeha, Harlan oprezno progovori: "Sasvim dobro govorom standardni međuvremenski jezik, gospodine." Rekao je to na međuvremenskom, kojim su se on i ostali Večni u njegovom prisustvu koristili još od prvih meseci u Večnosti.

"Svašta", reče Tvisel oholo. "Briga me za međuvremenski. Moje narečje iz desetog milenijuma više je nego savršeno."

Harlan se setio da je proteklo četrdesetak godina od kada je Tvisel poslednji put govorio dijalektom iz lokalnog vremena.

Ali zadovoljivši se ovom konstatacijom, Tvisel ponovo pređe na međuvremenski i ostade pri njemu. On reče: "Ponudio bih ti cigaretu, ali siguran sam da ne pušiš. Pušenje nigde ne nailazi na odobravanje u istoriji. U stvari, dobre cigarete se proizvode jedino u 72. veku, i moje se posebno moraju uvoziti odatle. Imaj to na umu

ako ikada postaneš pušač. Sve je to veoma tužno. Prošle nedelje, zaustavio sam se na dva dana u 123. veku. Tamo je pušenje zabranjeno čak i u Odeljku Večnosti. Večni iz tog stoleća pravi su konzervativci. Da sam zapalio cigaretu, bilo bi to kao da im je nebo palo na glavu. Ponekad razmišljam o tome da proračunam jednu veliku Promenu Stvarnosti kojom bih potro sve nepušačke tabue u svim vekovima; na žalost, jedna takva Promena Stvarnosti dovela bi do ratova u 58. stoleću, odnosno do robovskog društva u 1000. Uvek se nešto ispreči."

Harlan se najpre zbunio, a onda zabrinuo. Iza ove smušene nehajnosti jamačno se krilo nešto.

Osetio je kako mu se knedla steže u grlu. "Smem li da vas pitam zbog čega ste želeli da me vidite, gospodine?" upita Harlan.

"Dopadaju mi se tvoji izveštaji, momče."

U Harlanovim očima pojavilo se zapreteno svetlucanje, ali nije se osmehnuo. Hvala, gospodine."

"Ima u njima nečeg umetničkog. Obdaren si intuicijom. Osećaš se jakim. Mislim da znam tvoje odgovarajuće mesto u Večnosti i došao sam da ti ga ponudim."

Harlanu sinu u svesti: pa ovo je neverovatno!

Nastojao je da odagna iz glasa prizvuk trijumfa. "Ukazali ste mi veliku čast, gospodine", reče.

Čim je Viši Računar Tvisel završio cigaretu koju je pušio, u ruci mu se, nakim neprimetnim opsenarskim trikom, obrela druga, koju je odmah zapalio. Između dva dima, on reče: "Za ime vremena, momče, govoriš kao da si na glumačkoj probi. Velika čast, truć. Tandara-mandara. Reci šta osećaš prostim jezikom. Milo ti je, zar ne?"

"Jeste, gospodine", reče Harlan oprezno.

"U redu, tako i treba. Kako bi ti se dopalo da budeš Tehničar?"

"Tehničar!" uzviknu Harlan, poskočivši sa stolice.

"Sedi. Sedi. Izgledaš mi iznenađen."

"Nisam očekivao da postanem Tehničar, Računare Tvisel."

"Nisi", reče Tvisel suvo. "Izgleda da to niko nikada ne očekuje. Sve drugo, samo to ne. Pa ipak, Tehničare je teško pronaći i uvek vlada potražnja za njima. Nijedan Odeljak u Večnosti ne smatra da ih ima dovoljno."

"Čini mi se da nisam baš najvičniji za to."

"Hoćeš da kažeš da nisi vičan poslovima koji obiluju neprilikama. Sto mu Vremena, ako si već predan Večnosti, kao što verujem da jesi, to ti neće smetati. Budale će te izbegavati, a ti ćeš se osećati žigosanim. Ali navići ćeš se na to. Naći ćeš zadovoljenje u činjenici da si potreban i to veoma potreban. Meni lično."

"Vama, gospodine? Vama lično?"

"Tako je." Izvesna primesa razboritosti pojavila se u starčevom osmehu. "Ti nećeš biti samo običan Tehničar. Bićeš moj lični Tehničar. Imaćeš poseban status. Kako ti sve sada zvuči?"

Harlan reče: "Ne znam, gospodine. Možda nisam pripravan za tako nešto."

Tvisel odlučno odmahnu glavom. "Potreban si mi. Upravo si mi ti potreban. Tvoji izveštaji su me uverili da raspolažeš baš onim što mi je potrebno." Brzo je dobio kažiprstom sa izbrazdanim noktom po čelu. "Imaš dobra svedočanstva kao Pitomac; Odeljci za koje si posmatrao dali su ti veoma povoljne preporuke. Konačno, najprikladniji je bio Findžov izveštaj."

Harlan se iskreno zapanjio. "Izveštaj Računara Findža je bio povoljan?"

"Nisi to očekivao?"

"Ja... ovaj... ne znam."

"Pa momče, nisam rekao da je bio povoljan. Kazao sam prikladan. U stvari, Findžov izveštaj nije bio povoljan. Preporučio je da budeš udaljen sa svih dužnosti koje su u vezi sa Promenama Stvarnosti. Bio je mišljenja da je najbezbednije ako te držimo u Održavanju."

Harlana obli rumenilo. "Šta ga je nagnalo da tako misli, gospodine?"

"Kako izgleda, ti imaš hobi, momče. Zanima te Primitivna istorija, a?" Napravio je širok pokret rukom u kojoj se nalazila cigareta; zaboravivši u ljutnji da vodi računa o disanju, Harlan je udahnuo oblak dima i zagrcnuo se od kašlja.

Tvisel je blagonaklono sačekao da Posmatrača prođe napad kašlja, a zatim reče: "Nije li tako?"

Harlan počeo: "Računar Findž nema prava..."

"De, de. Kazao sam ti šta je bilo u izveštaju zato što to ide u prilog svrsi za koju si mi najvećma potreban. Zapravo, izveštaj je bio poverljiv i ti moraš zaboraviti da sam ti rekao šta piše u njemu."

Zauvek, momče."

"Ali šta ima rđavo u tome ako se neko zanima za Primitivnu istoriju?"

"Findž smatra da tvoje zanimanje za nju ukazuje na snažnu Želju za Vremenom. Ti me rezumeš, momče."

Harlan je shvatio. Bilo je nemoguće ne pronicí u značenje ovog psihijatrijskog izraza. Baš tog termina, pre svega ostalog. Za svakog člana Večnosti pretpostavljalo se da ima snažan nagon, tim snažniji što je zvanično prigušivan u svim svojim vidovima ispoljavanja, da se vrati, ne neizostavno u vlastito Vreme, već svejedno u koje konačno Vreme; da postane deo nekog stoleća, umesto da ostane lutalica kroz sve vekove. Naravno, kod većine Večnih ovaj nagon ostajao je bezbedno skriven u podsvesti."

"Ne mislim da je to posredi", reče Harlan.

"Ni ja. Naprotiv, smatram da ti je hobi zanimljiv i vredan. Kao što rekoh, zato te i hoću. Želim da jednog Pitomca koga ću ti dovesti naučiš svemu što znaš, kao da i sam što više naučiš o Primitivnoj istoriji. Uporedo sa tim, bićeš i moj lični Tehničar. Počećeš kroz nekoliko dana. Da li ti odgovara?"

Odgovara? Da ima zvaničnu dozvolu za učenje svega što se moglo naći o danima pre Večnosti? Da bude u ličnoj vezi sa najvećim od svih Večnih? Čak i neprijatna činjenica o statusu Tehničara izgledala je podnošljiva pod ovim uslovima.

Opreznost ga, međutim, nije sasvim napustila. On reče: "Ako je to neophodno za dobrobit Večnosti, gospodine..."

"Za dobrobit Večnosti?" povika patuljasti Računar sa iznenadnim uzbuđenjem. Tako je snažno zavitlao od sebe opušak cigarete, da je čak udario o dalji zid i rasprnuo se u blesak iskrica. "Potreban si mi samo za postojanje Večnosti."

3. PITOMAC

Harlan je proveo više nedelja u 575. veku pre no što se upoznao sa Brinslijem Šeridanom Kuperom. Imao je vremena da se prilagodi novoj sredini i antiseptičnosti stakla i porcelana. Naučio je da nosi obeležje Tehničara uz sasvim skroman zazor i da se obuzdava od nepromišljenih koraka tako što bi oznaku čina krio prema nekom zidu ili je zaklanjao nekakvim predmetom koji bi nosio.

Ovakvi potezi izazivali bi prezrivi osmeh kod ljudi koji bi se najednom ohladili, kao da su podozrevali pokušaj zadobijanja njihovog prijateljstva pod lažnim izgovorom.

Viši Računar Tvisel donosio mu je probleme svakoga dana. Harlan bi ih proučavao i pisao analize u skicama koje bi zatim četiri puta bile prerađivane, ali je završnu verziju ipak nevoljno predavao.

Tvisel bi ih ocenio, klimnuo i rekao: "Dobro, dobro." Onda bi starim, plavim očima brzo prešao preko Harlana, a osmeh bi mu se malo suzio kada bi kazao: "Proveriću ovu pretpostavku na Kompjutapleksu."

Uvek je analize nazivao pretpostavkama. Nikada ništa nije rekao Harlanu o ishodu provere na Kompjutapleksu, a ni Harlan se nije odvažio da upita. Pomalo ga je obeznađivala činjenica što mu nikada nije bilo naloženo da neku od svojih analiza sprovede u delo. Da li to znači da ga kompjutapleks nije ni proveravao, da je izabrao pogrešnu tačku za uvođenje Promene Stvarnosti, da nije bio dovoljno vičan za uočavanje Minimuma neophodne Promene u označenom sektoru? (Tek poprilično kasnije postao je dovoljno spretan da glatko prevali preko jezika skraćenicu M.N.P.)

Jednoga dana Tvisel je ušao kod njega sa nekom smušenom spodobom koja se nije usuđivala da podigne pogled prema Harlanovim očima.

Tvisel reče: "Tehničare Harlan, ovo je Pitomac B. Š. Kuper."

Harlan automatski reče: "Zdravo." Odmerio je čovekov izgled i nije baš bio očaran. Momak je bio oniži, neodređeno smeđih očiju, malo preglomaznih ušiju i izgrizanih noktiju.

Tvisel reče: "Ovo je mladić koga ćeš podučavati u Primitivnoj istoriji." "Tako mi vremena!", reče Harlan, naprasno probuđenog zanimanja.

"Zdravo! Umalo da zaboravim."

"Napravi raspored časova sa njim onako kako ti bude odgovaralo, Harlane", reče Tvisel. "Ako budeš mogao da odvojiš po dva popodneva nedeljno, mislim da bi to bilo dobro. Obučavaj ga vlastitom metodom. Prepustiću to tebi. Ako ti budu bile potrebne mikrofilmske knjige ili stara dokumenta, samo mi reci; ako postoje u Večnosti, ili bilo kom dostupnom delu Vremena, pribavićemo ih. Šta kažeš, momče?"

Ponovo je izvukao zapaljenu cigaretu ni od kuda (kao što je uvek izgledalo) i vazduh se ispunio dimom. Harlan se nakašlja; na osnovu krivljenja Pitomčevih usta bilo je jasno da bi i on učinio isto samo kada bi imao tri čiste.

Kada je Tvisel izišao, Harlan reče: "Hajde, sedi." Oklevao je za trenutak, a onda odlučno dodao: "Sinko. Sedi, sinko. Moja kancelarija nije velika, ali stoji ti na raspolaganju kad god smo zajedno."

Harlan je prosto goreo od nestrpljenja. Ovaj projekat bio je njegov! Cela Primitivna istorija pripadala je samo njemu.

Pitomac podiže pogled (stvarno po prvi put) i reče nesigurno: "Vi ste Tehničar."

Harlanovo oduševljenje i zagrejanost namah su dobrim delom splasnuli. "Pa šta s tim?"

"Ništa", reče Pitomac. "Samo sam..."

"Čuo si kada me je Računar Tvisel oslovio kao Tehničara, zar ne?"

"Jesam, gospodine."

"Zar misliš da mu se to zapleo jezik? Zar je to tako nešto rdavo?"

"Nije, gospodine."

"Šta je to sa tvojim narečjem?" obrecnu se Harlan grubo, ali se istog časa postide zbog toga.

Kupera obli rumenilo. "Nisam baš najvičniji u standardnom međuvremenskom."

"Zbog čega? Koliko si dugo pitomac?"

"Manje od jedne godine, gospodine."

"Jedne godine? Koliko ti je godina, za ime Vremena?"

"Imam dvadeset četiri fizio-godine, gospodine."

Harlan se zablenu u mladića. "Pokušavaš li ti to da mi kažeš da su te uzeli u Večnost sa dvadeset tri godine?"

"Tako je, gospodine."

Harlan sede i poče da trlja šake. Pa to je nemoguće. U Večnost se ulazilo sa petnaest ili šesnaest godina. Ali šta je sad ovo? Da to možda Tvisel nije izmislio neki novi test za njega.

"Sedi", reče mu on. "Hajde da počnemo. Puno ime i prezime, rodno Vreme."

Pitomac promuća: "Brinsli Šeridan Kuper iz 78. stoleća, gospodine."

Harlan se gotovo raznežio. To je blizu. Samo sedamnaest vekova pre njegovog rodnog doba. Bezmalobližno su vremenski susedi.

"Da li te zanima Primitivna istorija?" upita.

"Računar Tvisel mi je naložio da je učim. Ne znam mnogo o njoj."

"Šta još učiš?"

"Matematiku. Vremenski inženjering. Tek stičem osnovna znanja. U 78. stoleću vršio sam opravke brzog-vaka."

Nije bilo svrhe raspitivati se o prirodi brzog-vaka. To je mogao biti usisivač za prašinu, računaska mašina, molerski raspršivač. Bilo šta. Harlana nije posebno zanimalo.

"Znaš li ma šta o istoriji?" upita. "O bilo kojoj istoriji?"

"Izučavao sam evropsku istoriju."

"Tvoja posebna politička jedinica, pretpostavljam."

"Rođen sam u Evropi. Da. Naravno, poglavito nas uče modernoj istoriji. Posle revolucije '54. godine; hoću da kažem 7554. godine."

"U redu. Prvo što treba da uradiš jeste da to zaboraviš. Istorija koju oni pokušavaju da predaju Vremenarima menja se sa svakom Promenom Stvarnosti. Samo njima to još nije jasno. U svakoj Stvarnosti istorija koja postoji u isti mah je i jedina. Upravo se u tom pogledu razlikuje Primitivna istorija. U tome je njena lepota. Ma šta bilo ko od nas učinio, ona će uvek ostati onakva kakva jeste. Kolumbo i Vašington, Musolini i Herford, svi oni postoje."

Kuper se jedva primetno osmehnu. Prevukao je malim prstom preko gornje usne i Harlan je tada prvi put uočio čekinjasti trag koji je ukazivao da Pitomac ima nameru da neguje brkove.

Kuper reče: "Ne mogu da se... naviknem, sve vreme od kad sam ovde."

"Da se navikneš, na šta?"

"Pa to, da sam pet stotina vekova od svog rodnog doba."

"Pa i sa mnom je isti slučaj. Ja sam iz 95. stoleća."

"To je nešto drugo. Vi ste stariji od mene, ali sam u jednom drugom smislu ja stariji od vas sedamnaest vekova. Mogao bih da vam budem pra-pra-pra-pra i tako dalje pradede."

"Pa šta s tim? Pretpostavimo i da jesi?"

"Ovaj, treba se navići na to." U Pitomčevom glasu pojavio se tračak nečeg buntovnog.

"Svima je potrebno izvesno vreme za to", reče Harlan grubo i poče da priča o Primitivnima. Posle tri časa, on se duboko zaglibio u objašnjavanje razloga postojanja stoleća pre prvog veka.

("Ali zar 1. stoleće nije prvo?" pitao je Kuper žalosno.)

Harlan je završio time što je pitomcu dao jednu knjigu, ne baš najbolju, ali koja je mogla poslužiti za početak. "Dobićeš bolje štivo kada malo budemo odmakli", reče.

Krajem nedelje Kuperovi brkovi postali su uočljiv taman čestar, koji ga je činio deset godina starijim i naglašavao mu nisko čelo. Sve u svemu, zaključio je Harlan, brkovi baš neće biti neko poboljšanje.

Kuper reče: "Završio sam vašu knjigu."

"Šta misliš o njoj?"

"Na izvestan način..." Usledila je duga pauza, a onda je Kuper ponovo počeo. "Delovi poznijeg Primitivnog Vremena pomalo liče na 78. stoleće. Nagnali su me da se u mislima vratim domu, znate. Sanjario sam o ženi."

Harlan prasnu: "O tvojoj ženi?"

"Bio sam oženjen pre no što sam došao ovamo."

"Tako mu vremena! Da li su ti i ženu doveli?"

Kuper odmahnu glavom. "Ne znam čak ni da li je promenjena u proteklih godinu dana. Ako je to slučaj, onda mi ona zapravo više nije žena."

Harlan se pribrao. Svakako, ako je Pitomcu bilo dvadeset tri godine kada je prebačen u Večnost, sasvim je moguće da je bio oženjen. Jedan presedan proisticao je iz drugog.

Šta se ovde događa? Kada se ispravke jednom unesu u pravila, biće to dugačak korak ka tački gde će sve početi da se obrušava u bezobličan haos. Večnost je bila odveć tanano uravnotežena i sazdana da bi podnela izmene.

U Harlanovim narednim rečima osetila se oporost koja je možda izazvana ozlojeđenošću zbog ugrožavanja Večnosti: "Nadam se da

ne nameravaš da se vratiš u 78. stoleće da to proveriš."

Pitomac podiže glavu, a pogled mu je bio čvrst i postojan. "Ne."

Harlan se nelagodno promeškolji. "Dobro. Ti nemaš porodice. Nemaš nikoga. Ti si Večni, i izbriši iz sećanja one koje si poznavao u vremenu."

Kuperove usne se istanjiše i naredne reči izgovori sa jakim naglaskom. "Govorite kao Tehničar."

Harlanove pesnice se stisnuše duž strana stola. On reče hrapavim glasom: "Šta hoćeš da kažeš? Ja sam Tehničar i izvodim promene? Branim ih i zahtevam da ih prihvatiš? Slušaj me dobro, mališa: nisi ovde ni godinu dana; još čestito ne umeš da govoriš međuvremenski; svi vi imate pogrešne predstave o Vremenu i Stvarnosti, a uobražavate da sve znate o Tehničarima i da imate pravo da ih opalite po zubima."

"Žao mi je", reče Kuper brzo. "Nisam imao nameru da vas uvredim."

"Ne, ne, ko bi uvredio jednog Tehničara? Ti samo slušaš ono što ostali govore, zar ne? Oni kažu: 'Hladan kao Tehničarevo srce', je l' tako kažu? Kažu: 'Tehničar samo zevne i milijardu ljudi je promenjeno.' Možda još nešto slično. Šta imate na to da odgovorite, gospodine Kuper? Da li biste se osećali pametnijim ako biste im se pridružili? Tako biste postali veliki čovek? Veliki točak u žrvnju Večnosti?"

"Kažem da mi je žao."

"U redu. Želim samo da znaš da sam Tehničar manje od mesec dana i da još nisam lično izveo nijednu Promenu Stvarnosti. Nastavimo sad sa poslom."

Viši Računar Tvisel pozvao je narednog dana Endrua Harlana u svoju kancelariju.

"Kako bi bilo da kreneš u jedan M.N.P., momče", upita ga.

Ponuda je baš dobro došla. Harlan je čitavog jutra žalio zbog kukavičkog poricanja ličnog sudelovanja u tehničarskom radu; zbog onog detinjastog uzvika: "Nisam učinio ništa loše, ne prekorevajte me."

Time je samo priznavao da u poslu tehničara postoji nešto rđavo i da je on nedužan samo zbog toga što je sasvim kratko u ovoj igri, da bi već postao zločinac.

Radosno je dočekao priliku da najzad raščisti sa tim izvinjenjem.

Biće to gotovo pokajanje. Moći će da kaže Kuperu: Da, zbog nečega što sam ja učinio mnogi milioni pojedinaca sada su druge osobe, ali to je bilo neophodno, i ja sam ponosan što sam bio vinovnik Promene.

I tako, Harlan reče veselo: "Spreman sam, gospodine."

"Dobro. Dobro. Biće ti milo da znaš, momče", (povukao je dim i vrh cigarete se zažario) "da su se sve tvoje analize potvrdile kao veoma tačne."

"Hvala, gospodine." (Sada su bile analize, pomisli Harlan, a ne više pretpostavke.)

"Nadaren si, momče. Dokazao si to. Čekaju nas velike stvari. Možemo početi sa ovom: 223. stoleće. Tvoja izjava da će jedno zaglavljeno kvačilo na kolima dovesti do neophodnog račvanja bez neželjenih uzgrednih posledica besprekorno je tačna. Hoćeš li da ga zaglaviš?"

"Hoću, gospodine."

Bio je to pravi Harlanov debi u tehničarskom zvanju. Posle toga on je bio nešto više, a ne samo čovek sa ružičasto-crvenom značkom. Rukovao je Stvarnošću. Malo je pročeprkao po jednom mehanizmu u toku nekoliko brzih minuta uzetih iz 223. stoleća, što je za posledicu imalo da jedan mladić ne stigne na predavanje iz mehanike kome je nameravao da prisustvuje. Propustio je, shodno tome, priliku da se uputi u tajne solarnog inženjeringa i pronalazak jednog savršeno jednostavnog uređaja bio je odložen za ključnih deset godina. Krajnji ishod ovoga bilo je uklanjanje iz Stvarnosti jednog strašnog rata u 224. stoleću.

Zar to nije bilo dobro? Šta mari ako su se menjale ličnosti? Nove ličnosti nisu bile ništa manje ljudske od ostalih i podjednako su zavređivale da žive. Ako su neki životi i skraćeni, znatno više ih je produženo i učinjeno srećnijim. Jedno veliko književno ostvarenje, spomenik Čovekovom intelektu i osećajnosti, nije, doduše, napisano u novoj Stvarnosti, ali nekoliko primeraka je sačuvano u bibliotekama Večnosti, zar ne? Zauzvrat su nova stvaralačka dela ugledala svetlost dana.

Pa ipak, naredne noći Harlan je probdeo mučne besane časove, a kada je konačno iznuren zaspao, dogodilo mu se nešto što se nije zbililo već godinama.

Sanjao je majku.

Bez obzira na svu traljavost ovakvog početka, jedna fizio-godina bila je dovoljna da Harlan postane poznat širom Večnosti kao 'Tviselov Tehničar'; zajedljiviji glasovi nazivali su ga još 'Čudo od deteta' i 'Nepogrešivi'.

Njegova veza sa Kuperom postala je gotovo prijatna. Nikada se nisu sasvim zbližili. (Da je Kuper čak i smogao snage da načini prvi korak u ovom pravcu, Harlan ne bi umeo da mu uzvрати.) No, bez obzira na to, oni su zajedno uspešno radili, Kuperovo zanimanje za primitivnu istoriju dostiglo je onu tačku kada umalo nije nadmašilo Harlanovo.

Jednoga dana Harlan reče Kuperu: "Čuj, Kupere, da li bi mogao da dođeš sutra, umesto danas. Trebalo je tokom ove nedelje da skoknem negde oko 3000. stoleća da proverim jedno posmatranje, a čovek koga želim da vidim slobodan je ovog popodneva?"

Kuperove oči požudno se zacakliše: "Da li bih i ja mogao s vama?"
"Želiš li to?"

"Svakako. Nikada nisam bio u kapsuli, osim kada su me doveli ovamo iz 78. stoleća, ali ja tada nisam znao šta se događa."

Harlan je imao običaj da koristi kapsulu u Tunelu C, koji je, po nepisanom pravilu, celom svojom neizmernom dužinom kroz vekove bio rezervisan za Tehničare. Kuper nije ispoljio nikakvu uzdržanost dok ga je on vodio tamo. Bez oklevanja je zakoračio u kapsulu i seo na zakrivljeni pervaz koji ju je potpuno okruživao.

Kada je Harlan, međutim, aktivirao polje i usmerio kapsulu na kretanje uz Vreme, Kuperovo lice poprimilo je gotovo komičan izraz iznenađenja.

"Ništa ne osećam", reče. "Da se možda nešto nije pokvarilo?"

"Ništa se nije pokvarilo. Ništa ne osećaš zato što se zapravo i ne krećeš. Otisnut si duž vremenskog prostiranja kapsule. U stvari" - Harlan je govorio poučnim glasom - "u ovom trenutku ti i ja nismo materija, bez obzira što tako izgleda. Stotinu ljudi može da koristi istu kapsulu, krećući se (ako se to tako može nazvati) različitim brzinama u oba smera Vremena pri čemu prolaze jedni kroz druge. Zakoni normalnog svemira nisu više na snazi u tunelima kapsula."

Kuperova usta se pomalo iskriviše i Harlan pomisli sa osećanjem nelagodnosti: mališa pohađa predavanja iz vremenskog inženjeringa i sigurno je u ovo bolje upućen od mene. Zašto ne začepim gubicu i

ne prestanem da pravim budalu od sebe?

Utonuo je u tišinu i turobno pogledao Kupera. Mladićevi brkovi potpuno su izrasli tokom proteklih meseci. Stajali su povijeni, uokvirujući mu usta na način koji su Večni prozvali 'Malansonov okvir', zato što je na jedinoj fotografiji za koju se znalo da je autentična slika izumitelja Vremenskog polja (koja je uz to bila slaba i neoštra) on imao upravo takve brkove. Zbog toga je stekla izvesnu popularnost među Večnima, premda je tek mali broj njih pokazivao prikladno uvažavanje prema njoj.

Kuperove oči bile su upravljene na pokretne brojeve koji su označavali prolazak stoleća u odnosu na njih same. On reče: "Koja je najdalja tačka dokle ide kapsula?"

Harlan slegnu ramenima. "Nema kraja Večnosti. Tunel se pruža zauvek."

"Dokle si ti najdalje stigao?"

"Ovo sada biće najdalje. Doktor Tvisel je putovao čak do 50000. stoleća."

"Tako mi Vremena!", prošaputa Kuper.

"Ali ni to nije ništa. Neki Večni su otišli čak iza 150000. veka."

"Kako je tamo?"

"Nikako", reče Harlan mrzovoljno. "Obilje života, ali nema ljudi. Čovek je nestao."

"Izumro? Iščezao?"

"Mislim da to niko tačno ne zna."

"Može li se nešto preduzeti da se to promeni?"

"Pa, vidiš, posle 70.000. stoleća...", poče Harlan, a onda naglo prekide. "Oh, do Vremena s tim. Promenimo temu."

Ako je postojala ijedna stvar u vezi sa kojom su Večni bili gotovo sujeverni, onda su to bila 'Skrivena Stoleća', vreme između 70.000. i 150.000. veka. Ta tema se sasvim retko pominjala. Samo zahvaljujući svojoj bliskoj povezanosti sa Tviselom, Harlan je nešto malo znao o toj eri. Tabuu je doprinosila i činjenica da Večni nisu mogli da uđu u Vreme nigde tokom svih tih hiljada stoleća. Vrata između Večnosti i Vremena bila su neprolazna. Zbog čega? Niko to nije znao.

Na osnovu nekih Tviselovih slučajnih opaski, Harlan je razabrao da su preduzeti pokušaji da se izvrši Promena Stvarnosti u stolećima

koja su neposredno prethodila 70.000. veku, ali bez odgovarajućeg posmatranja posle te granice malo se šta moglo učiniti.

Tvisel se jednom nasmejao i rekao: "Probićemo se tamo jednog dana. U međuvremenu, sasvim nam je dovoljno i ovih 70.000 vekova da vodimo računa o njima."

Nije zvučalo sasvim ubedljivo.

"Šta se događa sa Večnošću posle 150.000. stoleća?" upita Kuper.

Harlan uzdahnu. Tema, očigledno neće biti promenjena. "Ništa", reče. "Odeljci postoje, ali nema ni traga Večnima posle 70.000. veka. Odeljci se pružaju dalje milionima stoleća sve dok sav život ne nestane, dok Sunce ne postane nova, i dalje. Nema kraja u Večnosti. Ona se zato i zove tako."

"Sunce, dakle, postaje nova?"

"Razume se. Večnost ne bi mogla postojati kada se to ne bi dogodilo. Nova Sol predstavlja naš izvor energije. Znaš li koliko je energije potrebno da bi se uspostavilo Vremensko polje? Malansonovo prvo polje pružalo se s kraja na kraj dve sekunde i bilo je taman toliko da sadrži glavu šibice, ali da bi se ono obrazovalo bila je potrebna čitava dnevna proizvodnja nuklearne energetske centrale. Proteklo je čitavih sto godina dok se nije stvorilo kao vlat kose tanko Vremensko polje, koje se pružalo dovoljno daleko u budućnost da se pripoji na energetske zračenje nove, što je omogućilo da se sazda novo polje u koje je mogao da stane čovek."

Kuper uzdahnu. "Bilo bi znatno bolje da su me umesto u jednačine i mehaniku polja upućivali u ove zanimljive stvari. Da sam živio u Malansonovo vreme..."

"Ništa ne bi naučio. On je živio u 24. stoleću, ali je Večnost počela tek u 27. veku. Pronaći polje nije isto što i konstruisati Večnost, shvataš? Ostatak 24. veka nije naslućivao značaj Malansonovog izuma."

"On je znači bio ispred svog vremena?"

"Po svoj prilici. On ne samo što je izmislio Vremensko polje, već je i opisao osnovne odnose koji omogućuju postojanje Večnosti i predviđaju gotovo sve njene vidove, s izuzetkom Promene Stvarnosti. No, i tu je bio sasvim blizu... ali čini mi se da stižemo, Kupere. Posle tebe."

Iziđoše iz kapsule.

Harlan nikada ranije nije video da se Viši računar Laban Tvisel naljutio. Ljudi su oduvek govorili da je on nesposoban za bilo kakvo osećanje, da predstavlja bezdušnu okamenjenost Večnosti i to do te mere da je čak zaboravio tačan broj veka iz koga vodi poreklo. Takođe se govorkalo da mu je u nekom ranijem dobu srce atrofiralo, i da mu je umesto njega ugrađen mini kompjuter, sličan modelu koji je uvek nosio u džepu od pantalona.

Tvisel ništa nije preduzeo da opovrgne ova ogovaranja. U stvari, smatralo se da i on sam veruje u njih.

Pre no što je Harlan ustuknuo pred talasom ljutnje koji ga je zapljusnuo, imao je taman toliko vremena da se začudi zbog činjenice da je Tvisel uopšte sposoban za tako nešto. Harlan se upitao da li bi se Tvisel u nekom staloženijem naknadnom trenutku rasrdio, shvativši da ga je njegovo mini-kompjutersko srce izdalo, prepustivši svoju malenkost sačinjenu od mišića i zalistaka pogubnom dejstvu osećanja.

Tvisel reče svojim starim glasom koji je delimično zvučao škriputavo: "Sto mu Vremena, momče, jesi li ti na čelu Svevremenskog Veća? Izdaješ li ti ovde naređenja? Ko od nas dvojice određuje šta treba da se radi? Da li ti organizuješ putovanja kapsulama u ovom Odeljku? Treba li možda svi da tražimo od tebe dozvolu?"

Prekidao je sam sebe povremenim uzvicima: "Odgovori mi!" Posle čega je nastavljao da doliva bujicu pitanja u uskipeli kotlić.

Konačno reče: "Ako još jednom prekoračiš svoja ovlašćenja na ovaj način, premestiću te u odeljenje za opravku tunela i tamo ćeš ostati poprilično. Shvataš li me?"

Bled i očigledno zbunjen, Harlan prozbori: "Nije mi rečeno da Pitomca Kupera ne smem da povedem u kapsulu."

Objašnjenje nije delovalo umirujuće. "Koje je izvinjenje dvostruko negativno, momče? Nikada ti nije rečeno da ga napiješ. Nije ti rečeno da ga ošišaš do glave. Nije ti rečeno da ga ne probodeš oštrom Tavovom krivuljom. Za ime Vremena, momče, šta ti je rečeno da radiš sa njim?"

"Rečeno mi je da ga podučavam u Primitivnoj istoriji."

"Pa onda radi to! Nemoj da činiš ništa više sem toga."

Tvisel odbaci cigaretu i divljački je zgazi nogom kao da je to lice

nekog doživotnog neprijatelja.

"Želeo bih da istaknem, Računare", reče Harlan, "da mnogi vekovi u sadašnjoj Stvarnosti prilično liče na neka posebna razdoblja Primitivne istorije, u jednom ili više pogleda. Hotimice sam ga izveo iz ovih Vremena, naravno po brižljivo pripremljenom prostorno-vremenskom planu, na svojevrsno studijsko putovanje."

"Šta? Slušaj, tikvane, zar ti baš nikada ne nađeš za shodno da zatražiš moju dozvolu? Nema govora o takvom nečem. Samo ga uči Primitivnoj istoriji. Nikakva studijska putovanja. Nikakvi laboratorijski eksperimenti, ništa. Sledeći put ćeš promeniti Stvarnost samo da bi mu pokazao kako to izgleda."

Harlan prevuče suvim jezikom preko suvih usana, promrmlja nešto u znak saglasnosti i najzad dobi dozvolu da se udalji.

Bile su potrebne nedelje da mu se zaleče povređena osećanja.

4. RAČUNAR

Harlan je dve godine proveo u svojstvu Tehničara pre no što je ponovo došao u 482. stoleće, prvi put posle odlaska sa Tviselom. Nije ga mogao prepoznati.

Ali nije se ono promenilo, već on.

Dve godine tehničarskog staža značilo je mnogo stvari. S jedne strane, postao je znatno samopouzdaniji. Nije više morao da uči novi jezik, da se privikava na novi stil odevanja i novi način života sa svakim novi projektom posmatranja. S druge strane, došlo je do njegovog izvesnog izdvajanja. Gotovo je sasvim prenebregavao drugarstvo koje je ujedinjavalo sve ostale Stručnjake u Večnosti.

Ali ponajviše je u njemu poraslo osećanje moći zbog zvanja Tehničara. Držao je sudbinu miliona na vrhu prsta, a ako je zbog toga morao biti usamljen, mogao je biti i ponosan.

Hladno je gledao u čoveka iz Odeljenja za veze koji je sedeo za stolom, na ulazu u 482. vek i najavio se odsečnim slogovima: "Endru Harlan, Tehničar, javlja se Računaru Findžu za privremeni zadatak u 482. stoleću." Nije se obazreo na hitar pogled sredovečnog čoveka, koji mu je stajao nasuprot.

Neki ljudi su to nazivali 'tehničarski pogled': brzo, nevoljno, kradomično pogledanje na ružičasto-crvenu epoletu Tehničara, posle čega je sledio proračunat pokušaj da se oči više ne uprave u tom smeru.

Harlan baci pogled na čovekove epolete. Nije posredi bilo žuto znamenje Računara, zeleno Projektanta Života, plavo Sociologa, niti belo Posmatrača. Uopšte nije bila reč o jednobojnom znaku Stručnjaka. Na beloj osnovi stajala je plava pruga. Čovek je bio iz Odeljenja za veze, pododeljka Održavanja i nije spadao u red Stručnjaka.

Čak je i on upućivao 'tehničarski pogled'.

Harlan reče pomalo tužno: "No, šta je?"

Komunikator brzo uzvрати: "Zovem Računara Findža, gospodine."

Harlan se sećao 482. stoleća kao solidnog i masivnog, ali sada je izgledalo gotovo jadno.

Harlan se navikao na staklo i porcelan 575. veka, na njegov fetiš

čistoće. Privikao se na svet beline i jasnoće, mestimično prošaran svetlim pastelima.

Gotovo su odvratno delovali teški, melemni vrtlozi 482. stoleća, njegove kaljave boje, područja premazanog metala.

Čak je i Findž delovao drugačije, nekako manji nego u prirodnoj veličini. Dve godine ranije, Posmatraču Harlanu svaka Findžova kretnja činila se zlokobnom i moćnom.

Sada, sa visokih i nedostupnih vrhova tehničarskog zvanja, Računar je izgledao patetičan i izgubljen. Harlan ga je ugledao kako prebira po svežnjevima folija i priprema se da podigne pogled sa izrazom nekoga ko počinje da smatra da je pustio posetioca da ga čeka taman onoliko vremena koliko je ovaj zaslužio.

Findž je poticao iz jednog energetskog veka oko 600. stoleća. Tvisel mu je skrenuo pažnju na to, i time su mnoge stvari bile objašnjene. Findžovi nastupi zlovoljnosti lako su mogli predstavljati ishod prirodne nesigurnosti jednog teškog čoveka, naviknutog na postojanost polja sila i nesrećnog što mora da se petlja sa nezgrapnom materijom. Njegov hod kao na vrhovima prstiju (Harlan se dobro sećao Findžovog mačjeg nastupanja; često mu se događalo da podigne pogled sa stola i ugleda Findža kako zuri u njega, ne čuvši uopšte da mu se ovaj približio) nije više bio lukav i prepreden, već pre zaplašen i nevoljan nastup nekoga ko živi u stalnom, premda nesvesnom, strahu da će se pod slomiti pod njegovom težinom.

Harlan pomisli sa blagom popustljivošću: čovek se veoma slabo prilagodio Odeljku. Novi zadatak je verovatno jedina stvar koja mu može pomoći.

Findž reče: "Zdravo, Tehničare Harlan."

"Zdravo, Računare", uzvрати Harlan.

"Izgleda da je proteklo dve godine od kako...", počе Findž.

"Dve fizio-godine", ispravi ga Harlan.

Findž ga pogleda iznenađeno. "Dve fizio-godine, svakako."

U Večnosti Vreme nije postojalo u obliku u kome je poimano u spoljnom svetu, ali ljudska tela su starila i to je predstavljalo neizbežnu meru Vremena čak i u uslovima odsustva značajnih fizičkih pojava. Vreme je proticalo u fiziološkom smislu, tako da je za jednu fizio-godinu unutar Večnosti čovek ostario tačno onoliko koliko

bi se to dogodilo u običnoj godini Vremena.

Pa ipak, čak je i najpedantniji Večni samo sasvim retko pomišljao na ovu razliku. Bilo je sasvim uobičajeno reći: 'Vidimo se sutra', ili: 'Nedostajali ste mi juče', ili: 'Videćemo se naredne nedelje', kao da je to sutra, juče i naredne nedelje postojalo i u nekom drugom, a ne samo u fiziološkom smislu. Nagoni ljudi bili su uspokojeni na taj način što su delatnosti Večnih ustrojene prema arbitrarnom danu od dvadeset četiri "fizio-časa", sa svečanim uvažavanjem pojmova dana i noći, danas i sutra.

Findž reče: "Za vreme dve fizio-godine od kada si otišao, 482. stoleće postepeno je obuhvatila kriza. I to prilično neobična. Delikatna. Gotovo bez presedana. Kao nikada ranije, u ovom času su nam potrebna precizna posmatranja."

"Želite li da ja izvršim posmatranja?"

"Da. U izvesnom smislu, zahtevati da jedan Tehničar obavi posao Posmatrača predstavlja samo traćenje nadarenosti, ali tvoja prethodna posmatranja bila su, u pogledu jasnoće i sticanja uvida, savršena. To nam je ponovo potrebno. Uputiću te sada u neke pojedinosti..."

Ali nije bilo suđeno da Harlan odmah sazna o kakvim je pojedinostima reč. Findž je taman zaustio, ali u istom času vrata su se otvorila i Harlan ga više uopšte nije čuo. Zabuljio se u osobu koja je ušla.

Nije tačno da Harlan nikada ranije nije video devojkicu u Večnosti. Nikad je bila odveć jaka reč. Retko, to da, ali ne nikada.

Međutim, ovakva devojkica! I to u Večnosti!

Harlan je video mnogo žena prilikom prolaska kroz Vreme, ali u Vremenu one su mu predstavljale samo objekte, poput zidova i bridova, kolica i stolica, kućića i maćića. Bile su činjenice koje je valjalo posmatrati.

Ali u Večnosti devojkica je predstavljala nešto sasvim drugo I to kakva devojkica.

Na sebi je imala odeću u stilu viših klasa iz 482. stoleća što je značilo providnu bluzu uz ne mnogo drugih stvari iznad struka, i tanke pantalone do kolena, ispod. Ove poslednje, premda nisu bile odveć prozračne, ipak su delikatno isticale bujne obline.

Kosa joj je bila sjajno-tamna i dosezala je do ramena; usne su joj bile

tako našminkane, da je donja izgledala znatno naglašenija u odnosu na gornju, što je stvaralo utisak prekomernog pućenja. Kapci i ušne školjke bili su obojeni bledo ružičastom bojom, dok je ostatak njenog mladog (gotovo bebastog lica izgledao napadno mlečno beo. Biserna ogrlica spuštala se s prevoja ramena, klataći se čas na jednu, a čas na drugu stranu dražesnih grudi, ka kojima je mamila pogled.

Sela je za jedan pisaći sto u uglu Findžove kancelarije, podigavši samo jednom trepavice da sklizne brzim pogledom preko Harlanovog lica.

Kada je Harlan ponovo postao svestan Findžovog glasa, Računar je rekao: "Dobićeš sve to u službenom izveštaju, a u međuvremenu stara kancelarija i apartman stoje ti na raspolaganju."

Harlan se obreo izvan Findžove kancelarije, uopšte se ne sećajući kako je izašao. Verovatno je jednostavno prošao kroz vrata.

Osećanje koje je najlakše mogao da razabere u sebi bila je ljutnja. Do Vremena, Findžu se ovo ne sme dozvoliti. Pa to je rđavo po moral. Time se sve izvrće ruglu...

Zastao je, stisnuo pesnice i olabavio vilice. Baš da vidimo! Bat koraka oštro mu je zazvučao u ušima kada je odlučno krenuo prema čoveku iz Odeljenja za veze, koji je i dalje sedeo za stolom.

Komunikator podiže pogled, izbegavši da ga ukrsti sa Harlanovim, a onda oprezno reče: "Da, gospodine?"

Harlan reče: "Neka žena sedi za stolom u kancelariji Računara Findža. Je li ona nova ovde?"

Mislio je da upita to kao uzgred. Nameravao je da postavi usputno, ravnodušno pitanje. Ono je, međutim, zazvučalo kao dva neusklađena cimkala.

Pa ipak, Komunikatora je oblilo rumenilo. U pogledu mu se pojavio izraz koji sve muškarce čini istomišljenicima. Njime je obuhvatio čak i Tehničara, priključivši ga kao starog drugara. Komunikator reče: "Mislite na ono mače? Op'la! Nije li građena kao nužnik u polju sile, ha?"

Harlan malo zamuca: "Odgovori na moje pitanje!"

Komunikator se zabljuje i njegovo oduševljenje splasnu. On reče: "Nova je. Ona je Vremenar."

"Kakav je njen posao?"

Na Komunikatorovom licu razvukao se spori smešak i on pogleda Harlana ispod oka: "Postavljena je kao šefova sekretarica. Zove se Nois Lambent."

"U redu." Harlan se okrenu na peti i udalji.

Prvo posmatračko putovanje u 482. stoleće usledilo je narednog dana, ali je trajalo samo trideset minuta. Očigledno je posredi bio orijentacioni put, sračunat da ga uvede u stvar. Drugog dana ušao je jedan i po čas, a trećega uopšte nije.

Provodio je vreme pročitavajući svoje prvobitne izveštaje, ponovo se upućujući u svoje vlastito znanje, privikavajući se na jezički sistem tog doba i opet se prilagođavajući lokalnim običajima.

Jedna Promena Stvarnosti već je izvedena u 482. stoleću, ali je bila sasvim mala. Neka politička klika naprosto je odstranjena iz postojanja, ali u društvu kao da nije bilo drugih preinačenja.

Čineći to sasvim nesvesno, počeo je da prebira po starim izveštajima, tražeći neko obaveštenje o aristokratiji. Jamačno je izvršio i takva posmatranja.

Bilo je tako, ali ona su izgledala bezlična, kao sa udaljenosti. Podaci su se odnosili na aristokratiju kao klasu, a ne na pojedince.

Razume se, prostorno-vremenski planovi nikada mu nisu tražili, niti dopuštali da iznutra posmatra aristokratiju. Pravi razlozi ovoga stajali su izvan vidokruga jednog Posmatrača. Osetivši sada radoznalost prema tome, rasrdio se na samoga sebe.

Tokom ta tri dana, četiri puta je opazio devojkicu Nois Lambent. Prvom prilikom bio je svestan samo njene odeće i ukrasa. Sada je uočio da je visoka oko metar i sedamdeset, odnosno za pola glave niža od njega, ali njena vitkost, uz uspravno i dražesno držanje, stvarala je utisak visokog stasa. Bila je starija nego što je prvobitno izgledala, možda već blizu tridesete, a svakako preko dvadeset pete.

Držala se tiho i povučeno, osmehnuvši mu se jednom kada su se mimoišli u hodniku. Brzo je oborila pogled. Harlan se povukao u stranu da je ne bi dodirnuo, a onda produžio, sa osećanjem ljutnje. Krajem trećeg dana počeo je da podozreva da mu dužnost Večnog dopušta samo jedan smer delanja. Nema sumnje da je njen položaj njoj samoj bio udoban. Nema sumnje da je Findž postupao prema slovu zakona. Pa ipak, Findžova indiskretnost u ovoj stvari, njegova nebrižnost, jamačno je stajala u oprečnosti sa duhom zakona, i

nešto se s tim u vezi moralo preduzeti.

A onda je Harlanu palo na um da, uostalom, u čitavoj Večnosti nema čoveka koji mu se manje dopada od Findža. Olakšavajuće okolnosti koje je pronašao za tog čoveka samo nekoliko dana ranije namah su iščezle.

Ujutro četvrtog dana Harlan je zatražio i dobio dopuštenje da se privatno vidi sa Findžom. Ušao je odlučnim korakom u Računarevu kancelariju i, na vlastito iznenađenje, odmah prešao na stvar. "Računare Findž, predlažem da se gospođica Lambent vrati u Vreme."

Findžove oči se suziše. Pokazao je glavom prema jednoj stolici, postavio ukrštene ruke ispod mekog, okruglog podbratka i iscerio prednje zube. "No, sedi. Sedi. Nalaziš da je gospođica Lambent nestručna? Nepodobna?"

"Ne mogu da kažem ništa u pogledu nestručnosti i nepodobnosti, Računare. To zavisi od zaduženja koja joj se daju, a ja joj nisam dao nijedno. Ali vama je sigurno jasno da ona ima rđav uticaj na moral Odeljka."

Findž ga pogleda odsutno, kao da je njegov računarski um prosuđivao apstraktnosti koje su bile nedostupne običnom Večnom. "Na koji način ona narušava moral, Tehničare?"

"Nema potrebe da to pitate", reče Harlan, dok mu se ljutnja pojačavala. "Njena odeća je egzibicionistička. Njena..."

"Čekaj, čekaj! Stani malo, Harlane. Ti si bio Posmatrač u ovom dobu. Znaš da ono što devojka oblači predstavlja uobičajen stil odevanja za 482. stoleće."

"U njenoj rodnoj sredini, u njenom kulturnom miljeu, ne bi imao šta da primetim, premda bih ipak rekao da joj je odeća preterana čak i za 482. vek. Dopustićete mi da to prosudim. Ovde u Večnosti osoba poput nje svakako je neprilična."

Findž lagano klimnu. Izgledalo je da se dobro zabavlja.

Harlan se ukoči.

Findž reče: "Ona je ovde iz osobitog razloga. Obavlja jednu suštinsku funkciju. To je samo privremeno. Pokušaj da se u međuvremenu navikneš na nju."

Harlanove vilice zadrhtaše. Uložio je protset i bio odbijen. Do đavola sa obzirima! Reći će ono što mu je na umu. "Mogu zamisliti šta je

'suštinska funkcija' jedne žene. Ne može se dopustiti da je držite tako javno."

Okrenuo se, prigušujući bes u sebi, i krenuo prema vratima. Findžov glas ga zaustavi.

"Tehničare", reče Findž, "tvoja povezanost sa Tviselom mogla je da ti stvori pogrešnu predstavu o vlastitoj važnosti. Promeni stav!...U međuvremenu, reci mi, Tehničare, da li si ikada imao - (oklevao je za trenutak, kao da traži pravu reč) - devojkju?"

Stojeći i dalje okrenut leđima, Harlan je naveo citat glasom koji je odavao pomnu i uvredljivu preciznost: "U interesu izbegavanja emocionalnih zapetljivina sa Vremenom, Večni ne sme da se ženi. U interesu izbegavanja emocionalnih zapetljivina sa porodicom, Večni ne sme da ima decu."

Računar reče zbunjeno: "Nisam te pitao o braku i deci."

Harlan nastavi da citira: "Privremena veza sa Vremenarima dopuštena je tek posle molbe upućene Ministarstvu Svevremenskog Veća za planiranje, kojom se traži odgovarajući Životni projekat dotičnog Vremenara. Veze se posle toga mogu uspostaviti jedino u saglasnosti sa zahtevima posebnog prostorno-vremenskog plana."

"Sasvim tako. Da li si ikada podneo molbu za privremenu vezu, Tehničare?"

"Nisam, Računare."

"Imaš li nameru?"

"Nemam, Računare."

"Možda bi trebalo. To bi ti sigurno proširilo vidike. Manje bi se usredsređivao na pojedinosti ženske odeće i bio bi manje uzbuđen zbog njenih ličnih odnosa sa drugim Večnim."

Harlan iziđe besan i bez reči.

Otkrio je da je praktično nemoguće preduzimati gotovo svakodnevna putovanja u 482. stoleće (najduže neprekidno razdoblje iznosilo je nešto ispod dva časa).

Bio je uznemiren i znao je zašto. Findž! Findž i njegov grub savet vezan za odnose sa Vremenarima.

Ovakve veze su postojale. Svi su to znali. Večnost je oduvek bila svesna neophodnosti kompromisa sa ljudskim apetitima (za Harlana je u ovoj rečenici uvek postojalo nešto odvratno), ali ograničenje proisteklo iz izbora naložnica učinilo je da taj kompromis bude sve

drugo samo ne labav, sve drugo samo ne liberalan. A od onih kojima je sreća bila naklonjena da ostvare takav odnos, očekivalo se da u najvećoj meri budu diskretni, znatno više nego što to nalažu opšta uljudnost i uviđavnost prema većini.

Među nižim klasama Večnih, osobito među pripadnicima odseka za Održavanje, oduvek su se pronosile glasine (u isti mah pune nade i ozlojeđenosti) o ženama dovedenim na više ili manje stalnoj osnovi u očigledne svrhe. Glasine su stalno ukazivale na Računare i Projektante Života kao na grupe koje iz toga izvlače najveću korist. Samo su i jedino oni bili u stanju da odluče koje su se žene mogle izdvojiti iz Vremena po cenu opasnosti od značajnih Promena Stvarnosti.

Manje senzacionalne (a stoga i manje privlačne za zle jezike) bile su priče o radnicima-Vremenarima koje je svaki Odeljak privremeno zapošljavao (kada bi to dopustila prostorno-vremenska analiza) da obavljaju grube poslove kuvanja, čišćenja i dirinčenja.

Ali Vremenar, i to kakav Vremenar, zaposlen kao 'sekretarica', moglo je da znači samo da se Findž otvoreno izruguje idealima koji su omogućili postojanje Večnosti.

Bez obzira na to što su takvo životno ustrojstvo praktični ljudi Večnosti poštovali samo reda radi, nije bilo spora da je idealan Večni posvećen čovek koji živi za misiju koju treba da izvrši, za poboljšanje Stvarnosti i povećanje sveukupne ljudske sreće. Harlanu se dopadala pomisao da Večnost liči na manastire iz Primitivnih vremena.

Sanjao je te noći da razgovara sa Tviselom o ovoj stvari, da Tvisel, idealni Večni, deli njegovu užasnutost. Sanjao je o slomljenom i ražalovanom Findžu. Sanjao je samog sebe sa žutom računarskom epoletom, kako zavodi nov režim u 482. stoleće, velikodušno naređujući Findžovo premeštanje na nov položaj u sektor za Održavanje. Tvisel je sedeo uz njega, osmehujući se s divljenjem, dok je on pripremao novi organizacioni plan, čist, uredan i skladan, a zatim zamolio Nois Lambent da raspodeli kopije.

Ali Nois Lambent je bila naga, i Harlan se probudio, uzdrhtao i postišen.

Sreo se u hodniku jednog dana sa devojkom i povukao se u stranu, oborenog pogleda da je propusti da prođe.

Ali ona je zastala i zagledala se u njega tako da je bio prinuđen da podigne glavu i susretne se sa njenim pogledom. Sva je kiptela od životnosti i Harlan je postao svestan njenog tananog mirisa.

Devojka reče: "Vi ste Tehničar Harlan, zar ne?"

Osetio je nagon da se obrecne na nju i da jednostavno prođe, ali je onda shvatio da, na kraju krajeva, sve ovo nije bila njena krivica. Osim toga, ako bi sada prošao pored nje, morao bi da je dodirne.

I tako, samo je kratko klimnuo: "Jesam."

"Čula sam da ste izvrstan stručnjak za naše Vreme."

"Bio sam u njemu."

"Volela bih da jednom pričamo o tome."

"Zauzet sam. Neću imati vremena."

"Ali gospodine Harlan, sigurna sam da možete naći malo vremena."

Osmehnula mu se.

Harlan prozbori očajničkim šapatom: "Hoćete li proći, molim vas. Ili se sklonite u stranu da ja prođem. Molim vas!"

Devojka krenu, lagano njišući bokovima, od čega su mu obrazi zbunjeno buknuili vatrom.

Bio je ljut na nju što ga je zbunila, ljut na sebe što se zbunio, i nadasve ljut, iz nekog neodređenog razloga, na Findža.

Findž ga je pozvao krajem druge nedelje. Na njegovom stolu stajao je svežanj perforisanih kartica čiji su obim i složenost odmah stavili do znanja Harlanu da ga očekuje nešto znatno veće od polučasovnog izleta u vreme.

Findž reče: "Sedi, Harlane, i baci pogled na ovu stvarčicu. Ali ne okom. Radije mašinom."

Harlan podiže ravnodušne veđe i pažljivo umetnu svežanj u otvor skenera na Findžovom stolu. Tabak je polako prolazio kroz unutrašnjost mašine, pri čemu je ustrojstvo perforacija bilo prevođeno u reči koje su se pojavljivale na oblačno-belom pravougaoniku koji je predstavljao vizuelni dodatak.

Negde otprilike na polovini, Harlan munjevito ispruži ruku i isključi skener. Tako je snažno otrgnuo karticu da se njena otporna celuloidna struktura pocepala.

Findž mirno reče: "Imam i drugi primerak."

Ali Harlan je držao istrgnut deo između palca i kažiprsta kao da može da eksplodira. "Računare Findž, ovde je neka greška. Od

mene se svakako ne očekuje da koristim dom one žene kao bazu tokom gotovo jednonedeljnog boravka u Vremenu."

Računar nabra usta. "Zašto da ne, ako su prostorno-vremenski zahtevi takvi. Ukoliko postoji neki lični problem između tebe i gospođice Lam..."

"Ne postoji nikakav lični problem," prekide ga Harlan vatreno.

"Nešto svakako postoji. U ovakvim okolnostima, dopustiću sebi da objasnim neke vidove posmatračkog problema. Razume se, ovo bi trebalo shvatiti kao presedan."

Harlan je nepomično sedeo. Razmišljao je ozbiljno i brzo. Običan profesionalni ponos nagnao bi Harlana da prezre objašnjenja. Posmatrač, ili, šta više, Tehničar, obavljao je svoj posao bez pitanja. Isto tako, jedan Računar, obično ne bi ni pomislio da ponudi objašnjenje.

Ovde je, međutim, po sredi bilo nešto neobično. Harlan se žalio u vezi sa devojkom, takozvanom sekretaricom. Findž se bojao da bi ta žalba mogla stići do nekog višeg mesta. ('Krivica odleprša ako je čovek ne predupredi', pomisli Harlan sa tmurnim zadovoljstvom, pokušavši da se seti gde je pročitao to rečenicu.)

Findžova strategija bila je, dakle, očigledna. Postavljajući Harlana u ženin dom, dobiće priliku da pribegne protivoptužbama ako stvar uzme ozbiljnijeg maha. Harlanova vrednost kao svedoka protiv njega bila bi time osujećena.

Findž reče: "Kao što ti je poznato, razni vekovi su upućeni u postojanje Večnosti. Oni znaju da mi nadgledamo međuvremensku trgovinu. Smatraju da je to naša glavna funkcija, što je dobro. Takođe su neodređeno svesni da mi postojimo i zato da bismo sprečili katastrofu uništenja čovečanstva. To je pre sujeverje nego išta drugo, ali je manje ili više na mestu i takođe nije rđavo. Obezbeđujemo pokolenja predstavom o masovnom očinskom starateljstvu i ulivamo im izvesno osećanje sigurnosti. Sve ti je to jasno, zar ne?"

Harlan pomisli: smatra li me ovaj još za Pitomca?

Ali ipak je kratko klimnuo.

Findž nastavi: "Postoje, međutim, izvesne stvari koje oni ne smeju saznati. Razume se, na prvo mesto dolazi način na koji mi menjamo Stvarnost, kada se to pokaže neophodnim. Nesigurnost do koje bi

dovela svest o ovome bila bi pogubna. Stoga je neophodno da uvek odstranjujemo Stvarnost i činioce koji bi ukazali na našu pravu delatnost, i mi sa time nikada nismo imali neprilike.

Međutim, postoje i druga neželjena verovanja o Večnosti, koja s vremena na vreme iskrsnu u nekom stoleću. Obično, opasna verovanja su ona koja se posebno koncentrišu u vladajućim klasama datog doba; klasama koje imaju najviše veza sa nama i koje, u isto vreme, u najvećoj meri utiču na formiranje onoga što se naziva javnim mnenjem."

Findž zastade, kao da je očekivao da će Harlan uputiti neku primedbu ili postaviti neko pitanje. Ali Harlan je ostao nem.

Findž produži: "Još od Promene Stvarnosti u razdoblju 436-486. stoleća, Serijski Broj F-2, koja se odigrala pre otprilike godinu dana... odnosno fizio-godinu... javili su se izvesni nagoveštaji da se u Stvarnosti javljaju takva neželjena verovanja. Ja sam došao do nekih zaključaka o prirodi tih verovanja i izložio sam ih Sjevremenskom Veću. Veće nije voljno da ih prihvati, s obzirom da oni zavise od ostvarenja jednog preinačenja u proračunskom ustrojstvu izuzetno male verovatnosti.

"Pre no što se nešto preduzme prema mojim preporukama, oni nalažu potvrđenje putem neposrednog posmatranja. U pitanju je krajnje delikatan posao, i zato sam pozvao tebe, odnosno zato je Računar Tvisel dozvolio da budeš pozvan. Druga stvar koju sam učinio bilo je da izdvojim jednog člana sadašnje aristokratije, koji smatra da bi bilo uzbudljivo i napeto raditi u Večnosti. Postavio sam je u ovu kancelariju i držao pod pomnim nadzorom da bih video da li odgovara svrsi..." Harlan pomisli: Pomno posmatranje! Nego kako!

Njegova ljutnja ponovo se upravila na Findža umesto na devojkju.

Findž je i dalje govorio. "Prema svim merilima, ona se pokazala pogodnom. Sada ćemo je vratiti u njeno Vreme. Koristeći njenu kuću kao bazu, moći ćeš da izučavaš društveni život kruga kome ona pripada. Sada shvataš razlog zbog koga je devojkja ovde i zašto hoću da budeš u njenom domu."

Harlan reče na gotovo otvoreno ironičan način: "Sasvim dobro shvatam, nemajte brige."

"Onda ćeš prihvatiti ovu misiju."

Harlan iziđe, osećajući kako mu nešto plamti u grudima. Findž ga

neće nadmudriti. Neće napraviti budalu od njega.

Bio je to jamačno onaj plamen, odlučnost da pokaže Findžu ko je mudriji, što ga je, pri pomisli na predstojeći izlet u 482. vek, nagnao da iskusi nestrpljivu žudnju, gotovo ustreptalost.

5. VREMENAR

Imanje Nois Lambent bilo je prilično izdvojeno, ali se sa njega bez po muke moglo doći do jednog od najvećih gradova stoleća. Harlan je dobro poznavao taj grad; znao ga je bolje od bilo kog tadašnjeg žitelja. Tokom svojih istraživačkih posmatranja ove stvarnosti obišao je svaku gradsku četvrt i svaku deceniju u domenu Odeljka.

Poznavao je grad kako u Prostoru tako i u Vremenu. Mogao je da to dvoje spoji u jedno i da ga sagleda kao živi organizam koji raste i razvija se, sa svim njegovim rasulima i obnovama, veseljima i nevoljama. Sada se nalazio u jednoj datoj nedelji Vremena u gradu, u trenutku odloženog oživljavanja njegovog sporog bivstvovanja satkanog od čelika i betona.

Tokom preliminarnih istraživanja sve više i više se usredsređivao na "okolišnjake", najvažnije stanovnike grada, koji su, međutim, živeli izvan njega, u prostranoj i relativnoj izdvojenosti.

482. vek spadao je u jedno od mnogih stoleća u kojima blagostanje nije bilo ravnomerno raspoređeno. Sociolozi su imali jednačinu za ovu pojavu (Harlan ju je video odštampanu, ali nije mu bila sasvim jasna). Važila je za bilo koji dati vek i obuhvatala je tri odnosa, a u 482. stoleću ti odnosi već su se približili granici dopustivog. Sociolozi su zbog toga odmahivali glavama, i Harlan je čuo kako je jedan od njih jednom kazao da bi svako dalje remećenje putem Promena Stvarnosti zahtevalo "najpodrobnija posmatranja".

Ovo je ponajpre imalo da bude upravljeno na nepovoljne odnose u jednačini rasprostiranja blagostanja. To je značilo postojanje klase dokoličara i razvoj privlačnog načina življenja, koji je, u svom najboljem vidu, podsticao kulturu i dobročinstvo. Sve dok je drugi kraj ove skale ostajao na pristojnoj udaljenosti, sve dok klase dokoličara nisu, uživajući vlastite povlastice, sasvim prenebregle svoje odgovornosti, sve dok u njihovoj kulturi ne bi došlo do nekog očividno rđavog prevrata, u Večnosti je uvek postojala težnja da se zatvori jedno oko zbog odstupanja od idealnog ustrojstva rasprostranjenosti blagostanja i da se potraže druga, manje privlačna nepoklapanja.

Harlan je počeo da to uviđa i protiv svoje volje. Obično su njegovi

boravci preko noći u Vremenu bili ograničeni na hotele u siromašnijim četvrtima, gde je čovek sasvim lako mogao ostati anonimn, gde na strance niko nije obraćao pažnju i gde ništa nije značilo jedno prisustvo više ili manje, pa, dakle, nije ni bilo razloga da poredak Stvarnosti doživi neki veći poremećaj od pukog drhtanja. Kada ni to ne bi bilo sasvim bezbedno, kada su postojali izgledi da drhtaj pređe kritičnu tačku i dovede do rušenja zamašnjeg dela kule od karata Stvarnosti, nije bilo neobično da se noć provede pod nekom živicom izvan grada.

Tada bi najpre usledilo osmatranje raznih živica da bi se videlo koju najmanje mogu da uznemire farmeri, skitnice i psi litalice tokom noći.

Ali sada, na drugom kraju skale, Harlan je spavao u postelji sa površinom od materije koja je bila prožeta poljem, što je stvaralo osobit preplet materije i energije dostupan samo najimućnijim slojevima tadašnjeg društva. U sveukupnom toku Vremena, ovo je bilo ređe od čiste materije, ali češće od čiste energije. U svakom slučaju, ležaj se saobražavao položaju njegovog tela, postojan kada bi on mirovao, a labav kada bi se pomerao ili okretao.

Harlan je nevoljno priznao privlačnost ovakvih stvari, pošto je prihvatao mudrost koja je nalagala da svaki Odeljak Večnosti živi na srednjem nivou svog stoleća, a ne na najudobnijem. Na taj način se mogla održati veza sa problemima, "osetiti" vek, ne podležući odveć nekom velikom piostovećenju sa socijalnim sistemom.

Baš je lako, pomisli Harlan prve večeri, živeti sa aristokratima.

I, neposredno pre no što je utonuo u san, na um mu je pala Nois.

Sanjao je kako se nalazi u Sjevremenskom Veću, držeći pred sobom sklopljene prste. Gledao je nadole prema malom, veoma malom Findžu, koji je užasnut slušao kako ga on šalje u izgnanstvo iz Večnosti, uz neprekidno osmatranje jednog od nepoznatih stoleća daleko napred u budućnosti. Sumorne reči o progonu dolazile su iz samih Harlanovih usta, a odmah sa njegove desne strane sedela je Nois Lambent. Najpre je nije opazio, ali mu onda pogled skliznu nadesno i on poče da zamuckuje.

Zar je niko više ne vidi? Ostali članovi Veća postojano su gledali preda se, sa izuzetkom Tvisela. On se okrenuo i osmehnuo Harlanu, gledajući kroz devojku kao da nje nema tu.

Harlan je hteo da joj naredi da se udalji, ali mu reči više nisu izlazile iz usta. Pokušao je da odmahne prema devojci, ali ruka mu se tromo podigla i ona se nije pomerila. Telo joj je bilo hladno.

Findž se smeja... sve glasnije... i glasnije...

...i najednom je to postao smeh Nois Lambent.

Harlan otvori oči prema jarkoj sunčevoj svetlosti i za trenutak se sa užasom zagleda u devojku, pre no što se setio gde se njih dvoje nalaze.

Ona reče: "Stenjali ste i udarali po jastuku. Da li ste možda nešto rđavo sanjali?"

Harlan nije odgovorio.

Ona reče: "Kupatilo vam je spremno. Odeća takođe. Sredila sam da večeras prisustvujete jednoj sedeljci. Malo mi je neobično da se vratim u običan život, pošto sam toliko dugo boravila u Večnosti."

Harlana je prilično dovodio u pometnju njen lak način izražavanja u bujicama reči. On reče: "Nadam se da im niste kazali ko sam ja."

"Svakako da nisam."

Svakako da nisam. Findž bi se već pobrinuo za tu stvarčicu izvršivši blagu psihoanalizu pod narkozom, da je to smatrao nepohodnim. Šta, međutim, ako je pomislio da to nije potrebno? Na kraju krajeva, nalazila se pod njegovim "pomnim posmatranjem".

Ova pomisao ga je naljutila. On reče: "Voleo bih da mi što više omogućite da delam na svoju ruku."

Trenutak ili dva posmatrala ga je nesigurno, a onda je izišla.

Harlan je tmurno obavio jutarnji ritual kupanja i odevanja. Nije polagao velike nade da ga čeka uzbudljivo veče. Predstojalo mu je da što manje priča, da što manje dela i da što više bude nemi posmatrač. Njegova prava funkcija ograničavala se na dva uha i dva oka. Ova čula mu je sa završnim izveštajem povezivao um, koji, u idealnom slučaju, nije imao nikakvu drugu funkciju.

Obično ga nije uznemiravalo to što, kao Posmatrač, nije znao za čim traga. Još kao Pitomac je naučio da Posmatrač ne sme unapred biti upućen u to koji se podaci žele i koji se zaključci očekuju. Svest o ovome, kazano mu je, izopačila bi njegovo sagledavanje ma koliko ono nastojalo da bude svesno.

Ali pod ovim okolnostima neupućenost ga je razjarivala. Harlan je ozbiljno podozrevao da, zapravo ne postoji ništa za čim bi se tragalo,

da je ovde samo zato da bi igrao u nekoj Findžovoj smicalici. Između ovoga i Nois...

Besno je pogledao u vlastitu sliku, koju je trodimenzionalni reflektor verno odražavao dve stope pred njim. Zveckava odeća 482. stoleća, bez poruba i svetlih boja, činila je - pomislio je - da se oseća smešnim.

Nois Lambent je užurbano došla do njega upravo u trenutku kada je završio doručak koji mu je doneo jedan Mekano.

Prozborila je bez daha: "Sada je jun, Tehničare Harlane."

On se grubo obrecnu: "Izbegavajte ovde tu tutulu. Pa šta ako je jun?"

"Ali bio je februar kada sam otišla...", sumnjičavo je zastala, "... na ono mesto, a to se dogodilo pre samo mesec dana."

Harlan se namrgodi. "Koja je sada godina?"

"Oh, godina se slaže."

"Jeste li sigurni?"

"Sasvim sigurna. Da se nije dogodila neka greška?" Imala je uznemiravajući običaj da stane tik uz njega dok razgovaraju, a njeno blago vriskanje (što je pre predstavljalo osobenost stoleća nego njene ličnosti) stvaralo je utisak da je posredi sasvim mlada i prilično bespomoćna osoba. Harlana to nije zaludelo. Uspeo je da izbegne zamku.

"Nema nikakve greške. Dovedeni ste ovamo zato što je to pogodnije. U stvari, u Vremenu, vi ste stalno bili ovde."

"Ali kako sam mogla?" I dalje je izgledala zaplašena. "Ne sećam se ničega o tom razdoblju. Postoje li to dve mene?"

Harlan se znatno više naljutio nego što je imao razloga za to. Kako je mogao da joj objasni postojanje mikro-promena do kojih dolazi prilikom svakog operisanja sa Vremenom, koje bi moglo da preinači pojedinačne živote bez nekih većih posledica po stoleće kao celinu. Čak su i Večni ponekad zaboravljali na razlike između mikro-promena (sa malim "p") i Promena (sa velikim "P") koje su zamašnije menjale Stvarnost.

On reče: "Večnost zna šta radi. Ne postavljajte pitanja." Kazao je to ponosno, kao da je on lično Viši Računar i kao da je sam odlučio da je jun odgovarajući trenutak, odnosno da se mikro-promena do koje je došlo usled odstranjenja tri meseca ne može razviti u Promenu.

Ona reče: "Ali u tom slučaju, izgubila sam tri meseca života."

On uzdahnu. "Vaše kretanje kroz Vreme nema nikakve veze sa vašim fiziološkim dobom."

"Pa dobro, jesam li ili nisam?"

"Šta, da li jeste ili niste?"

"Izgubila tri meseca."

"Do Vremena, ženo. Objasnio sam vam što sam jednostavnije umeo. Niste izgubili ni trenutak života. Uopšte ne možete da izgubite."

Ona je ustuknula na njegov uzvik, a onda se, iznenada, zakikotala.

"Naglasak vam je veoma smešan. Posebno kada se naljutite", reče.

On se namrgodi kada se devojka trgla. Kakav naglasak? Govorio je narečje iz pedesetog milenijuma pođednako dobro kao i bilo ko drugi iz Odeljka. Čak možda i bolje.

Glupača!

Ponovo je stao prema Reflektoru i posmatrao svoj lik, koji mu je uzvrćao pogled, dok su mu se među očima nabirale duboke bore.

Ispravio ih je i pomislio: nisam lep. Oči su mi male, uši mi štrče, a brada mi je odveć velika.

Nikada ranije nije posebno razmišljao o tome, ali sada mu je, iznenada, palo na um da bi bilo prijatno biti lep.

Kasno te noći Harlan je dodao opaske razgovorima koje je prikupio, dok mu je sve bilo još sveže u pameti.

Kao i uvek u ovakvim slučajevima, poslužio se molekularnim registratorom izrađenim u 55. stoleću. Po obliku on je predstavljao gladak i tanak cilindar, dugačak oko četiri inča, dok mu je promer iznosio pola inča. Bio je obojen tamnom, ali neupadljivom smeđom bojom. Lako se mogao držati u manžeti, džepu ili podstavi, već u zavisnosti od stila odevanja; isto je tako mogao da visi sa pojasa, dugmeta ili narukvice.

Ma gde da se držao ili nosio, posedovao je sposobnost da registruje oko dvadeset miliona reči na svakom od tri molekularna energetska nivoa. Sa jednim krajem cilindra povezanim sa transliteratorom, koji je bio u rezonanci sa minijaturnom slušalicom, a drugim povezan putem polja sa malim mikrofonom u njegovim ustima, bio je u stanju da istovremeno govori i sluša.

Svaki zvuk koji je nastao tokom "sedeljke" sada se ponavljao u njegovom uhu; dok je preslušavao snimak, izgovarao je reči koje su

registrovane na drugom nivou, koordinisanom sa prvim, ali i različitim od njega. Na tom drugom nivou on je opisivao vlastite utiske, pridavao je značaj raznim momentima, ukazivao na povezanosti i odnose. Konačno, kada bi se poslužio molekularnim registratorom za pisanje izveštaja, dobijao bi ne samo puki snimak zvuka, već rekonstrukciju opremljenu komentarima.

Nois Lambent uđe u sobu, ne najavivši svoj dolazak ni na koji način. Razljućen, Harlan skide slušalicu i mikrofona, stavi ih uz molekularni registrator, odloži celu aparaturu u malu kutiju i sa treskom je zatvori. "Zašto ste tako osorni prema meni?" upita Nois. Ruke i ramena bili su joj obnaženi, a dugačak vrat joj se svetlucao u blago blistavoj penastoj opni.

On reče: "Nisam osoran. Uopšte ništa ne osećam prema vama." Tog trenutka je osećao da je ova izjava sasvim na mestu.

Ona reče: "Da li još radite? Sigurno ste umorni."

"Ne mogu da radim ako ste vi ovde", uzvрати on zlovoljno.

"Ipak se ljutite na mene. Celo večer niste mi kazali ni reč."

"Svima sam govorio što sam manje mogao. Nisam bio tamo da bih pričao." Čekao je da ode.

Ali devojka reče: "Donela sam vam još jedno piće. Čini mi se da vam se ono na sedeljci dopalo, a jedno nikada nije dovoljno. Naročito ako nameravate da radite."

Primetio je malog Mekana iza nje, kako je skliznuo unutra na glatkom polju sile.

Oskudno je obedovao te večeri, štrpnuvši tek ponešto od serviranih jela, o kojima je podneo detaljni izveštaj prilikom prethodnih posmatranja, ali i koja se (sa izuzetkom opitnih zalogajčića) do sada obuzdavao da okusi. I protiv svoje volje, našao je da mu se dopadaju. I protiv svoje volje, uživao je u penušavom, svetlo-zelenom piću sa ukusom pepermint (ne baš alkohol, već pre nešto drugo) koje je trenutno bilo u modi. Ono nije postojalo u tom stoleću dve fizio-godine ranije, dakle pre poslednje Promene Stvarnosti.

Uzeo je drugu čašu sa Mekana, oporo klimnuvši glavom prema Nois u znak zahvalnosti.

Zbog čega li je Promena Stvarnosti, koja praktično nije imala nikakvog uticaja na fizičko ustrojstvo stoleća, dovela do nastanka novog pića? Tja, on nije Računar, tako da nema svrhe da sebi

postavlja takva pitanja. Osim toga, čak ni najpodrobnije moguće proračunavanje nije moglo odstraniti sve neizvesnosti, sve nasumične posledice. Kada tako ne bi bilo, Posmatrači ne bi bili potrebni.

Ponovo su bili sami u kući, Nois i on. Mekanoi su bili na vrhuncu popularnosti te dve decenije i uživaće isti ugled još desetak godina u ovoj Stvarnosti, tako da nije bilo ljudske posluge.

Naravno, s obzirom na činjenicu da je ženski pripadnik vrste bio u ekonomskom pogledu potpuno nezavisan kao i muški, kao i kadar da ostvari materinstvo, ukoliko bi to želeo, bez neophodnosti fizičke trudnoće, nije postojalo ništa "neprilično" u činjenici da su se nalazili sami, bar ne u očima 482. stoleća.

Pa ipak, Harlan se osetio ugroženim.

Devojka se opružila i oslonila na lakat na jednoj sofi koja je stajala naspram Harlana. Dezenirana prekrivka ulegla se pod njom kao da je želela da je obgrli. Izula je svoje providne cipele koje je nosila i prsti na nogama savijali su joj se i opružali u savitljivoj penastoj opni poput mekanih šapa neke bujne mačke.

Zatresla je glavom, i ma šta to bilo što joj je frizuru držalo u uspravnom stanju iznad ušiju u zamršenim pletenicama, istog časa je izgubilo svoju moć. Kosa joj se rasu niz vrat, a naga ramena dobila su mekaniju i glatkiju lepotu naspram crnih vlasi.

Ona promrmlja: "Koliko ti je godina?"

Na ovo svakako neće odgovoriti. To je bilo lično pitanje i odgovor je se ni malo nije ticao. Ono što je u tom času mogao da kaže sa ljubaznom odlučnošću bilo je: da li bih mogao da nastavim svoj posao? Umesto toga, začuo je samoga sebe kako uzvraća: "Trideset dve godine." Razume se, mislio je fizio-godine.

Ona reče: "Mlađa sam od tebe. Meni je dvadeset šest. Ali mislim da neću zauvek izgledati mlađa od tebe. Smatram da se ti nećeš promeniti ni kada ja budem starica. Zbog čega si se odlučio za trideset dve? Možeš li to da promeniš ako želiš? Zar ne bi hteo da budeš mlađi?"

"O čemu ti to pričaš?" Harlan protrlja čelo da bi razbistrio um.

Devojka reče blago: "Ti ćeš živeti zauvek. Ti si Večni."

Da li je to bilo pitanje ili iskaz.

On reče: "Ti si luda. Mi starimo i umiremo kao i svi drugi."

"Meni možeš da kažeš", reče ona. Glas joj je bio nizak i laskav. Jezik pedesetog milenijuma, koji je on uvek držao za opor i neprijatan, ispostavio se na kraju kao milozvučan. Ili su mu možda pun stomak i namirisani vazduh otupeli sluh?

Ona reče: "Možeš da vidiš sva Vremena, da obiđeš sva mesta. Tako sam želela da radim u Večnosti. Veoma dugo sam čekala da mi to dopuste. Pomislila sam da će možda i mene uvrstiti u Večne, ali tada sam otkrila da su oni samo muškarci. Neki od njih nisu uopšte hteli da razgovaraju sa mnom, zato što sam žena. Ni ti nisi hteo da razgovaraš sa mnom."

"Svi smo mi zauzeti", promrmlja Harlan, boreći se da sačuva nešto što se jedino moglo opisati kao otupljena pribranost.

"Ja sam bio veoma zauzet."

"Ali zašto nema više žena u Večnosti?"

Harlan se nije usuđivao da objasni. Šta je mogao reći? Da se članovi Večnosti odabiraju beskrajno brižljivo, s obzirom na dva uslova koja moraju biti ispunjena. Prvi, moraju da budu kvalifikovani za posao; drugi, njihovo povlačenje iz Vremena ne sme da ima štetne posledice po Stvarnost.

Stvarnost! Tu reč nije smeo da pomene ni pod kakvim okolnostima. Osetio je kako mu se vrtoglavica pojačava i on za trenutak zatvori oči da bi je predupredio.

Koliko je samo izvrsnih izgleda ostalo neostvareno u Vremenu zato što bi njihovo premeštanje u Večnost značilo ne-rođenje deteta, ne-smrt žena ili muškaraca, ne-brak, ne-zbivanje, ne-okolnosti koje bi savile Stvarnost u pravcu što ga Sjevremensko Veće nije moglo dopustiti.

Da li joj je bilo šta od toga mogao reći? Svakako da nije. Zar joj je mogao reći da žene gotovo nikad nisu bile pogodne za Večnost, jer, iz nekog razloga koji on nije razumeo (Računari možda jesu, ali on nije), postojala je desetostruko do stostruko veća verovatnoća da će njihovo uklanjanje iz Vremena dovesti do izvitoperenja Stvarnosti, nego što bi to bilo u slučaju uklanjanja muškaraca.

(Sve misli su mu se preplele u glavi, izgubljene i uskomešane, nadovezujući se jedna na drugu u lancu slobodnih asocijacija, što je imalo neobične, gotovo groteskne, ali ne sasvim neprijatne ishode. Nois mu se sada približila, osmehujući se.)

Čuo je njen glas poput naleta vetra: "Oh, vi Večni. Tako ste tajanstveni. Ne želite ni sa kim ništa da delite. Učini me Večnom."

Glas joj se pretvorio u zvuk koji se nije rastakao u zasebne reči, u delikatno modulirani zvuk koji mu se upijao u um.

Hteo je, žudeo je da joj kaže: nema šale sa Večnošću, damo. Mi radimo! Naš zadatak je da izradimo projekat za sveukupno Vreme od početka Večnosti do časa kada Zemlja opusti, i mi pokušavamo da predvidimo sve beskrajne mogućnosti svega, "onoga što bi moglo biti", da razaberemo koje bi to "što bi moglo biti" bilo bolje od onoga što jeste. Da odlučimo gde u Vremenu da napravimo neku sićušnu promenu kojom bismo ono što jeste preokrenuli u "ono što bi moglo biti", a kada to postane novo jeste, onda se dajemo u potragu za novim "što bi moglo biti", i to tako ide zauvek, zauvek, još od onog trena kada je Viktor Malanson otkrio Vremensko polje u 24. stoleću, duboko u prošlosti, u primitivnom 24. stoleću, čime je omogućeno počinjanje Večnosti u 27. veku, taj tajanstveni Malanson koga niko ne zna ali koji je utemeljio Večnost, stvarno, i novo "što bi moglo biti", zauvek, zauvek, zauvek...

Zatresao je glavom, ali se kovitlac misli i dalje okretao u sve neobičnijim i neravnomernijim prekidima i skokovima, sve dok se konačno nije rasprsnuo u iznenadni blesak svetlosti koji je potrajao samo jednu blistavu sekundu, a zatim zgasno.

Taj trenutak ga je povratio. Posegao je za njim, ali ovaj je već nestao.

Pepermintsko piće?

Nois se još više primakla, ali on joj nije mogao sasvim jasno razabrati lice. Osećao je njenu kosu na obrazima, topli i blagi pritisak njenog daha. Morao je da ustukne, ali - čudno, čudno - otkrio je da to ne želi.

"Kada bih postala Večna...", prodahtala mu je gotovo u uho premda on gotovo nije čuo reči od lupanja vlastitog srca. Usne su joj bile vlažne i rastavljene. "Zar ne bi voleo?"

Nije znao šta ona misli, ali mu najednom to i nije bilo važno. Izgledalo je kao da plamti. Ispružio je ruku napred, trapavo i pipajući. Ona se nije opirala, već se stopila i sjedinila sa njim.

Sve se to zbililo kao u snu, kao da se događa nekom drugom.

Ni izdaleka nije bilo tako odvratno kao što je on oduvek razmišljao da

mora biti. Otkrovenje da to uopšte nije odvratno delovalo je na njega snagom šoka.

Čak i posle svega, dok se ona nadnosila nad njim potpuno mekih očiju i blago se osmehujući, našao je da mora da posegne i pomiluje je po vlažnoj kosi sa blagom i ustreptalom radošću.

Sada je u njegovim očima izgledala potpuno različito. Nije bila žena, čak ni ličnost uopšte. Najednom je postala jedan vid njega samoga. Na neki neobičan i neočekivan način, bila je deo njega samoga.

Prostorno-vremenski plan ništa nije govorio o ovome, ali Harlan se nije osećao nimalo krivim. Samo je pomisao na Findža snažno uskomešala osećanja u Harlanovim grudima. Ali to nije bila krivica. Uopšte ne.

Bilo je to zadovoljenje, čak trijumf!

Harlan nije mogao da spava u postelji. Vrtoglavica je nestala, ali tu je i dalje bila neobična činjenica da po prvi put otkako je postao odrastao čovek jedna žena deli sa njim krevet.

Čuo je njen blagi dah, a u ultra-prigušenom sjaju na koji je bilo svedeno unutrašnje svetlo zidova i tavanice video joj je telo kao puku sen uz sebe.

Trebalo je samo da ispruži ruku pa da oseti toplinu i mekoću njenog tela, ali se on na to nije odvaživao iz straha da je ne probudi iz nekog sna. Bilo je to kao da devojka sanja za njih oboje, kao da sanja sebe, i njega i sve što se zbililo, i kao da bi buđenjem sve to bilo prognano u nepostojanje.

Bila je to pomisao koja kao da je predstavljala deo onih drugih, čudnih, neobičnih misli koje je iskusio pre nego...

Te misli koje su mu nahrupile između smisla i besmisla, bile su sasvim strane. Pokušao je da ih ponovo prizove, ali bez uspeha. Ali onda mu je iznenada postalo veoma važno da ih prizove. Jer, iako se nije mogao setiti pojedinosti, palo mu je na um da je za jedan tren nešto shvatio.

Nije bio siguran šta je to nešto, ali postojala je nestvarna jasnoća polusna, kada je najednom oživelo nešto više od smrtnog oka i uma. Počeo je da se brine. Zašto ne može da se seti? Tako mnogo mu je stajalo na dohvat ruke.

Za trenutak je čak i usnula devojka pored njega nestala u zaleđu njegovih misli.

Mislio je: ako sledim nit... razmišljao sam o Stvarnosti i Večnosti... tako je, o Malansonu i Pitomcu!

Zastao je tu. Zašto Pitomac? Zašto Kuper? Nije mislio o njemu.

Ali ako nije, zašto mu je sada pao na um Brinsli Šeridan Kuper.

Namrštio se! Koja je istina povezivala sve ovo? Šta je to što pokušava da pronađe? Zbog čega je bio tako siguran da se nešto moralo pronaći?

Harlana je prošla jeza, jer posle ovih pitanja kao da je počeo da se pomalja udaljeni sjaj ranijeg bljeska na obzorju njegovog uma i on samo što nije dokučio tajnu.

Zadržao je dah, nije potencirao stvar. Neka sama dođe.

Neka sama dođe.

I u spokoju noći, već tako jedinstveno značajne noći u njegovom životu, sinulo mu je objašnjenje i tumačenje događaja koje on, u bilo kom pribranim i normalnijem času, ni za trenutak ne bi prihvatio.

Pustio je da misao proklja i da se rascveta, pustio ju je da raste, sve dok nije uvideo da ona objašnjava stotinu čudnih momenata, koji bi inače, jednostavno ostali - čudni.

Morao je da to ispita i proveriti u Večnosti, ali u srcu je već bio ubeđen da zna užasnu tajnu koju nije imao nameru da sazna.

Tajnu koja je obuhvatala sveskoliku Večnost!

6. PROJEKTANT ŽIVOTA

Prošlo je mesec dana fizio-vremena od te noći u 482. stoleću, kada su mu mnoge stvari postale jasne. Sada se nalazio, ukoliko bi se računalo običnim vremenom, gotovo dve hiljade vekova u budućnosti Nois Lambent i nastojao je da mešavinom podmićivanja i laskanja dokuči šta ju je očekivalo u jednoj novoj Stvarnosti.

Bilo je to gore od neetičnosti, ali on više nije mario. U toku fizio-meseca koji je upravo prošao on je u sopstvenim očima postao zločinac. Nije bilo načina da se ova činjenica zataška. Neće biti ništa veći zločinac ako svom saldu doda jedan novi zločin, a time je mogao mnogo da dobije.

U sklopu svog prestupničkog manevrisanja (nije preduzeo nikakav napor da izabere neki blaži izraz), sada se obreo pred barijerom u 2456. veku. Ulazak u Vreme bio je znatno složeniji od pukog prolaza između Večnosti i tunela kapsule. Da bi se ušlo u Vreme bilo je potrebno veoma pažljivo podesiti koordinate koje fiksiraju željeno područje na površini Zemlje, kao i izabrati željeni trenutak Vremena u okviru stoleća. No, uprkos unutrašnjoj napetosti, Harlan je rukovao kontrolnim uređajima lakim i brzim samopouzdanjem čoveka koji ima mnogo iskustva i nadarenosti.

Harlan se obreo u strojarnici koju je najpre video na ekranu u Večnosti. U ovom fizio-trenutku sociolog Voj bezbedno sedi pred video-ekranom, posmatrajući Tehničarev zahvat koji treba da usledi.

Harlan se nije žurio. Prostorija će ostati prazna narednih sto pedeset šest minuta. Sigurnosti radi, prostorno-vremenski plan dopuštao mu je samo sto deset minuta, ostavljajući preostalih četrdeset šest kao uobičajenu četrdeset postotnu "marginu." Margina je postojala za slučaj nužde, ali od Tehničara se nije očekivalo da se osloni na nju. Onaj ko bi ulazio u marginu ne bi dugo ostajao Stručnjak.

Harlan je, međutim, imao nameru da iskoristi samo dva od raspoloživih sto deset minuta. Noseći na ručnom zglobu generator polja, koji ga je okruživao aumom fizio-vremena (tako reći, isparenjem Večnosti), štiteći ga od svih uticaja Promene Stvarnosti, napravio je jedan korak prema zidu, podigao mali kontejner sa mesta na kome je stajao na jednoj polici i prebacio ga na brižljivo odabranu tačku na

donjoj polici.

Urativši to, ponovo je ušao u Večnost na način koji mu je izgledao isto tako prozaičan kao i prolazak kroz neka obična vrata. Da ga je posmatrao neki Vremenar, učinilo bi mu se da je Harlan jednostavno iščezao.

Mali kontejner stajao je tamo gde ga je on postavio. Njegova uloga u istoriji sveta nije bila neposredna. Mnogo časova kasnije, jedna ruka će posegnuti za njim na starom mestu ali ga neće naći. Proteći će još pola časa pre no što on bude otkriven, ali u međuvremenu jedno polje sile je oslabilo i jedan čovek je izgubio pribranost. Jedna odluka koja ne bi bila doneta u prethodnoj Stvarnosti, sada je donesena u ljutnji. Jedan sastanak se nije odigrao; jedan čovek koji bi umro živeo je godinu dana duže, pod drugim okolnostima; jedan drugi, koji bi živeo, umro je nešto ranije.

Talasanje je nastavilo da se širi, dostigavši svoju najvišu tačku 2481. stoleća, koje se nalazilo dvadeset pet vekova posle zahvata. Snaga Promene Stvarnosti posle toga je opadala. Teoretičari su isticali da nigde u beskrajnoj budućnosti ta promena neće postati ravna nuli, ali pedeset stoleća posle zahvata ona se više nije mogla otkriti ni najtananim računanjima, a to je bila praktična granica.

Razume se, nijedno ljudsko biće u Vremenu nije moglo posedovati svest o odvijanju Promena Stvarnosti. Um se preinačavao isto kao i materija, a samo su Večni bili u stanju da stoje postrani od svega toga i da vide Promene.

Sociolog Voj netremice je posmatrao plavičast prizor iz 2481. veka, gde je do pre nekoliko trenutaka vladala živost prometne svemirske luke. Jedva da je podigao pogled kada je Harlan ušao. Jedva da je promrmljao nešto što je moglo predstavljati pozdrav.

Promena je odista izbrisala svemirsku luku. Njenog sjaja je nestalo; zgrade koje su sada tamo stajale, nisu više bile velike tvorevine kao pre. Jedan kosmički brod bio je prepušten rđi. Nisu se videli ljudi. Nije bilo nikakvog pokreta.

Harlan je dopustio sebi mali osmeh, koji je zatitrao na čas, a onda nestao. Sa M.Ž.O. je sve bilo u redu. Maksimalno Željeni Odgovor. I zbio se odmah. Promena se nije nužno odigravala u samom trenutku Tehničarevog zahvata. Ako su proračuni koji su stajali iza zahvata bili aljkavi, mogli su proći časovi ili dani pre no što bi se Promena

stvarno dogodila (računajući, naravno, po fizio-vremenu). Tek kada bi svi stepeni slobode iščezli, mogla je uslediti Promena. Dok je postojao i najmanji matematički izgled za alternativni tok razvoja, nije bilo ni pomena o Promeni.

Harlan se dičio time što, kada on proračuna neki M.N.P. i kada lično izvede dotični zahvat, stepeni slobode odmah nestaju i Promena se trenutno odigrava.

Voj reče tiho: "Bilo je veoma lepo."

Rečenica je uvredila Harlanove uši i kao da je okrnjila lepotu njegove predstave. "Ne bih zažalio", reče on, "da sam svemirsko putovanje sasvim izbrisao iz Stvarnosti."

"Ne?", upita Voj.

"Od kakve je ono koristi? Nikada ne traje više od milenijuma ili dva. Ljudi se umore. Vraćaju se kući i kolonije polako izumiru. A onda, posle četiri ili pet milenijuma, odnosno posle četrdeset ili pedeset, ponovo okušaju sreću i još jednom pretrpe neuspeh. To je samo traćenje ljudskog oštroumlja i napora."

Voj reče suvo: "Vi ste filozof."

Harlana obli rumenilo. On pomisli: kakve ima svrhe pričati bilo kome od njih? Naglo je promenio temu i kazao ljutito: "Šta je sa Projektantom Života?"

"Šta, šta je sa njim?"

"Hoćete li da vidite kako stoje stvari? Trebalo bi da je do sada nešto uradio."

Sociolog pređe pogledom neodobravanja preko njegovog lica, kao da kaže: baš ste nestrpiljivi, a? Zatim reče glasno: "Pođimo i uverimo se."

Na pločici na vratima kancelarije bilo je napisano Neron Faruk; ime je privuklo Harlanovo oko i um zbog izvesne sličnosti sa dvojicom vladara na Sredozemlju u toku Primitivnih vremena. (Nedeljni razgovori sa Kuperom doveli su njegovo zanimanje za Primitivnu istoriju do nivoa grozničavosti.)

Čovek, međutim, nije ličio ni na jednog vladara, kako ih se Harlan sećao. Bio je mršav gotovo kao leš, dok mu je koža bila zategnuta preko orlovskog nosa. Prsti su mu bili dugi, a zglobovi čvornovati. Milujući svoj mali sumator, ličio je na Smrt koja premerava dušu na terazijama.

Harlan je požudno gledao prema sumatoru. Bilo je to srce i krv Projektovanja Života, koža i kosti, žile, mišići i sve ostalo. Opskrbite ga podacima neke lične istorije, kao i jednačinama Promene Stvarnosti; učinite to, i on će se kikitati sa bestidnim veseljem neodređeno dugo vremena, od jednog minuta do jednog dana, a zatim će izbaciti moguće alternativne živote date osobe (u novoj Stvarnosti), pri čemu će svaki imati jasno označenu vrednost verovatnoće.

Sociolog Voj predstavio je Harlana. Faruk je bacio neprikriveno ozlovoljen pogled na Tehničarevu epoletu, klimnuo i sačekao razvoj događaja.

Harlan upita: "Da li je već gotov Projekat Života mlade dame?"

"Nije. Obavestiću vas kada bude gotov." Faruk je spadao u one Večne koji su prezirali Tehničare, ne prezajući pritom ni od otvorene neuljudnosti.

Voj reče: "Polako Projektante Života."

Farukove obrve bile su toliko svetle da se gotovo nisu videle. To je povećavalo sličnost njegovog lica sa lobanjom. Zakolutao je očima u onome što je trebalo da predstavlja očne duplje, a zatim reče: "Jesu li uništeni svemirski brodovi?"

Voj klimnu glavom: "Skraćeni za stoleće."

Farukove usne blago se iskriviše i uobličiše jednu reč.

Harlan prekrsti ruke i poče da posmatra Projektanta Života koji je skrenuo pogled u konačnom porazu.

Harlan pomisli: on zna da je ovo i njegova krivica.

Faruk se obrati Voju: "Čuj, dok si još ovde, šta, do Vremena, da uradimo sa zahtevima za serum protiv raka? Mi nismo jedino stoleće sa tim serumom. Zašto nama stižu sve molbe?"

"Svi drugi vekovi su isto tako zatrpani molbama. Znaš to dobro."

"Onda treba sasvim da prestanu sa slanjem molbi."

"Kako da ih nagovorimo na to?"

"Lako. Neka Sjevremensko Veće prestane da ih prima."

"Ali ja nemam uticaja u Sjevremenskom Veću."

"Zato imaš uticaja na Starog."

Harlan je slušao razgovor samo jednim uhom, bez pravog zanimanja. On mu je bar služio da skrene misli na nevažne stvari što dalje od kikitavog sumatora. Znao je da je 'Stari', u stvari, Računar

koji upravlja Odeljkom.

"Govorio sam sa Starim", reče Sociolog, "a on je govorio s Većem."

"Nije nego! On je to samo prosledio kroz rutinski postupak. Za to se valja boriti. U pitanju je osnovna politika."

"Svevremensko Veće nije baš najraspoloženije ovih dana da razmatra promene u osnovnoj politici. Znaš kakve se glasine pronose."

"Svakako. Trenutno rade na nečem velikom. Kad god hoće nešto da izvrđaju, uvek počne da se šuška da Veće priprema neku veliku stvar."

(Da je Harlan mogao da smogne snage, tog časa bi se sigurno nasmejao.)

Faruk je razmišljao nekoliko trenutaka, a zatim prasnu: "Većini ljudi nije jasno da serum protiv raka nije isto što i sadnice ili motori polja. Znam da svaka mladica omorike mora da bude nadgledana zbog nepovoljnog uticaja na Stvarnost, ali kada je reč o serumu protiv raka uvek je po sredi ljudski život, a to je stotinu puta složenije.

Shvataš! Pomisli koliko ljudi godišnje umire od raka u svakom stoleću koje nema serume protiv raka, ove ili one vrste. Jasno ti je koliko pacijenata želi da umre. I tako, vlade Vremenara u svakom stoleću neprestano prosleđuju molbe do Večnosti sa sledećim sadržajem: 'Molimo vas, lepo vas molimo, pošaljite nam sedamdeset pet hiljada ampula seruma za kritično obolele ljude koji su od apsolutno vitalne važnosti za kulture; u prilogu videti biografske podatke.'"

Voj brzo klimnu: "Znam. Znam."

Ali Faruk nije odustajao od svoje ogorčenosti. "I tako, pročitaj biografske podatke i stvarno uvidiš da je svaki čovek heroj. Svaki od tih pojedinaca predstavlja nenadoknativ gubitak za svoj svet. A onda malo proradiš sve to. I vidiš šta bi se dogodilo sa Stvarnošću ukoliko bi svaki čovek živeo, ili, do sto mu Vremena, ako bi živele različite kombinacije ljudi.

Prošlog meseca obradio sam pet stotina sedamdeset slučajeva raka. Ispostavilo se da samo sedamnaest, ponavljam ti sedamnaest Projekata Života ne dovodi do neželjenih Promena Stvarnosti. Pomisli samo, nije bio ni jedan jedini slučaj moguće željene Promene Stvarnosti, ali Veće nalaže da samo neutralni slučajevi dobiju serum.

Humanost, znaš. I tako, ovog meseca će samo sedamnaest pojedinaca biti izlečeno u odabranim zemljama.

I šta se potom događa? Da li su stoleća srećna? Ni govora. Izlečimo jednog čoveka, a deset iz iste zemlje i istog Vremena ne. Svi onda kažu: zašto baš tog jednog? Možda su ljudi koje izostavljamo boljih karakternih osobina, možda su oni omiljeni filantropi rumenih obraza, dok onaj jedan koga smo izlečili, možda šutira svoju staru majku po celoj četvrti kad god napravi predah u prebijanju dece. Oni ne znaju ništa o promenama Stvarnosti i mi im to ne možemo reći.

Samo ćemo sebi natovariti nevolje na vrat, Voje, dok Sjevremensko Veće ne odluči da razmotri sve molbe i odobri samo one čiji je ishod poželjna Promena Stvarnosti. To je sve. Ili će od njihovog izlečenja čovečanstvo imati neke koristi, ili je stvar otpisana. Pusti to što će neko reći: 'Pa, to ne može da naudi.'

Na sociologovom licu stajao je izraz blagog bola dok je slušao; konačno, on reče: "A ako bi ti bolovao od raka..."

"Glupa ti je primedba, Voje. Da li na tome temeljimo odluke? U tom slučaju ne bi bilo Promena Stvarnosti. To uvek staje glave nekog ubogog siromaha, zar ne? Zamisli da si ti taj siromah, ha!

I još nešto. Seti se samo da je uvek kada izvršimo Promenu Stvarnosti sve teže pronaći narednu koja bi bila dobra. Svake fiziogodine povećavaju se izgledi da će nasumice izvršena Promena ispasti lošija. To znači da ćemo srazmerno lečiti sve manje ljudi. Konačno ćemo doći do toga da lečimo samo jednog čoveka godišnje, ubrajajući tu i neutralne slučajeve. Upamti to."

Harlan je sasvim izgubio interesovanje. Ovakvo spopadanje bilo je sastavni deo posla. Psiholozi i sociolozi, u svojim retkim introvertnim izučavanjima Večnosti, nazivali su to identifikacija. Ljudi su se poistovećivali sa stolećem sa kojim su bili profesionalno vezani. Nedoumice veka odveć često su postajale i njihove vlastite nedoumice.

Večnost se borila protiv đavola identifikacije što je bolje umela. Niko nije mogao da radi u Odeljku koji bi bio bliži od dva stoleća njegovom rodnom veku, što je trebalo da osujeti poistovećenje. Prilikom izbora prednosti su davane stolećima čije su se kulture značajno razlikovale od matičnih kultura Večnih. (Harlanu na um padoše Findž i 482. vek.) Štaviše, odredišna mesta bi se pomerala čim reakcije nekog

pojedince počnu da izazivaju podozrenje. (Harlan ne bi dao ni zrno pišljivog boba iz 50. stoleća za Farukove izgleda da ostane na istom odredištu duže od najviše još jedne fizio-godine.)

Pa ipak, ljudi su se poistovećivali iz prostodušne žudnje za domom u Vremenu (Želja za Vremenom; svima je bila poznata). Iz nekog razloga, ovo je posebno dolazilo do izražaja u vekovima sa svemirskim putovanjem. To je bilo nešto što je trebalo ispitati i što bi bilo ispitano da nije hronične nevoljnosti Večnosti da preduzme introspekciju.

Pre samo mesec dana Harlan bi prezreo Faruka kao bučnog sentimentalistu, razdražljivog klipana koji je olakšavao bol zbog činjenice da je u novoj Stvarnosti elektro-gravitistika gubila na zamahu na taj način što je hulio one iz drugih stoleća koji su želeli serum protiv raka.

Mogao je čak i podneti izveštaj o njemu. To mu je dužnost nalagala. U čovekove reakcije očigledno se više nije moglo imati poverenja.

Ali sada više nije bio kadar za tako nešto. Čak se u njemu javila i neka naklonost prema čoveku. Njegov vlastiti zločin bio je nesravnjivo veći.

Kako je lako bilo skrenuti tok misli ponovo prema Nois!

Konačno je utonuo u san one noći; uveliko je bio dan kada se probudio, a svetlost je prosijavala kroz prozračne zidove, što je u njemu stvorilo utisak da se probudio na oblaku u maglovitom jutarnjem nebu.

Nois se osmehivala pored njega. "Blagi bože, nije te lako probuditi."

Harlanova prva refleksna kretnja bila je posezanje za posteljnim rubljem, ali nije bilo ni traga od njega. A onda mu se sećanje vratilo i on se šuplje upiljio u nju, dok mu je lice oblilo rumenilo. Kako bi trebalo da se oseća zbog toga?

Ali onda mu nešto drugo sinu u glavi i on se naglo uspravi u sedeći položaj. "Nije valjda već prošlo jedan? Za ime Vremena!"

"Tek je jedanaest. Imaš vremena da na miru doručuješ."

"Hvala", promrmlja on.

"Slavine na tušu su podešene i odeća ti je spremna."

Šta je mogao da kaže? "Hvala", promrmlja još jednom.

Izbegavao je da je pogleda u oči za vreme obeda. Sedela je naspram njega, ali nije jela, sa bradom uvaljenom u jedan dlan,

gusto začešljanom kosom na jednu stranu i preterano dugačkim trepavicama.

Pratila je svaki pokret koji je napravio, dok je on držao oborene oči, nastojeći da iskusi gorki stid koji je znao da treba da oseti.

Ona reče: "Kuda ideš u jedan?"

"Na aerobal", pomrlja on. "Imam kartu."

"Danas je utakmica odluke. Propustila sam celu sezonu one mesece, sećaš se. Ko će pobediti, Endru?"

Osetio se neobično slabim pri pomenu svog imena. Odrečno je odmahnuo glavom.

"Ali sigurna sam da znaš. Nadgledao si celo to razdoblje, zar ne?"

Pravo govoreći, trebalo je da ponovi bezbojan i hladan negativan odgovor, ali umesto toga slabašno je počeo da objašnjava: "Prostor i Vreme koje valja pokriti veoma su veliki. Ne mogu da znam i takve sitnice kao što su rezultati utakmica."

"Oh, nije to po sredi, nego ti ne želiš da mi kažeš."

Harlan nije ništa rekao na to. Zabio je naročiti nožić u malu, sočnu voćku i podigao je prema usnama.

Trenutak kasnije, Nois reče: "Da li si video šta se događa ovde u susedstvu pre no što si došao?"

"Ne u pojedinostima, N...nois." (Na silu je procedio njeno ume kroz usne.)

Devojka reče tiho: "Zar nas nisi video? Zar neprestano nisi znao da..."

Harlan zamuca: "Ne, ne, ne mogu da vidim samoga sebe. Ja nisam u Stvar... ja nisam ovde dok ne dođem. Ne mogu ti objasniti." Bio je dvostruko uzrujan. Prvo, što ona uopšte razgovara o tome. Drugo, što umalo nije uleteo u stupicu i kazao 'Stvarnost', najzabranjeniju od svih reči u ophođenju sa Vremenarima.

Ona podiže obrve i oči joj se zaokrugliše i postadoše malo začuđene. "Stidiš li se?"

"Ono što smo uradili nije bilo na mestu."

"Zašto?" U 482. stoleću njeno pitanje zvučalo je savršeno bezazleno. "Zar to Večnima nije dopušteno?" Gotovo da je postojao prizvuk nečeg šaljivog u njenom pitanju, kao da ga je upitala da li je Večnima dopušteno da jedu.

"Izbegavaj tu reč", reče Harlan. "Uzgred, dozvoljeno nam je, na

izvestan način."

"Pa, onda, ne moraš ništa da im kažeš. Ja im neću reći."

Obišla je sto i sela mu u krilo, odgurnuvši mali poslužavnik sa puta blagim i gipkim pokretom boka.

Za trenutak je ustuknuo, podigavši ruke u gest koji je mogao značiti nameru da je odgurne od sebe. Ali nije uspeo.

Ona se nagnu i poljubi ga u usta; ništa više nije izgledalo sramotno. Ništa, što se ticalo Nios i njega.

Nije bio siguran kada je prvi put počeo da radi nešto što, u etičkom smislu, jedan Posmatrač nije imao prava da čini. Možda kada se dao u razmišljanje o prirodi problema koji se odnosio na sadašnju Stvarnost, kao i o Promeni Stvarnosti koja je bila planirana.

Večnost nisu zanimali ektogeneza, matrijarhat ili osipanje morala u stoleću. Sve se to nije razlikovalo od stanja u prethodnoj Stvarnosti, i Sjevremensko Veće je to tada posmatralo sa ravnodušnošću. Findž je rekao da je posredi nešto veoma tanano.

Promena je onda trebalo da bude veoma tanana i da obuhvati grupu koju je on posmatrao. Sve je izgledalo tako očigledno.

Ona bi obuhvatila aristokratiju, imućne, više klase, baštinike sistema. Ono što ga je zabrinjavalo bila je činjenica da bi time gotovo sigurno bila obuhvaćena i Nois.

Tokom preostala tri dana, koja je iziskivala njegova karta zapao je u tmuran oblak koji je čak pritujivao radost u društvu Nois.

Ona mu reče: "Šta se događa? Izgledaš sasvim drugačije nego u Več... nego na onom mestu. Uopšte nisi imao tako kruto držanje. Kao da si postao zabrinut. Je li to zbog toga što moraš da se vratiš?"

Harlan reče: "Delimično."

"Moraš li?"

"Moram."

"Zar će se neko uzbuditi ako malo zakasniš?"

Harlan se gotovo osmehnuo na ovo. "Ne bi im se dopalo da zakasnim", reče, ali zbog toga ništa manje čežnjivo nije pomislio na dvodnevnu marginu koju mu je dopuštao plan.

Podesio je upravljački mehanizam muzičkog instrumenta koji je stvarao blage i složene tonove iz vlastite utrobe, nasumice prebirući po notama i akordima; nasumičnost je odnostila prevagu u korist prijatnih kombinacija posredstvom zamršenih matematičkih formula.

Muzika je na taj način u istoj meri bila neponovljiva kao što je i snežna pahulja i u njoj više nije mogla izostati lepota.

Kroz hipnozu zvuka Harlan je netremice gledao Nois, dok su mu se misli prisno svijale oko nje. Šta bi ona bila u novoj podeli uloga? Prodavačica ribe, radnica u fabrici, majka šestoro debele, ružne, bolesne dece? Ma šta da postane, neće se sećati Harlana. On neće biti deo njenog života u novoj Stvarnosti. I ma šta ona tada bila, više neće biti Nois.

On nije naprosto voleo samo devojkju. (Čudno, po prvi put je u mislima upotrebio reč "voleti" a čak nije ni zastao da preispita tu neobičnost i da joj se začudi.) Voleo je kompleks činilaca: njen izbor odeće, njen hod, njen način govora, njene trikove u izražavanju. Četvrt stoleća života i iskustva u jednoj datoj Stvarnosti bilo je utrošeno da bi se to proizvelo. Ona nije bila njegova Nois u prethodnoj Stvarnosti od pre jedne fizio-godine. Ona neće biti njegova Nois u narednoj Stvarnosti.

Ta druga Nois možda bi mogla biti bolja u izvesnim pogledima, ali on je sasvim pouzdano znao jednu stvar. Želeo je ovu Nois ovde, baš tu koju vidi u ovom trenutku, ovu iz sadašnje Stvarnosti. Ako je ona i imala mana, on je i njih želeo.

Šta da radi?

Nekoliko stvari palo mu je na pamet, ali su sve do jedne bile ilegalne. Jedna od njih sugerisala mu je da nauči prirodu Promene i da jamačno utvrdi kakve će ona posledice imati po Nois. Na kraju krajeva, nije bilo sigurno da...

Mukla tišina trgla je Harlana iz sanjarenja. Ponovo se obreo u kancelariji Projektanta Života. Sociolog Voj posmatrao ga je krajičkom oka. Farukova mrtvačka glava bila je nagnuta ka njemu.

Tišina je bila napeta.

Bio je potreban samo trenutak da mu sine objašnjenje. Samo trenutak. Sumator je prestao sa svojim unutrašnjim kikotanjem.

Harlan poskoči. "Imate li odgovor, Projektantu Života?"

Faruk spusti pogled na kartice koje je držao u ruci. "Imam Svakako. Baš neobično."

"Mogu li da pogledam?" Harlan ispruži ruku. Primetno je podrhtavala.

"Nema ništa da se vidi. U tome je i neobičnost."

"Kako to mislite, ništa?" Harlan se upilji u Faruka očima koje najednom počеше da ga peku, sve dok se tamo gde je Faruk stajao nije pojavila samo jedna visoka, tanka mrlja.

Prozaičan glas Projektanta Života zazvučao je tanko. "Dama ne postoji u novoj Stvarnosti. Ali nije došlo do pomeranja ličnosti. Ona je naprosto odstranjena i to je sve. Nestala. Proverio sam alternative sve do verovatnoće od 0,0001. Nigde je nema. U stvari" - on podiže ruku i protrlja obraz dugačkim, mršavim prstima - "uz kombinaciju činilaca koje ste mi dali uopšte mi nije jasno kako se ona uklapa u staru Stvarnost."

Harlan ga gotovo nije čuo. "Ali... ali Promena je bila tako mala."

"Znam. Čudna kombinacija činilaca. Evo, hoćete li da pogledate kartice?"

Harlan ih neosetljivo steže među šakama. Nois nestala? Nois ne postoji? Kako je to moguće?

Osetio je ruku na ramenu i Vojev glas mu zabruja u uhu.

"Da vam nije pozlilo, Tehničaru?" Ruka se odmah povukla, kao da je već zažalio zbog ovog neobazrivog kontakta sa telom Tehničara.

Harlan proguta knedlu i s naporom pribra izraz lica. "Sasvim mi je dobro. Da li biste me odveli do kapsule?"

Ne sme ispoljiti osećanja. Mora da se ponaša kao da je ovo upravo i očekivao, kao da je posredi puko akademsko istraživanje. Mora prikriti činjenicu da ga je nepostojanje Nois u novoj Stvarnosti gotovo fizički preplavio plimom čistog oduševljenja, neizdržive radosti.

7. PREDIGRA ZA ZLOČIN

Harlan zakorači u kapsulu u 2.456. stoleću, a zatim se osvrnu unazad da bi se uverio da je barijera koja razdvaja tunel od Večnosti odista besprekorna; sociolog Voj nije ga posmatrao. Tokom poslednjih nedelja to mu je prešlo u naviku i postalo automatska kretnja; uvek bi bacio brz pogled preko ramena kako bi proverio da li se neko nalazi iza njega u tunelu kapsule.

A onda, iako se već nalazio u dalekom 2.456. veku, Harlan podese komandne uređaje kapsule za dalje kretanje u budućnost. Posmatrao je kako se brojevi povećavaju na temporometru. Iako su se kretali zamrljanom brzinom, imaće prilično vremena za razmišljanje.

Kako su nalazi Projektanta Života menjali stvari! Kako se promenila sama priroda njegovog zločina!

A sve je to zavisilo od Findža. Rečenica je počela da ga proganja svojom smešnom rimom, a njeni teški otkucaji vrtoglavo su mu kružili lobanjom. Zavisilo je od Findža, zavisilo je od Findža...

Harlan je izbegavao svaku ličnu vezu sa Findžom po svom povratku u Večnost, posle dana provedenih sa Nois u 482. stoleću. Kao što se Večnost zaklopila oko njega, tako je bilo i sa krivicom. Pregažena zakletva službe, koja je izgledala beznačajna u 482. veku, predstavljala je nešto ogromno u Večnosti.

Poslao je izveštaj bezličnim vazdušnim kanalom, a zatim otišao u privatno prebivalište. Morao je razmisliti o svemu, dobiti na vremenu kako bi razmotrio novo usmerenje u sebi i navikao se na njega.

Ali Findž mu to nije dopustio. Manje od jednog časa pošto je izveštaj kodiran u odgovarajućem pravcu i ubačen u kanal on je stupio u vezu sa Harlanom.

Računareva slika gledala ga je sa video ploče. Njegov glas reče: "Očekivao sam da ćeš biti u kancelariji." *Neprevodivo slikovanje: "It hinged on Finge" - prim.prev.*

Harlan reče: "Dostavio sam izveštaj, gospodine. Sasvim je svejedno gde čekam na novi zadatak."

"Je li?" Findž razvi smotuljak folije koji je držao u ruci podiže je i brzo

prelete pogledom po rasporedu njenih perforacija.

"Mislim da nije baš potpun", nastavi on. "Mogu li te posetiti u tvom apartmanu?"

Harlan je oklevao za trenutak. Čovek mu je bio pretpostavljeni, a odbiti njegov samopoziv u ovom času moglo bi se shvatiti kao odricanje poslušnosti. Time bi se samo obznanila njegova krivica, izgledalo je, a još ranjiva i bolna savest nije mu se odvaživala da to dopusti.

"Bićete dobrodošli, Računare", reče on kruto.

Findžova glatka mekoća unela je neprikladnu crtu epikurejstva u Harlanovo ugaono prebivalište. Harlanov rodni 95. vek ispoljavao je težnju ka spartanstvu u pogledu kućnog nameštaja i Harlan nije sasvim izgubio naklonost ka ovom stilu. Cevkaste metalne stolice bile su obložene tankim daščicama koje su veštački bile tako išarane da stvaraju privid drveta (premda ne odveć uspešno). U jednom uglu prostorije stajao je mali komad nameštaja koji je u još većoj meri odstupao od običaja lokalnog vremena.

Gotovo odmah je pao Findžu u oči.

Računar ga dodirnu kratkim i debelim prstom, kao da želi da ispita od čega je sastavljen. "Koji je ovo materijal?"

"Drvo gospodine", reče Harlan.

"Originalno drvo? Pravo drvo? Zapanjujuće! Ako se ne varam u tvom rodnom veku se koristi drvo?"

"Tako je."

"Shvatam. U pravilima se ništa ne protivi tome, Tehničare" - otresao je prst kojim je dodirnuo predmet o bočni šav nogavice svojih pantalona - "ali ne znam da li je preporučljivo dopustiti da kultura rodnog vremena ima takav uticaj. Pravi Večni se prilagođava svakom tipu kulture u kojoj se nalazi. Sumnjam, na primer, da sam obedovao iz energetskeg posuđa više od dva puta u pet godina." Uzdahnuo je. "Doduše, oduvek mi se činilo nečisto dopustiti da hrana dodirne materiju. Ali ja ne popuštam ni za dlaku. Ne popuštam."

Pogled mu se ponovo vratio na drveni predmet, ali sada je obe ruke držao iza leđa. "Šta je to? Kakva mu je svrha?"

"To je polica za knjige", reče Harlan. Nešto ga je teralo da upita Findža kako se sada oseća kada su mu ruke čvrsto sklopljene na

krstima. Ne bi li smatrao čistijim da su mu odeća, pa čak i vlastito telo, sazdani od čistih i neoskrnavljenih energetskih polja?

Findžove veđe se podigoše. "Polica za knjige. Onda su oni predmeti koji se nalaze na njoj knjige. Je li tako?"

"Tako je gospodine."

"Autentični primerci?"

"U celosti Računare. Nabavio sam ih u 24. stoleću. Neke koje držim ovde potiču čak iz 20. veka. Ako... ako imate nameru da ih malo pregledate, molim vas da budete pažljivi. Stranice su restaurisane i impregnirane, ali to nisu folije. Zahtevaju veoma brižljivo rukovanje."

"Neću ih dodirnuti. Tako nešto mi uopšte ne pada na pamet. Na njima je originalna prašina iz 20. stoleća, pretpostavljam. Prave knjige!" On se nasmeja. "Stranice su od celuloze, zar ne? Mislim da si to kazao."

Harlan klimnu. "Celuloza koja je modifikovana postupkom impregnacije, da bi joj se povećao vek trajanja. Da." Otvorio je usta da bi duboko uzdahnuo, primoravajući se da ostane miran. Bilo je smešno da se poistoveti sa ovim knjigama, da prebacivanje upućeno njima oseti kao prebacivanje sebi.

"Usuđujem se da kažem", reče Findž, ne menjajući temu, "da se sveukupna sadržina ovih knjiga može smestiti na dva metra filma i uskladištiti u vrh prsta. Šta, zapravo, knjige sadrže?"

Harlan reče: "U pitanju su povezani primerci novinskih časopisa iz 20. veka."

"Ti si ih čitao?"

Harlan reče ponosno: "Ovde je nekoliko svezaka iz ukupne zbirke koju posedujem. Nijedna biblioteka u Večnosti nema iste primerke."

"Ah, da. Tvoj hobi. Sećam se da si mi jednom pričao o tvom zanimanju za Primitivna vremena. Čudi me da ti je Vaspitač dozvolio da ispoljiš interesovanje za takve stvari. Potpuno traćenje energije."

Harlanove usne se suziše. Shvatio je da sagovornik pokušava da ga hotimice naljuti i izbaci iz koloseka staloženog rasuđivanja. Ako je zbilja tako, ne sme mu dopustiti da ostvari svoj naum.

Harlan reče pribranim glasom: "Čini mi se da ste došli povodom mog izveštaja."

"Jeste, zbog toga." Računar se osvrnu oko sebe, izabra jednu stolicu i obazrivo sede. "Izveštaj nije potpun, kao što sam rekao preko

komunikatora."

"U kom smislu, gospodine?" (Mirno! Mirno!)

Na Findžovom licu pojavi se nervozan trzaj osmeha. "Šta se zbilo a što nisi pomenuo, Harlane?"

"Ništa gospodine." Iako je to rekao odlučno, crte lica su ga izdavale.

"Hajde, Tehničare. Proveo si određeno razdoblje vremena u društvu mlade dame. Naime, pod uslovom da si postupao u saglasnosti sa prostorno-vremenskim planom. Nadam se da je to bio slučaj, zar ne?"

Krivica je u toj meri počela da pritiska Harlana da čak nije mogao ni da uzvрати na ovaj otvoreni napad na njegovu profesionalnu svest.

Jedino je bio u stanju da prozbori: "Razume se da sam postupao."

"I šta se dogodilo? Nije bilo nikakvih privatnih odnosa sa tom ženom?"

"Ništa što bi bilo od značaja", reče Harlan suvim usnama.

"To je smešno. Uz tvoj uzrast i tvoje iskustvo ne moram ti skretati pažnju da nije na jednom Posmatraču da proceni šta je od značaja a šta nije."

Findž je oštro motrio Harlana. Oči su mu bile znatno prodornije i nestrpljivije nego što je priličilo blagom tonu ispitivanja.

Harlan je to dobro uočio i nije se dao zavarati Findžovim mekim glasom, ali odanost dužnosti je preovladala u njemu. Posmatrač mora o svemu podneti izveštaj. Posmatrač je sam čulno-opažajni pseudopod koga je Večnost gurnula u Vreme. On iskuša svoju okolinu, a zatim biva povučen. Prilikom vršenja svoje funkcije, Posmatrač nema vlastitu individualnost on nije stvarno čovek.

Gotovo automatski, Harlan je počeo da priča o zbivanjima koja je izostavio iz izveštaja. Učinio je to sa izvežbanim sećanjem Posmatrača, navodeći razgovore od reči do reči, rekonstruišući boju glasa i izraz lica. Govorio je s ljubavlju, pošto je, pričajući, ponovo doživljavao proživljeno; pri tom je umalo smetnuo s uma da ga Findžovo ispitivanje, udruženo sa njegovim pomirljivim osećanjem dužnost, vodi ka priznanju krivice.

Tek kada se približio krajnjem ishodu tog prvog dugog razgovora počeo je da muca, a opna njegove posmatračke objektivnosti pokazala je naprsline.

Ruka koju je Findž iznenada podigao i Računarev oštar, prek glas

poštedeli su ga daljih pojedinosti. "Hvala. Dovoljno je. Zaustio si da kažeš da si vodio ljubav sa tom ženom."

Harlana obuze srdžba. Ono što je Findž kazao bila je doslovna istina, ali ju je boja njegovog glasa učinila bludnom, prostom i, što je najgore, beznačajnom. Ma šta drugo da jeste ili da bi mogla biti, ona nije beznačajna.

Harlan je imao objašnjenje za Findžov stav, za njegovo pomno unakrsno ispitivanje, za naprasno prekidanje verbalnog izveštaja na karakterističnom mestu. Findž je bio ljubomoran! Harlan se mogao zakleti da je to sasvim očigledno. Preteo mu je devojku koju je ovaj nameravao da ima samo za sebe.

Harlan je iskusio osećanje trijumfa u tome i našao je da je ono slatko. Po prvi put u životu upoznao je jedan smer koji mu je značio više od bestrasnog zadovoljenja Večnosti. Pothranjivaće Findžovu ljubomoru zato što će Nois Lambent zauvek biti njegova.

U ovom raspoloženju iznenadne razdraganosti izrekao je jedan zahtev koji je prvobitno planirao da postavi tek posle diskretnih četiri ili pet dana čekanja.

On reče: "Imam nameru da zatražim dozvolu za uspostavljanje veze sa jednom osobom iz Vremena."

Findž kao da se trgao iz odsutnosti. "Sa Nois Lambent, pretpostavljam."

"Tako je, gospodine. Pošto ste vi Računar-upravnik u ovom Odeljku, moraće da ide preko vas..."

Harlan je želeo da stvar ide baš preko Findža. Da bi ga nagnao da pati. Ako hoće devojku za sebe, neka mu to kaže i Harlan je mogao insistirati na dopuštenju da sama Nois izabere između njih dvojice. Gotovo se osmehnuo pri pomisli na to. Nadao se da će do ovoga doći. Bio bi to konačni trijumf.

Pod normalnim okolnostima, naravno, jedan Tehničar nije imao osnova za nadu da će uspeti u ovakvom nečem, kada protiv sebe ima želje Računara, ali Harlan je bio siguran da može računati na Tviselovu podršku, a Findž je ipak bio sitna riba u poređenju sa Višim Računarom.

Međutim, Findž je izgledao spokojan. "Kako izgleda", reče on, "ti si već ilegalno imao devojku."

Harlana obli rumenilo i on pređe u labavuu odbranu. "Prostorno-

vremenski plan nalagao je da zajedno ostanemo sami. S obzirom da ništa od onoga što se dogodilo nije posebno zabranjeno, ne osećam se krivim."

To je bila laž, i po Findžovom poluveselom izrazu lica moglo se zaključiti da on to zna.

"Predstoji Promena Stvarnosti", reče on.

"U tom slučaju", uzvratil Harlan, "ja ću preinačiti svoju molbu u zahtev za vezu sa gospođicom Lambent u novoj Stvarnosti."

"Ne mislim da će to biti osobito mudro. Kako možeš unapred biti siguran? Šta ako u novoj Stvarnosti ona bude udata ili promenjena? U stvari, mogu ti reći sledeće: u novoj Stvarnosti ona te neće hteti. Ona te neće hteti."

Harlan uzdrhta: "Vi ništa ne znate o tome."

"Oh? Misliš li da je ta vaša velika ljubav nešto što predstavlja samo stvar veze između dve duše? Misliš li da će ona preživeti sve spoljne promene? Biće da si čitao mnogo romana iz Vremena."

Harlan je bio nagnan na indiskretnost. "Ne verujem vam."

Findž reče hladno: "Molim?"

"Lažete", prozbori Harlan, ne mareći uopšte šta govori.

"Ljubomorni ste. Sve govori tome u prilog. Ljubomorni ste. Imali ste svoje planove sa Nois, ali devojka je izabrala mene."

Findž reče: "Shvataš li..."

"Shvatam vrlo dobro. Nisam budala. Možda nisam Računar, ali nisam ni neznalica. Kažete da me ona neće hteti u novoj Stvarnosti. Otkud to znate? Ovog trenutka nemate pojma kako će izgledati nova Stvarnost. Čak ne znate ni da li će morati da bude nove Stvarnosti. Tek što ste primili moj izveštaj. On se mora analizirati pre no što se pristupi izračunavanju Promene Stvarnosti, čak i ako izostavimo traženje odobrenja. Prema tome kada se pretvarate da znate prirodu Promene, vi lažete."

Postojalo je više načina na koje je Findž mogao odgovoriti. Harlanov rasplamsali um bio je svestan mnogih. Nije ni pokušao da izabere neki među njima. Findž je mogao istupiti obuzet srdžbom; mogao je pozvati nekog pripadnika Obezbeđenja i staviti Harlana u pritvor zbog neposlušnosti; mogao se ražestiti i razdrati se isto tako ljutito kao i Harlan; mogao je zatražiti neposrednu vezu sa Tviselom i podneti formalnu žalbu; mogao je... mogao je...

Ali Findž nije preduzeo ništa od svega toga.

On blago reče: "Sedi, Harlane. Hajde da popričamo o ovome."

Zato što je odgovor bio potpuno neočekivan, Harlanove vilice se opustiše i on pometeno sede. Njegova odlučnost poče da otkazuje. Šta li je sad ovo?

"Sećaš se, naravno", reče Findž, "da sam ti kazao da se naš problem sa 482. stolećem odnosi na neželjeni stav jednog dela Vremenara sadašnje Stvarnosti prema Večnosti. Sećaš se toga, zar ne?" Govorio je glasom u kome se osećalo blago podstrekavanje učitelja prema pomalo zaostalom učeniku; pa ipak, Harlanu se činilo da razabire u njegovom oku svojevrsan opori sjaj.

Harlan reče: "Svakako."

"Takođe se sećaš da sam ti ispričao da Sjevremensko Veće nije baš voljno da prihvati moju analizu situacije, ukoliko ne bi bila potvrđena posebnim posmatranjem. Zar ti to ne kaže da sam već izračunao neophodnu Promenu Stvarnosti?"

"Ako moja posmatranja predstavljaju potvrdu, zar ne?"

"Tako je."

"I biće potrebno vreme da se ona valjano podvrgnu analizi."

"Svašta. Tvoj izveštaj ne znači ništa. Potvrda leži u onom što si mi maločas usmeno saopštio."

"Ne shvatam vas."

"Pazi, Harlane, sad ću ti objasniti šta nije u redu sa 482. stolećem. Među višim klasama ovog veka, osobito među ženama, uvrežilo se uverenje da su Večni odista večni, u doslovnom smislu svog imena; da, naime, oni zauvek žive... Sto mu Vremena čoveče, pa Nois Lambent ti je sama to rekla. Pre samo dvadeset minuta ponovio si mi njene reči."

Harlan je tupo zurio u Findža. Sećao se blagog i umilnog Noisinog naglaska kada se nagnula k njemu i upravila svoje ljupke, tamne oči prema njegovim: "Ti živiš zauvek. Ti si Večni."

Findž je nastavio: "Samo po sebi, takvo verovanje je rđavo ali ne odveć rđavo. Ono može dovesti do neprilika, može povećati teškoće Odeljka, ali računanje bi pokazalo da bi Promena bila potrebna samo u manjini slučajeva. Pa ipak, ako je Promena poželjna, nije li očigledno da su žitelji stoleća koji se, povrhu svega moraju najviše promeniti sa Promenom, upravo oni koji su podložni sujeverju.

Drugim rečima, ženski pripadnici aristokratije. Nois."

"Možda je tako, ali rizikovaću", reče Harlan.

"Uopšte nemaš izgleda. Zar misliš da su tvoja privlačnost i šarm nagnali tananu aristokratkinju da padne u naručje jednog nevažnog Tehničara? Ma hajde, Harlane, budi malo objektivan."

Harlanove usne ostaše nepomične. Ništa nije rekao.

Findž nastavi: "Zar ne uviđaš koje su dodatno sujeverje ti ljudi priključili svom uverenju u stvarni večni život Večnih? Sto mu Vremena, Harlane! Većina žena veruje da će prisnost sa Večnim omogućiti smrtnoj ženi (kakvima one sebe smatraju) da zauvek živi!"

Harlan se pokolebao. Ponovo je jasno čuo Noisin glas: 'Ukoliko bih postala Večna...'

A zatim njeni poljupci.

Findž je nastavio. "Teško se moglo poverovati u postojanje ovakvog sujeverja. Nije imalo presedana. Nalazilo se na području slučajne pogreške, tako da traganje po proračunima za prethodne Promene nije dalo nikakve podatke koji bi se na neki način odnosili na njega. Svevremensko Veće htelo je čvrste dokaze, neposredno potkrepljenje. Izabrao sam gospođicu Lambent kao dobar primerak njene klase. Izabrao sam tebe kao drugog subjekta..."

Harlan skoči na noge. "Izabrali ste mene? Kao subjekta?"

"Žao mi je", reč Findž kruto, "ali to je bilo neophodno. Bio si veoma dobar subjekat."

Harlan je piljio u njega.

Findž je bio toliko uviđavan da se malo povije pred ovim nemim pogledom. On reče: "Zar ne shvataš? Ne, izgleda da ti još nije jasno. Slušaj, Harlane, ti si ledeni proizvod Večnosti. Žene ne bi udostojio ni pogleda. Žene i sve što je u vezi s njima smatraš neetičkim. Ne, ima jedna bolja reč. Smatraš ih grešnim. Taj stav ispoljava celo tvoje biće, a tvoj seksepil ima privlačnu moć za žene kao i skuša mrtva mesec dana. Ali ovde je posredi čaroban, mazan proizvod hedonističke kulture, žena koja te je vatreno zavela prilikom vaše prve zajedničke večeri, doslovce te moleći da ti se baci u zagrljaj. Zar ne razumeš da je to smešno, nemoguće, osim ako... pa, osim ako nije potvrda onoga za čime tragamo."

Harlan se borio da dođe do reči. "Kažete da se ona podala..."

"Zašto taj izraz? Nema ničeg sramotnog u vezi sa seksom u ovom

stoleću. Jedina neobičnost sastoji se u tome što je izabrala tebe kao partnera, a to je učinila zarad večnog života. Nema nikakve sumnje." I Harlan, uzdignutih ruku, zgrčenih šaka, bez ikakve razumne pomisli u svesti i samo sa jednom iracionalnom, da uguši i zadavi Findža, baci se napred.

Findž naglo ustuknu. Munjevitim i uzdrhtalim pokretom izvukao je blaster. "Ne dodiruj me! Nazad!"

Harlan je sačuvao taman toliko razboritosti da se uzdrži od započetog napada. Kosa mu je bila raščupana. Košulja mu je bila nakvašena od znoja. Dah mu je zviždao kroz stisnute nozdrve.

Findž prozbori drhtavo: "Kao što vidiš, poznajem te vrlo dobro; pomislio sam da bi mogao nasilno da reaguješ. Upozoravam te da ću pucati ako budem primoran."

Harlan reče: "Izlazite."

"I hoću. Ali najpre čuj! Zbog napada na Računara mogao bi biti ražalovan, ali zaboravimo na to. Razumećeš, međutim, da te nisam slagao. Nois Lambent iz nove Stvarnosti, ma šta bila ili ne bila, neće više podlegati tom sujeverju. Glavni cilj Promene biće da se potre to sujeverje. A bez njega, Harlane" - glas mu je gotovo postao režanje - "kako bi jedna žena Noisinog kova poželela nekog sličnog tebi?"

Zdepasti Računar unatraške se povuče do vrata Harlanovog prebivališta, držeći i dalje podignuti blaster.

Zastao je na ulazu da kaže, glasom koji je zračio svojevrsnim tmurnim veseljem: "Naravno, kada bi je sada imao, Harlane, kada bi je sada imao, mogao bi da uživaš u njoj. Mogao bi sačuvati vašu vezu i ozvaničiti je. Sve bi to bilo tako, kad bi je sada imao. Ali Promena će brzo uslediti, Harlane, a posle toga više je nećeš imati. Kakva šteta što sada ne traje, čak ni u Večnosti, a, Harlane?"

Harlan ga više nije gledao. Findž je na kraju odneo pobedu; izlazio je prezrivo pogleda kao gospodar situacije. Harlan je prazno zurio u vlastite nožne prste, a kada je podigao pogled, Findža je nestalo, premda nije bio u stanju da kaže da li se to zbililo pre pet sekundi ili pre petnaest minuta.

Časovi su košmarno prolazili i Harlan je osećao kako pada u tamnicu vlastitog uma. Sve što je Findž kazao bilo je tako istinito, tako providno istinito. Harlanova posmatračka svest mogla se još jednom osvrnuti na odnos između njega i Nois, na taj kratki, neobični odnos,

i on se pojavio u drugačijoj svetlosti.

Nije posredi slučaj trenutne zaludenosti. Kako je mogao i da pomisli na tako nešto? Zaludenost kod čoveka njegovog kova?

Svakako da ne. Oči mu se ispuniše suzama i on se oseti postuđenim. Bilo je sasvim očigledno da je cela veza predstavljala ishod hladnog proračuna! Devojka je raspolagala neporecivim fizičkim dražima, ali pri tom nije imala nikakvih etičkih načela koja bi je sprečila da se ne posluži njima. Ona se dakle, poslužila njima i sa svim tim Endru Harlan kao ličnost nije imao nikakve veze. On je jednostavno predstavljao njeno izvitopereno viđenje Večnosti, kao i onoga što je ona značila.

Hrlanovi prsti automatski pomilovaše knjige koje su ležale na maloj polici. On uze jednu i nasumice je otvori.

Slova su mu se međusobno pretapala. Blede boje ilustracija bile su samo ružne, beznačajne mrlje.

Zbog čega je Findž preduzeo napor da mu to sve kaže? U najstrožem smislu, on to nije trebalo da uradi. Jedan Posmatrač ili bilo ko drugi u toj ulozi, nije smeo biti upućen u ciljeve koji se postižu posredstvom njegovog posmatranja. To ga je veoma udaljavalo od idealnog položaja objektivnog, ne-ljudskog oruđa.

Naravno, to je bilo sračunato da ga slomi, da mu se podlo i ljubomorno revanšira!

Harlan je vukao prstima po otvorenoj stranici časopisa. Uhvatio je sebe kako zuri u napadno crvenu sliku nekog vozila za kretanje po tlu, sličnog vozilima karakterističnim za 45., 182., 590. i 984. stoleće, kao i za pozna Primitivna Vremena. Bio je to poprilično opšti tip sa motorom sa unutrašnjim sagorevanjem. U Primitivnom dobu naftni derivati predstavljali su izvor energije, a prirodna guma obavijala je točkove. Razume se, to više nije bio slučaj u potonjim vekovima.

Harlan je skrenuo pažnju Kuperu na to. Jedva da mu je pomenuo nešto o tome, ali sada mu se um, u težnji da okrene leđa nesrećnoj sadašnjosti, vratio tom trenutku. Oštre, nepovezane slike ispunile su Harlana bolom.

"Ovakvi reklamni oglasi", kazao je on, "govore vam više o Primitivnim vremenima nego takozvani novinski članci u istom časopisu. Novinski članci pretpostavljaju temeljno poznavanje sveta na koji se odnose. U njima se koriste izrazi za koje autori nisu

osećali potrebu da ih objašnjavaju. Šta je 'loptica za golf', na primer?"

Kuper je spremno izjavio da nema pojma.

Harlan je nastavio didaktičnim glasom, koji teško da je mogao izbeći u takvim prilikama. "Može se zaključiti da je posredi nekakva kuglica, na osnovu prirode izvesnih opaski koje su povodom nje načinjene. Znamo da je ona korišćena u jednoj igri, samo zbog toga što je pomenuta u rubrici sa zaglavljem 'Sport'. Čak se, dalje, može naslutiti da je udarana dugim štapom, i da je cilj igre bio uterati lopticu u rupu u zemlji. Ali zašto se mučiti sa zaključivanjem i naslućivanjem? Pogledaj ovaj reklamni oglas! Njegova jedina svrha jeste da se čitalac nagna da kupi lopticu, pri čemu nam je prikazan jedan izvrsni snimak u krupnom planu ovog objekta sa usećenom kriškom da bi nam se pokazao njen sastav."

Kuper, koji je poticao iz doba kome reklamni oglasi nisu bili u toj meri brojni kao u poslednjim stolicima Primitivnih Vremena, teško da je mogao imati uvažavanja za to. On reče: "Nije li neukusno kako su ti ljudi sami sebi pevali slavopojke? Ko bi još bio toliko lud da poveruje nekome ko hvali vlastite proizvode? Da li bi on priznao i nedostatke? Da li bi mogao da se uzdrži od preterivanja?"

Harlan, čiji je rodni vek bio osrednje plodan u reklamnom oglašavanju, podiže smrkute veđe i samo reče: "Moraćeš to da prihvatiš. Takav je bio njihov način života, a mi se ne mešamo u način života nijedne kulture, sve dok on ozbiljno ne ugrozi čovečanstvo kao celinu."

Harlanov um ponovo skliznu na trenutnu situaciju i on se opet obre u sadašnjosti, posmatrajući gromoglasno napadan oglas u novinskom časopisu. A onda mu nešto iznenada pade na pamet: da li je misao koja mu je upravo prostrujala svešču odista beznačajna? Ili je možda nabasao na zaobilazni put koji je vodio iz tame, a u susret Nois?

Reklamni oglasi! Sredstvo da se voda natera na vlastiti mlin. Da li je proizvođač vozila za kretanje po tlu mario da li data osoba oseća izvornu ili samoniklu želju za njegovim proizvodom? Ukoliko bi se kandidat (to je bila prava reč) mogao veštačkim putem ubediti ili nagovoriti da oseća upravo tu želju kao i da dela prema njoj, zar to ne bi bilo podjednako dobro?

Zašto je onda mario da li ga Nois voli iz strasti ili iz računa? Neka oni

samo budu dovoljno dugo zajedno, i ona će se već navići da ga voli. On će je nagnati da ga voli; na kraju krajeva, bila je važna ljubav, a ne pobude koje su stajale iza nje. Zažalio je sada što stvarno nije pročitao neke romane iz Vremena koje je Findž prezrivo pomenuo. Harlanove pesnice se stisnuše kada mu nešto iznenada pade na um. Ako je ona došla k njemu, k Harlanu, po besmrtnost, to je samo moglo značiti da još nije zadovoljila potražnju za tim darom. Prethodno nije mogla voditi ljubav ni sa jednim Večnim. Iz toga je, dalje, proisticalo da je njena veza sa Findžom bila odista ograničena samo na odnos sekretarice i šefa. U suprotnom za šta bi joj Harlan mogao biti potreban?

Pa ipak, Findž je sigurno probao... sigurno pokušao... (Harlan nije mogao da završi tu rečenicu čak ni u tajnosti vlastitog uma). Findž je bio u prilici da proveri postojanje praznoverja na sopstvenoj ličnosti. Jamačno mu nije promakla pomisao o Nois kao o stalno prisutnom iskušenju. Onda ga je ona sigurno odbila.

Bio je prinuđen da upotrebi Harlana i Harlan je uspeo. Upravo je zbog toga Findž pribegao ljubomornom revanšu, stavivši Harlana na muke saznanjem da su pobude Nois bile praktične, i da on nikada ne bi mogao da je ima u drugačijim okolnostima.

Međutim, Nois je odbila Findža čak i po cenu večnog života, a prihvatila Harlana. Izbor joj je stajao na raspolaganju i ona se opredelila za Harlana. Prema tome, nije posredi bio samo račun. Osećanja su ipak igrala izvesnu ulogu.

Harlanove misli bile su uskomešane i prepletene, postajući svakim trenom sve vatrenije.

Morao je da je ima i to smesta. Pre svake Promene Stvarnosti. Šta beše ono što mu je Findž kazao sa podsmehom: 'Sada' ne traje, čak ni u Večnosti.

Da li je stvarno tako? Da li je?

Harlan je tačno znao šta mu valja činiti. Findžovo ljutito podrugivanje dovelo ga je u stanje svesti u kome je bio spreman na zločin, a Računarev završni zajedljiv smeh uputio ga je u prirodu dela koje mora počinuti.

Posle toga nije više časio ni časa. Uzbuđen i gotovo radostan izašao je iz stana, bezmalo trčećim korakom, da izvrši najveći zločin protiv Večnosti.

8. ZLOČIN

Niko ga ništa nije pitao. Niko ga nije zaustavio. Bila je to prednost koja je proisticala iz društvene izdvojenosti Tehničara. Preko tunelskog kanala došao je do vrata za Vreme i podesio kontrolne uređaje. Naravno, postojali su izgledi da će se neko zateći ovde, vršeći dužnost, i da će se zapitati zašto se vrata nalaze u upotrebi. Oklevao je za čas, a zatim odlučio da otisne svoj žig na registratoru. Vrata sa žigom neće upadati u oči, dok će ona bez žiga, koja se nalaze u upotrebi, lako privući pažnju.

Razume se, nije isključeno da će upravo Findž nabasati na ta vrata. Ali morao je da prihvati taj rizik.

Nois je bila u istom položaju u kome ju je ostavio. Prošlo je mnogo tužnih časova (fizio-časova) od kako je Harlan otišao iz 482. stoleća u samotnu Večnost, ali sada se vratio u isto Vreme, uz razliku od svega nekoliko sekundi, iz koga je krenuo. Nije se pomerila čak ni vlas kose na Noisinoj glavi.

Izgledala je začuđeno. "Jesi li zaboravio nešto, Endru?"

Harlan je pogleda požudno, ali nije napravio nikakav pokret da je dodirne. Sećao se Findžovih reči, nije se usudio da rizikuje odbijanje.

"Moraš uraditi ono što ti kažem", reče on prigušeno.

"Ali onda sigurno nešto nije u redu. Samo što si otišao. Pa ovog minuta si otišao."

"Ne brini", reče Harlan. To je bilo sve što je mogao uraditi, da bi izbegao da je uzme za ruku i počne umirivati. Umesto toga, glas mu je zvučao grubo. Kao da ga je neki demon nagonio da je kinji. Zašto se vratio u prvom pogodnom času? Sam ju je uznemirio ovim gotovo trenutnim povratkom posle odlaska.

(U stvari, znao je odgovor na ovo pitanje. Imao je dvodnevnu dodatnu marginu koju mu je dopuštao prostorno vremenski plan. Ranije je ovo dodatno razdoblje bilo bezbednije i pružalo je poslednju priliku za otkriće. Postojala je prirodna težnja da se ono što više pomeri u prošlost. Premda je i to bio nerazuman rizik. Lako se moglo dogoditi da je pogrešio u računu i ušao u Vreme pre no što je izišao iz njega, mnogo fizio-časova ranije. Šta bi se onda dogodilo? Bilo je to jedno od prvih pravila koje je naučio kao

Posmatrač: osoba koja zauzima dva mesta u istom Vremenu izlaže se riziku da sretne samu sebe.

U svakom slučaju, to je bilo nešto što je trebalo izbeći. Zašto? Harlan je znao da ne želi da sretne samoga sebe. Nije hteo da pogleda u oči jednom drugom i ranijem (ili kasnijem) Harlanu. Osim toga, javio bi se paradoks, a šta beše, ono što je Tvisel imao običaj da kaže? 'Nema paradoksa u Vremenu, ali samo zbog toga što Vreme hotimice izbegava paradokse.'

Dok je Harlan grozničavo razmišljao o svemu tome, Nois ga je sve vreme posmatrala svojim velikim, sjajnim očima.

Zatim mu priđe, položi hladne šake na njegove vrele obraze i tiho reče: "U nevolji si."

Harlanu je njen pogled izgledao mio i ljubak. Ali kako je to moguće? Imala je ono što je želela. Šta li je još drugo mogla da bude? On je uhvati za zglobove i prozbori hrapavim glasom: "Da li bi pošla sa mnom. Sada? Ne postavljajući nikakva pitanja? Čineći tačno ono što ti kažem?"

"Moram li?" upita ona.

"Moraš, Nois. Veoma je važno."

"Onda ću poći." Rekla je to prozaičnim glasom, kao da su joj ovakvi zahtevi upućivani svakodnevno i kao da ih je uvek ispunjavala.

Na pragu kapsule Nois je oklevala za trenutak, a zatim zakorači unutra.

Harlan reče: "Idemo niz Vreme, Nois."

"To znači u budućnost, zar ne?"

Kapsula je već blago brujala kada je ona ušla u nju; tek što je sela, kad Harlan blagim dodirrom neopazice uključi kontak na svom laktu.

Nije ispoljila nikakve znake mučnine na početku te neopisive senzacije 'kretanja' kroz Vreme. On se pobojavao da će se to dogoditi.

Sedela je mirno, tako lepa i spokojna, da ga je prožimala bol dok ju je posmatrao; sada mu je bilo sasvim svejedno što je, neovlašćeno povevši jednog Vremenara u Večnost, načinio ozbiljan prestup.

Ona reče: "Da li ovaj brojčanik pokazuje godine, Endru?"

"Vekove."

"Hoćeš da kažeš da smo hiljadu godina u budućnosti? Već?"

"Tako je."

"Ne osećam se tako."

"Znam."

Ona se osvrnu oko sebe. "Ali kako se krećemo?"

"Ne znam, Nois."

"Ne znaš?"

"Postoji mnogo stvari u vezi sa Večnošću koje je teško razumeti."

Brojevi na temporometru su se smenjivali. Počeli su da se kreću sve brže i brže, sve dok se nisu stopili u nerazlučivu mrlju. Harlan je laktom pomerio polugu za povećanje brzine do kraja. Odliv energije mogao je izazvati izvesno iznenađenje u centrali, ali on je sumnjao u to. Niko ga nije čekao u Večnosti kada se vratio sa Nois, a time je devet desetina bitke bilo dobijeno. Sada je jedino bilo potrebno prebaciti je na neko bezbedno mesto.

Harlan ponovo pogleda devojkicu. "Večni ne znaju sve."

"A ja nisam ni Večna", promrmlja ona. "Znam tako malo."

Harlanovo bilo se ubrza. Još nije Večna? Ali Findž je kazao..

Ostavi sad to, molio je samoga sebe. Ostavi sad to. Ona je pošla sa tobom. Ona ti se osmehuje. Šta više hoćeš?

Ali ipak je progovorio. "Misliš da Večni žive zauvek, zar ne?"

"Pa, zovu ih Večnim, znaš, i svi kažu da su zbilja takvi." Vedro mu se osmehnula. "Ali ipak nisu, zar ne?"

"Ti, dakle, ne uviđaš to?"

"Ne, pošto sam malo vremena provela u Večnosti. Ljudi se ne ponašaju kao da će zauvek živeti, a ovde ima čak i staraca."

"Pa ipak, one noći, kazala si mi da ja živim zauvek."

Primakla mu se bliže na sedištu, i dalje se osmehujući. "Pomislila sam: Ko zna?"

Ne mogavši da odagna napetost iz glasa, on reče: "Kako Vremenar postaje Večni?"

Osmeha nestade sa njenog lica; da li je to bila samo njegova uobrazilja, ili su joj se obrzi zbilja malo zarumeneli. Ona reče:

"Zašto pitaš?"

"Da bih otkrio."

"Smešno", reče ona. "Radije ne bih o tome." Oborila je pogled na ljupke prste, sa noktima koji su se bezbojno presijavali na prigušenoj svetlosti tunela kapsule. Harlanu nepovezano pade na um da bi se na nekom večernjem skupu, uz nešto malo blage ultraljubičaste svetlosti sa zidne iluminacije ovi nokti presijavali ljubičasto zelenom

bojom ili raskošnim grimizom, već u zavisnosti od ugla pod kojim bi držala šake. Neka vešta devojka, poput Nois, mogla bi da izazove niz preliva i stvori utisak da svaka pojedinačna boja odražava po neko od njenih raspoloženja. Plava bezazlenost, svetlo-žuta smeh, ljubičasta tugu, a skerletna strast.

On upita: "Zašto si vodila ljubav sa mnom?"

Ona zabaci glavu unazad i pogleda ga bledeg, ozbiljnog lica. "Ako već hoćeš da znaš, jedan od razloga bila je teorija da devojka može na taj način postati Večna. Ne bih imala ništa protiv da živim zauvek."

"Čini mi se da si kazala da ne veruješ u to."

"Ne verujem, ali ništa mi nije smetalo da to i lično iskušam. Naročito..."

Promatrao ju je strogim pogledom, nalazeći utočište od ozleđenosti i razočaranja u ledenom izrazu lica koji je zračio neodobravanje sa moralističkih visina njegovog rodnog veka. "Dakle?"

"Naročito što sam to ionako želela."

"Da vodiš ljubav sa mnom?"

"Da."

"Zašto sa mnom?"

"Zato što mi se dopadaš. Zato što si bio smešan."

"Smešan!"

"Dobro, čudan, ako ti se to više sviđa. Uvek si se upirao iz petnih žila da me ne primetiš, ali si me ipak primećivao. Nastojao si da me mrziš, ali sam mogla videti da me želiš. Bilo mi te je malo žao, mislim."

"Zbog čega ti je bilo žao mene?" Osetio je kako mu obrazi plamte.

"Pa zato što si sam sebi stvorio toliko neprilika, želeći me. Ali to je tako jednostavno. Treba samo da pitaš devojku. Ništa lakše nego sklopiti poznanstvo. Zašto patiti?"

Harlan klimnu. Moral iz 482. stoleća! "Samo pitaj devojku", promrmlja on. "Baš prosto. Ništa više nije potrebno."

"Naravno, devojka mora biti raspoložena. Ona to uglavnom i jeste, ako nije zauzeta na drugoj strani. Zašto da ne? Sve je sasvim jednostavno."

Sada je bio red na Harlana da obori pogled. Svakako, to je zbilja bilo jednostavno. I ničeg rđavog u tome nije bilo. Bar ne u 482. stoleću.

Ko bi u Večnosti to bolje znao? Bio bi budala, krajnja i neizreciva budala, kada bi je sada pitao o ranijim vezama. Bilo bi to isto kao kada bi upitao neku devojkicu iz svog rodnog veka da li je ikada obojevala u prisustvu muškarca i kako se usudila da uradi tako nešto.

Umesto toga, on reče snuždeno: "A šta sad misliš o meni?"

"Da si veoma zgodan", reče ona tiho, "i da ako se ikada opustiš... Osmehni se, molim te."

"Čemu da se osmehnem, Nois?"

"Molim te. Želim da vidim da li će ti se obrazi pravilno naborati. Da vidimo." Stavila je prste na uglove njegovih usana i povukla ih unazad. On iznenađeno trže glavu; nije mogao da obuzda osmeh.

"Vidiš. Obrazi ti se čak nisu ni naborali. Gotovo si lep. Uz dovoljno vežbe... treba da stojiš pred ogledalom, da se osmehuješ i da namiguješ... kladim se da bi stvarno mogao da budeš lep."

Ali osmeh koji se tek bio začeo, nestade.

Nois reče: "U nevolji smo, zar ne?"

"Da, tako je, Nois. U velikoj nevolji."

"Zbog onoga što smo učinili? Ti i ja? One Večeri?"

"Ne sasvim."

"Bila je to moja krivica, znaš. Kazaću im to, ako želiš."

"Nikada", reče Harlan veoma energično. "Nemaš se zbog čega osećati krivom. Nisi učinila ništa, ništa, što bi te okrivilo. Nešto drugo je posredi."

Nois nelagodno pogleda na temporometar. "Gde smo? Ne mogu da razaberem brojeve."

"Kada smo?", automatski je ispravi Harlan. On uspori i stoleća postaje razaznatljiva.

Njene divne oči se raširiše, a trepavice joj se uzdignuše spram beline kože. "Je li to tačno?"

Harlan baci letimičan pogled na indikator. Brojčanik je pokazivao 72.000. stoleće. "Siguran sam da jeste."

"Ali kuda idemo?"

"Kada idemo. Što dalje niz Vreme", reče on namrgođeno. "Što dalje to bolje. Tamo gde nas neće naći."

Posmatrali su u tišini kako se brojevi množe. U tišini je Harlan neprestano ponavljao u sebi da je devojkica nedužna pred Findžovim

optužbama. Iskreno je priznala da su one delimično na mestu, ali je, ništa manje iskreno, ukazala i na prisustvo znatno prisnije privlačnosti.

On podiže pogled kada je Nois promenila položaj. Pomerila se na svoju stranu kapsule, a zatim odlučnim pokretom, zaustavila dalje kretanje uz veoma neprijatno vremensko usporavanje.

Harlan proguta knedlu i zatvori oči, sačekavši da ga mučnina prođe. Konačno reče: "Šta je bilo?"

Izgledalo je da joj nije dobro i ona za trenutak ništa nije odgovorila. A onda reče: "Ne želim dalje da idem. Brojevi su tako visoki."

Na temporometru je stajalo: 111.394.

On reče: "Dovoljno je."

Zatim polako ispruži ruku napred: "Hajde Nois. Ovde će ti neko vreme biti dom."

Koračali su hodnicima poput dece, držeći se za ruke. Svetla duž glavnih puteva bila su uključena, a zatamnjene prostorije bi zasvetlele pri kontaktnom dodiru. Vazduh je bio svež i imao je izvesnu pokretljivost koja je, iako se nije osećalo strujanje, ipak ukazivala na postojanje ventilacije.

Nois prošaputa: "Zar ovde nema nikoga?"

"Nikoga", uzvratil Harlan. Pokušao je da to kaže odlučno i glasno. Hteo je da odagna zle čini zbog ulaska u 'Zabranjena Stoleća', ali mu je glas bio tek nešto malo jači od šapata.

Čak nije bio siguran ni kako da nazove ovu daleku budućnost.

Bilo bi smešno pominjati je kao jedan-jedan-jedan-tri-devet-četiri. Trebalo je reći jednostavno i neodređeno: "Sto hiljada."

Bilo je budalasto razbijati glavu o tom problemu, ali sada kada je uzbuđenje zbog samog bekstva minulo, osetio se samim u jednom području Večnosti gde ljudska noga ranije nije kročila i to mu se nije dopalo. Stideo se, čak se dvostruko stideo, zbog prisustva Nois, činjenice da je slabašna zebnja u njemu predstavljala slabašnu zebnju slabašnog straha.

Nois reče: "Tako je čisto. Nema ni traga od prašine."

"Samočišćenje", uzvratil Harlan. Uz napor koji kao da mu je pokidao sve glasne žice, povisio je glas gotovo do normalnog nivoa. "Ali ovde nema nikoga, hiljadama vekova u prošlost ili budućnosti."

Izgledalo je da Nois to prihvata. "A sve je tako pripravno. Prošli smo

pored skladišta sa hranom i bibliotekom sa filmovima. Jesi li video?"
"Video sam ih. Oh, izvrsno je opremljeno. Izvrsno su opremljeni. Svi Odeljci."

"Ali zbog čega, ako niko nikad ne dolazi ovamo?"

"Logično je", reče Harlan. Razgovor o tome pomalo je odagnao zebnju. Ako glasno bude govorio o onome što je već znao u apstraktnom obliku, to će celu stvar prizemniti, spustiti je na prozaičan nivo. On reče: "U ranoj istoriji Večnosti, u jednom od vekova u tri stotinutom stoleću izmislili su duplikator mase. Shvataš li na šta mislim? Postavljanjem rezonantnog polja, energija se može pretvarati u materiju, pri čemu subatomske čestice zauzimaju tačno isti raspored, s obzirom na zahteve načela neodređenosti, kao i u modelu koji se koristi? Ishod je potpuno istovetna kopija.

Mi smo u Večnosti rekvirirali taj uređaj za naše vlastite ciljeve. U to vreme bilo je napravljeno svega šest ili sedam stotina Odeljaka. Naravno, postojali su planovi za proširivanje. 'Deset novih Odeljaka svake fizio-godine' bila je krilatica tog doba. Duplikatori mase su sve to učinili nepotrebnim. Napravili smo jedan novi Odeljak i snabdeli ga hranom, energetsom centralom, vodom i svim najboljim automatskim spravama; zatim smo stavili mašinu u pogon i duplirali taj Odeljak na svako stoleće duž cele Večnosti. U stvari, ja ne znam tačno koliko se ona pruža... milione vekova, verovatno."

"I svi su slični ovome, Endru?"

"Potpuno istovetni. Kako se večnost širi, mi je naprosto ispunjavamo, prilagođavajući konstrukciju različitim modama koje su trenutno na snazi u pojedinim stolećima. Nevolje iskrsavaju jedino kada naiđemo na vek okrenut energiji. Mi... ovaj, još nismo stigli do ovog Odeljaka." (Nije bilo nikakve svrhe reći joj da Večni ne mogu da uđu u Vreme ovde u Skrivenim stolećima. To je bilo potpuno svejedno.)

On baci pogled na nju i učini mu se da je u nedoumici.

Žurno reče: "Nema nikakvog rasipništva zbog pravljenja Odeljaka. Za to je potrebna samo energija i ništa više, a uz novu kao..."

Ona ge prekide: "Ne, ne sećam se."

"Čega se ne sećaš?"

"Kažeš da je duplikator pronađen tokom tristotih stoleća. Mi ga nemamo u 482. veku. Ne sećam se da sam videla išta o njemu u istoriji."

Harlan se zamislio. Iako joj je nedostajalo samo dva inča da dostigne njegovu visinu, on se najednom oseti džin u poređenju sa njom. Bila je još dete, beba, a on polubog Večnosti koji je mora podučavati i pažljivo voditi ka istini.

On reče: "Nois, dušo, hajde da nađemo neko mesto da sednemo malo... moram ti nešto objasniti."

Koncepcija o promenljivoj Stvarnosti, Stvarnosti koja nije fiksirana, večna i nepreinačljiva, nije bilo nešto što se tek površno moglo nekom saopštiti.

U gluvo doba razdoblja sna, ponekad, Harlan bi se setio ranih dana svog pitomstva i grčevitih napora da se rastane od svog stoleća i Vremena.

Prosečnom Pitomcu bilo je potrebno šest meseci da nauči celu istinu, da otkrije kako više nikada ne može otići kući u sasvim doslovnom smislu. U tome ga nije sprečavao samo zakon Večnosti, već neumitna činjenica da dom kakav je on poznavao možda uopšte više ne postoji, pa čak i da nikada nije postojao.

Ovo saznanje različito je delovalo na Pitomce. Harlan se sećao kako je lice Bonkija Latureta pobledelo i izbečilo se onog dana kada je Vaspitač Jerou konačno izneo pravu sliku o Stvarnosti.

Niko od Pitomaca nije ništa okusio te noći. Zbili su se zajedno u potrazi za izvesnom fizičkom toplotom, svi izuzev Latureta, koji je iščezao. Bilo je mnogo pritvornog smeha i jadnih šala.

Neko reče glasom koji je zvučao uzdrhtalo i nesigurno: "Mislim da nikada nisam imao majku. Ako bih se vratio u 95. stoleće, oni bi mi kazali: 'Ko si ti? Mi te ne poznajemo. Uopšte te se ne sećamo. Ti ne postojiš.'"

Pomalo su se osmehnuli i klimali glavama, usamljeni dečaci koji nisu imali ništa drugo osim Večnosti.

Našli su Latureta u vreme spavanja; bio je u dubokom snu i teško je disao. Na unutrašnjem delu lakatnog zgloba imao je blago crvenilo od uboda injekcije; na sreću, to je bilo odmah primećeno.

Pozvan je Jerou i za trenutak je izgledalo kao da je jedan Pitomac izgubljen, ali konačno je ipak vraćen svesti. Nedelju dana kasnije ponovo je sedeo u svojoj klupi. Pa ipak, znamenje te zle noći zauvek se utisnulo u njegovu ličnost i Harlan ga je uvek primećivao kada ga je posle toga viđao.

A sada je stajao pred zadatkom da objasni Stvarnost Nois Lambent, devojci ne mnogo starijoj od onih Pitomaca - i to da joj objasni namah i u potpunosti. Morao je to da učini. Nije imao nikakav izbor. Morala je tačno biti upoznata sa onim što ju je čekalo i tačno znati šta treba da radi radi.

Kazao joj je. Jeli su konzervisano meso, smrznuto voće i mleko na dugačkom stolu za konferencije predviđenom za dvanaest osoba, kada je počeo da priča.

Učinio je to što je blaže mogao, ali teško da je osećao potrebu za blagošću. Brzo je shvatala svaku koncepciju i pre no što je stigao do polovine, na svoje veliko iznenađenje je ustanovio da devojka ne reaguje rđavo. Nije se plašila. Nije ispoljila osećaj gubitka. Jedino je izgledala ljuta.

Ljutnja joj je stigla do lica i preplavila ga jarkom ružičastom bojom, pri čemu su joj ionako tamne oči izgledale još tamnije.

"Ali to je zločin", reče ona. "Ko su Večni da to sebi dopustite?"

"To se preduzima za dobrobit čovečnstva", reče Harlan. Naravno, ona to nije mogla stvarno razumeti. Osetio je žaljenje prema vremenski uslovljenom načinu mišljenja Vremenara.

"Je li? Pretpostavljam da je zato uklonjen i duplikator mase."

"Još imamo kopije. Ne brini se zbog toga. Sačuvali smo ga."

"Sačuvali ste ga! Ali šta je sa nama? Mi smo u 482. veku takođe mogli da ga imamo." Napravila je kratku kretnju sa dve stisnute pesnice.

"Ne bi vam doneo ništa dobro. Čuj, ne uzbuđuj se, dušo; slušaj me!" Gotovo mahnitim gestom (moraće da nauči kako prirodno da je dodirne, ne čineći pokrete koji će smeteno nagoniti na odbijanje) on je uze za ruke i čvrsto ih stisnu.

Devojka je za trenutak pokušala da ih oslobodi, a zatim se opusti. Čak se malo i nasmejala. "Oh, samo ti nastavi i ne budi tako krut. Ni za šta te ne prekorevam."

"Nikoga ne smeš prekorevati. Nema potrebe za prekorevanjem. Učinili smo ono što se moralo učiniti. Taj duplikator mase predstavlja klasičan slučaj. Učio sam ga u školi. Kao što se duplira masa, tako se mogu duplirati i ljudi. Problemi koji tu nastaju veoma su složeni."

"Ne stoji li do samog društva da reši svoje probleme?"

"Stoji, ali mi smo to društvo proučavali širom celog Vremena i ono

nije rešilo problem na zadovoljavajući način. Imaj u vidu da ovaj propust utiče ne samo na dato društvo, već i na sva potonja. U stvari, uopšte ne postoji zadovoljavajuće rešenje za problem duplikatora mase. Posredi je, jednostavno, jedna od onih stvari, poput atomskih ratova i sanjarija, koje se ne smeju dopustiti. Razvoji nikada nisu zadovoljavajući."

"Zašto si tako siguran?"

"Mi imamo mašine za računanje, Nois; kompjutaplekse koji su znatno bolji od svih proizvedenih u pojedinačnim Stvarnostima. Oni izračunavaju moguće Stvarnosti i određuju poželjnost svake od njih u mnoštvu od hiljada i hiljada varijanti."

"Mašine!" reče ona sa prezirom.

Harlan se namrgodi, a zatim žurno nastavi. "Nemoj biti takva. Naravno, mrsko ti je da prihvatiš da život nije tako postojan kao što si zamišljala. Ti i svet u kome si živela možda ste bili samo puki prisnenak verovatnoće pre godinu dana, ali šta mari? Ti poseduješ potpuno sećanje, bez obzira da li ono potiče od verovatnosti ili ne, nije li tako? Sećaš se vlastitog detinjstva i svojih roditelja, zar ne?"

"Svakako."

"Onda je to kao da si stvarno živela. Nije li tako? Mislim jesi li ili nisi?"

"Ne znam. Moraću da razmislim o tome. Šta ako je to sutra ponovo svet iz sna, ili prisnenak, ili kako ga već zoveš?"

"Onda će postojati nova Stvarnost i nova ti sa novim sećanjima. Izgledaće kao da se baš ništa nije dogodilo, sem što će se ukupan zbir ljudske sreće ponovo povećati."

"Nekako mi ne zvuči ubedljivo."

"Na kraju krajeva", reče Harlan žurno, "tebi se sada ništa neće dogoditi. Postojaće nova Stvarnost, ali ti si u Večnosti. Nećeš se promeniti."

"Ali ti kažeš da je to svejedno", reče Nois sumorno. "Zašto samo srljati u nepriliku?"

Harlan je osetio kako ga prožima talas topline. "Zato što te želim ovakvu kakva jesi. Baš takvu. Neću da se promeniš. Ni na koji način."

Umalo nije izlanuo istinu da ona ne bi nikada, bez posredstva sujeverja o Večnima i večnom životu, osetila naklonost prema njemu.

Malo se namrštvivši, ona se osvrnu oko sebe i reče: "Znači li to da ću morati ovde zauvek da ostanem? Bilo bi... samotno."

"Ne, ne. Ni govora", reče on žustro, stegnuvši tako snažno njene ruke da se ona zgrčila. "Ustanoviću šta ćeš biti u novoj Stvarnosti 482. stoleća i vratićeš se prerušena, takoreći. Ja ću voditi računa o tebi. Zatražiću dozvolu za formalnu vezu i pobrinuću se da ostaneš bezbedna i u narednim Promenama. Ja sam Tehničar i to dobar, tako da se razumem u Promene." Namrgođeno je dodao: "Osim toga, znam i nekoliko drugih stvari..." Tu je zastao.

Nois reče: "Da li je sve to dopušteno? Mislim, smeš li da povedeš ljude u Večnost i da ih poštedih Promena? To mi ne zvuči baš pravo, na osnovu onoga što si mi prethodno kazao."

Za trenutak Harlan se stresao i osetio zebnju u ogromnoj praznini hiljada vekova koji su ga okruživali u pravcu prošlosti i budućnosti. Za trenutak se osetio odsečenim čak i od Večnosti koja mu je bila jedini dom i jedina vera, dvostruko izgnan iz Vremena i Večnosti; uz njega je ostala samo žena zbog koje je sve to napustio.

Duboko uveren u ono što govori, on reče: "Ne, to je zločin. To je izuzetno veliki zločin i ja ga se veoma stidim. Ali ponovo bih ga počinio ako bih morao, i to ne jednom, već bezbroj puta."

"Zbog mene, Endru? Zbog mene?"

Nije podigao pogled ususret njenom. "Ne, Nois, zbog samog sebe. Ne bih mogao podneti da te izgubim."

Ona reče: "A ako nas uhvate..."

Harlan je znao odgovor. Znao je odgovor od onog časa kada je prodro do dna vlastite duše, ležeći u postelji u 492. veku, dok je Nois spavala pored njega. Ali sve do sada nije se usuđivao da pomisli na surovu istinu.

On reče: "Nikoga se ne bojim. Raspoložem načinima da se zaštitim. Oni i ne slute koliko ja znam."

9. MEĐUIGRA

Bacivši pogled unazad, bilo je to idilično razdoblje koje je usledilo. Stotinu stvari se zbilo tih fizio-nedelja i sve su se nerazmrsivo preplele u Harlanovom sećanju, što je kasnije uslovalo da mu to vreme uzgleda znatno duže nego što je, u stvari, trajalo. Svakako, ono je bilo idilično prevashodno zbog časova koje je mogao provesti sa Nois i to je sve ostalo bacilo u zasenak.

Tačka jedan: u 482. stoleću on je polako spakovao lične stvari; odeću i filmove, a ponajpre omiljene komplete novinskih časopisa iz Primitivnih vremena kojima je nežno rukovao. Brižljivo je nadgledao njihov povratak u stalnu bazu u 575. veku.

Findž je stigao upravo u času kada su ljudi iz Održavanja utovarivali poslednji paket u teretnu kapsulu.

Birajući reči sa nepogrešivim osećajem za banalnost, Findž reče: "Vidim napuštaš nas." Osmeh mu je bio širok, ali su mu usne bile gotovo zatvorene, tako da se videla samo tanušna traka zuba. Držao je ruke stisnute na leđima, dok mu je telo stajalo nagnuto napred, oslonjeno na prednji deo stopala.

Harlan nije pogledao pretpostavljenog. On promrmlja jednolično: "Da, gospodine."

Findž reče: "Izvestiću Višeg Računara Tvisela da si na potpuno zadovoljavajući način izvršio svoju Posmatračku Dužnost u 482. stoleću."

Harlan nije mogao da iscedi iz sebe ni najobičniji izraz zahvalnosti. Nastavio je da ćuti.

Findž produži glasom koji je najednom postao znatno niži: "Za sada neću ništa izvestiti o tvom nedavnom pokušaju da me napadneš." Iako je zadržao osmeh i blag pogled, osetilo se da je to izgovorio uživajući u svirepom zadovoljstvu.

Harlan ga oštro pogleda i reče: "Kako hoćete, Računaru."

Tačka dva: opet se smestio u 575. vek.

Gotovo je odmah sreo Tvisela. Osetio je da mu je drago što ponovo vidi to malo telo sa naboranim i patuljastim licem. Čak mu je bilo milo što opet vidi beli cilindar, koji se pušio između dva požutela prsta, da bi s vremena na vreme brzo bivao prinošen Tviselovim usnama.

Harlan reče: "Računaru."

Izlazeći iz svoje kancelarije, Tvisel je za trenutak prazno pogledao prema Harlanu, ne prepoznavši ga. Lice mu je izgledalo iscrpljeno, a u očima mu se video zamor.

On reče: "Ah, Tehničare Harlan. Obavio si svoj posao u 482. veku?"
"Jesam, gospodine."

Tviselov komentar bio je neobičan. On baci pogled na svoj časovnik, koji je, poput svih časovnika u Večnosti, bio podešen za fizio-vreme, pokazujući sate i broj dana, i reče: "Tako i treba, mladiću, tako i treba. Izvrsno. Izvrsno."

Harlan oseti kako ga nešto steže oko srca. U vreme kada je poslednji put video Tvisela, verovatno ne bi razabrao smisao ove opaske. Sada mu se činilo da je shvatio. Tvisel je bio umoran, inače je sva prilika da ne bi govorio tako neposredno o suštini stvari. Ili je možda Računar smatrao da je primedba dovoljno tajanstvena, tako da se osećao bezbednim bez obzira što je ona pogađala samu suštinu stvari.

Govoreći što je nehajnije mogao kako ne bi stvorio utisak da ono što kaže ima bilo kakve veze sa prethodnom Tviselovom rečenicom, Harlan upita: "Kako je moj Pitomac?"

"Dobro, dobro", uzvрати Tvisel, glasom koji je zvučao poluodsutno. Povukao je brz dim iz sve kraće duvanske cevi, zatim ga isto tako hitro otpuhnuo i žurno udaljio.

Tačka tri: Pitomac.

Izgledao je stariji. Kao da se osećao znatno zrelijim kada je ispružio ruku i rekao: "Drago mi je što si se vratio, Harlane."

A možda je stvar bila u tome što je namesto onog Kupera, koga je Harlan bio svestan samo kao učenika, sada pred njim stajao neko ko je bio više nego Pitomac. Ovoga puta je ostavljao utisak džinovskog instrumenta u rukama Večnih. Naravno, nije mogao a da ne poraste i u Harlanovim očima.

Harlan je pokušavao da to ne pokaže. Nalazili su se u Harlanovom prebivalištu i Tehničar je uživao u kremastim porcelanskim površinama oko sebe, srećan što se najzad oslobodio kitnajstog vašarišta iz 482. stoleća. Ma koliko nastojao da dovede u vezu mahniti barok iz 482. veka sa Nois, uvek je ispadalo da ga je povezivao sa Findžom. Nois ga je podsećala na ružičasti, satenski

sumrak i, čudno, na голу jednostavnost Odeljaka iz Skrivenih Stoleća.

Progovorio je žurno, kao da je goreo od želje da prikrije svoje opasne misli. "Pa, Kuperu, šta su radili sa tobom dok sam bio odsutan?"

Kuper se nasmeja, provuče nadmeno jedan prst kroz povijene brkove i reče: "I dalje matematiku. Stalno matematiku."

"Je li? Mora biti da sada radiš već prilično složene stvari."

"Prilično složene."

"Pa, kako ide?"

"Za sada je podnošljivo. Ide prilično lako, znaš. Volim je. Ali sada nas stvarno preopterećuju."

Harlan klimnu i oseti izvesno zadovoljstvo. On reče: "Matrice vremenskog polja i te stvari?"

Kuperovi obrazi se zarumeneše kada se okrenu prema naslaganim sveskama na polici za knjige. On reče: "Vratimo se Primitivnom dobu. Pitao bih te nešto."

"O čemu?"

"O gradskom životu u 23. veku. Naročito u Los Anđelesu."

"To je zanimljiv grad. Zar ti se ne čini?"

"Čini mi se, ali prebacimo se onda u 21. stoleće. On je bio na vrhuncu u 21. veku."

"Oh, pokušajmo sa 23."

Harlan reče: "Pa, dobro, što da ne?"

Lice mu je bilo bezizražajno, ali da se bezizražajnost mogla skinuti, ispod nje bi se pojavila natmurenost. Njegova velika, intuitivna slutnja bila je više nego slutnja. Sve se tako skladno uklapalo.

Tačka četiri: traganje. Dvostruko traganje.

Najpre za samoga sebe. Svakoga dana, užagrenih očiju, pogledao je izveštaje na Tviselovom stolu. Izveštaji su se odnosili na različite Promene Stvarnosti koje su bile predviđene ili predložene. Kopije su rutinski stizale do Tvisela, pošto je on bio član Sjevremenskog Veća, i Harlan je znao da mu nijedna neće promaći. U prvom redu, tragao je za narednom promenom u 482. stoleću. Zatim je red dolazio na bilo koju drugu Promenu sa nekakvim nedostatkom, nesavršenstvom, odstupanjem od potpune tačnosti, koju bi on mogao da uoči svojim izvežbanim i nadareni okom.

U nastrožem smislu te reči, on nije bio ovlašćen da pretura po izveštajima, ali Tvisel se tih dana retko nalazio u kancelariji, a niko drugi nije imao tri čiste da se petlja u posao Računarevog ličnog Tehničara.

Bio je to jedan deo njegovih traganja. Drugi se zbivao u biblioteci Odeljka iz 575. stoleća.

Po prvi put je zakoračio malo izvan onog ogranka biblioteke na koji je obično bila usredsređena sva njegova pažnja. U prošlosti je, naime, posećivao ogranak za Primitivnu istoriju (koji je, doduše, bio sasvim skroman, tako da je najveći deo referenci i izvornog materijala morao da se doprema iz razdoblja koja su znatno ispod trećeg milenijuma, što je, naravno, jedino i bilo prirodno). U još većoj meri on je pretresao police posvećene Promeni Stvarnosti, njenoj teoriji, tehnici i istoriji; bila je to izvrsna zbirka (najbolja u Večnosti, izvan samog Središnjeg ogranka, zahvaljujući Tviselu) u koju se on u celosti uputio.

Sada je radoznalo tumarao među drugim filmskim policama. Po prvi put je Posmatrao (sa velikim slovom "P") police posvećene samom 575. stoleću; njegovu geografiju, koja je malo varirala od Stvarnosti do Stvarnosti, istoriju, čije su promene bile veće, kao i sociologiju, sa još obimnijim preinačenjima. Ovo nisu bile knjige ili izveštaji koje su o stoleću pisali Večni iz redova Posmatrača i Računara (njih je dobro poznao), već dela potekla od Vremenara.

Bilo je tu književnih ostvarenja iz 575. stoleća, što je u njemu probudilo sećanje na vatrene rasprave za koje je čuo da su vođene oko naizmeničnih Promena. Hoće li se ovo remekdelo preinačiti ili neće? Ako hoće, kako? Kako su prošle Promene uticale na umetnička dela?

Ostajalo je otvoreno pitanje da li je uopšte moguće postići visok stepen saglasnosti o umetnosti. Može li se ona svesti na količinske parametre koji jedini pogoduju za mehaničko vrednovanje u računskim mašinama?

Jedan Računar po imenu August Senior bio je Tviselov glavni protivnik po ovom pitanju. Podstaknut Tviselovom vatrenom osudom protivnika i njegovih shvatanja, Harlan je pročitao nekoliko Seniorovih radova i našao da su zapanjujući.

Senior je postavio jedno otvoreno i, prema Harlanu, uznemiravajuće

pitanje: može li nova Stvarnost da sadrži ličnost koja bi bila analogna ličnosti nekog čoveka povučenog u Večnost iz prethodne Stvarnosti? Zatim je analizovao mogućnost da jedan Večni sretne svog parnjaka u Vremenu, znajući to ili ne, i razmišljao je o ishodima u oba slučaja. (To se veoma približavalo jednom od najsnažnijih strahova Večnosti; Harlana je prožela jeza i on je žurno i nelagodno prelistao raspravu.) Naravno, naširoko je bilo reči o književnosti i umetnosti u različitim tipovima i klasifikacijama Promena Stvarnosti.

Ali Tvisel se uopšte nije slagao sa mišljenjem takmaca.

"Ako se vrednost umetnosti mogla izračunati", viknuo bi na Sonora, "kakve onda svrhe ima raspravljati o njoj?"

Harlan je znao da Tviselovo gledište deli velika većina članova Sjevremenskog Veća.

Pa ipak, stojeći sada pred policama posvećenim romanima Enrika Linkoleva, koji je obično opisivan kao izvrsni pisac iz 575. stoleća, u Harlanu su počele da se začinju sumnje. Izbrojao je petnaest različitih zbirki "sabranih dela", koje su sve, nesumnjivo, uzete iz različitih Stvarnosti. Svaka se u po nečem razlikovala, bio je siguran u to. Jedna zbirka bila je, na primer, uočljivo manja od ostalih. Pišući analize o ovim međurazlikama iz perspektive sociološkog zaleđa svake Stvarnosti, najmanje stotinu ljudi steklo je zvanje Sociologa.

Harlan je prešao u krilo biblioteke koje je bilo posvećeno sredstvima i uređajima iz raznih 575. stoleća. Znao je da su mnogi među njima eliminisani u Vremenu, ostajući nedirnuti, kao proizvod ljudskog genija, jedino u Večnosti. Čovek je morao da bude zaštićen od svog vlastitog, odveć bujnog tehničkog uma. Ovo, pre svega drugog. Ne prođe nijedna fizio-godina, a da negde u Vremenu nuklearna tehnologija ne dođe do ruba opasnosti tako da mora biti odstranjena. Vratio se do dela biblioteke sa policama punim knjiga o matematici i matematičkoj istoriji. Prebirao je prstima po pojedinačnim naslovima i posle izvesnog razmišljanja izvadio je nekoliko i zapisao da ih uzima. Tačka pet: Nois.

Bio je to odista značajan deo međuigre i u celosti idiličan.

U slobodnim časovima, kada ne bi bilo Kupera, kada bi obično obedovao u osami, čitao u osami, spavao u osami i u osami čekao na naredni dan - odlazio bi do kapsule.

Iz sveg srca je bio blagorodan zbog društvenog položaja Tehničara.

Bio je zahvalan, više nego što je ikada verovao da je moguće, zbog načina na koji su ga svi izbegavali.

Niko ga nije zapitao ima li prava da bude u kapsuli, nikog nije bilo briga da li će je upraviti prema prošlosti ili budućnosti. Nikakve radoznale oči nisu ga sledile, nikakve predusretljive ruke nisu se ponudile da mu pomognu, nikakva brbljiva usta nisu o tome razglabala sa njim.

Mogao je da ide kuda i kada mu se prohte.

Nois reče: "Promenio si se, Endru. Nebesa, promenio si se."

On je pogleda nasmešeno. "Kako, Nois?"

"Osmehuješ se, zar ne? To je jedan od načina. Zar se nikad ne pogledaš u ogledalo i vidiš kako se osmehuješ?"

"Bojim se toga. Sugurno bih rekao: ne mogu da budem tako srećan. Bolestan sam. Sišao sam s uma. Zatvoren sam u jednom azilu, živim u snovima na javi, a nisam svestan toga."

Nois se nagnu prema njemu i uštinu ga. "Osećaš li nešto?"

On privuče njenu glavu k sebi, i uroni u meku, crnu kosu.

Kada su se razdvojili, ona zadihano reče: "I tamo si se promenio. Uz to si postao i veoma dobar."

"Dobio sam dobrog učitelja", poče Harlan, ali se naglo zaustavi, pobojavši se da bi to moglo da bude uzrok nezadovoljstva ako ona pomisli na mnoge koji su mogli imati koristi od tako dobrog učitelja.

Ali njen smeh pokazao je da joj ništa slično nije palo na pamet. Obedovali su, a ona je izgledala svilasto glatka i toplo mekana u odeći koju joj je on doneo.

Pratila je njegov pogled i blago prevukla prstima po suknji, podižući je malo na mestima gde joj je nežno obavijala bokove. "Volela bih da to nisi učinio, Endru. Stvarno bih volela."

"Nema nikakve opasnosti", reče on nehajno.

"Ima opasnosti. Ne budi nerazuman. Sasvim sam zadovoljna i sa ovim ovde dok... dok ti ne središ stvari."

"Zašto ne bi imala vlastitu odeću i đinđuve?"

"Zato što sve to nije vredno tvog odlaska u moju kuću u Vremenu i mogućnosti da budeš uhvaćen. Osim toga, šta ako oni izvrše Promenu dok si ti tamo?"

Sa osećanjem nelagodnosti prešao je preko toga. "Neće mi ništa biti." Zatim je življe dodao: "Ručni generator drži me u fizio-vremenu,

tako da Promena ne može imati uticaja na mene, shvataš?"

Nois uzdahnu. "Ne, ne shvatam. Mislim da nikada neću biti u stanju da sve to razumem."

"Ali nema ničeg teškog u tome." I Harlan je objašnjavao i objašnjavao veoma živo, a Nois je slušala užagrenih očiju koje nikad nisu sasvim otkrivale da li zbilja oseća zanimanje, ili se samo zabavlja, ili, možda, pomalo i jedno i drugo.

Bio je to veliki dodatak Harlanovom životu. Postojao je neko s kim je mogao da priča, s kim je raspravljao o životu, o svojim delanjima i mislima. Izgledalo je kao da je ona deo njega samog, ali deo koji je dovoljno razdvojen, tako da zahteva ophođenje na nivou govora, a ne misli. Bila je dovoljno razdvojen deo da može sama nepredvidljivo da odgovara na osnovu nezavisnih misaonih procesa. Čudno, pomisli Harlan, kako neko može posmatrati jednu takvu društvenu pojavu kao što je brak, pritom ispustiti iz vida ovako vitalnu istinu o njemu. Da li je mogao da predkaže, na primer, da će kasnije trenutke strasti najređe dovoditi u vezu sa idilom?

Ona se prvi uz njegovu ruku i reče: "Kako ide sa tvojom matematikom?"

Harlan reče: "Da li bi je malo pogledala?"

"Nemoj mi reći da je nosaš okolo sa sobom?"

"Zašto da ne? Vožnja kapsulom traje poprilično. Nema svrhe traćiti to vreme, znaš."

On se odvoji od nje, izvadi mali vjuer iz džepa, stavi unutra film i vedro se nasmeja kada ga je ona prinela očima.

Odmahnuvši glavom, ona mu vrati vjuer. "Nikada nisam videla toliku zapetljanciju. Volela bih da mogu da čitam tvoj standardni međuvremenski."

"U stvari", reče Harlan, "pretežan deo zapetljancije koju si pomenula uopšte nije na međuvremenskom; to su matematičke oznake."

"Ali ti ih razumeš, zar ne?"

Harlan je mrzeo da uradi bilo šta što bi razočaralo iskreno divljenje u njenim očima, ali bio je primoran da kaže: "Ne u meri u kojoj bih to želeo. Pa ipak, dovoljno sam se upoznao sa matematikom da dobijem ono što hoću. Ne moram sve razumeti, da bih bio u stanju da vidim rupu u zidu koja je dovoljno velika da se kroz nju gurne teretna kapsula."

On hitnu vjuer u vazduh, uhvati ga lakim pokretom ruke i stavi ga na jedan stočić.

Noisine oči požudno su ga pratile i najednom nešto sinu u Harlanovoj svesti.

On reče: "Sto mu vremena! Pa ti ne možeš time da čitaš međuvremenski!

"Ne, naravno da ne mogu."

"Onda ti je biblioteka u ovom Odeljku sasvim neupotrebljiva. To mi uopšte nije palo na pamet. Moraš imati vlastite filmove iz 482. stoleća."

Ona brzo reče: "Ne. Ne želim nijedan."

On reče: "Imaćeš ih."

"Na časnu reč, ne želim ih. Glupo je rizikovati..."

"Imaćeš ih!" ponovi on.

Poslednji put je stajao pred materijalnom granicom koja je razdvajala Večnost od Noisinog doma u 482. stoleću. Nameravao je da mu još prošli put bude poslednji. Promena je neposredno predstojala i tu činjenicu on nije pomenuo Nois iz pristojnosti i obzira koje bi imao i prema osećanjima ma koga drugog, čak i ako se ostavi po strani njegova ljubav prema devojci.

Pa ipak, nije bilo teško doneti odluku da krene na ovo dodatno putovanje. Delimično je posredi bilo šepurenje, želja da se istakne pred Nois i da joj donese mikrofilmske knjige iz lavlje čeljusti; isto tako, u pitanju je bila i žarka želja (kako beše ona Primitivna izreka?) da osmudi bradu španskome kralju, ako se tako nešto uopšte moglo odnositi na ćosavog Findža.

Osim toga, ovako će mu se pružiti još jedna prilika da iskusi jezovito privlačnu atmosferu uklete kuće.

Već je to jednom osetio, kada je oprezno ušao u nju tokom dodatnog razdoblja koje mu je dopuštao prostorno-vremenski plan. Osetio je to dok je tumarao kroz prostorije, skupljajući odeću, male objets d'art, neobične kontejnere i uređaje sa Noisinog toaletnog stočića.

Nad pukim fizičkim odsustvom zvukova nadnosila se zloslutna tišina uklete Stvarnosti. Harlan nije mogao ni na koji načina da predvidi njen analogon u novoj Stvarnosti. Ovde se mogla nalaziti neka vila u predgrađu ili nekakva zgrada u gradskoj ulici. Ali moglo je i da ne bude ničega već samo divlje šipražje koje bi zamenilo uređen teren

na kome je sada stajao. Moglo je, međutim, ostati i potpuno nepromenjeno. Isto tako (Harlan se oprezno latio te misli), ovde je mogao da stanuje neki Noisin parnjak, premda, naravno, i nije morao.

Za Harlana, kuća je već bila avet, preuranjeni duh koji je otpočeo sa lutanjima pre no što je odista umro. A pošto mu je kuća, ovakva kakva je bila, mnogo značila, osetio je da mu nije pravo što će nestati i bilo mu je žao zbog toga.

Nekada bi tek jednom na pet putovanja neki šum narušio tišinu tokom njegovih pretraživanja. Ovoga puta nalazio se u ostavi i bio je zahvalan što je tehnologija ove Stvarnosti i ovog stoleća izbacila iz mode polugu i tako rešila taj problem. Sećao se da je prebiraio među konzervama sa pripremljenom hranom i da je upravo odlučio da je uzeo dovoljno za jedno putovanje; Nois će biti drago da malo promeni zdravu ali nekaloričnu dijetu, na koju je bila osuđena u praznom Odeljku, sopstvenim dijetalnim obrocima. Čak se glasno nasmejao pri pomisli da je još nedavno smatrao njenu dijetu čak dekadentnom.

Još nije prestao da se smeje kada je jasno začuo kako je nešto palo. Sledio se!

Zvuk je dopro odnekud iza njega i u trenutku zapanjenosti tokom koga se nije pomerio sa mesta najpre mu je pala na pamet manja opasnost, da je to, naime, neki provalnik, a onda veća, da je posredi neki Večni koji vrši istraživanja.

Ali provalnik nije mogao biti. Čitavo razdoblje prostorno-vremenskog plana, dodatni period i sve ostalo, precizno je bilo pročešljano i izabrano među drugim sličnim razdobljima Vremena, s obzirom na odsustvo otežavajućih činilaca. Sa druge strane, on je izvršio jednu mikro-promenu (možda ne baš sasvim mikro) odvođeći Nois u Večnost.

Srce mu je stalo u grlu, ali je ipak skupio hrabrosti da se okrene. Učinilo mu se da su se vrata iza njega upravo zatvorila prevalivši poslednji milimetar koji je nedostajao da se izravna sa nivoom zida. Odoleo je iskušenju da otvori ta vrata i da pretraži kuću. Sa stvarima za Nois vratio se u Večnost i sačekao dva puna dana da vidi posledice pre no što se ponovo otisne u budućnost. Ali ništa se nije dogodilo i on je konačno zaboravio na događaj.

Ali sada, dok je podešavao kontrole da poslednji put uđe u Vreme, to mu je ponovo palo na um. Ili je možda bio žrtva pomisli na Promenu koja samo što se nije odigrala. Vrativši se kasnije u sećanju na taj trenutak, osetio je da je nešto od toga dvoga izazvalo da pogrešno podesi kontrolne uređaje. Nije znao šta je treće moglo da bude.

Ovo pogrešno podešavanje nije bilo uočljivo. Ono je izabralo pravu prostoriju i Harlan je direktno ušao u Noisinu biblioteku.

Sada je već i sam postao dovoljno dekadentan da bi ostao sasvim ravnodušan pred umetnošću kojom su bile izrađene filmske kasete. Napisi naslova preplitali su se u zapetljanom filigranu što ih je činilo privlačnim ali i gotovo nečitkim. Bio je to trijumf estetike nad svrsishodnošću.

Harlan nasumice uze nekoliko kasete sa police; čekalo ga je iznenađenje. Naslov jedne glasio je "Socijalna i ekonomska istorija naših vremena."

Bio je to deo Noisinog života o kome je on malo razmišljao. Ona svakako nije bila glupa, ali mu nikada nije palo na pamet da je zanimaju ovakve stvari. Nešto ga je teralo da malo pregleda "Socijalnu i ekonomsku istoriju", ali ipak to nije učinio. Lako će je naći u biblioteci Odeljka za 482. stoleće ako to bude poželeo. Findž je nasumnjivo pre više meseci opelješio biblioteke ove Stvarnosti u korist dokumentacije Večnosti.

Odložio je film na stranu, prešao pogledom preko ostalih i izabrao nekoliko proznih dela i dva-tri ostvarenja koja su predstavljala lako naučno štivo. Dodao je tome i dva džepna vjuera, a zatim sve lepo spakovao u ranac.

Upravo tog trena ponovo je začuo zvuk u kući. Ovoga puta nije bilo nikakve greške. Nije bio posredi kratki zvuk neodređenog porekla. Bio je to smeh, smeh nekog čoveka. Nije, dakle, bio sam u kući.

Uopšte nije bio svestan da mu je ranac ispao. U toj prvoj nezverenoj sekundi ništa drugo mu nije palo na um osim da je uhvaćen u stupicu!

10. U KLOPCI

Najednom je sve izgledalo neizbežno. Najsurovija dramatska ironija. Ušao je u Vreme poslednji put, povukao Findža za nos poslednji put, poneo krčag na vodu poslednji put. I baš onda je trebalo da bude uhvaćen.

Da li se to Findž nasmejao?

Ko bi ga drugi pratio dovde, vrebao u potaji, čekao u narednoj sobi i grohotom se nasmejao?

Onda sve je bilo izgubljeno, zar ne? I upravo zato što je tog mučnog trenutka bio siguran da je sve izgubljeno, nije mu se dogodilo da ponovo potrči niti da pokuša još jednom da utekne u Večnost. Suočio bi se sa Findžom.

Ubio bi ga, ako bi to bilo neophodno.

Harlan krenu ka vratima iza kojih je dopro smeh, krenu ka njima mekim, odlučnim korakom ubice sa predumišljajem. Isključio je signal za automatsko otvaranje vrata i gurnuo ih rukom. Dva inča. Tri. Pokretala su se bez ikakvog šuma.

Čovek u susednoj prostoriji stajao je okrenut leđima. Prilika je izgledala odveć visoka da bi to bio Findž i ta činjenica prostruja Harlanovom uskomešanom svešču, zadržavši ga da ne pođe dalje.

A onda, kao da je ukočenost koja je okamenila oba čoveka polako počela da popušta; onaj drugi stade da se okreće, inč po inč.

Ali Harlan nije sačekao da napravi pun polukrug. Profil nepoznatog još se nije sasvim ocrtao, kada se Harlan, obuzdavajući iznenadni izliv užasa poslednjim delićem moralne snage, naglo povuče sa vrata. Bešumno ih je zatvorio njihov mehanizam, a ne on.

Harlan obeznanjeno ustuknu. Disanje mu se pretvorilo u žestoku borbu sa atmosferom, u gutanje i izbacivanje vazduha, dok mu je srce mahnito tuklo kao da se upiralo iz petnih žila da pobegne iz tela. Findž, Tvisel, pa ni čitavo Veće ne bi bili u stanju da ga u tolikoj meri unezvere. To što ga je prestravilo nije to bio strah od nečeg fizičkog. Pre je to bila nagonaska mučnina zbog prirode događaja koji mu se zbio.

Sakupio je u hrpu mnoštvo mikrofilmskih knjiga i nekako mu je pošlo za rukom, posle dva bezuspešna pokušaja, da ponovo uspostavi

vrata Večnosti. Mehaničkim pokretima nogu zakoračio je kroz njih. Nekako je uspeo da stigne do 575. stoleća, a zatim i do svog prebivališta. Već oprobano i provereno, njegovo zvanje Tehničara ponovo ga je spasilo. Nekoliko Večnih koje je sreo, automatski su se okrenuli u stranu, gledajući negde preko njegove glave.

Bila je to srećna okolnost, pošto je on osećao da nije u stanju da odagna sa lica samrtnu grimasu koja mu se uvrežila, niti da povрати malo rumenila. Ali oni ga nisu pogledali i Harlan je bio zahvalan Vremenu, Večnosti ili ma kojoj drugoj suđaji koja je prela nit sudbine za to.

Nije sasvim prepoznao drugog čoveka u Noisinoj kući po njegovom izgledu, pa ipak sa užasnom izvesnošću znao je o kojoj je osobi reč. Po prvi put kada je Harlan začuo šum u kući, on, Harlan, glasno se smejao, a šum koji je prekinuo njegov smeh potekao je od pada nekog teškog predmeta u susednoj prostoriji. Sledeći put, neko se nasmejao u susednoj prostoriji, a on, Harlan, ispustio je ranac sa mikrofilmskim knjigama. Prvi put, on, Harlan, okrenuo se i spazio vrata kako se zatvaraju. Drugi put, on, Harlan, zatvorio je vrata kada je neznanac počeo da se okreće.

Sreo je samoga sebe!

U isto Vreme i gotovo na istom mestu on i njegovo prethodno ja, starije nekoliko fizio-dana, umalo se nisu našli licem u lice. Pogrešno je podesio kontrole, izabravši trenutak u Vremenu koji je već ranije iskoristio, i tako je on, Harlan, video samoga sebe, Harlana.

Danima posle toga obavljao je svoje poslove sa senkom užasa na licu. Proklinjao je sebe zbog kukavičluka, ali to mu nije pomoglo.

Zapravo, od tog trenutka stvari su krenule loše. Mogao je upraviti svoju ljutnju na Velikog Delitelja. Ključni trenutak bio je onaj čas kada je podesio kontrole vrata za ulazak u 482. stoleće po poslednji put, pri čemu mu se nekako negde potkrala neka glupa greška. Od tada je sve pošlo nizbrdo, nizbrdo.

Promena Stvarnosti u 482. veku zbilja se u toku tog razdoblja potištenosti i samo ga pojačala. U protekle dve nedelje uzeo je tri predložene Promene Stvarnosti, koje su sadržale manje nedostatke, opredelio se za jednu među njima, ali nikako nije mogao da se da na posao.

Izabrao je Promenu Stvarnosti 2 456-2 781, V-5, iz više razloga. Od

sve tri ona se nalazila najdalje u budućnosti. Pogreška je bila sićušna, ali je bila značajna u pogledu ljudskih života. Bio je, dakle, potreban samo brzi put u 2 456. stoleće da bi se utvrdila priroda Noisinog parnjaka u novoj Stvarnosti, uz pomoć male ucene.

Ali izneverila ga je obeshrabrenost nedavnog iskustva. Više mu nije izgledalo tako jednostavno da se diskretno posluži pretnjom razobličjenja. A i kada otkrije prirodu Noisinog parnjaka, šta onda? Da je vrati na mesto nadničarke, krojačice, radnice ili šta već bude? Svakako, ali šta u tom slučaju uraditi sa samim pranjakom? Sa mužem koga bi ova mogla imati? Sa porodicom? Sa decom?

O ovome ranije uopšte nije razmišljao. Izbegavao je da se opterećuje time. "O tom potom ..."

Ali sada mu ništa drugo nije padalo na pamet.

Potuljeno je ležao u svojoj sobi, mrzeći samoga sebe, kada ga je Tvisel pozvao umornim glasom koji je zvučao ispitivački i pomalo začuđeno.

"Harlane, da nisi bolestan? Kuper mi reče da nisi održao nekoliko časova sa njim."

Harlan se svim silama trudio da mu se nevolja u kojoj se nalazio ne vidi na licu. "Ne, Računare Tvisel. Malo sam umoran."

"U redu, to se uvažava, momče." A onda mu se, kao i uvek, osmeh približio onoj tački kada samo što nije nestao. "Jesi li čuo da je 482. stoleće promenjeno?"

"Jesam", reče Harlan kratko.

"Findž me je pozvao", reče Tvisel, "i zamolio me da ti kažem da je Promena u potpunosti uspeła."

Harlan slegnu ramenima, a zatim se seti da ga Tvisel pomno posmatra sa komunikacionog ekrana. Osetio se nelagodno i reče: "Da, Računaru?"

"Ništa", reče Tvisel; možda je posredi bilo breme godina koje mu je pritiskalo pleća, ali glas mu je zazvučao neobično tužno. "Učinilo mi se da da si nešto hteo da kažeš."

"Ne", reče Harlan. "Ne želim ništa da kažem."

"Dobro, onda ćemo se videti sutra u Računarskoj Sali, momče. Imam mnogo toga da ti kažem."

"Da, gospodine", reče Harlan. Nastavio je još minutima da zuri u ekran pošto se on zatamnio.

Ovo je gotovo zvučalo kao pretnja. Findž je pozvao Tvisela je li? Šta li je rekao što Tvisel nije pomenuo?

Ali upravo mu je jedna takva spoljna pretnja i bila potrebna. Boriti se sa klonulošću duha bilo je kao stajati na živom pesku i udarati po njemu štapom. Ali boriti se protiv Findža bilo je nešto sasvim drugo. Harlan se setio oružja koje mu je stajalo na raspolaganju i po prvi put posle mnogo dana povratio mu se delić samopouzdanja.

Izgledalo je kao da su se jedna vrata zatvorila, a druga otvorila. Harlan je postao u podjednako meri grozničavo aktivan, kao što je prethodno bio katatoničan. Otisnuo se do 2 456. stoleća i potčinio sociologa Voja svojoj volji.

Učinio je to besprekorno. Dobio je podatke koji su mu bili potrebni.

I više od toga. Znatno više.

Odvažnost se isplatila, naizgled. U njegovom radnom Vremenu postojala je izreka koja je glasila: "Čvrsto stegni koprivu i ona će postati prut kojim ćeš tući svoje neprijatelje."

Ukratko rečeno, Nois nije imala parnjaka u novoj Stvarnosti. Uopšte, nikakvog parnjaka. Mogla je zauzeti svoj položaj u novom društvu na najneprikriveniji i najprikladniji mogući način, baš kao što je mogla i ostati u Večnosti. Nije bilo razloga da mu se ne odobri veza, osim zbog krajnje teorijske činjenice da je prekršio zakon - ali on je vrlo dobro znao kako da pobije taj argument.

I tako je pohitao u budućnost da saopšti Nois veliku novost, da se opije neslućenim uspehom pošto je proveo nekoliko užasnih dana u ubeđenju da je sve propalo.

U tom trenutku kapsula se zaustavila.

Nije usporila kretanje; naprosto se zaustavila. Da se njeno kretanje odvijalo u bilo kojoj od tri dimenzije prostora, ovako naglo zaustavljanje razmrskalo bi kapsulu, pretvorivši njen metal u masu usijanog železa, a Harlana u gomilu slomljenih kostiju i vlažno, zgnječeno meso.

Ovako, međutim, samo mu se mučnina udvostručila i prožeo ga je unutrašnji bol.

Kada je ponovo mogao da vidi, doteturao se do temporometra i mutnim pogledom zablujio se u njega. Uređaj je pokazivao 100.000. vek.

To ga je malo ispunilo zebnjom. Broj je bio odveć okrugao.

Grozničavo se okrenuo prema kontrolnoj tabli. Šta se dogodilo?

Ponovo je osetio zebnju, pošto je ovde sve bilo kako treba. Ništa nije pomerilo upravljačku polugu. Postojano je stajala na sektoru za vožnju u budućnost. Nije bilo nikakvog kratkog spoja. Svi pokazateljski brojanici nalazili su se na crnom pojasu bezbednosti. Nije došlo do nestanka energije. Tanušne igle koje su označavale neprestani utrošak mega-megakulona energije bešumno su govorile da se snaga troši uobičajenom stopom.

Šta je, u tom slučaju, zaustavilo kapsulu?

Polako i uz primetnu nevoljnost, Harlan je dodirnuo upravljačku polugu, obavio ruku oko nje. Gurnuo ju je prema neutralnom položaju, i igla na meraču energije pade na nulu.

Pokrenuo je upravljačku polugu, unazad, u suprotnom pravcu. Igla na meraču energije ponovo je poskočila i ovoga puta temporometar poče da klizi nadole, duž linije stoleća.

Nadole... nadole... 99.983... 99.972... 99.959...

Harlan još jednom pomeri polugu. Ovoga puta nagore. Lagano. Sasvim lagano.

Vekovi su počeli da se nižu: 99.985... 99.993... 99.997 ... 99.998... 99.999... 100.000...

Tras! Ni korak iza 100.111 veka. Energija Nove Sol bešumno je trošena u nepojmljivim količinama bez ikakvog rezultata.

Ponovo se vratio nadole, sada nešto dalje. Zauriao je nagore. Tras! Zubi su mu bili stisnuti, usne uvučene, dah hrapav. Osećao se kao uhapšenik koji se krvavo baca o rešetke zatvora.

Kada se najzad zaustavio, posle desetak novih uzaludnih pokušaja, kapsula je nepomično stajala na 100.000. stoleću. Tu i ni makac dalje.

Promeniće kapsule! (Ali nije bilo mnogo nade u ovoj pomisli.)

U pustoj tišini 100.000. veka Endru Harlan izišao je iz jedne kapsule i nasumice izabrao novi kapsulski tunel.

Minut kasnije, držeći upravljačku polugu u šaci, zurio je u brojčanik sa cifrom 100.000, shvativši da mu ni ovde nema prolaza.

Obuzeo ga je bes! Sada! U ovaj čas! Kada su okolnosti tako neočekivano počele da idu njemu u prilog - zar je sad morala da se dogodi ova nesreća? Prokletstvo trenutka kada je pogrešno podesio kontrolne uređaje za ulazak u 482. vek još ga je pratilo.

Mahnito je cimnuo polugu nadole, čvrsto je pritisnuo na maksimum i tu je zadržao. Bar je u jednom smeru sada bio slobodan, slobodan da učini ono što mu se ushte. Uz Nois odsečenu iza barijere i izvan njegovog domašaja, šta su mu još mogli učiniti? Čega se još imao bojati?

Odvezao se do 575. stoleća i iskočio iz kapsule, uz nehajno prenebregavanje onoga što ga je okruživalo, što nikada ranije nije iskusio. Uputio se prema biblioteci Odeljka, ne obraćajući se nikome niti primećujući bilo koga. Uzeo je ono što je hteo, ne osvrnuvši se da vidi da li ga neko posmatra. Šta mu je to značilo?

A onda natrag u kapsulu i ponovo nadole. Znao je tačno šta mu valja činiti. Bacio je u prolazu pogled na veliki časovnik, koji je merio standardno fizio-Vreme, brojeći dane i razdvajajući tri potpuno jednaka radna vremena fizio-dana. Findž je sada u svom privatnom prebivalištu i utoliko bolje.

Harlan se osećao kao da ima visoku temperaturu kada je stigao u 482. stoleće. Usta su mu bila suva i pamučasta. Prsa su ga bolela. Ali osećao je teško obličje oružja pod košuljom i čvrsto ga je laktom držao uz bok; jedino je ova senzacija bila važna.

Pomoćnik Računar Hob Findž podiže pogled prema Harlanu i iznenađenost u njegovim očima polako ustupi mesto zabrinutosti.

Harlan ga je kraće vreme motrio u tišini, čekajući da zabrinutost naraste i da se pretvori u strah. Lagano je kružio, prolazeći između Findža i komunikacionog ekrana.

Findž je bio delimično razodeven, nag do pojasa. Gotovo da nije imao malja na prsima, a grudi su mu bile zadihane i gotovo ženske. Zdepast stomak prelazio mu je preko opasača.

Izgleda neugledno, pomisli zadovoljno Harlan, neugledno i neukusno. Utoliko bolje.

Zavukao je desnu ruku u košulju i čvrsto je stegao oko drške oružja. Harlan reče: "Niko me nije video, Findže, tako da ne moraš gledati prema vratima. Niko neće doći. Moraš shvatiti, Findže, da imaš posla sa Tehničarem. Znaš li ta to znači?"

Glas mu je zvučao promuklo. Ljutio se što se u Findžovim očima nije video strah, već samo zabrinutost. Računar je čak dohvatio košulju i bez reči počeo da je oblači.

Harlan nastavi: "Znaš li pogodnosti koje uživa Tehničar, Finže?"

Nikada to nisi bio, tako da ne možeš da ih ceniš. Ovaj položaj pretpostavlja da niko ne motri kuda ideš ili šta radiš. Svi skreću pogled u stranu i upinju se iz petnih žila da te ne primete, tako da im to na kraju i polazi za rukom. Ja mogu, na primer, otići do biblioteke Odeljka, Findže, i sam se poslužiti bilo čime zanimljivim; za to vreme, bibliotekar će biti sav zadubljen u dokumentaciju i ništa pod milim bogom neće videti. Isto tako, mogu da idem prebivališnim hodnicima 482. stoleća i svi prolaznici sklanjaće mi se sa puta, zaklinjući se kasnije da nisu videli nikoga. To je potpuno automatska reakcija. Kao što vidiš, u prilici sam da učinim šta mi se ushte, mogu da idem kuda zaželim. Mogu da odem u privatni apartman Pomoćnika Računara Odeljka i da ga uperenim oružjem nateram da mi kaže istinu bez bojazni da će me neko sprečiti u tome.

Findž progovori po prvi put: "Šta to držiš u ruci?"

"Oružje" reče Harlan i izvadi ga iz košulje. "Prepoznaješ li ga?" Cev se blago presijavala i završavala glatkim metalnim ispupčenjem.

"Ako me ubiješ...", počeo Findž.

"Neću te ubiti", reče Harlan. "Prilikom našeg poslednjeg susreta ti si imao blaster. Ovo nije blaster. Posredi je izum iz jedne od prošlih Stvarnosti 575. stoleća. Možda ti nije poznat. Odstranjen je iz Stvarnosti. Odveć je neprijatan. Može da ubije, ali pri manjoj energiji aktivira centar za bol u nervnom sistemu i paralizuje. Zove se, ili se zvao, neuronski bič. U ispravnom je stanju i dobro je napunjen. Isprobao sam ga na prstu." Od podiže ruku sa ukočenim malim prstom. "Bilo je veoma neprijatno."

Findž se sav uzmuvaio. "Šta je sve ovo, za ime Vremena?"

"Postoji nekakva blokada preko kapsulskog kanala kod 100.000. stoleća. Želim da se ona ukloni."

"Blokada preko tunela?"

"Ne trudi se da izgledaš iznenađen. Juče si razgovarao sa Tviselom. Danas je tamo blokada. Hoću da znam šta si kazao Tviselu. Hoću da znam šta je učinjeno i šta će biti učinjeno. Do Vremena, Računare, ako mi ne budeš kazao, upotrebiću ovaj bič. Samo me stavi na probu, ako sumnjaš."

"Slušaj ti...", Findž počeo pomalo da zamuckuje i pojaviše se prvi znaci straha, kao i svojevrsna očajnička slutnja.

"...ako baš želiš istinu, evo ti je. Znamo za tebe i Nois."

Harlanove oči zatreptaše. "Šta je sa mnom i sa Nois?"

Findž reče: "Zar si mislio da ćeš proći neprimećeno?" Računar nije skidao pogled sa neuronskog biča i čelo je počelo da mu se orošava. "Do Vremena, zar si se stvarno nadao da nećemo motriti na tebe pošto si ispoljio onakva osećanja posle razdoblja Posmatranja, posle onoga šta si radio za vreme razdoblja posmatranja? Zaslužio bih da budem ražalovan kao Računar da sam to propustio. Znamo da si doveo Nois u Večnost. Znali smo to od početka. Hteo si istinu. To ti je istina."

U tom trenutku Harlan je počeo da prezire vlastitu glupost. "Znali ste?"

"Jesmo. Znali smo da si je odveo u Skrivena Stoleća. Znali smo svaki put kada si ušao u 482. stoleće da bi je snabdeo raznim stvarčicama; pravio si se lud, sasvim zaboravivši na Zakletvu koju si dao kao Večni."

"Zašto me onda niste zaustavili?" Harlan je kušao sam talog vlastitog poniženja.

"Želiš li i dalje istinu?" Findžove oči sevnuše; izgledalo je da mu hrabrost raste istom merom kojom je Harlan tonuo u osujećenost.

"Nastavi."

"Onda ti moram reći da te ja od samog početka nisam smatrao pravim Večnim. Površan Posmatrač, možda, i Tehničar koji otaljava posao. Ali ne Večni. Kada sam te doveo ovamo na ovaj poslednji posao, bilo je to da bih otvorio oči Tviselu, koji te cenio iz nekih nepoznatih razloga. Nisam ispitivao samo društvo ličnosti devojke, Nois. Ispitivao sam i tebe, i ti si pao na tom ispitu, baš kao što sam i očekivao. A sada spusti to oružje, taj bič, ili šta je već, i gubi se odavde."

"A onda si došao u moje vlastito prebivalište", reče Harlan zadihano, upirući se iz petnih žila da zadrži dostojanstvo, ali osećao je da mu ono izmiče kao da su mu um i duh ukočeni i neosetljivi poput malog prsta na levoj ruci koji je ošinuo bičem, "da bi me podbo da uradim ono što sam učinio."

"Tako je, svakako. Ako baš hoćeš tačno da znaš, ja sam te namamio. Kazao sam ti suštu istinu, da ćeš moći da zadržiš Nois samo u tada postojećoj stvarnosti. Izabrao si da delaš ne kao Večni, već kao cmizdravi balavac. To sam i očekivao."

"Učinio bih to sada ponovo", reče Harlan osorno, "a pošto je sve poznato, i sam vidiš da nemam šta da izgubim." Uperio je bič prema Findžovom debelom struku i izgovorio kroz stisnute usne i stegnute zube: "Šta se dogodilo sa Nois?"

"Nemam pojma."

"Ne pravi se lud. Šta se dogodilo sa Nois?"

"Kažem ti, ne znam."

Harlanova pesnica steže se oko biča; glas mu je bio nizak. "Najpre nogu. To će te dobro zaboleti."

"Za ime Vremena, slušaj! Čekaj!"

"U redu, šta joj se dogodilo?"

"Ne, čuj. Do ovog časa posredi je samo prekršaj discipline. Stvarnost nije bila uplivisana. Proverio sam to. Gubljenje čina je sve što te čeka. Ako me ubiješ, međutim, ili raniš u nameri da me ubiješ, biće to napad na pretpostavljenog. Za to sledi smrtna kazna."

Harlan se osmehnuo ništavnosti pretnje. U svetlosti onoga što se već dogodilo smrt će ponuditi izlaz iz škripca koji u pogledu konačnosti i jednostavnosti nije imao premca.

Findž je očigledno pogrešno protumačio pobudu smeška. On žurno reče: "Nemoj misliti da u Večnosti nema smrtne kazne zato što nikada nisi čuo o njoj. Mi znamo za nju; mi Računari. Štaviše, pogubljenja su već izvođena, takođe. Sve je jednostavno. U svakoj Stvarnosti postoji mnoštvo fatalnih nesrećnih slučajeva u kojima tela ostaju neidentifikovana. Rakete eksplodiraju usred leta, putnički avioni padaju u okean ili se pretvaraju u prah o planinske grebene. Ubijeni se može staviti u neko od tih prevoznih sredstava nekoliko minuta ili sekundi pre kraha. Da li je ovako nešto dostojno tebe?"

Harlan se promeškolji i reče: "Ako pokušavaš da se izbaviš ne vredi ti. I čuj me dobro: ne bojim se kazne. Šta više, čvrsto nameravam da dobijem Nois. Želim je sada. Ona ne postoji u trenutnoj Stvarnosti. Nema parnjaka. Ništa se ne protivi tome da uspostavimo formalnu vezu."

"Protiv pravila je da Tehničar..."

"Pustimo da to odluči Sjevremensko Veće", reče Harlan; oholost mu se konačno probi do površine. "Nimalo se ne bojim nepovoljne odluke, baš kao ni toga da te ubijem. Ja nisam običan Tehničar."

"Hoćeš da kažeš, zato što si Tviselov Tehničar?" Na Findžovom

okruglom, oznojanom licu pojavio se čudan pogled koji je mogao da predstavlja mržnju, trijumf ili i jedno i drugo.

Harlan reče: "Iz razloga koji su znatno važniji od toga. A sada...

Sa tmurnom odlučnošću, stavio je prst na aktivator oružja.

Findž kriknu: "Onda idi u Veće. Sjevremensko Veće; oni znaju. Ako si tako značajan..." On završi, izgubivši dah.

Nekoliko trenutaka Harlanov prst neodlučno se kolebao. "Šta?"

"Zar misliš da bih preduzeo jednostranu akciju u ovakvom slučaju? Izvestio sam Veće o celom incidentu, priključivši to Promeni Stvarnosti. Evo! Evo duplikata."

"Stani, ne mrdaj!"

Ali Findž je prenebregao naređenje. Munjevito, kao da ga goni sam đavo, u jednom skoku našao se kod arhive. Prstima jedne ruke odabrao je kodiranu kombinaciju dokumenta koji je želeo, dok ga je prstima druge gurnuo u prorez. Srebrni jezik trake iskliznuo je iz stola; raspored tačaka na njoj mogao se razabrati i golim okom.

"Želiš li u zvučnom obliku?", upita Findž, i ne čekajući odgovor stavi je u zvučni transformator.

Harlan je sleđeno slušao. Bilo je kristalno jasno. Findž je podneo potpuni izveštaj. Detaljno je opisao svaki Harlanov pokret u tunelima kapsula. Nije propustio ništa čega se Harlan sećao do trenutka pravljenja izveštaja.

Findž povika kada se izveštaj okončao: "Hajde, idi sada u Veće. Ja nisam postavio blokadu u Vremenu. Ne bih to umeo da uradim. Ali nemoj misliti da oni nisu u toku stvari. Kazao si da sam ja juče razgovarao sa Tviselom. U pravu si. Ali nisam ja njega zvao; on je pozvao mene. No, samo idi; pitaj Tvisela! Reci im kako si važan Tehničar. A ako hoćeš da me prethodno ubiješ, učini to i do Vremena sa tobom!"

Harlan je jasno razabrao iskreno likovanje u Računarevom glasu. Tog trenutka se dovoljno osećao pobednikom da poveruje kako bi ga čak i neuronski bič doveo do tanjeg kraja batine.

Zašto? Da li je Harlanov slom odista bio tako drag njegovom srcu? Da li je ljubomora koju je osećao zbog Nois stvarno predstavljala tako sveprožimajuću strast?

Harlan jedva da je uobličio ova pitanja u vlastitom umu, kada mu se najednom cela stvar, Findž i sve ostalo, učini krajnje beznačajnim.

Stavio je u džep oružje, brzo je šmugnuo kroz vrata i uputio se ka najbližem kapsulskom tunelu.

Znači da je iza svega stajalo Veće ili Tvisel. Nije se bojao ni prvog ni drugog, baš kao ni oboje uzetih zajedno.

Sa svakim prošlim danom poslednjeg neverovatnog meseca on je postajao sve ubeđeniji u vlastitu neophodnost. Veće, čak i samo Svezremensko Veće, neće imati drugog izbora do da trampi jednu devojkicu za postojanje cele Večnosti.

11. PUN KRUG

Obrevši se u 575. stoleću, Tehničar Endru Harlan doživeo je neprijatno iznenađenje: stigao je u vreme noćne smene. Fiziočasovi su neopazice protekli za vreme njegovog besomučnog jurcanja kapsulskim tunelima. Prazno se upiljio u zatamnjene hodnike, mestimično primećujući znake proređene noćne smene na poslu.

Ali kako je i dalje bio obuzet besom, Harlan nije zastao da bi traćio vreme u beskorisnom posmatranju. Krenuo je prema ličnim prebivalištima. Naći će Tviselov stan na Nivou Računara, baš kao što je našao i Findžov, a isto se tako malo plašio da će biti primećen ili zaustavljen.

I dalje je čvrsto pritiskao laktom neuronski bič kada se zaustavio pred Tviselovim vratima (pločica sa imenom na njima saopštavala je ovu činjenicu jasnim, ukrašenim napisom).

Harlan je naglo aktivirao ulazni signal koji je radio na principu sirene. Napravio je stalni kontakt vlažnim dlanom i pustio da zvuk postane neprekidan. Nejasno ga je čuo iz unutrašnjosti stana.

Lako koračanje začulo se iza njega, ali on nimalo nije obratio pažnju, uveren da će se čovek, ma ko bio, napraviti da ga ne primećuje. (Oh, ružičasto-crvena epoleta Tehničara!)

Ali bat koraka je prestao i glas reče: "Tehničar Harlan?"

Harlan se okrenu. Bio je to neki Niži Računar, relativno nov u ovom Odeljku. Harlan je besneo u sebi. Ovde nije bilo baš isto kao u 482. stoleću. U 575. veku on nije predstavljao samo pukog Tehničara, već Tviselovog Tehničara, i mlađi Računari, u nastojanju da steknu naklonost velikog Tvisela, ispoljavali su izvestan minimum civilizovanosti prema njegovom Tehničaru.

Računar reče: "Želite li da vidite Višeg Računara Tvisela?"

Harlan se uzvrpolji i reče: "Da, gospodine." (Budala! šta on misli, zašto bi neko stajao pred nečijim vratima i držao uključen signal? Da uhvati kapsulu?)

"Bojim se da nećete moći", reče Računar.

"Dovoljno je važno da ga probudim", uzvрати Harlan.

"Možda", reče Računar, "ali on je odsutan. Trenutno nije u 575. stoleću."

"Pa gde je onda?" upita Harlan nestrpljivo.

Računarev pogled pretvorio se u oholo odmeravanje. "Ne bih znao."

Harlan reče: "Ali ja imam važan sastanak rano ujutro."

"Vi imate", reče Računar; Harlan se našao u nedoumici kako da objasni njegov veseli pogled pri ovoj pomisli.

Računar nastavi, sada se čak osmehujući: "Malo ste poranili, zar ne?"

"Ali moram da ga vidim."

"Siguran sam da će biti ovde ujutro." Osmeh se raširio.

"Ali..."

Računar je pošao pored Harlana, pažljivo izbegavajući svaki dodir, čak i odećom.

Harlanove pesnice se stisnuše, a onda opustiše. Bespomoćno je gledao za Računarem, a onda, samo zbog toga što nije imao šta drugo da uradi, krenu lagano ka sopstvenom prebivalištu, gotovo nesvestan okoline.

Harlan je spavao nemirno. Kazao je samome sebi da mu je san potreban. Nastojao je iz sve snage da se opusti, ali, naravno, to mu nije pošlo za rukom. Razdoblje sna pretvorilo se u niz jalovih misli.

Najpre je došla Nois.

Neće se usuditi da joj učine ništa nažao, pomisli on grozničavo. Ne mogu je vratiti natrag u Vreme bez prethodnih izračunavanja posledica po Stvarnost, a to bi trajalo danima, možda nedeljama. Alternativa je bila da joj urade ono čime je Findž njemu zapretio; da je stave u žarište neke katastrofe u kojoj žrtve neće biti identifikovane.

Ali ovo nije uzeo odveć ozbiljno u obzir. Ništa nije nagonilo na tako drastičnu akciju. Neće rizikovati Harlanovo nezadovoljstvo zbog toga. (U tišini zatamnjene spavaće sobe i u fazi polusna, kada stvari dobijaju neobično uvećane razmere u mislima, Harlan nije našao ništa groteskno u vlastitom uverenju da se Sjevremensko Veće neće odvažiti da rizikuje nezadovoljstvo jednog Tehničara.)

Naravno, postojali su načini na koje se mogla iskoristiti jedna žena u zarobljeništvu. Divna žena iz hedonističke Stvarnosti..

Harlan je odlučno odbijao od sebe ovu posmiao kad god bi se vratila. Ona je istovremeno postala verovatnija i neverovanija od smrti, ali on neće imati ništa od toga dvoga.

Pomislio je na Tvisela.

Stari je bio izvan 575. stoleća. Gde li se samo deo za vreme časova koje je trebalo da provede u snu? Starcima je potrebno spavanje. Harlan je bio siguran da zna odgovor. U veću su se održavala savetovanja. O Harlanu. O Nois. O tome šta učiniti sa jednim neophodnim Tehničarem koga se niko nije usuđivao da dodirne.

Harlanove usne se uvukoše. Ako je Findž izvestio Tvisela o sinoćnjem napadu, to neće imati nikakvog uticaja na njihovo razmatranje. Teško da je to moglo dalje pogoršati njegove zločine. Time se svakako nije smanjivala njegova neophodnost.

Harlan čak nije ni bio siguran da će ga Findž prijaviti. Priznanje da je bio prinuđen da se u strahu pokunji pred jednim Tehničarem dovelo bi Pomoćnika Računara u smešnu situaciju i Findž će verovatno želeti to da izbegne.

Harlan pomisli o Tehničarima kao o grupi, što je u poslednje vreme retko činio. Sam njegov prilično osoben položaj kao Tviselovog čoveka i kao poluvaspitača držao ga je odveć po strani od ostalih Tehničara. Ali Tehničarima je u svakom slučaju nedostajala solidarnost. Zbog čega li je tako?

Da li je stvarno morao da, prolazeći kroz 482. i 575. stoleće, samo retko viđa druge Tehničare i još ređe popriča sa njima? Zar je čak i međusobno trebalo da se izbegavaju? Da li su stvarno morali da se ponašaju kao da prihvataju status u koji ih je nagnalo sujeverje drugih?

U mislima je već naterao Veće na kapitulaciju, bar u pogledu Nois, a sada je izlagao dalje zahteve. Tehničarima se ima dopustiti vlastita organizacija, redovni susreti, više prijateljstva, veće uvažavanje od strane ostalih.

Na kraju mu je sinula pomisao o samome sebi kao o junačkom društvenom revolucionaru uz koga se nalazi Nois; istog časa konačno je utonuo u san bez snova...

Probudio ga je ulazni signal. Šaputao mu je sa promuklim nestrpljenjem. Sabrao je misli do onog stepena kada je bio u stanju da pogleda na mali časovnik pored postelje, a zatim zastenja u sebi. Blago Vreme Posle svega što je prespavao.

Uspeo je da dosegne do pravog dugmeta sa kreveta i vizirski kvadrat visoko na vratima postade providan. Nije prepoznao lice ali

ma ko to bio, zračio je autoritetom.

Otvorio je vrata i unutra zakorači čovek sa narandžastom epoletom Administratora.

"Tehničar Endru Harlan?"

"Da, Administratore? Želite nešto od mene?"

Administratora kao da ni na koji način nije pomela oštra ratobornost pitanja. On reče: "Vi imate sastanak sa Višim Računarom Tviselom?"

"Pa?"

"Ovde sam da bih vas obavestio da ste zakasnili."

Harlan se zabulji u njega. "Šta je sve ovo? Vi niste iz 575. stoleća, zar ne?"

"Moja baza je u 222. veku", reče čovek hladno. "Pomoćnik Računar Arbut Lem. Zadužen sam za organizaciju i nastojim da izbegavam nepotrebna uzbuđenja u smislu da izbegavam zvanična obaveštavanja preko komunikacione mreže."

"Kakva organizacija? Kakva uzbuđenja? Šta sve ovo znači? Slušajte, i ranije sam imao razgovore sa Tviselom. On je moj pretpostavljeni. Nema tu nikakvih uzbuđenja."

Senka iznenađenja prostruja za trenutak preko Administratorovog lica, koje je do tog časa bilo sračunato bezizražajno. "Niste obavesteni?"

"O čemu?"

"Pa, podkomitet Sjevremenskog Veća zaseda ovde u 575. stoleću. Kako sam obavestjen, ta vest je saopštena ovde pre više časova"

"I oni žele mene da vide?" Istog časa kada je to pitao, Harlan pomisli: svakako da hoće da me vide. Zbog čega bi inače zasedali?

Postao mu je jasan i veseo izraz lica Nižeg Računara pred Tviselovim stanom noćas. Računar je znao za predviđeni sastanak komiteta i uveseljavala ga je pomisao da Tehničar očekuje da u takvom času vidi Tvisela. Baš zabavno, pomisli Harlan sa gorčinom.

Administrator reče: "Ja samo izvršavam naređenja. Ne znam ništa više." A onda dodade, i dalje iznenađeno: "Ništa niste čuli o tome?"

"Tehničari", reče Harlan sarkastično, "vode izdvojen život."

Petorica osim Tvisela! Svi Viši Računari, što znači da nijedan nije manje od trideset pet godina Večni.

Šest nedelja ranije Harlan bi se osetio izuzetno počastvovan da sedi za ručkom sa takvom grupom, a jezik bi mu bio zavezan pred

odgovornošću i moći koju oni predstavljaju. Izgledali bi mu kao u dvostrukoj prirodnoj veličini.

Ali sada su mu bili protivnici, štaviše, sudije. Nije imao vremena da se oseti impresioniranim. Morao je da isplanira strategiju.

Možda ne znaju da je on upoznat s tim da su se dočepali Nois. To sigurno ne znaju, osim ako im Findž nije ispričao o svom poslednjem susretu sa Harlanom. Sada, međutim, kada su se stvari razbistrile, postao je uvereniji nego ikada ranije da Findž nije čovek koji će javno obnarodovati da ga je zaplašio i uvredio jedan Tehničar.

Bilo je, dakle, preporučljivo da se Harlan za sada osloni na ovu moguću prednost i da pusti da oni povuku prvi potez, da izreknu prvu rečenicu kojom će otpočeti borba.

Njima kao da se nije žurilo. Spokojno su ga posmatrali preko skromnog obeda, kao da on predstavlja zanimljiv primerak koji su po ravni sile rasprostrli blagi odbojnici. Harlan im je očajnički uzvrćao pogled.

Poznavao ih je sve po čuvenju i po trimenzionalnim reprodukcijama u fizio-mesečnim orijentacionim filmovima. Ovi filmovi su koordinirali razvoje kroz različite Odeljke Večnosti i svi Večni su bili obavezni da ih gledaju, počev od Posmatrača pa naviše.

August Senior, koji je bio potpuno ćelav (nije čak imao ni trepavice i obrve), najvećma je privukao Harlanovu pažnju. Pre svega, zbog čudnog izgleda tih tamnih, promatračkih očiju spram bezdlakih veđa i čela koje je, uživo izgledalo znatno veće nego posredstvom trimenziona. Drugo, zato što je znao o ranijim sukobima mišljenja između Senora i Tvisela. Konačno, zato što se Senior nije ograničio samo da posmatra Harlana, već je počeo da mu postavlja pitanja oštrim glasom.

Na najveći broj njegovih prvih pitanja nije se moglo odgovoriti. Bilo je to, na primer: "Šta je u vama pobudilo zanimanje za Primitivna Vremena mladiću?, ili: "Smatrate li da se to izučavanje isplati, mladiću?"

Konačno se zavalio u stolicu, odložio pažljivo pribor za jelo i tanjir i blago prepleo debele prste pred sobom. (Nije bilo malja na njegovoj nadlanici, primetio je Harlan.)

Senior reče: "Postoji nešto što sam oduvek želeo da znam. Možda mi vi možete pomoći."

Tu smo, dakle, pomisli Harlan. Počinje.

On reče: "Ako budem u stanju, gospodine."

"Neki među nama ovde u Večnosti... neću da kažem svi, pa čak ni većina" *on baci brz pogled na Tviselovo umorno lice, dok se ostali primaknuše da bolje čuju* "ali neki, u svakom slučaju, zanimaju se za filosofiju Vremena. Verovatno pogađate šta imam na umu."

"Paradokse putovanja kroz Vreme, gospodine?"

"Pa, ako insistirate na melodramskom tonu, tako je. Ali to nije sve, razume se. Postoji problem prave prirode Stvarnosti, problem očuvanja mase-energije u toku Promene Stvarnosti, i tako dalje. Kada mi u Večnosti razmatramo ove stvari, naše viđenje uslovljeno je upoznatošću sa činjenicom o putovanju kroz Vreme. Vaša bića iz Primitivne ere, međutim, ništa nisu znala o vremenskom kretanju. Kakav je bio njihov pogled na ceo ovaj problem?"

Tviselov šapat rezlegao se celom dužinom stola: "Paučina!"

Ali Senior je to prečuo. On reče: "Da li biste odgovorili na moje pitanje, Tehničaru?"

Harlan reče: "Primitivni doslovce nisu ni pomišljali na putovanje kroz Vreme, Računaru."

"Nisu ga smatrali mogućim?"

"Verujem da je tako."

"Čak nisu ni razmišljali o tome?"

"Pa", poče Harlan nesigurno, "mislim da je bilo izvesnih razmišljanja u nekim tipovima eskapističke literature. Nisam baš dobro upućen, ali čini mi se da je česta tema bila čovek koji se vraća u Vreme da ubije svog dedu kao dete."

Senior je izgledao oduševljen. "Izvršno! Izvršno!" U svakom slučaju, time je izražen jedan od ključnih paradoksa putovanja kroz Vreme, ako se pođe od pretpostavke o nepromenljivoj Stvarnosti, zar ne? Usudio bih se da kažem da naši Primitivni preci nisu drugačije ni zamišljali Stvarnost osim kao nepromenljivu? Jesam li u pravu?"

Harlan nije odmah odgovorio. Nije mu bilo jasno na šta je bio upravljen ovaj razgovor, niti koji su bili Seniorovi skriveni ciljevi. To ga je nerviralo. On reče: "Ne znam dovoljno da bih vam sa izvesnošću odgovorio, gospodine. Verujem da je moglo biti razmišljanja o alternativnim tokovima Vremena ili ravnima postojanja. Ne znam."

Senior isturi donju usnu. "Siguran sam da grešite. Možda vas je

zavelo unošanje vlastitog znanja u razne nedoumice sa kojima ste se sretali. Ne, bez stvarnog iskustva putovanja kroz Vreme, filofske zamršenosti Stvarnosti bile bi sasvim izvan moći poimanja ljudskog uma. Na primer, zašto stvarnost poseduje inerciju? Svi znamo da je to slučaj. Svako preinačenje u svom toku mora dostići određenu veličinu pre no što dođe do Promene, prave Promene. Čak i u tom slučaju, Stvarnost ispoljava težnju da se vrati u prvobitni položaj.

Primeru radi, zamislimo jednu Promenu ovde u 575. stoleću. Stvarnost će se promeniti, pri čemu će se posledice povećavati do možda 600. veka. On će se možda promeniti, ali će dalji uticaji sve više slabiti do, recimo, 650. stoleća. Posle toga, Stvarnost će ostati nepromenjena. Svi znamo za to, ali da li iko od nas zna zašto je tako? Intuitivno razmišljanje ukazuje da će se posledice Promene Stvarnosti neograničeno povećavati kroz vekove, ali ipak nije tako.

Uzmimo drugi primer. Kako sam obavešten, Tehničar Harlan je vanredno umešan u odabiranje tačnog Minimuma Neophodne Promene za svaku situaciju. Opkladio bih se da on nije u stanju da objasni kako vrši izbor.

Procenimo, u svetlosti ovoga, koliko su Primitivni morali bili bespomoćni. Brinuo ih je čovek koji ubija sopstvenog dedu zato što nisu razumeli istinu o Stvarnosti. Uzmimo jedan drugi slučaj, koji je verovatniji i lakše se može analizovati: zamislimo čoveka koji tokom putovanja kroz Vreme sretne samoga sebe...

Harlan oštro reče: "Šta je sa čovekom koji sretne samoga sebe?"

Sama činjenica da je Harlan upao u reč jednom Računaru predstavljala je kršenje manira. Ton njegovog glasa povećavao je ovo kršenje do skandaloznih razmera i sve se oči prekorno upraviše ka Tehničaru.

Senor pročisti grlo, ali produži da govori odmerenim glasom čoveka odlučnog da bude ljubazan uprkos gotovo nepremostivim teškoćama. On reče, nastavljajući prekinutu rečenicu i tako izbegavajući da neposredno odgovori na pitanje koje mu je neučtivo postavljeno: "I četiri podele u koje takav jedan čin može zapasti. Nazovimo ranijeg čoveka u fizio-vremenu 'A', a onog kasnijeg 'B'. U prvoj podeli, 'A' i 'B' mogu da se međusobno ne vide, pa prema tome ne mogu učiniti ništa što bi bilo od značajnijeg uzajamnog uticaja. U

tom slučaju, oni se nisu stvarno sreli i ovu mogućnost možemo odbaciti kao trivijalnu

Zatim, 'B', kasnija osoba, može videti 'A', dok 'A' ne vidi 'B'. Ni ovde ne treba očekivati nikakve ozbiljne posledice. Videvši 'A', 'B' ga zapravo vidi u položaju i u aktivnosti koje već zna, tako da tu nema ničeg novog.

Treća i četvrta mogućnost su da 'A' vidi 'B', dok 'B' ne vidi 'A', odnosno da se 'A' i 'B' međusobno vide. U oba slučaja ključni momenat sastoji se u tome što je 'A' video 'B'; čovek na ranijem stupnju svog fiziološkog postojanja vidi sebe na kasnijem stupnju. Obratite pažnju na to da on na ovaj način saznaje da će biti živ u prividnom dobu 'B'. Zna da će živeti dovoljno dugo da izvrši akciju kojoj je prisustvovao. Sada taj čovek, koji poznaje vlastitu budućnost do najsitnije pojedinosti, može da dela prema tom saznanju, pa, dakle, i da promeni sopstvenu budućnost. Odavde sledi da se Stvarnost mora promeniti do te mere da ne dopusti da se 'A' i 'B' sretnu, ili, u najgorem slučaju, da spreči da "A" vidi 'B'. Stoga, pošto se u Stvarnost ne može otkriti ništa što je učinjeno ne-Stvarno, 'A' nikada nije sreo 'B'. Prema tome, pri svakom prividnom paradoksu putovanja kroz Vreme, Stvarnost se uvek menja da bi izbegla paradoks i tako dolazimo do zaključka da uopšte nema paradoksa pri putovanju kroz Vreme, niti ih može biti."

Senor je izgledao sasvim zadovoljan sobom i izlaganjem koje je održao, ali tada ustade Tvisel.

"Bojim se, gospodo, da smo u vremenskoj stisci."

Znatno pre nego što bi Harlan pomislio, ručak je bio gotov. Petorica članova potkomiteta krenuše jedan za drugim, klimnuvši mu glavama, sa izrazom lica ljudi čija je umerena radoznalost zadovoljena. Samo je Senor klimanju glave dodao i ispruženu ruku, zajedno sa hrapavim pozdravom: "Do viđenja, mladiću."

Uskomešanih osećanja, Harlan ih je posmatrao kako odlaze. Šta je bila svrha ovog ručka? A, povrh svega, čemu pozivanje na paradoks čoveka koji sreće samoga sebe? Niko nije pomenuo Nois. Da li su se onda okupili samo zato da ga prouče? Da ga osmotre od glave do pete, a zatim prepuste Tviselovom sudu?

Tvisel se vratio stolu, sa koga su već bili pospremljeni hrana i pribor za jelo. Sada je bio sam sa Harlanom; gotovo kao da je hteo da

podvuče simboličnost ove okolnosti, on stavi novu cigaretu među prste.

"A sada na posao, Haralne", reče on. "Čeka nas mnogo stvari"

Ali Harlan nije hteo, nije mogao više da čeka. On reče suvim glasom: "Pre no što bilo šta učinimo, moram nešto da kažem."

Tvisel je izgledao iznenađen. Koža na licu naborala mu se oko upalih očiju i on zamišljeno pritisnu užareni kraj svoje cigarete.

"Tako mi Vremena", reče on, "govori ako želiš, ali najpre sedi, sedi, momče."

Tehničar Endru Harlan nije seo. On počeo da korača duž stola i da sipa rečenice koje nije uspevao da obuzda od ključanja i da ih učini suvišnim. Oronula i okrugla glava Višeg Računara Labana Tvisela okretala se levo-desno, kako je pratio nervozno koračanje sagovornika.

Harlan reče: "Već nedeljama izučavam filmove o istoriji matematike. Knjige iz većeg broja stvarnosti 575. stoleća. Stvarnosti mnogo ne znače. Matematika se ne menja. Takođe se ne menja poredak njenog razvoja. Bez obzira na to koliko se Stvarnosti preinačavale, istorija matematike uvek ostaje ista. Matematičari se menjaju; razni ljudi dolaze do otkrića, ali krajnji ishodi... U svakom slučaju, mnogo sam toga nabio u glavu. Kako vam se to čini?"

Tvisel se namršti i reče: "Neobično interesovanje za jednog Tehničara"

"Ali ja nisam samo Tehničar", reče Harlan. "Vi to znate."

"Nastavi", reče Tvisel, bacivši pogled na hronometar koji je nosio. Prsti koji su držali cigaretu igrali su se njome sa neuobičajenom nervozom.

Harlan nastavi: "Postojao je čovek po imenu Viktor Malanson koji je živio u 24. stoleću. Bio je to deo Primitivne ere, kao što znate. Ono po čemu je najvećma poznat, jeste činjenica da je on prvi uspešno saznao Vremensko Polje. To u isti mah znači da je on takođe izumeo Večnost, pošto je Večnost samo jedno džinovsko Vremensko Polje koje spaja kratkim spojem obično Vreme i koje je pošteđeno ograničenja običnog Vremena."

"Sve si to naučio kao Pitomac, momče."

"Da, ali nisam naučio da Viktor Malanson nikako nije mogao pronaći Vremensko Polje u 24. stoleću. Niti je to bio u stanju ma ko drugi.

Tada nije postojala matematička osnova za to. Fundamentalne Lefevrove jednačine nisu postojale; one nisu mogle da postoje do istraživanja Jana Verdera u 27. veku."

Ako je postojao neki znak po kome se moglo zaključiti da je Višeg Računara Tvisela obuzelo potpuno zaprepašćenje, onda je to bilo kada bi mu ispala cigareta. Sada mu je odista ispala. Čak je i osmeha nestalo sa njegovog lica.

On reče: "Jesi li naučio Lefevrove jednačine, momče?"

"Nisam. Niti kažem da ih razumem. Ali one su neophodne za Vremensko Polje. To sam shvatio. A one nisu otkrivene do 27. veka. To mi je takođe poznato."

Tvisel se saže da dohvati cigaretu i sumnjičavo je pogleda. "Šta ako je Malanson nabasao na Vremensko Poje sasvim nesvestan matematičkih dokaza? Šta ako je posredi bilo čisto empirijsko otkriće. Postojalo je mnogo takvih slučajeva."

"Mislio sam i na to. Ali pošto je Polje pronađeno, bila su potrebna tri stoleća da bi se razradilo ono što je njime obuhvaćeno, a po isteku tog vremena nije postojao nijedan način na koji bi Malansonovo Polje moglo biti poboljšano. To nije mogla biti samo puka podudarnost. Na stotinu načina, Malansonov projekat pokazuje da se on morao koristiti Lefevrovim jednačinama. Ako ih je on znao ili ako je sam došao do njih nezavisno od Verdera, što je nemoguće, zašto to nije kazao."

Tvisel reče: "Neprestano govoriš kao matematičar. Ko ti je sve to rekao?"

"Video sam filmove."

"Samo to?"

"I razmišljao sam."

"Bez podrobne upućenosti u višu matematiku? Pomno sam te posmatrao godinama, momče, i uopšte nisam primetio tu osobitu nadarenost kod tebe. Nastavi."

"Večnost nikada ne bi mogla biti uspostavljena bez Malansonovog otkrića Vremenskog Polja. Malanson to nikada ne bi mogao izvesti, sem ukoliko nije znao matematiku koja je postojala tek u njegovoj budućnosti. To je prva stvar. U međuvremenu, ovde u Večnosti u ovom trenutku postoji jedan Pitomac koji je uvršćen u Večne protivno svim pravilima, pošto je prešao starosnu granicu, a uz to je i

oženjen. Vi ga podučavate matematici i Primitivnoj sociologiji. To je druga stvar"

"Pa?"

"Jasno je da imate nameru da ga nekako pošaljete natrag u Vreme, na onu stranu početne granice Večnosti, u 24. stoleće. Želite da Pitomac Kuper bude taj koji će Malansona uputiti u Lefevrove jednačine. Jasno vam je u tom slučaju", dodade Harlan sa napetom strašću, "da mi moj položaj stručnjaka za Primitivna vremena i svest o tom položaju obezbeđuju poseban tretman. Krajnje poseban tretman."

"Do sto Vremena!", promrmlja Tvisel.

"Tako je, zar ne? Napravili smo pun krug, uz moju pomoć. Bez nje..." Ostavio je rečenicu nezavršenu.

"Sasvim si se približio istini", reče Tvisel. "Pa ipak, zekleo bih se da nije bilo ničega što bi ukazalo..." Dao se u razmišljanje u kome ni Harlan niti spoljni svet nisu igrali nikakvu ulogu.

Harlan reče brzo: "Samo sam se približio istini? Pa to je sušta istina." Ne bi umeo da objasni zašto je bio tako siguran u suštinu onoga što je kazao, čak i nezavisno od činjenice što je očajnički želeo da baš tako bude.

Tvisel reče: "Ne, ne, to nije prava istina. Pitomac Kuper ne ide u 24. stoleće da bi uputio u nešto Malansona."

"Ne verujem vam."

"Ali moraš. Moraš shvatiti važnost ovoga. želim da saraduješ u preostalom delu projekta. Shvati, Harlane, situacija znatno više predstavlja pun krug nego što zamišljaš. Znatno više. Pitomac Brinsli Šerdan Kuper nije niko drugi do Viktor Malanson lično."

12. POČETAK VEČNOSTI

Harlan je bio ubeđen da Tvisel u ovom trenutku ne može reći ništa što bi ga iznenadilo. Ali nije bio u pravu.

On reče: "Malanson. On..."

Popušivši do kraja cigaretu, Tvisel izvadi drugu i reče: "Da, Malanson. Hoćeš li kratak pregled Malansonovog života? Evo ga. Rođen je u 78. stoleću, proveo je neko vreme u Večnosti, i umro u 24. veku."

Tvisel blago položi svoju malu ruku na Harlanov lakat, a na patuljastom licu razvuče se uobičajeni smešak: "De, de, momče, fizio-vreme prolazi čak i za nas i ni mi sami nismo vlastiti gospodari ovog dana. Da li bi pošao do moje kancelarije?"

On krenu i Harlan pođe za njim, ne sasvim svestan vrata koja se otvaraju i pokretnih rampi.

Dovodio je u vezu ovo novo obaveštenje sa sopstvenim problemom i planom delanja. Kada je minuo prvi trenutak pometenosti, odlučnost mu se vratila. Na kraju krajeva, ovo ništa ne menja stvar izuzev što njegov značaj po Večnost čini još očitiji, njegovu vrednost veću, zahteve znatno izglednije da će biti ispunjeni i izvesnost da će mu Nois biti vraćena daleko jaču.

Nois.

Sto mu Vremena, ne smeju joj učiniti ništa nažao. Izgledala mu je kao jedini stvarni deo njegovog života. Spram nje je čitava Večnost postajala samo magličasta sanjarija, nimalo vredna truda.

Kada se obreo u kancelariji Računara Tvisela, nije se moga tačno setiti kako je stigao ovamo iz sale za ručavanje. Iako se osvrnuo oko sebe i pokušao da dočara opipljivost kancelarije, po masivnosti onoga što je sadržala, ona mu je i dalje izgledala kao deo sna koji je nadživeo vlastitu svrsishodnost.

Tviselova kancelarija bila je čista, dugačka prostorija porcelanske aseptičnosti. Jedan zid bio je prenatrpan od poda do tavanice i od jednog do drugog bočnog zida računarskim mikrojedinicama, koje su, uzete zajedno, sačinjavale najveći privatni operativni kopjutapleks u Večnosti, odnosno jedan od najvećih uopšte. Na naspramnom zidu stajali su naslagani referencijalni filmovi. Ono što

je u sredini preostalo od prostorije, jedva ako je bilo nešto više od hodnika, zakrčenog stolom, dvema stolicama, opremom za snimanje i projektovanje i jednim neobičnim predmetom koji je Harlanu izgledao nepoznat i čija se svrha nije mogla naslutiti sve dok Tvisle nije na njemu zgnječio ostatak svoje cigarete.

Ona je bešumno blesnula i Tvisle stvori drugu u ruci na svoj uobičajeni volšeban način.

Harlan pomisli: - A sada na stvar.

On počne, malo preglasno i malo pregrubo: "Postoji jedna devojka u 482. veku..."

Tvisel se namrgodi i brzo odmahnu rukom, kao da žurno odagnava od sebe nešto neprijatno. "Znam, znam. Neće joj biti ništa, kao ni tebi. Sve će biti u redu. Ja ću se pobrinuti o tome"

"Hoćete da kažete..."

"Kažem ti da znam celu stvar. Ako te je to zabrinjavalo, neka te više ne mori."

Harlan je začuđeno piljio u starca. Je li to sve? Iako je sve vreme imao na umu ogromnost njegove moći, nije očekivao njeno ovako jasno ispoljavanje.

Ali Tvisel je opet progovorio.

"Ispričaću ti celu priču", počne on glasom koji je gotovo odgovarao tonu obraćanja nekom Pitomcu-novajliji. "Nisam mislio da će ovo biti potrebno, i možda još nije, ali to zaslužuje tvoje samostalno istraživanje i upućenost u stvar."

Podsmešljivo je pogledao Harlana i rekao: "Znaš, još ne mogu sasvim da poverujem da si do svega došao samo na svoju ruku..."

Zatim je nastavio.

"Čovek koga najveći deo Večnosti poznaje kao Vikora Malansona, ostavio je posle smrti dokument o vlastitom životu. To nije bio baš dnevnik, niti biografija. Pre bi se mogao nazvati vodičem, ostavljenim u zaveštanje Večnima, za koje je znao da će jednom postojati. Bio je zatvoren u kapsulu Vremenskog zastoja, koju su mogli otvoriti jedino Računari Večnosti; ona je, dakle, ostala nedirnuta tri stoleća posle Malansonove smrti, sve dok Večnost nije ustanovljena i dok je Viši Računar Henri Vadsman, prvi veliki Večni, nije otvorio. U strogoj bezbednosti, dokument je tada bio dostavljen nizu Viših Računara, sve dok nije stigao i do mene. Dobio je naziv 'Malansonovi memoari'.

U Memoarima se priča o jednom čoveku po imenu Brinsli Šeridan Kuper, koji je rođen u 78. stoleću, regrutovan kao Pitomac u Večnost sa dvadeset tri godine, bio oženjen nešto malo preko godinu dana, ali nije imao dece.

Pošto je ušao u Večnost, Kuper je počeo da dobija časove iz matematike od Računara po imenu Oaban Tvisel, kao i iz Primitivne sociologije od Tehničara po imenu Endru Harlan. Pošto je stekao valjanu osnovu u obe discipline, kao i u vremenskom inženjeringu, vraćen je u 24. stoleće da uputi jednog Primitivnog naučnika po imenu Viktor Malanson u izvesne neophodne tehnike

Stigavši u 24. vek, on je najpre preduzeo spor proces prilagođavanja društvu. U ovom pogledu obilato se koristio uputstvima Tehničara Harlana i detaljnim savetima Računara Tvisela, koji su posedovali pronicljiv uvid u probleme sa kojim se suočavao.

Pošto su protekle dve godine, Kuper je otkrio Vikora Malansona, izvesnog ekscentričnog samotnjaka u kalifornijskom zaleđu, bez rodbine i prijatelja, ali obdarenog odvažnim i nekonvencionalnim umom. Kuper je postepeno sklopio prijateljstvo sa njim, još postepenije privikao čoveka na pomisao da je sreo putnika iz budućnosti i latio se da ga podučava matematici koju je ovaj morao da zna.

Kako je vreme prolazilo, Kuper je usvajao navike svog učenika, naučio je da se sam brine o sebi uz pomoć nezgrapnog dizel-električnog generatora i žičnih električnih uređaja, što ih je oslobađalo zavisnosti od dovoda energije.

Ali napredovanje je sporo išlo i Kuper je ustanovio da nije baš najizvrsniji učitelj. Malanson je postao mrzovoljan i neraspoložen za saradnju, a onda je jednoga dana poginuo, sasvim naprasno, prilikom pada u neki kanjon divljeg, planinskog kraja u kome je živeo. Posle više nedelja provedenih u očajavanju, sa razvalinom vlastitog životnog dela, a, verovatno, i cele Večnosti pred očima, Kuper se odlučio na jedini preostali korak. On nije izvestio o Malansonovoj smrti. Umesto toga, na osnovu materijala koji je imao pri ruci, polako se sam dao na sazdanje Vremenskog Polja.

Pojedinosti nisu važne. Konačno je uspeo, posle čitave planine teškoća i improvizacija, i odneo generator u Kalifornijski tehnološki institut, baš kao što se godinama pre toga nadao da će Malanson

učiniti.

Priča ti je poznata iz vlastitog izučavanja. Znaš da su ga najpre dočekali sa nevericom i odbijanje, da su ga zatim držali pod prismotrom, da je pobjegao i umalo izgubio generator, znaš o pomoći koju je dobio u nekom ekspres restoranu od jednog čoveka čije ime nije upamtio, ali koji je sada jedan od junaka Večnosti, o konačnom demonstriranju pred profesorom Zimbalistom pri čemu je jedan beli miš išao napred i nazad kroz vreme. Neću te time gnjaviti.

Kuper se u svim tim zbivanjima koristio imenom Vikora Malansona zato što mu je to davalo zaleđe i činilo ga stvarnim izdankom 24. stoleća. Telo pravog Malansona nikada nije pronađeno.

U preostalom toku života on se starao o svom generatoru i saradivao je sa naučnim institutom u pravljenju nove naprave. Nije se usuđivao da uradi više od toga. Nije ih mogao uputiti u Lefevrove jednačine, a da pri tom ne predoči tri stoleća matematičkog razvoja koja je tek trebalo da dođu. Nije mogao, nije se usuđivao da nagovesti svoje pravo poreklo. Nije se odvažio da učini ništa više nego što bi pravi Viktor Malanson, prema njegovom mišljenju, učinio.

Ljudi koji su radili sa njim bili su pometeni pred saznanjem da imaju posla sa čovekom koji tako blistavo obavlja stvari, ali nije u stanju da objasni njihove razloge. I on je, sa svoje strane, bio pometen zato što je predvideo, ne mogavši pri tome ni na koji način da ga ubrza, delo koje će dovesti, korak po korak, do klasičnog eksperimenta Jana Verdera, kao i kako će na osnovu toga veliki Antoan Lefevr izraditi osnovne jedanačine Stvarnosti. Konačno, predvideo je i podizanje samog zdanja Večnosti.

Tek pred kraj svog dugog života, posmatrajući jednom zalazak sunca na Tihom okeanu (ovaj prizor je detaljno opisan u 'Memoarima'), Kuper je najzad došao do velikog saznanja da je on Viktor Malanson; ne njegova zamena, već čovek lično. Ime je moglo da ne bude njegovo, ali čovek koga je istorija nazivala Malansonom stvarno je bio Brinsli Šeridan Kuper.

Podstaknut ovom mišlju, kao i svim onim što je ona podrazumevala, kao i u želji da se proces ustanovljenja Večnosti na neki način ubrza, potpomogne i učini sigurnijim, on je napisao 'Memoare' i stavio ih u jednu cev Vremenskog zastoja u trpezariji svoje kuće.

I tako je krug bio zatvoren. Kuper-Malansonove pobude za pisanje

'Memoara' bile su, naravno, prenebregnute. Kuper mora proživeti svoj život tačno onako kao što ga je proživeo. Primitivna Stvarnost ne dopušta nikakve Promene. U ovom trenutku fizio-vremena Kuper kakvog ga ti poznaješ nesvestan je onoga što leži pred njim. On veruje da mu jedino predstoji da poduči Malansona, a zatim da se vrati. Nastaviće da veruje u to sve dok ga godine ne uvere u suprotno i dok ne sedne da napiše 'Memoare'.

Svrha kruga u Vremenu jeste utemeljenje saznanja o putovanju kroz Vreme i o prirodi Stvarnosti, saznavanje Večnosti, ispred njenog prirodnog Vremena. Prepušteno samome sebi, čovečanstvo ne bi dokučilo istinu o Vremenu pre no što bi njegovi tehnološki napreci u drugim pravcima neizbežno doveli do samoubistva rase."

Harlan je pomno slušao, opčinjen vizijom moćnog kruga u Vremenu, koji se zatvara sam oko sebe i preseca Večnost delom njenog toka.

On upita: "Onda ste vi neprestano znali sve što ćete učiniti, sve što ću ja učiniti, sve što sam učinio."

Tvisel, koji se, izgleda, zaneo u vlastito pričanje priče, zureći praznim pogledom kroz plavičastu izmaglicu duvanskog dima, polako se vratio u stvarnosti. Njegove stare, mudre oči upraviše se na Harlana i on reče prekorno: "Ne, svakako da ne. Proteklo je više decenija fizio-vremena između Kuperovog boravka u Večnosti i trenutka kada je napisao, 'Memoare'. Mogao se setiti samo onoliko koliko je sam doživeo i samo onga što je sam doživeo. Trebalo bi da razumeš to."

Tvisel uzdahnu i provuče čvornovat prst kroz prugu dima koja se uzdizala, prekidajući je u mala, uskovitlana vrtložja. "Samo je od sebe ovako ispalo. Prvo, ja sam pronađen i doveden u Večnost. Kada sam, u određeno fizio-vreme, postao Viši Računar, uručeni su mi 'Memoari' i uveden sam u stvar. Bio sam opisan kao deo cele stvari, pa sam i uveden u nju. Ponovo u određeno fizio-vreme ti si se pojavio u menjanju Stvarnosti (pomno smo motrili tvoje ranije parnjake), a zatim i Kuper.

Došao sam do pojedinosti na osnovu zdravog razuma i služeći se kompjutapskom. Kako smo samo dali brižljiva uputstva vaspitaču Jarouu da ne bi odao nijednu od značajnih tajni! Kako je brižljivo on, sa svoje strane, podsticao tvoje zanimanje za Primitivna vremena!

Kako smo pomno morali paziti da Kuper ne nauči nešto što se na osnovu 'Memoara' znalo da nije naučio!" Tvisel se tužno osmehnu.

"Senor se zabavlja ovakvim stvarčicama. On to naziva obrnut sled uzorka i posledice. Znajući posledicu, može se podesiti uzorak. Na svu sreću, ja nisam predilac paučine kao Senor

Bilo mi je milo, momče, kada sam ustanovio da si izvrstan Posmatrač i Tehničar. U 'Memoarima' se to nije pominjalo, pošto Kuper nije imao prilike da te posmatra na poslu niti da te proceni. To mi se baš dopalo. Mogao sam te iskoristiti za jedan običniji zadatak, koji je tvoju glavnu dužnost trebalo da učini neupadljivijom. Čak se i tvoje nedavno svraćanje kod Računara Findža uklapalo. Kuper je pomenuo razdoblje tvog odsustva tokom koga se njegovo izučavanje matematike toliko izoštrilo da je žudeo za tvojim povratkom. Jednom si me, ipak, uplašio."

Harlan brzo izusti: "Mislite, onda kada sam poveo Kupera da se provoza kapsulom."

"Kako si pogodio?", upita Tvisel.

"Bio je to jedini put kada ste se stvarno naljutili na mene. Sada mi je jasno da se to protivilo nečemu u Malansonovim 'Memoarima'.

"Ne sasvim. Stvar je, naime, u tome što u 'Memoarima' uopšte nije bilo reči o kapsulama. Izgledalo mi je da izbegavanje da se pomene tako osobit vid Večnosti može samo značiti da je on u tome imao malo iskustva. Stoga sam i odlučio da ga drži podalje od kapsula, što više mogu. Činjenica da si ga ti u jednoj poveo nagore veoma me je uznemirila, ali posle toga ništa se nije dogodilo. Stvari su nastavile da teku svojim tokom, što znači da je sve u redu."

Stari Računar prevuče lagano jednom rukom preko druge, posmatrajući mladog Tehničara pogledom koji je predstavljao mešavinu iznenađenja i radoznalosti. "I ti si to sve ovo vreme podozrevao. To me naprosto zapanjuje. Zakleo bih se da ni visoki, uvežbani Računar ne bi bio u stanju da dođe do ispravnog zaključka samo na osnovu podataka kojima si ti raspolagao. Sasvim je neprirodno da to otkrije jedan Tehničar." On se naže napred i blago potapša Harlana po kolenu. "U Malansonovim 'Memoarima' nema ni pomena o tvom životu posle Kuperovog odlaska, razume se."

"Shvatam, gospodine", reče Harlan.

"Tada ćemo biti slobodni, da tako kažem, da radimo ono što nam se ushte. Ispoljio si iznenađujuću nadarenost, koja se ne sme traćiti. Mislim da te čeka nešto veće od Tehničara. Za sada ti ništa ne

obećavam, ali pretpostavljam da ti je jasno da zvanje Računara nije neostvariva mogućnost."

Harlan je sa lakoćom uspeo da zadrži bezizražajan izgled lica. Godinama je to vežbao.

On pomisli: - Dodatni mito.

Ali ništa se nije smelo prepustiti nagađanjima. Njegove pretpostavke, neobuzdane i bez potpore u početku, do kojih je došao u trenutku lucidnosti tokom jedne veoma neobične i podsticajne noći, postale su razložne kao ishod nekog neposrednog traganja u biblioteci. Konačno, sada kada mu je Tvisel ispričao celu priču, one su se pretvorile u izvesnost. Međutim, postojalo je odstupanje u jednom pogledu. Kuper je bio Malanson.

To je, doduše, poboljšalo njegov položaj, ali jedna greška mogla je značiti da ima i drugih. Ništa ne sme prepustiti slučaju. Treba biti načisto! Biti siguran!

On reče ravnim, gotovo uzgrednim tonom: "Sada kada znam istinu, odgovornost mi se čini velika."

"Zaista?"

"U kojoj je meri situacija krhka? Zamislimo da se nešto neočekivano dogodi i da ja propustim jedan čas kada je trebalo Kupera da naučim nečem veoma važnom."

"Ne razumem te."

(Da li se to Harlanu samo pričinilo, ili je iskrica uzbune zasvetlila u tim starim, umornim očima?)

"Mislim, može li se krug prekinuti? Pretpostavimo ovaj slučaj. Ako me neki neočekivani udarac u glavu izbaci iz koloseka u vreme kada u 'Memoarima' jasno stoji da sam zdravo i dobro, te tako dođe do raspada cele sheme? Ili ako ja, iz nekog razloga, hotimice odlučim da odstupim od 'Memoara'.

"Ali odakle ti sada sve to?"

"Sasvim je logično pomisliti na tu mogućnost. Čini mi se da neopreznom ili voljnom akcijom mogu da prekinem krug, i onda šta? Uništenje Večnosti? Izgleda tako. A ako je tako..." dodade Harlan staloženo, "...trebalo je da budem obavešten kako bih vodio računa o tome da ne učinim ništa neodgovarajuće. Premda mislim da bi do toga došlo samo pod krajnje neobičnim okolnostima."

Tvisel se nasmeja, ali taj smeh je odjeknuo lažno i prazno u

Harlanovim ušima. "To je čisto akademsko pitanje, mladiću. Ništa se od toga neće dogoditi, pošto se nije dogodilo. Pun krug neće se prekinuti."

"Mogao bi", reče Harlan. "Devojka iz 482. stoleća..."

"Ona je bezbedna", reče Tvisel, nestrpljivo ustajući. "Nema kraja ovakvim razgovorima, a meni je sasvim dovoljno logičkih preskakanja od strane preostalog potkomiteta koji je zadužen za projekat. U međuvremenu, moram ti još reći ono što sam te prvobitno pozvao da čuješ, a fizio-vreme prolazi. Da li bi pošao sa mnom?"

Harlan je bio zadovoljan. Situacija je bila jasna, a njegova moć nesumnjiva. Tvisel je znao da je Harlanu od volje da kaže: "Ne želim više da imam bilo šta sa Kuperom." Tvisel je znao da Harlan u svakom trenutku može uništiti Večnost, saopštivši Kuperu važan podatak o "Memoarima."

Harlan je savršeno jasno izložio svoju pretnju u odnosu na bezbednost Nois, a Tviselov izraz kada je kroz nakašljavanje promrmljao: "Ona je bezbedna", pokazivao je da mu je jasna priroda pretnje.

Harlan ustade i krenu za Tviselom.

Harlan nikada ranije nije bio u prostoriji u koju su sada ušli. Bila je velika i izgledalo je da su zbog nje srušeni mnogi pregradni zidovi. U nju se ulazilo kroz uzan hodnik koji je blokirala zaštitna sila; prepreka se uklonila tek posle dovoljno duge pauze tokom koje je automatska mašinerija temeljito osmotrila Tviselovo lice.

Najveći deo prostorije zauzimala je jedna kugla koja je sezala gotovo do tavanice. Jedna vrata su bila otvorena, pokazujući četiri mala stepenika koja su vodila do dobro osvetljene platforme u unutrašnjosti.

Iznutra su dopirali glasovi i upravo u trenutku kada je Harlan gledao, u otvoru se pojaviše noge i siđoše niz stepenice. Prvi je bio Senior iz Sjevremenskog Veća, a za njim je stupao jedan od Računara iz grupe za ručkom.

Tviselu se ovo nije dopalo. Glas mu je, međutim, ostao staložen: "Je li potkomitet još tu?"

Samo smo nas dvojica", reče Senior nehajno. "Rajs i ja. Imamo divan instrument ovde. Po nivou složenosti odgovara svemiskom brodu."

Rajs je bio zdepast čovek sa zbunjenim pogledom čoveka koji je navikao da bude u pravu, ali se uvek na neobjašnjiv način ispostavljal da nije. Protrljao je svoj baburast nos i rekao: "Senor odskora ne prestaje da priča o svemirskom letu."

Senorova ćelava glava zacakli se na svetlosti. "Stvar je sasvim ne mestu, Tvisele", reče on. "Problem se može ovako postaviti: da li je svemirsko putovanje pozitivan ili negativan činilac u proračunima Stvarnosti?"

"Pitanje je neodgovarajuće", uzvratil Tvisele nestrpljivo. "Koji tip svemirskog putovanja, u kom društvu, pod kakvim okolnostima?"

"De, de, dobro. O svemirskom letu se nešto sigurno i apstraktno može reći."

"Samo to da je samoograničavajući, da iscrpljuje samog sebe i odumire."

"Onda je beskoristan", reče Senor zadovoljno, "a kao takav predstavlja negativan činilac. Potpuno se slaže sa mojim gledištem"

"Ako nemate ništa protiv", reče Tvisele, "Kuper će uskoro biti ovde. Biće nam potrebna čista dvorana."

"Na svaki način." Senor uhvati Rajsa pod ruku i povede ga napolje. Glas mu je jasno odzvanjao dok su se udaljavali: "U periodičnim razmacima, moj Rajse, celokupna mentalna snaga čovečanstva usredsređuje se na svemirsko putovanje, koje je po prirodi stvari osuđeno na frustrirajući kraj. Da nisam siguran da ti ovo izgleda očigledno, postavio bih matrice. Dok je um usredsređen na svemir, dolazi do zanemarivanja pravog zemaljskog razvoja. Upravo pripremam tezu koju ću podneti Veću sa preporukom da se promene Stvarnosti kako bi se odstranile sve ere sa svemirskim putovanjima, kao nešto što se samo po sebi razume"

Rajsov visoki glas zabruja: "Ali ne možeš biti tako drastičan. Svemirsko putovanje predstavlja dragocen sigurnosni ventil u nekim civilizacijama. Uzmi, na primer Stvarnost 54 iz 290. stoleća, koja mi pade na pamet prva. Tamo..."

Glasovi zamukoše i Tvisele reče: "Čudan čovek, taj Senor. U intelektualnom pogledu vredi koliko dvojica drugih od nas, ali mu se vrednost smanjuje zbog skokovitih oduševljavanja."

Harlan reče: "Smatrate li da je u pravu? U vezi sa svemirskim putovanjima, mislim."

"Sumnjam. Imali bismo bolju priliku da to prosudimo kada bi Senor stvarno podneo tezu koju je pomenuo. Ali on to neće učiniti. Pre no što je završi, zagrejaće se za neku novu stvar i odbaciti staru. Ali svejedno..." On okrznu dlanom kuglu koja zvonko odjeknu, a zatim povuče ruku da bi izvadio cigaretu koja mu je stajala u uglu usana. "Možeš li da pogodiš šta je ovo, Tehničare?", upita on.

Harlan reče: "Liči na ogromnu kapsulu."

"Tačno. U pravu si. Pogodio si. Hajedmo unutra."

Harlan krenu za Tviselom u kuglu. Bila je dovoljno velika da u nju stanu četvoro ili petoro ljudi, ali u unutrašnjosti nije bilo ničega. Pod je bio gladak, a zakrivljene zidove prekidala su dva prozora. To je bilo sve.

"Zar nema kontrolnih uređaja?", upita Harlan.

"Kontrole su daljinske", reče Tvisel. On prevuče rukom preko glatkog zida i dodade: "Dvostruki zidovi. U celokupnoj međuzidnoj zapremeni nalazi se samostalno Vremensko Polje. Ovaj uređaj predstavlja kapsulu koja nije ograničena na kapsulske tunele, već može da ode iza donjeg terminusa Večnosti. Njeno projektovanje i izgradnja bili su omogućeni zahvaljujući dragocenim napomenama u Malansonovim 'Memoarima'. Pođi sa mnom."

Kontrolna soba predstavljala je izdvojen ugao velike prostorije. Harlan zakorači unutra i tmurno se zagleda u ogromne sabirne šipke.

Tvisel reče: "Možeš li me čuti, momče?"

Harlan se trže i pogleda oko sebe. Nije opazio da Tvisel nije krenuo za njim unutra. Automatski je prišao prozoru i Tvisel mu mahnu.

Harlan reče: "Čujem vas, gospodine. Želite li da iziđem?"

"Uopšte ne. Zaključan si unutra."

Harlan skoči ka vratima, dok mu se stomakom počеше širiti hladni, vlažni grčevi. Tvisel je bio u pravu, ali šta se to, do Vremena, događa?

Tvisel reče: "Biće ti milo da čuješ, momče, da više ne nosiš breme odgovornosti. Morile su te brige zbog te odgovornosti; postavljao si pronicljiva pitanja u vezi sa njom; uveren sam da znam šta si mislio. Ovo neće biti tvoja odgovornost, već samo moja. Na žalost, moramo te imati u kontrolnoj sobi, pošto u 'Memoarima' stoji da si bio tu i da si upravljao kontrolnim uređajima. Baš tako piše u Malansonovoj

priči. Kuper će te videti kroz prozor i time će sve biti sređeno.

Štaviše, zamoliću te da daš poslednji kontakt prema uputstvima koja ćeš dobiti od mene. Ako slučajno osetiš da je čak i to velika odgovornost, slobodno se opusti. Drugi kontak paralelan sa tvojim stoji u pripravnosti. Ako ti ne bi, iz ma kog razloga, bio u stanju da uključiš kontakt, to će biti učinjeno sa ovim drugim. Dalje, isključiću radio-vezu sa kontrolnom sobom. Ne moraš se, dakle, bojati da će neki nehотиčan uzvik sa tvoje strane prekinuti krug."

Harlan je bespomoćno zurio sa prozora.

Tvisel nastavi: "Kuper će biti ovde svakog časa, a njegovo putovanje u Primitivna vremena počinje kroz dva fizio-sata. Posle toga, momče, projekat će biti gotov, a ti i ja slobodni."

Harlan je unezvereno tonuo u kovitlac probuđenih košmara. Da li ga je Tvisel obmanuo? Da li je sve što je učinio bilo sračunato na to da se Harlan na miru dovede i zaključa u kontrolnu sobu? Shvativši da Harlan zna vlastitu važnost, on je improvizovao đavolskom prepredenošću, odvlačeći mu pažnju razgovorima, opijajući mu osećanja rečima, vodeći ga polako ovamo, dovevši ga naizad ovde, sve dok nije kucnuo čas da ga zaključa unutra

Ta brza i laka predaja u vezi sa Nois! Ništa joj se neće dogoditi, rekao Tvisel. Sve će biti u redu.

Kako je mogao poverovati u to! Ako nisu nameravali da je povrede, niti da je dodirnu, čemu onda vremenska barijera preko kapsulskih putanja u 100.000. stoleću? Samo ova činjenica bila je dovoljna da potpuno oda Tviselovu obmanu.

Ali zato što je on (budala) hteo da veruje, dopustio je da ga zavezanih očiju vode tokom poslednjih fizio-časova, da ga namame u prostoriju koju će zaključati i gde više nije bio potreban čak ni za poslednji kontakt.

Jednim jedinim potezom oduzeli su mu ključnu ulogu. Aduti u njegovim rukama glatko su bili proigrani u sitne karte i sada je zauvek izgubio Nois. Uopšte ga nije onespokojavalo kakva ga kazna čeka. Izgubio je Nois zauvek.

Nije mu padalo ni na kraj pameti da se okončanje projekta nalazi tako blizu. Naravno, upravo je to i omogućilo njegov poraz.

Tviselov glas mračno je zazvučao: "Sada ćemo te isključiti momče."

Harlan je ostao sam, bespomoćan, beskoristan...

13. IZA GRANICE PROŠLOSTI

Brinsli Kuper uđe u prostoriju. Uzbuđenje je oblilo njegov malo lice rumenilom i učinilo ga gotovo mladalačkim, bez obzira na velike Malansonove brkove koji su mu uokviravali gornju usnu.

(Harlan ga je mogao videti kroz prozor i jasno čuti preko lokalne radio veze. On gorko pomisli: - Malansonovi brkovi! Pa naravno!

Kuper krenu prema Tviselu. "Sve do sada nisu hteli da me puste unutra, Računaru."

"Sasvim na mestu", uzvрати Tvisel. "Postupaju prema dobijenim uputstvima."

"Došlo je vreme, zar ne? Izići ću napolje?"

"Gotovo je kucnuo čas."

"Ali vratiću se? Ponovo ću videti Večnost"? Uprkos tome što je Kuper zauzeo odlučno držanje, u glasu mu se ipak osećao prizvuk nesigurnosti.

(U kontrolnoj sobi Harlan poče žestoko da udara stisnutim šakama po ojačanom staklu prozora, pokušavajući da se nekako probije napolje i da vikne: "Prekinite! Prihvatite moje uslove, ili ću..." Ali kakve je to svrhe imalo?)

Kuper se osvrnu po prostoriji, naizgled nesvestan da se Tvisel uzdržao od odgovora na njegovo pitanje. Pogled mu pade na prozor kontrolne sobe i on ugleda Harlana.

Kuper uzbuđeno mahnu rukom. "Tehničare Harlan! Izidite napolje. Želim da se rukujem sa vama pre no što odem."

Tvisel se umeša. "Ne sada, momče, ne sada. On je za kontrolnim uređajima."

Kuper reče: "Oh? Znate, ne izgleda mi baš sasvim u redu."

Tvisel reče - "Kazao sam mu o pravoj prirodi projekta. Bojim se da bi to svakoga izbacilo iz koloseka."

Kuper reče: "Tako mi Vremena, u pravu ste! Ja već nedeljama znam o tome, ali još se nisam privikao." U njegovom smehu pojavilo se nešto što je bilo samo korak do histeričnosti. "Nikako da mi uđe u glavu da je ovo predstava u kojoj sam ja glavni glumac. Ja... pomalo se bojim."

"Ne mogu ti ništa prebaciti zbog toga."

"U pitanju je, uglavnom, moj stomak, znate. Mislim da je to najuznemireniji deo mene."

Tvisel reče: "To je sasvim prirodno, ali već će proći. U međuvremenu, određeno je vreme tvog polaska po standardnom međuvremenskom, a ima još poprilično stvari u koje treba da budeš upućen. Na primer, još nisi imao prilike da vidiš kapsulu koju ćeš koristiti."

Tokom naredna dva časa Harlan je čuo svaku reč koju su izgovorili, bez obzira na to da li ih je video ili ne. Tvisel je pričao Kuperu na čudno napet način i Harlan je znao uzrok tome. Kuper je upravo primao one podatke koje će pomenuti u Malansonovim 'Memoarima'. (Pun krug. Pun krug. A Harlan nema nikakvog načina da prekine taj krug jednim poslednjim, izazovnim, samsonovskim rušenjem hrama. U krug, u krug, vrti se krug. U krug, u krug se vrti.)

"Obične kapsule", čuo je Tvisela kako objašnjava, "i guraju se i vuku, ako možemo da upotrebimo ove izraze u slučaju međuvremenskih sila. Prilikom putovanja iz stoleća 'X' u stoleće 'Y' u okviru Večnosti, uvek postoje početna tačka sa energetske naboje i završna tačka sa energetske naboje.

Ovde, međutim, imamo kapsulu čija je samo početna, ali ne i odredišna tačka sa energetske naboje. Ona se, dakle, može samo gurati, ali ne i vući. Iz tog razloga, mora koristiti energiju koja je za nekoliko redova veličine snažnija od one koju koriste obične kapsule. U tu svrhu, celom dužinom puteva kapsule moraju se postaviti naročite jedinice za prenos energije, koje treba da obezbeđuju dovoljnu koncentraciju pogonske snage iz Nove Sol."

"Ova specijalna kapsula, njeni kontrolni uređaji i dobavljanje energije predstavljaju složeno ustrojstvo. Fizio-decenijama smo pročešljavali prošle Stvarnosti, tragajući za naročitim uređajima i naročitim tehnikama. Trinaesta Stvarnost 222. stoleća bila je ključna. U njoj je usavršen Vremenski presor, bez koga ova kapsula ne bi mogla da bude napravljena. Trinaesta Stvarnost 222. Stoleća."

Izgovorio je to veoma jasno i razgovetno.

(Harlan pomisli: - Upamti ovo Kuperu! Upamti trinaestu Stvarnost 222. stoleća, kako bi mogao da je pomeneš u Malansonovim 'Memoarima', kako bi, zatim, Večni znali gde da je traže, kako bi, potom, mogli da ti kažu šta da upamtiš, kako bi ti, opet, to mogao da

pomeneš... U krug, u krug, vrti se krug...)

Tvisel reče: "Kapsula još nije testirana iza granice prošlosti, naravno, ali ona je bila na mnogobrojnim putovanjima unutar Večnosti. Uvereni smo da neće biti nikakvih rđavih posledica."

"Pa, njih i ne može biti, zar ne?", reče Kuper. "Mislim, ja sam stigao tamo, pošto bez toga Malansonu ne bi pošlo za rukom da sazda polje, a on je uspeo u tome."

Tvisel reče: "Tačno. Stiće ćeš na jedno zaštićeno i izdvojeno mesto u retko naseljenom jugozapadnom području Sjedinjenih Ameličkih Država..."

"Američkih", ispravi ga Kuper.

"Američkih, dobro. Biće to 24. stoleće; ili, da ga odredim do drugog decimala, 23,17. vek. Pretpostavljam da to možemo nazvati i 2317. godinom, ako želimo. Kao što vidiš, kapsula je velika, zapravo znatno veća nego što ti je potrebno. Upravo se snabdeva hranom, vodom i sredstvima za zaštitu i odbranu. Dobićeš podrobna uputstva koja će, razume se, biti pojmijiva samo tebi. Moram ti još jednom naglasiti da će ti prvi zadatak biti da se obezbediš da te neko od tamošnjih žitelja ne otkrije dok ne budeš spreman za njih. Imaćeš energetske kopače pomoću kojih ćeš se moći dobro zakopati u planinu i napraviti skrovište. Moraćeš brzo da ukloniš sadržinu kapsule. Ona će biti tako skladištena da ti to olakša."

(Harlan pomisli: - Ponovi! Ponovi! Sve mu je to sigurno već rečeno, ali valja ponoviti ono što će ući u 'Memoare'. U krug, krug...)

Tvisel reče: "Moraćeš sve da istovariš za petnaest minuta. Posle toga, kapsula će se automatski vrtiti na polaznu tačku, noseći sve alatke koje su odveć savršene za to stoleće. Daćemo ti njihov spisak. Kada se kapsula vrati, bićeš prepušten samome sebi"

Kuper reče: "Zar kapsula mora da se vrati tako brzo?"

Tvisel reče: "Brzi povratak povećava verovatnoću uspeha."

(Harlan pomisli: - Kapsula se mora vratiti posle petnaest minuta zato što se vratila posle petnaest minuta. U krug, u...)

Tvisel žurno nastavi: "Ne možemo pokušati da krivotvorimo njihovo sredstvo razmene ili bilo koju hartiju od vrednosti. Dobićeš zlato u obliku malih grumenova. Objasnićeš njegovo poreklo prema podrobnim uputstvima koja su ti data. Imaćeš lokalnu odeću koju ćeš nositi, ili bar takvu odeću koja može proći kao lokalna."

"U redu", reče Kuper.

"A sad, upamti. Kreći se polako. Neka potraje nedeljama, ako treba. Moraš se duhovno saživeti sa tom erom. Uputstva Tehničara Harlana predstavljaju dobru osnovu, ali ona nisu dovoljna. Imaćeš bežični prijemnik napravljen na načelima korišćenim u 24. stoleću, koji će ti omogućiti da budeš u toku lokalnih zbivanja i, što je još važnije, da naučiš tačan izgovor i naglasak jezika tog vremena. Uradi to temeljito. Siguran sam da je Harlanovo poznavanje engleskog jezika izvrsno, ali ništa ne može zameniti lokalni izgovor naučen na licu mesta."

Kuper reče: "Šta ako ne stignem na pravo mesto? Mislim, ne u 23,17. vek?"

"Naravno, i o tome moraš voditi dobro računa. Ali sve će biti u redu. Biće u redu"

(Harlan pomisli: - Biće u redu zato što je bilo u redu. U krug...

Izgleda da Kuper nije izgledao odveć ubeđen, pošto Tvisel dodade: "Brižljivo je određena tačnost žižne tačke. Imao sam nameru da ti objasnim metod koji smo koristili i mislim da je sada prilika za to. Osim toga, time ću omogućiti Harlanu da bolje razume kontrolne uređaje."

(Harlan se iznenada odvoji od prozora i upravi pogled prema kontrolnim uređajima. Jedan delić zastora očajanja poče da se diže. Šta ako...)

Tvisel je i dalje upućivao Kupera brižnim i prenaplašeno preciznim tonom učitelja; jednim delom svog uma Harlan je još slušao ovo predavanje.

Tvisel reče: "Očigledno je bio ozbiljan problem odrediti koliko je duboko poslat jedan predmet u Primitivnu eru, posle primene datog energetskeg potiska. Najneposredniji metod bio bi poslati čoveka u prošlost ovom kapsulom, koristeći pri tom precizno graduirane nivoe potiska. Da bi se to učinilo, međutim, moralo se računati sa izvesnim protokom vremena u svakom slučaju, dok bi čovek određivao stoleće do drugog decimala na osnovu astronomskih osmatranja ili putem dobijanja odgovarajućih podataka radio-vezom. To bi bilo sporo, a i opasno, pošto bi čoveka mogli otkriti lokalni žitelji, što bi verovatno imalo katastrofalne posledice po naš projekat.

Šta smo preduzeli umesto toga? Poslali smo u prošlost poznatu

masu radioaktivnog izotopa, niobiuma 94, koji se raspada emisijom beta-čestica do stabilnog izotopa, molibdena 94. Poluvreme ovog procesa raspadanja iznosi bezmalo tačno pet stotina vekova. Prvobitna snaga zračenja mase je poznata. Ova snaga opada sa vremenom u saglasnosti sa jednostavnom relacijom iz proste kinetike, što dopušta da se meri visokom preciznošću.

Kada kapsula stigne na odredište u Primitivna vremena, dolazi do zakopavanja ampule sa izotopom u planinu i kapsula se vraća u Večnost. U trenutku fizio-vremena kada se ampula zakopa, ona se simultano pojavljuje u svim budućim Vremenima, postajući progresivno starija. Na mestu zakopavanja u 575. stoleću (u stvarnom Vremenu, a ne u Večnosti) neko od Tehničara otkriva ampulu po zračenju i donosi je ovamo.

Na osnovu merenja snage njenog zračenja ustanovljava se vreme koje je ona provela u planini, što omogućuje određenje do dva decimalna mesta stoleća do koga je kapsula putovala. Desetine ampula je tako vraćeno u prošlost različitim nivoima potiska, na osnovu čega je utvrđena kalibraciona krivulja. Valjanost ove krivulje ispitana je pomoću krivulja ampula koje nisu poslate do Primitivnih vremena, već samo do ranih stoleća Večnosti, gde je mogao da se ostvari i neposredan uvid u stanje stvari.

Razume se, bilo je i neuspeha. Prvih nekoliko ampula bilo je izgubljeno sve dok nismo shvatili da moramo uzeti u obzir i ne odveć velike geološke promene između pozne Primitivne ere i 575. veka. Zatim, tri sledeće ampule nikada se nisu pojavile u 575. stoleću. Sva je prilika da nešto nije bilo u redu sa mehanizmom za smeštanje, tako da su one bile zakopane odveć duboko u planinu da bi kasnije mogle biti otkrivene. Prekinuli smo sa eksperimentima kada je nivo zračenja postao tako visok da smo se pobojali da bi neki žitelj Primitivnog doba mogao nabasati na kapsulu i zapitati se kakav se to radioaktivni artefakt nalazi na tom području. Ali do tada smo već sasvim dovoljno saznali za sve vrste potreba i postali sigurni da možemo poslati čoveka u bilo koji željeni stoti deo nekog stoleća iz Primitivnih vremena.

Jasno ti je sve ovo, Kupere, zar ne?"

Kuper reče: "Savršeno, Računaru Tvisel. Već sam video kalibracionu krivulju, ali onda mi nije bila jasna njena svrha. Sada je potpuno

razumem."

Harlanovo zanimanje odjenom se umnogostručilo. On baci pogled na merni luk koji je obeležavao stoleća. Blistavi luk bio je napravljen od porculana na metalu, a fine linije delile su ga na vekove, deicivekove i centivekove. Kroz linije urezane u porculan slabašno je prosijavao srebrnast metal, čineći ih uočljivijim. Brojke su bile isto tako fino urađene; pognuvši se malo, Harlan je mogao razabrati stoleća od 17. do 27. Iglica je stajala na podeoku 23,17 stoleća.

Već je imao prilike da vidi slične merače vremena i gotovo automatski je posegao za polugom kojom se kontrolisao potisak. Ali ona nije htela da se pomeri sa fiksiranog položaja. Iglica je ostala nepomična.

Gotovo je poskočio kada mu se Tviselov glas najednom obratio.

"Tehničare Harlan!"

On uzviknu: "Da, Računaru", a onda se seti da ga spolja ne mogu čuti. Prišao je prozoru i klimnuo glavom.

Gotovo kao da se uključio u Harlanov tok misli, Tvisel reče: "Merač vremena podešen je za potisak do 23,17. stoleća. Nisu potrebna nikakva dodatna podešavanja. Tvoj jedini zadatak jeste da uključiš dovod energije u odgovarajućem trenutku fizio-vremena. Desno od merača nalazi se hronometar. Klimni glavom ako ga vidiš."

Harlan klimnu.

"On će doći do nule odbrojavanjem unazad. Kada bude minus petnaest sekundi, spoj kontaktne tačke. To je jednostavno, shvataš li?"

Harlan ponovo potvrdno mahnu glavom.

Tvisel nastavi: "Sinhronizovanost nije odveć važna. Možeš da daš kontakt u minus četrnaest, minus trinaest, ili čak minus pet sekundi, ali, molim te, uložiti sve napore da to učiniš pre minus deset sekunde, radi svake bezbednosti. Kada jednom budeš uključio kontakt, sinhronizovani prenosnik sile učiniće ostalo: postaraće se da završni energetski potisak usledi tačno u nultom trenutku. Jasno?"

Harlan još jednom klimnu. Shvatio je i više nego što je Tvisel kazao. Ako on ne bude spojio kontaktne tačke do minus deset, to će biti učinjeno spolja.

Harlan sumorno posmisli: - Neće biti potrebe za spoljnjom intervencijom.

Tvisel reče: "Preostalo nam je još trideset fizio-minuta. Kuper i ja ćemo otići da proverimo zalihe."

Oni iziđoše. Vrata se zatvoriše za njima i Harlan ostade sam sa kontrolom potiska, meračem vremena, koji se već lagano kretao unazad ka nuli, i čvrstom odlučnošću da učini ono što je moralo biti učinjeno.

Harlan se okrenu od prozora. Zavukao je ruku u džep i dopola izvukao neuronski bič koji je još imao uz sebe. Sve ovo vreme nije se odvajao od njega. Ruka mu malo zadrhta.

U svesti mu sinu jedna ranija pomisao: - samsonovsko rušenje hrama.

Negde na rubu pameti on se zapita sa osećanjem odvratnosti: - Koliko je Večnih ikada čulo za Samsona? Koliko njih zna kako je on umro?

Preostalo je još samo dvadeset pet minuta. Nije bio siguran koliko će operacija potrajati. Nije čak bio ni siguran da li će uopšte moći da se izvede.

Ali kakav je izbor imao? Vlažni prsti mu gotovo ispustiše oružje pre no što je uspeo da oslobodi dršku.

Radio je brzo i sav se uneo u posao. Od svih vidova onoga što je naumio, mogućnost njegovog sopstvenog prelaska u stanje nepostojanja najmanje mu je zaokupljala um i uopšte ga nije onespokojavala.

U minus jedan minut Harlan je stao uz kontrolne uređaje.

On otupelo pomisli: - Poslednji minut života?

Ništa drugo nije video u sobi osim pomeranja unazad crvene iglice koja je obeležavala prolaženje sekundi.

Minus trideset sekundi.

Na um mu iznenada pade: - Neće boleti. To nije smrt.

Pokušao je da misli samo na Nois.

Minus petnaest sekundi.

Nois.

Harlanova leva ruka okrenu prekidač ka kontaktu. Samo polako

Minus dvanaest sekundi.

Kontakt.

Stvar sada preuzima prenosnik sile. Potisak će uslediti u nultom času. Harlan je imao vremena samo za još jednu, poslednju

operaciju. Samsonsko rušenje!

Desna ruka mu se pomeri. Nije pogledao prema svojoj desnoj ruci. Minus pet sekundi.

Nois.

Desna ruka mu se po... NULA... krenu ponovo, sva u grču. Uopšte je nije pogledao.

Je li ovo nepostojanje?

Ne još. Ovo još nije nepostojanje.

Harlan pogleda kroz prozor. Nije se micao. Vreme je proticalo, ali on je bio nesvestan njegovog protoka.

Prostorija je bila prazna. Tamo gde je stajala džinovska zatvorena kapsula sada nije bilo ničega. Metalni blokovi koji su služili kao njena osnova zjapili su prazno, uznoseći svoju ogromnu snagu spram vazduha.

Tvisel, neobično mali i patuljast u prostoriji koja je postala iščekujuća pećina, predstavljao je, dok je nervozno stupao napred, jedinu stvar koja se kretala.

Harlan ga je za trenutak pratio pogledom, a zatim odustade.

Istog trena, bez ikakvog zvuka ili pokreta, kapsula se obrela na mestu sa koga je krenula. Njen prelazak iz prošlog vremena u vreme sadašnje teško da je poremetio i jedan jedini molekul vazduha.

Ogromnost kapsule zaklanjala je Tvisela Harlanovom pogledu, ali ovaj onda iziđe iza nje i uđe u Tehničarevo vidno polje. Gotovo je trčao.

Pokret ruke bio je dovoljan da se aktivira mehanizam koji je otvarao vrata kontrolne sobe. On pohrli unutra, uzvikujući s bezmalo lirskim uzbuđenjem. "Gotovo je. Gotovo je. Zatvorili smo krug." Nije imao daha da nastavi.

Harlan ništa nije odgovorio.

Tvisel pogleda kroz prozor, oslonivši ruke o staklo. Harlan opazi na njima staračke pege i vide da blago podrhtavaju. Izgledalo je kao da mu um više nema sposobnosti niti snage da razluči važno od beznačajnog, već se krajnje nasumično usredsređivao na pojedine stvari.

Sa osećanjem umora on pomisli: - Šta to sada mari? Šta uopšte sada mari?

Tvisel reče (Harlan ga je jedva čuo): "Reći ću ti sada da sam bio

znatno zabrinutiji nego što sam se usuđivao da priznam. Senor je jednom prilikom kazao da je cela ova stvar nemoguća. Tvrdio je da se nešto mora dogoditi što će je osujetiti... Šta je?"

Okrenuo se na Harlanov neobičan grohot.

Harlan odmahnu glavom, praveći se da se zagrcnuo. "Ništa."

Tvisel se zadovolji odgovorom i ponovo se okrenu prema prozoru. Bilo je nejasno da li se obraća Harlanu ili govori u vazduh. Činilo se da se brižnost, koja se u njemu taložila godinama, najzad izliva u reči.

"Senor je bio sumnjičav", reče on. "Razmišljali smo i raspravljali sa njim o svemu. Koristili smo se matematikom i pozivali se na rezultate pokolenja istraživača koji su nam prethodili u fizio-vremnu Večnosti. On je sve to stavio na stranu i izložio svoje slučaj, navodeći paradoks čoveka koji sreće samoga sebe. Čuo si ga kako priča o tome. To mu je omiljena tema.

Mi znamo vlastitu budućnost, kazao je Senor. Ja, Tvisel, znam, na primer, da ću doživeti, bez obzira na činjenicu što sam već prilično star, da Kuper pređe granicu prošlosti. Znam i druge pojedinosti vlastite budućnosti, stvari koje ću činiti.

Nemoguće, uzvratio bi on. Stvarnost se mora menjati da bi korigovala tvoje znanje, čak i po cenu da to znači da se krug nikada neće zatvoriti i da Večnost nikada neće biti uspostavljena.

Zbog čega je to tvrdio, ne znam. Možda je iskreno verovao u to, možda je za njega to bila intelektualna igra, možda je jedino želeo da šokira nas ostale jednim nepopularnim gledištem. U svakom slučaju, projekat je nastavio da se odvija i neka mesta iz 'Memoara' su se ostvarila. Našli smo Kupera, na primer, u stoleću i Stvarnosti o kojima je bilo reči u Malansonovoj priči. Senorova teza bila je samim tim oborena, ali on za to nije mario. Ubrzo se zainteresovao za nešto drugo.

Pa ipak, pa ipak", on se blago nasmeja uz primetnu crtu pometenosti i pusti da mu cigareta neopaženo dogori gotovo do samih prstiju, "znaš, nikada mi nije bilo sasvim lako pri duši. Nešto se moglo dogoditi. Stvarnost u kojoj je bila uspostavljena Večnost mogla se promeniti na neki način, kako bi predupredila ono što je Senor nazivao paradoks. U toj novoj Stvarnosti Večnost naprosto ne bi postojala. Ponekad, u tami razdoblja predviđenog za spavanje, kada

mi san nije dolazio na oči, gotovo da sam samoga sebe uspevaio da ubedim da je odista tako... ali sada je sve gotovo i ja uviđam da sam bio senilna budala."

Harlan progovori prigušenim glasom: "Računar Senor bio je pravu." Tvisel se uzvrpolji. "Šta?"

"Projekat je pretrpeo neuspeh." Harlanov um izlazio je iz senke (zašto, i u šta, nije bio siguran). "Krug nije potpun."

"O čemu to pričaš?" Tviselove stare ruke iznenađujuće snažno uhvatiše Harlana za ramena. "Bolestan si, momče."

"Nisam bolestan. Sit sam svega. Vas. Samoga sebe. Nisam bolestan. Merač. Pogledajte sami."

"Merač?" Iгла na meraču stajala je na 27. stoleću, sasvim na desnom kraju brojčanika. "Šta se dogodilo?" Radost je iščezla s njegovog lica, a na njeno mesto uvrežio se užas.

Harlan postade oporiji: "Istoppio sam mehanizam za blokiranje i oslobodio kontrolne uređaje potiska."

"Kako si mogao..."

"Imao sam neuronski bič. Provalio sam ga i iskoristio njegov mikro-energetski izvor u jednom blesku, kao let-lampu. Evo šta je preostalo." On ćušnu nogom malu gomilu delića metala u jednom uglu.

Tvisel je nije pogledao. "Dvadeset sedmo stoleće? Hoćeš da kažeš da je Kuper u 27. stoleću..."

"Ne znam gde je on", reče Harlan tupim glasom. "Pomerio sam polugu pogona nadole, znatno dublje u prošlost od 24. veka. Ne znam gde. Nisam gledao. Zatim sam je vratio. I dalje nisam gledao."

Tvisel se upilji u njega, beskrvnog lica, neprirodno žute boje, sa donjom usnom koja je podrhtavala.

"Ne znam gde je on sada", reče Harlan. "Izgubljen je negde u Privitivnim vremenima. Krug je prekinut. Pomislio sam da će sve biti okončano kada sam preduzeo taj korak. U nultom času. Smešno. Izgleda da ćemo morati da čekamo. Doći će trenutak u fizio-vremenu kada će Kuper shvatiti da se nalazi u pogrešnom stoleću i kada će učiniti nešto protivno 'Memoarima', kada će..." On zastade, a zatim prasnu u žestok, škripav smeh. "Zar to nije svejedno? Stvar je odložena dok Kuper konačno ne prekine krug. Ne postoji način da ga sprečimo. Minuti, časovi, dani. Zar nije svejedno. Kada odlaganje

istekne, više neće biti Večnosti. Čujete li me? Biće to svršetak Večnosti."

14. PRETHODNI ZLOČIN

"Zašto? Zašto?"

Tvisel bespomoćno skrenu pogled sa merača na Tehničara, dok su mu oči odražavale zbunjenu osujećenost glasa.

Harlan podiže glavu. Imao je da kaže samo jednu reč: "Nois!"

Tvisel reče: "Žena koju si doveo u Večnost?"

Harlan se gorko osmehnu, ne uzvrativši ništa.

Tvisel reče: "Kakve veze ona ima sa ovim? Sto mu Vremena, ne razumem, momče."

"Šta ima tu da se razume?" Harlana prože tuga. "Zašto se pravite da ne znate? Ja imam jednu ženu. Bio sam srećan, baš kao i ona. Nikome nismo smetali. Ona nije postojala u novoj Stvarnosti. Kako smo mogli bilo kome da naudimo?"

Tvisel je uzalud pokušao da ga prekine.

Harlan povika: "Ali u Večnosti postoje pravila, zar ne? Poznajem ih sva. Za veze su potrebne dozvole; za veze su potrebna izračunavanja, za veze je potreban status; veze predstavljaju đavolski zapetljanu stvar. Šta ste naumili sa Nois kada se sve ovo završi? Mesto u raketi koja se sunovraća u propast? Ili znatno udobniji položaj zajedničke naložnice vrljih Računara? Sada vam više nikakvi planovi ne padaju na pamet, pretpostavljam."

Završio je gotovo očajničkim glasom i Tvisel hitro priđe komunikatoru. Uređaj je očigledno povratio funkciju odašiljača.

Računar je vikao u njega sve dok nije dobio odgovor. Onda reče:

"Govori Tvisel. Niko ne sme biti pušten ovamo. Niko. Niko. Jasno?..."

Onda se pobrini za to. Ovo važi i za članove Sjevremenskog Veća. Naročito za njih."

Ponovo se okrenuo prema Harlanu i rekao neodređeno: "Učiniće to zato što sam star, zato što predstavljam višeg člana Veća i zato što misle da sam ćudljiv i čudak. Pokoriće mi se zato što sam ćudljiv i čudak." Za trenutak je utonuo u tišinu vlastitih misli. Onda reče: "Misliš li i ti da sam čudak?" Hitro je okrenuo ka Harlanu svoje lice, koje je za tren ličilo na majmunsko, sa puno ožiljaka.

Harlan pomisli: - Blago Vreme, pa ovaj čovek je poludeo. Od šoka je šenuo pameću.

On ustuknu jedan korak; nagonski ga je užasnula pomisao da se nalazi u stupici sa jednim ludakom. A onda odahnu. Čak i kao lud, čovek nije bio snažan, a i samo ludilo uskoro će se okončati

Uskoro? Zašto ne odmah? Zašto odlagati svršetak Večnosti?

Tvisel reče (nije držao cigaretu među prstima; ruke mu nisu preduzele nikakav pokret da uzmu jednu) tihim, ulagajućim glasom: "Nisi mi odgovorio. Misliš li da sam čudak? Pretpostavljam da misliš. Odveć veliki čudak da bi mi to kazao. Da si mislio o meni kao o prijatelju, a ne kao o nastranom starkelji, otvoreno bi mi izneo sve svoje sumnje. Onda ne bi preduzeo jedan ovakav korak."

Harlan se namršti. Čovek je mislio da je on, Harlan, poludeo. U tome je stvar!

On reče ljutito: "Taj korak je bio dobar. Sasvim sam pri zdravoj pameti."

Tvisel reče: "Kazao sam ti da devojka nije ni u kakvoj opasnosti"

"Bio sam budala što sam to i za čas poverovao. Bio sam budala što sam verovao da će Veće biti pravično prema jednom Tehničaru."

"Ko ti je kazao da Veće bilo šta zna o ovome?"

"Findž je bio upućen u stvari; poslao je Veću izveštaj o tome."

"A kako ti to znaš?"

"Iscedio sam to iz Findža pred uperenim neuronskim bičem. Kad bič počne da fijuče, ništa mu ne može odoleti."

"Je li to bio isti bič kojim si učinio ovo?" Tvisel pokaza na merač sa grudvicom istopljenog metala koja je nakrivljeno stajala iznad ploče brojčanika.

"Jeste."

"Baš vredan bič", promrmlja Tvisel, a zatim oštro dodade: "Znaš li zašto je Findž prosledio stvar Veću umesto da je sam sredi?"

"Zato što me je mrzeo i želeo da bude siguran da sam sasvim izgubio status. Želeo je Nois."

Tvisel reče: "Naivan si. Da je želeo devojku, sasvim lako je mogao da sredi vezu. Jedan Tehničar ne bi mu predstavljao smetnju u tome. Taj čovek je mrzeo mene, momče." (I dalje nije bilo cigarete. Izgledao je čudno bez nje, a požuteli prst kojim je pokazao na sebe kada je izgovorio poslednju zamenicu činio se gotovo neprilično ogoljen.)

"Vas?"

"Postoji nešto što se zove politika Veća, momče. Ne postaju svi Računari članovi Veća. Ali Findž je to priželjkivao. On je ambiciozan i hteo je taj status po svaku cenu. No, ja sam mu se usprotivio, zato što ga smatram emocionalno neuravnoteženim. Blago vreme, ni u snu mi nije padalo na pamet koliko sam bio u pravu... Slušaj, momče. On je znao da si ti pod mojim okriljem. Video je kada sam te povukao sa posmatračkog posla i naimenovao te za visokog Tehničara. Video je kako marljivo radiš za mene. Kako bi bolje mogao da mi zaskoči i potre moj uticaj? Ako bi dokazao da je moj omiljeni Tehničar kriv za neki užasan zločin protiv Večnosti, to bi se odrazilo i na mene. Verovatno bih bio prinuđen da dam ostavku na članstvo u Sjevremenskom Veću, a šta misliš, ko bi onda bio logični kandidat za upražnjeno mesto?"

Prazne ruke mu se pokrenuše ka usnama, ali pošto se ništa nije dogodilo, on začuđeno baci pogled na prostor između prsta i palca. Harlan pomisli: - Nije pribran koliko nastoji da stvori utisak. Ne može ni biti. Ali zašto baš sada brblja o svim tim besmislicama? Pa Večnost se nalazi pred okončanjem.

To ga ponovo vrati agoničnoj stvarnosti: - Ali zašto se onda već ne okončava? Baš sada!

Tvisel reče: "Kada sam ti nedavno dopustio da odeš do Findža, bio sam više nego uveren da predstoji neka opasnost. Ali u Malansonovim 'Memoarima' piše da si bio odsutan poslednji mesec, a nije postojao nikakav drugi prirodni razlog tvog odlaska. Ali Findž je odigrao pogrešan potez."

"U kom smislu?", upita Harlan iznureno. Bilo mu je, zapravo, svejedno, ali Tvisel nije zatvarao usta, tako da je bilo lakše uzeti udela u tome nego pokušati da se prečuje ono što je Računar pričao. Tvisel reče: "Findž je naslovio svoj izveštaj sa: "In re neprofesionalno vladanje Tehničara Endrua Harlana." Bio je to savestan Večni, shvataš, hladan, nepristrasan, staložen. Prepustio je Veću da ono iskali svoj bes na meni. Na žalost po njega samoga, on nije bio upućen u tvoj stvarni značaj. Nije znao da se svi izveštaji koji se odnose na tebe automatski prsleđuju meni, osim ako njihova vrhunska važnost nije jasno naznačena u naslovu."

"Nikada mi ništa niste pričali o tome?"

"Kako sam mogao? Bojao sam se da preduzmem bilo šta što bi te

pomelo, sada kada je projekat bio suočen sa krizom. Pružio sam ti svaku priliku da mi izložiš svoje probleme."

Svaku priliku? Harlanova usta se iskriviše u neverici, ali onda mu na um pade Tviselovo umorno lice na komunikatoru i njegovo pitanje da li ima nešto da mu kaže. To je bilo juče. Još juče.

Harlan zatrese glavom i pogleda u stranu.

Tvisel reče tiho: "Odmah mi je bilo jasno da te je on hotimice nagnao na taj... taj brzopleti korak."

Harlan podiže pogled. "Znate za to?"

"Zar te to iznenađuje? Znao sam da mi Findž radi o glavi. To mi je već poodavno poznato. Ja sam već star, momče. Upućen sam u te stvari. Ali postoje načini na koje se može doskočiti sumnjičavom Računaru. Ima izvesnih zaštitnih sredstava, dobavljenih iz Vremena, koja se ne nahode po muzejima. Postoje takva koja su poznata jedino Veću."

Harlan gorko pomisli na blokadu preko 100.000. stoleća.

"Na osnovu izveštaja, kao i onoga što sam nezavisno saznao, nije bilo teško razabrati šta se moralo dogoditi."

Harlan iznenada upita: "Pretpostavljam da je Findž podozrevao da ga uhodite?"

"Možda i jeste. To me ne bi iznenadilo."

Harlanu se vratiše u sećanju rani dani sa Findžom, kada je Tvisel prvi put ispoljio neobično zanimanje za mladog Posmatrača. Findž ništa nije znao o projektu Malanson, tako da ga je kopkalo to Tviselovo interesovanje. "Da li si se već upoznao sa Višim Računarem Tviselom?" upitao ga je jednom; prisativši se sada toga, Harlan se takođe setio tona oštrog nelagodnosti u čovekovom glasu. Biće da je Findž još onda posumnjao da je Harlan Tviselov potkazivač. Njegovo neprijateljstvo i mržnja tada su sigurno i uhvatili korena.

Tvisel počeo da govori: "Da si odmah došao k meni..."

"Došao k vama?" povika Harlan. "A šta je sa Većem?"

"Jedino ja znam od celog Veća!"

"Nikada im niste kazali?" Harlan je pokušao da bude podsmešljiv.

"Nikada."

Harlan oseti kako podrhtava. Odeća mu je otežavala disanje. Hoće li se ovaj košmar produžiti u nedogled. Budalasto, bezvezno brbljanje!

Čemu? Zašto?

Zašto se Večnost ne okončava? Zašto ih ne prekrije čisti mir ne-Stvarnosti? Blago Vreme, šta nije bilo u redu?

Tvisel reče: "Zar mi ne veruješ?"

Harlan povika: "Zašto da vam verujem? Oni su me dobro osmotrili, zar ne? Za vreme ručka. Zašto bi to učinili da nisu znali za izveštaj? Došli su da vide čudan fenomen koji je prekršio zakone Večnosti, ali koji nije smeo da bude dodirnut još jedan dan. Još jedan dan, a onda će projekat biti gotov. Došli su da me se siti nagledaju za sutra koje su iščekivali."

"Mladiću moj, nema ni pomena o tome. Hteli su da te vide jedino zbog toga što su ljudi. I članovi Veća su ljudi. Nisu mogli da prisustvuju činu slanja kapsule, zato što ih Malansonovi 'Memoari' nisu predviđali na poprištu zbivanja. Takođe nisu mogli da razgovaraju sa Kuperom, zato što 'Memoari' nisu ni to predviđali. Pa ipak, želeli su bar nešto. Blago Vreme, momče, zar ti nije jasno da su hteli bar nešto. Ti si bio jedini koga su mogli dobiti, tako da su te pozvali da te malo osmotre."

"Ne verujem vam."

"To je istina."

Harlan reče: "Je li? A dok smo obedovali, Većnik Senor pričao je o čoveku koji sreće samoga sebe. Očigledno je znao za moje ilegalno putovanje u 482. stoleće, kao i to da sam tamo gotovo sreo samog sebe. Na taj način me je čačkao, lukavo likujući na moj račun."

Tvisel reče: "Senor? Brine te Senor? Kada bi samo znao kako je on patetična spodoba. Rođen je u 803. stoleću, u jednoj od maloborjnih kultura u kojima je ljudsko telo hotimice bivalo unakazivano da bi se zadovoljili estetski zahtevi doba. Još kao sasvim mlad lišen je kose i malja.

A znaš li kakvog to uticaja ima na čovekovo reproduktivno nasleđe. Siguran sam da znaš. Unakaženost podvaja ljude od predaka i potomaka. Žitelji 803. veka nimalo nisu opasni kao Većni; oni se veoma razlikuju od nas ostalih. Samo ih je nekoliko izabrano. Senor je jedini iz svog stoleća ko je ikada postao član Veća.

Zar ne shvataš kako sve to utiče na njega? Uveren sam da ti je jasno do kakve nesigurnosti to dovodi. Da li ti je ikada palo na pamet da bi jedan Većnik mogao biti nesigurna osoba? Senor mora slušati

rasprave vezane za ukinuće njegove Stvarnosti, zbog same osobenosti koja ga čini tako podozrivim među nama. A ako se ona stvarno ukine, on će ostati jedan od nekolicine u svim pokolenjima koji je tako unakažen. Jednom će se to i dogoditi.

Našao je utočište u filosofiji. Uživa u tome da vodi glavnu reč u raspravama, da hotimice poteže nepopularna ili neprihvatljiva gledišta. Takav slučaj je i paradoks sa čovekom koji sreće samoga sebe. Kazao sam ti da je iskoristio to da bi predskazao krah projekta, čime je hteo da razgnevi nas, Većnike, a ne tebe. Nema to nikakve veze sa tobom. Baš Nikakve!

Tvisel se prilično uzrujao, strasno se unevši u ono što je pričao, kao da je zaboravio gde se nalazi i smetnuo s uma krizu sa kojom su bili suočeni; ponovo je postao teško pokretan patuljak hitrih gestova koga je Harlan dobro poznavao. Čak je izvukao cigaretu iz džepa na rukavu i toliko je vrteo među prstima da se od trenja gotovo upalila.

Ali onda se zaustavio, okrenuo se i ponovo pogledao Harlana, vraćajući se kroz mnoštvo vlastitih reči do onoga što je Tehničar poslednje kazao, kao da ga do tog trenutka nije dobro čuo.

On reče: "Šta hoćeš time da kažeš, gotovo si samoga sebe sreo?"

Harlan mu kratko uzvрати: "Vi to niste znali?"

"Nisam."

Usledilo je nekoliko trenutaka tišine koji su Harlanu bili dobrodošli kao nasušni hleb.

Tvisel reče: "Tako, dakle? Pa šta i da si se sreo?"

"Ali nisam."

Tvisel preču odgovor. "Uvek ima mesta za nepredviđene varijacije. Uz beskonačan broj Stvarnosti ne može biti ni govora o determinizmu. Pretpostavimo da je u Malansonovoj Stvarnosti, prethodnom krugu ciklusa..."

"Krugovi se većito ponavljaju?" upita Harlan, uz ono malo čuđenja što je još preostalo u njemu.

"Zar si mislio da postoje samo dva kruga? Zar si mislio da je dva čaroban broj? U pitanju je beskrajno okretanje kruga u beskrajnom fizio-vremenu. Isto kao što možeš vući olovkom po obimu kruga beskrajn broj puta, ali da pri tom ipak ostaneš u okviru konačnog prostora. U prethodnom okretu kruga ti se nisi sreo. Ovoga puta, statistička nesigurnost stvari omogućila ti je da sretneš samoga

sebe. Stvarnost se mora promeniti da bi te sprečila da se sretneš, a u novoj Stvarnosti ti nisi poslao Kupera natrag u 24. stoleće, već..."

Harlan povika: "O čemu vi to pričate? Na šta ciljate? Sve je učinjeno. Pustite me na miru! Pustite me na miru!"

"Želim da znaš da si rđavo postupio. Želim da shvatiš da si učinio lošu stvar."

"Nisam. A i da jesam, već je učinjeno."

"Ali stvar je u tome što nije. Saslušaj me samo malo." Tvisel je počeo da se ulaguje, gotovo da cvili očajničkom blagošću. "Imaćeš svoju devojku. Obećao sam ti to. I dalje ti obećavam. Neće joj ništa biti učinjeno. Ni tebi neće ništa biti učinjeno. Obećavam ti to. Lično ti jemčim za to."

Harlan ga pogleda razrogačenih očiju. "Ali sada je kasno. Čemu sve to?"

"Još nije kasno. Stvari nisu nepopravljive. Uz tvoju pomoć još možemo uspeti. Moraš mi pomoći. Moraš shvatiti da si postupio rđavo. Pokušavam da ti to objasnim. Moraš da raščiniš ono što si počinio."

Harlan prevuče suvim jezikom preko suvih usana i pomisli: - On je lud. Um mu nije u stanju da prihvati istinu... ili, zna li Veće više?

Zna li? Zna li? Može li preokrenuti presudu Promena? Mogu li zaustaviti Vreme ili ga okrenuti u suprotnom smeru?

On reče: "Zaključali ste me u kontrolnu sobu i mislili da sam bespomoćan, dok sve nije prošlo."

"Kazao si da se bojiš kako se nešto loše može dogoditi sa tobom; da možda nećeš biti u stanju da nastaviš sa izvršenjem svog dela projekta."

"To je trebalo da bude pretnja."

"Shvatio sam je doslovno. Oprosti mi. Potrebna mi je tvoja pomoć."

Tu smo, dakle. Harlanova pomoć bila je neophodna. Je li on poludeo? Je li Harlan poludeo? Ima li ludilo nekog smisla? U stvari, ima li bilo šta nekog smisla?

Veću je bila potrebna njegova pomoć. Za tu pomoć oni su bili spremni da mu sve obećaju. Nois. Položaj Računara. Šta mu sve ne bi obećali? A kada im on pruži pomoć, šta će dobiti? Neće i po drugi put napraviti budalu od sebe.

"Ne!" reče on

"Dobićeš Nois."

"Hoćete da kažete da će Veće biti voljno da prekrši zakone Večnosti, kada opasnost jednom bude prebrođena? Ne verujem to." Ali kako se opasnost uopšte može preboroditi, upitao se jedan zdrav delić njegove svesti. Šta je sve ovo?

"Veće nikada neće saznati."

"Hoćete li vi biti spremni da prekršite zakon? Vi ste idealan Večni. Kada opasnost prođe, ponovo ćete se pokoravati zakonima. Ne možete drugačije postupiti."

Tvisela obli rumenilo širom obraza. Sa starog lica sasvim je nestalo prepredenosti i snage. Preostala je samo neka neobična tuga.

"Održaću reč koju sam ti dao i prekršiću zakon", reče Tvisel, "iz razloga o kome ti ništa ne slutiš. Ne znam koliko nam je vremena preostalo do iščeznuća Večnosti. Možda mnogo časova; možda mnogo meseci. Ali već sam proćerdao toliko vremena, nastojeći da te urazumim, da ću utrošiti još malo. Saslušaj me, molim te."

Harlan je oklevao. A onda, iz ubeđenja da je i tako sve uzaludno, kao i iz ma čega drugog, on umorno reče: "Slušam vas."

"Priča se (poče Tvisel) da sam rođen kao starac, da sam sisao na mikrokompjutapsku, da držim ručni kompjuter u posebnom džepu pidžame dok spavam, da mi je mozak sačinjen od malih energetskih releja u beskrajnim paralelnim vezama i da svako zrnice moje krvi predstavlja mikroskopski prostorno-vremenski plan koji plovi u ulju za kompjutere.

Sva ta govorkanja slučajno dopiru i do mene i mislim da bih pomalo mogao biti ponosan na njih. Možda i sam počinjem malo da verujem u njih. Možda je to budalasto od jednog starca, ali život je tako nešto lakši.

Da li te to iznenađuje? Da mi je potrebno nešto što će mi olakšati život? Ja, Viši Računar Tvisel, viši član Sjevremenskog Veća?

Možda upravo zbog toga pušim. Je li ti to ikada palo na pamet? Moram imati razlog, shvataš? Večnost je u osnovi društvo nepušača, baš kao i najveći deo Vremena. Često sam razmišljao o tome. Ponekad mi se učini da je to zavera protiv Večnosti. Nešto što je trebalo da zameni jednu veću zaveru koja je pretrpela krah...

Ne, sve je u redu. Neće mi ništa biti od malo suza. Ne pretvaram se, veruj mi. Stvar je u tome što odavno nisam pomišljao na to. Nije baš

prijatno.

Posredi je jedna žena, naravno, kao i u tvom slučaju. Nije u pitanju samo puka podudarnost. Ako malo promozgaš o svemu, videćeš da je to gotovo nužnost. Večni, koji mora da proda prirodna zadovoljstva porodičnog života za pregršt perforacija na foliji, zreo je za zarazu. To je jedan od razlog što Večnost mora da preduzima mere predostrožnosti. Ali isto tako, to je i razlog što su Večni tako domišljati u izigravanju tih mera s vremena na vreme.

Sećam se svoje žene. Možda je budalasto što to činim. Ne mogu ničeg drugog da se spomenem iz tog fizio-vremena. Moje stare kolege sada su samo imena u dokumentacionim knjigama; Promene koje sam nedgledao... sve izuzev jedne... predstavljaju samo stavke u jedinicama sećanja kompjutapspleksa. Nje se, međutim, sećam veoma dobro. Možda ti to možeš da razumeš.

Dugo sam čekao da mi se odobri zahtev za vezu; ona mi je dodeljena tek kada sam stekao status Nižeg Računara. Bila je devojka upravo iz ovog, 575. stoleća. Razume se, nisam je video pre no što mi je bila dodeljena. Bila je pametna i mila. Ne lepotica, pa čak ni lepuškasta, ali u to vreme, iako sam bio mlad (da, bio sam i ja mlad, bez obzira na govorkanja), ni ja baš nisam bio na glasu po svom izgledu. Bili smo kao stvoreni jedno za drugo po temperamentu, ona i ja, i da sam bio čovek iz Vremena, bio bih ponosan da mi ona bude žena. Kazao sam joj to mnogo puta. Verujem da joj je bilo milo. Znam da je to bila istina. Nisu te sreće baš svi Večni, koji moraju da uzmu žene onako kako im to proračuni dopuste.

Naravno, u toj posebnoj Stvarnosti ona je trebalo da umre kao mlada, a nijedna od njenih parnjaka nije pogodovala za vezu. U početku sam to primio filozofski. Na kraju krajeva, upravo joj je njen kratki životni vek omogućio da živi sa mnim bez štetnih posledica po Stvarnost.

Sada se stidim toga što mi je bilo milo zbog činjenice da nju čeka kratak život. Ali to je bilo samo u početku. Samo u početku.

Posećivao sam je kad god bi mi to dopustio prostorno-vremenski plan. Nastojao sam da iskoristim svaki minut, preskačući obroke i spavanje kad je bilo neophodno, odlažući besramno redovne poslove kad god sam mogao. Njena ljupkost nadmašila je sva moja

očekivanja i ja sam bio do ušiju zaljubljen.

Ono što je počelo kao zadovoljenje emocionalnih i fizički potreba, pretvorilo se u nešto znatno veće. Njena neposredno predstojeća smrt prestala je da bude konvencija, a postala je velika nesreća. Izradio sam njen Projekat Života. Nisam to učinio preko odelenja za Projektovanje Života, već sam stvar sam obavio. Pretpostavljam da te to iznenađuje. Bio je to prestup, ali ništavan u poređenju sa zločinima koje sam potom počinio.

"Da, ja, Laban Tvisel. Viši Računar Tvisel."

Tri zasebna puta došao je i prošao trenutak u fizio-vremenu kada je neki moj jednostavan potez mogao preinačiti njenu ličnu Stvarnost. Svakako, dobro sam znao da Veće nikada ne bi odobrilo neku takvu lično motivisanu Promenu. Pa ipak, počeo sam da se osećam lično odgovoran za njenu smrt. To je uticalo na moje potonje pobude, razumeš.

Ostala je u drugom stanju. Nisam ništa preduzeo da to predupredim, iako je trebalo. Izradio sam njen Projekat Života, preobrazivši ga tako da uključi odnos sa mnom; znao sam da trudnoća predstavlja veoma verovatnu posledicu. Kao što ti je poznato, ili možda nije, žene iz Vremena povremeno ostaju u drugom stanju sa Večnima, bez obzira na mere predostrožnosti. To nije izuzetan slučaj. Međutim, kako Večni ne smeju da imaju decu, takve trudnoće se prekidaju bezbolno i bezbedno. Postoji više metoda.

Projekat Života koji sam izradio ukazao je na to da će ona umreti pre porođaja, tako da nisam preduzeo nikakve korake. Tokom trudnoće bila je srećna i ja nisam želeo da joj to uskratim. Mogao sam samo da tupo zurim i da pokušavam da se smeškam kada bi mi pričala da oseća novi život kako se budi u njoj.

Ali onda se nešto dogodilo. Imala je prevremeni porođaj...

Ne čudim se što me tako gledaš. Jeste, dobio sam dete. Moje pravo pravcato dete. Verovatno ne postoji nijedan drugi Večni koji to može reći. To je bilo više od puke pogreške. Bila je to ozbiljna izdaja, ali ono najgore tek je trebalo da dođe.

Nisam to očekivao. Rađanje i problemi koji idu uz to predstavljali su vid života sa kojim sam ja imao malo iskustva.

Panično sam proverio Projekat Života i pronašao odista živo dete u jednom alternativnom rešenju, sa račvanjem niske verovatnoće koje

sam prevideo. Profesionalni Projektant Života to ne bi prevideo i ja sam pogrešio što sam se previše uzdao u vlastite sposobnosti.

Ali šta sada činiti?

Nisam mogao ubiti dete. Majci je prostalo još dve nedelje života. Pustiću dete da živi sa njom do tog časa, pomislio sam. Dve nedelje sreće ne predstavlja tako prekomeran poklon da se ne bi mogao priuštiti.

Majka je umrla, kao što je predviđeno, odnosno na način na koji je predviđeno. Svaki trenutak koji mi je dozvoljavao prostorno-vremenski plan proveo sam sedeći u njenoj sobi, dok je iz mene progovarala tuga koja je bivala sve jača tokom više od jedne godine čekanja na smrt zbog pune svesti o njenom približavanju. U naručju sam držao svog i njenog sina.

Jeste, pustio sam ga da živi. Zašto tako vičeš? Zar mi prebacuješ zbog toga?

Nemaš pojam šta to znači držati u naručju sićušan atom vlastitog života. Možda odista imam kompjutapleks umesto nerava i prostorno-vremenske planove umesto krvotoka, ali iskusio sam to osećanje.

Pustio sam ga da živi. Počinio sam i taj zločin. Prepustio sam ga brizi jedne prigodne organizacije i navraćao sam kad god sam mogao (u strogim vremenskim razmacima, koji su bili usklađeni sa fizio-vremenom) da izvršim neophodne uplate i posmatram dečaka kako raste.

Dve godine su tako protekle. Povremeno sam proveravao dečakov Projekat Života (u međuvremenu sam se navikao da kršim to pravilo i bilo mi je milo što sam ustanovljavao da nema nikakvih znakova štetnih posledica po tada važeću Stvarnost, na nivoima verovatnoće iznad 0,0001. Dečak je prohodao i počeo da izgovara prve reči. Nisu ga naučili da me zove 'tata'. Ne znam šta su žitelji Vremena iz te institucije za brigu o deci mislili o meni. Jednostavno su primali novac i ništa nisu govorili.

A onda, kada su prošle dve godine, pred Sjevremensko Već iznesena je neophodnost Promene koja je jednim delom obuhvatala i 575. stoleće. Pošto sam tu skoro bio promovisan u Pomoćnika Računara, meni je stavljeno u dužnost da to sprovedem u delo. Bila je to prva Promena koju je trebalo da sam nadgledam.

Bio sam ponosan, naravno, ali i ispunjen zebnjom. Moj sin bio je uljez u Stvarnosti. Teško se moglo očekivati da će on imati parnjake. Pomisao na njegov prelazak u nepostojanje ispunjavala me je tugom.

Počeo sam da radim na Promeni i laskao sam samome sebi da obavljam čist posao. Moj prvi posao. Ali podlegao sam iskušenju. Podlegao sam tim lakše što je za mene sada započinjala jedna stara priča. Bio sam okoreli zločinac, neko ko se saživeo sa zločinom. Izradio sam novi Projekat Života za svog sina u okvirima nove Stvarnosti, siguran u krajnji ishod.

Ali onda, naredna dvadeset četiri časa, ne okusivši ništa niti trenuvši okom, probdeo sam sedeći u svojoj kancelariji, boreći sa sa završenim Projektom Života i lijući suze na njega u očajničkom nastojanju da pronađem grešku.

Ali greške nije bilo.

Sledećeg dana, odložio sam izdavanje rešenja za Promenu da bih izradio prostorno-vremenski plan, koristeći grube metode približnih određenja (na kraju krajeva, ta Stvarnost nije trebalo dugo da traje), i ušao sam u Vreme u tački koja se nalazila više od trideset godina posle rođenja mog deteta.

Bilo mu je trideset četiri godine, baš kao i meni. Predstavio sam se kao daleki rođak, koristeći pri tom dobro poznavanje porodice njegove majke. Nije ništa znao o svom ocu, niti se sećao mojih poseta dok je još bio mali.

Radio je kao aeronautički inženjer. Njegovo 575. stoleće umešno je ovladalo sa desetak tipova putovanja vazduhom (kao što je to slučaj i sa trenutnom Stvarnošću) i moj sin predstavljao je srećenog i uspešnog člana svog društva. Bio je oženjen jednom vatreno zaljubljenom devojkom, ali nije imao dece. Takođe, devojka se neće udavati u Stvarnosti u kojoj je moj sin trebalo da ne postoji. Znao sam to od početka. Znao sam da neće biti štetnih posledica po Stvarnost. U suprotnom, možda ne bih imao srca da pustim momka da živi. Ipak nisam sasvim bez obzira.

Proveo sam taj dan sa sinom. Ophodio sam se prema njemu formalno, ljubazno sam se osmehivao, hladno sam se oprostio kad je to nalagao prostorno-vremenski plan. Ali u zaleđu svega toga gutao sam i upijao očima svaku kretnju, ispunjavajući se njime,

nastojeći da bar jedan dan živim nesvestan neposredno predstojeće Stvarnosti (mereo fizio-vremenom) u kojoj on više neće postojati.

Kako sam samo žudeo da i suprugu posetim poslednji put, tokom onog dela Vremena u kome je ona živela, ali već sam iskoristio svaku sekundu koja mi je stajala na raspolaganju. Čak se nisam usudio ni da uđem u Vreme da bih je krišom video.

Vratio sam se u Večnost i proveo poslednju užasnu noć uzaludno se boreći protiv onoga što je bilo neumitno. Narednog jutra prosledio sam na nadležno mesto proračune zajedno sa preporukama za Promenu."

Tviselov glas prigušio se do šapata, a onda je zamukao. Sedeo je opuštenih ramena, očiju uprtih u pod između kolena i prstima koje je naizmenično preplitao i razdvajao.

Čekajući uzaludno da starac nastavi sa pričom. Harlan pročisti grlo. Počeo je da sažaljeva čoveka pred sobom, da ga sažaljeva uprkos mnogim zločinima koje je ovaj imao na duši. A onda reče: "Je li to sve?"

Tvisel prošaputa: "Ne, najgore tek dolazi... Postojao je parnjak mog sina. U novoj Stvarnosti on je predstavljao paraplegičara od četvrte godine. Četrdeset dve godine u postelji, pod okolnostima koje mi nisu dopuštale da mu pomognem tehnikama za regeneraciju nerava iz 900. stoleća, pa čak ni da mu obezbedim bezbolno skončanje.

Ta nova Stvarnost još postoji. Moj sin je i dalje tamo, u odgovarajućem delu stoleća. Ja sam mu to učinio. Moj um i moj kompjutapleks su mu podarili taj novi život, baš kao i moja reč kojom je naređeno izvršenje Promene. Počinio sam više zločina za njega i njegovu majku, pa ipak, oduvek mi se činilo da ovaj poslednji čin, izveden sasvim u saglanosti sa zakletvom koju sam dao kao Večni, predstavlja moj najveći zločin."

Nije imalo šta da se kaže i Harlan ništa nije kazao.

Tvisel reče: "Sada ti je jasno zašto imam razumevanja za tvoj slučaj, zbog čega sam spreman da ti dopustim da imaš svoju devojkicu. To neće nauditi Večnosti, a na izvestan način predstavljaće iskupljenje za moj zločin."

I Harlan mu je poverovao. Naglo je promenio mišljenje i poverovao mu!

Harlan se spusti na kolena i podiže stisnute pesnice do slepočnica.

Savio je glavu i počeo polako da je klata kako ga je prožimao mahniti očaj.

Odagnao je Večnost i izgubio Nois: premda je, da nije preduzeo samsonovsko rušenje, mogao poštediti prvu i zadržati drugu.

15. TRAGANJE KROZ PRIMITIVNA VREMENA

Tvisel je tresao Harlana za ramena. Starčev glas žurno je dozivao njegovo ime.

"Harlane! Harlane! Za ime Vremena, čoveče!"

Harlan je polako dolazio k sebi. "Šta da radimo?"

"Svakako ne ovo. Ne treba očajavati. Slušaj me dobro: zaboravi na tvoje tehničarsko viđenje Večnosti i sagledaj je očima jednog Računara. Ovo gledašte je znatno savršenije. Kada preinačiš nešto u Vremenu i dovedeš do Promene Stvarnosti, ta Promena može uslediti trenutno. Zašto je tako?"

Harlan reče drhtavim glasom: "Zato što preinačenje neizostavno dovodi do Promene?"

"Da li? Zar nije moguće vratiti se i opozvati preinačenje?"

"Pretpostavljam da jeste. Doduše, ja to nikada nisam učinio. Niti iko drugi za koga sam čuo."

"Razume se. Kako nema namere da se opozove preinačenje, ono se sprovodi po planu. Ali ovde je u pitanju nešto drugo. Nenameravano preinačenje. Poslao si Kupera u pogrešno stoleće, a sada sam ja čvrsto odlučio da opozovem to preinačenje i da vratim Kupera natrag."

"Za ime Vremena, kako?"

"Još nisam siguran, ali mora postojati način. Kada ne bi bilo načina, preinačenje bi bilo neopozivo; Promena bi usledila istog trenutka. Ali Promene nije bilo. I dalje se nalazimo u Stvarnosti Malansonovih 'Memoara'. To znači da je preinačenje opozivo i da će se opozvati."

"Šta?" Harlanov košmar počeo da se širi i kovitla, postajući sve tamniji i obuhvatniji.

"Mora da postoji neki način da se krug ponovo spoji u Vremenu, a naša sposobnost da pronađemo taj način jamčano predstavlja veoma visoku verovatnoću. Sve dok naša Stvarnost postoji, možemo biti sigurni da širenje spada u domen visoke verovatnoće. Ako u nekom trenutku ti ili ja donesemo pogrešnu odluku, ako verovatnoća zatvaranja kruga padne ispod neke ključne veličine, Večnost će nestati. Shvataš li?"

Harlan nije bio sasvim uveren u to. Čak se nije ni ozbiljnije napregao

da shvati. Lagano se podigao na noge i oteturao do jedne stolice.

"Mislite da možemo vratiti Kupera..."

"Da, a zatim ga poslati na pravo mesto. Treba ga uhvatiti u času kada izlazi iz kapsule, a sve što mu se može dogoditi to je da stigne na svoje tačno odreditše u 24. vek nekoliko fizio-časnova stariji; u najgorem slučaju fizio-dana. Naravno, i to će biti preinačenje, ali zanemarljivo. Stvarnost će uzdrhtati, momče, ali se neće raspasti."

"Ali kako da ga se dočepamo?"

"Znamo da postoji način, inače Večnost ne bi postojala ovog trenutka. Upravo zbog tog načina si mi toliko potreban, zato sam se toliko upirao da te ponovo pridobijem na moju stranu. Ti si stručnjak za Primitivna vremena. Reci mi."

"Ne mogu", progundā Harlan.

"Možeš", navaljivao je Tvisel.

Najednom više nije bilo ni traga oronulosti ili umoru u strčevom glasu. Oči su mu iskričile sjajem borbe i mahao je cigaretom kao kopljem. Čak je i Harlanu, čija su čula bila omamljena tugom, čovek izgledao kao neko ko uživa, stvarno uživa, sada kada je ponovo stupio u boj.

"Možemo rekonstruisati događaj", reče Tvisel. "Evo kontrole potiska. Ti stojiš pored nje i čekaš na signal. On usledi. Uključuješ kontakt i istog časa povlačiš energetska polugu nadole. Ali koliko nadole?"

"Ne znam, kazao sam vam. Ne znam."

"Ti ne znaš, ali znaju tvoji mišići. Stani tamo i ponovo se lati kontrolnih uređaja. Priberi se. Uhvati ih. Čekaš na signal. Mrziš me. Mrziš Veće. Mrziš Večnost. Srce ti žudi za Nois. Vрати se u taj trenutak. Oseti ono što si onda osećao. Sada ću ponovo staviti hronometar u pokret. Daću ti jedan minut, momče, da prizoveš u sećanju osećanja i da ih ponovo nagnaš u talamus. Kada se približi nulti čas, neka ti desna ruka pokrene kontrole kao što je i prethodno učinila. A onda, odmakni ruke od poluge. Ne vraćaj je nazad. Jesi li spreman?"

"Nisam siguran da ću moći."

"Nisi siguran... sto mu Vremena, nemaš drugi izbor. Postoji li još neki način na koji ponovo možeš doći do devojke?"

Nije bilo drugog načina. Harlan s naporom priđe kontrolnim uređajima i u istom času opet ga preplaviše osećanja. Nije morao da

ih priziva. Ponavljanje fizičkih kretnji vratilo ih je u stvarnost. Crvena igla na časovniku poče da se kreće.

On otupelo pomisli: - Poslednji minut života?

Minus trideset sekundi.

Na um mu iznenada pade: - Neće boleti. To nije smrt.

Pokušao je da misli samo na Nois. Minus petnaest sekundi.

Nois.

Harlanova leva ruka okrenu kontakti prekidač nadole.

Minus dvanaest sekundi.

Kontakt.

Desna ruka mu se pomeri.

Minus pet sekundi.

Nois.

Desna ruka mu se po... NULA... krenu ponovo, sva u grču.

On odskoči ustranu, sav zadihan.

Tvisel se približi i baci pogled na brojčanik. "Dvadeseto stoleće", reče on. "Devetnaest - tri - osam, tačnije govoreći."

Harlan promuca zagušenim glasom: "Ne znam. Pokušao sam da osetim isto što i pre, ali sada je bilo drugačije. Znao sam šta radim i u tome je bila razlika."

Tvisel reče: "Znam, znam. Možda je sve ovo pogrešno. To je samo približno određenje." Zastao je za trenutak, računajući nešto na pamet; zatim je dopola izvukao džepni računar iz futrole, ali ga je odmah vratio ne posluživši se njime. "Do Vremena sa decimalnim mestima. Recimo da verovatnoća iznosi 0,9 da si ga poslao u drugu četvrtinu dvadesetog stoleća. Negde između 19,25 i 19,50. Je li tako?"

"Ne znam."

"Jedno je očigledno. On je bistar momak, inteligentan, domišljat, zar ti se ne čini?"

"Pa, on je Malanson."

"Tačno. Pitao se da li će se ovo rđavo okončati. Jedna od njegovih poslednjih rečenica bila je: 'Šta ako ne stignem na pravo mesto?' Sećaš se?"

"Pa?" Harlan nije imao pojma kuda ovo vodi.

"On je, dakle, mentalno pripravljen da se nađe na pogrešnom mestu u Vremenu. Nešto će učiniti. Pokušaće da se domogne nas.

Pokušaće da ostavi tragove za nas. Sećaš se, jedan deo svog života on je bio Večni. To je veoma važno." Tvisel ispusti kolut dima, provuče prst kroz njega i sačeka da se obmota i raspline. "Svestan je mogućnosti komuniciranja kroz Vreme. Malo je verovatno da će se pomiriti sa mišlju da je izolovan u Vremenu. Znaće da mi tragamo za njim."

Harlan reče: "Bez kapsula i bez postojanja Večnosti u 20. stoleću, kako bi mogao da stupi u vezu sa nama?"

"Sa tobom, Tehničare, sa tobom. Koristi jedninu. Ti si naš stručnjak za Primitivna vremena. Ti si podučavao Kuperu o Primitivnoj eri. Samo se od tebe može očekivati da budeš u stanju da pronađeš njegove tragove."

"Kakve tragove, Računaru?"

Tviselovo lukavo, staro lice podiže se prema Harlanu, dok su mu se bore izvijale. "Namera je bila da se Kuper ostavi u Primitivnom dobu. On nije zaštićen poljem fizio-vremena koje bi ga obavijalo. Čitav njegov život utkan je u zdanje Vremena i tako će ostati dok ti i ja ne opozovemo preinačenje. Isto je tako utkan u zdanje Vremena svaki artefakt, znak ili poruka koje je on mogao ostaviti za nas. Sigurno postoje posebni izvori koje si ti koristio u proučavanju 20. stoleća. Dokumenta, arhive, filmovi, artefakta, referencijalne knjige. Mislim na originalne izvore, koji potiču iz samog Vremena."

"Postoje."

"I on ih je proučavao sa tobom?"

"Jeste."

"Ima li neka posebna referenca kojoj si naročito poklanjao pažnju, takva za koju je on znao da spada u tvoje omiljene stvari, tako da bi ti odmah prepoznao u njoj nešto što se odnosi na njega?"

"Jasno mi je na šta ciljate, naravno", reče Harlan. Za trenutak se udubio u misli.

"Dakle?", upita Tvisel pomalo nestrpljivo.

Harlan reče: "Moji novinski časopisi, gotovo sigurno. Novinski časopisi predstavljali su tipičan fenomen ranog 20. veka. Ja imam gotovo sve primerke jednoga od njih u rasponu od samog početka 20. stoleća, pa sve do duboko u 22. vek."

"Dobro. Šta misliš, postoji li neki način na koji bi Kuper mogao iskoristiti taj tvoj novinski časopis da nam posredstvom njega dostavi

poruku? Upamti, on će znati da ćeš ti čitati tu periodičnu štampu, da si dobro upoznat sa njom, da je držiš u malom prstu."

"Ne znam", Harlan odmahnu glavnom. "Časopis je stvarao veštački stil. Bio je pre selektivan nego svaštarski i prilično nepredvidljiv. Bilo bi teško, pa čak i nemoguće računati na to da će tamo biti objavljeno nešto što biste želeli da se objavi. Kuper nije mogao tek tako da stvori vest i da bude siguran da će se ona pojaviti. Čak i kada bi mu pošlo za rukom da postane član redakcije, što je krajnje neverovatno, ništa mu ne bi jemčilo da će baš ono što je napisao neizmenjeno proći uredničke redakteure. Ne verujem, Računaru."

Tvisel reče: "Za ime Vremena, razmisli. Usredsredi se na taj novinski časopis. Zamisli da si u 20. veku i da si na Kuperovom mestu, uz njegovo obrazovanje i vaspitanje. Ti si podučavao momka, Harlane. Ti si oblikovao njegov način mišljenja. Šta bi, dakle, on učinio? Kako bi ubacio nešto u časopis, nešto što bi tačno odrazilo ono što on želi?"

Harlanove oči se raširiše. "Reklamni oglas!"

"Šta?"

"Reklamni oglas. Plaćena vest koja se morala štampati tačno onako kako je naručena. Kuper i ja smo povremeno raspravljali o tome"

"Ah, da. Te stvari imaju i u 18. stoleću", reče Tvisel.

"To se razlikuje od 20. veka. Tada je reklamno oglašavanje bilo na vrhuncu. Kulturni milje..."

"Dobro, taj reklamni oglas", prekide ga Tvisel žurno, "kakav bi mogao da bude?"

"Voleo bih da znam."

Tvisel se zagledao u zažareni kraj svoje cigarete, kao da tamo traži nadahnuće. "On ne može ništa da kaže neposredno. Ne može da kaže: 'Ovde Kuper iz 18. stoleća, nasukan u 20. veku, zovem Večnost...'"

"Zašto to mislite?"

"Nemoguće! Dati obaveštenje u 20. stoleću, za koje znamo da ga tadašnji žitelji ne bi dali, bilo bi isto tako pogubno po Malansonov krug kao i neki pogrešan potez s naše strane. Kako mi još postojimo ovde, on sigurno nije uradio ništa slično tokom celog svog života u sadašnjoj Stvarnosti Primitivnih vremena."

"Osim toga", reče Harlan, odustajući od razmišljanja o kružnom

zaključivanju koje je Tviselu zadavalo tako malo glavobolje, "sasvim je neverovatno da će novinski časopis pristati da objavi nešto što mu izgleda ludo ili što ne može da razume. Posumnjao bi na neku obmanu ili nekakvu ilegalnu rabotu i nipošto ne bi želeo da bude upetljan u to. Kuper, dakle, nije mogao koristiti standardni međuvremenski za poruku."

"To će morati da bude nešto tananao", reče Tvisel. "Sigurno će pribeći nekom posrednom načinu. Moraće da sastavi takav reklamni oglas koji će izgledati savršeno normalan ljudima iz Primitivnog doba. Savršeno normalan! Ali to treba da bude i očigledno za nas, jednom kada budemo znali za čim tragamo. Veoma očigledno. Očigledno na prvi pogled, kako bi se razabralo među nebrojenim običnim stvarima. Šta misliš, Harlane, koliko bi veliki mogao da bude taj oglas? Da li su oni bili skupi?"

"Prilično skupi, ako se ne varam."

"A Kuper će tek morati da prikupi novac. Osim toga, kako ne bi privukao neželjenu pažnju, ta suma neće smeti da bude velika. Šta misliš, Harlane, koliki bi mogao da bude oglas?"

Harlan raširi ruke. "Pola stupca."

"Stubac?"

"Bili su to štampani časopisi, znate. Na hartiji sa tekstovima koji su slagani u stupce."

"Ah, da, izgleda da ja uvek povezujem ono što je pisano sa filmom... Dobro, sada imamo još jedno približnije određenje. Moramo tragati za polustubačnim reklamnim oglasom koji će, praktično na prvi pogled, staviti do znanja da čovek koji stoji iza njega potiče iz nekog drugog veka (negde iz budućnosti, svakako), ali i koji predstavlja tako normalan oglas da nijedan čovek iz 20. stoleća neće u njemu videti ništa sumnjivo."

Harlan reče: "Šta ako ga ne nađemo?"

"Naći ćeš ga. Večnost postoji, zar ne? Sve dok je to slučaj, nalazimo se na pravom tragu. Reci mi, možeš li se setiti nekog takvog reklamnog oglasa u tvom radu sa Kuperom? Bilo šta što ti se makar i na trenutak učinilo čudno, neobično, neprilično, pomalo pogrešno?"

"Ne"

"Ne moraš mi odgovoriti tako brzo. Razmisli dobro pet minuta"

"Nema svrhe. U vreme kada sam sa Kuperom proučavao novinske

časopise, on nije bio u 20. stoleću."

"Molim te, momče. Mućni malo glavom. Slanje Kupera u 20. vek dovelo je do preinačenja. Ali nema Promene; to nije, dakle, neopozivo preinačenje. Međutim, ipak su se javile neke promene sa malim "p", ili mikropromene, kako se obično nazivaju u proračunavanjima. U trenutku kada je Kuper bio poslat u 20. stoleće, reklamni oglas pojavio se u odgovarajućem broju tog časopisa. Tvoja sopstvena Stvarnost se mikropromenila, u smislu da sada možeš videti stranicu sa reklamnim oglasom, a ne bez njega, kao što je to bio slučaj u prethodnoj Stvarnosti. Shvataš li?"

Harlana je gotovo u istoj meri zapanjila lakoća kojom je Tvisel krčio sebi put kroz džunglu temporalne logike, kao i smi 'paradoksi' Vremena. On odmahnu glavom: "Ne sećam se ničeg sličnog"

"Dobro, gde onda držiš komplete tih periodičnih izdanja?"

"Imao sam naročitu biblioteku postavljenu na Drugom Nivou, koristeći Kuperovo prvenstvo."

"Vrlo dobro", reče Tvisel. "Hajdemo tamo. Smesta!"

Harlan je gledao Tvisela kako radoznalo posmatra stare, povezane komplete u biblioteci, a zatim ih vadi jednog po jednog. Bili su tako stari da je krhka hartija morala biti čuvana posebnim metodama i pucketali su pod Tviselovim nedovoljno blagim rukovanjem. Harlan se trgnuo. U nekom zgodnijem času on bi naredio Tviselu da se udalji od knjiga, bez obzira na to što je ovaj Viši Računar.

Starac je prelistavao pucketave stranice i bešumno izgovarao arhaične reči. "Ovo je, dakle, taj engleski o kome lingvisti uvek pričaju, zar ne?" upita on, uprevši prstom na jednu stranicu.

"Da, engleski", promrmlja Harlan.

Tvisel vrati komplet na policu. "Teško i nezgrapno."

Harlan slegnu ramenima. Velika većina stoleća Večnosti predstavljala je vizuelne ere. Međutim, štampa i hartija nisu bile sasvim nepoznate.

On reče: "Knjige ne zahtevaju investiranja u tehnologiju, kao što je to slučaj sa filmom."

Tvisel prevuče rukom preko čela. "Tako je. Nego, da počnemo?"

On izvadi nov komplet sa police, nasumce ga otvori na jednom mestu i pažljivo se zagleda u stranicu.

Harlan pomisli. Smatra li ovaj čovek da će tek tako nabasati na

pravo rešenje?

Pomisao je bila na mestu, jer Tvisel, sretvši se sa Harlanovim iznenađenim pogledom, pocrvene i odloži knjigu.

Harlan uze prvi komplet iz 19,25 centiveka i poče od početka da lista stranice. Pokretali su mu se samo desna ruka i oči. Ostatak tela bio je nepomičan i obuzet pažnjom.

U razmacima koji su mu se činili dugi potput eona, Harlan je ustajao, gundajući, i posezao za novim kompletom. U takvim prilikama popio bi kafu, pojeo sendvič ili se malo odmorio.

Harlan reče sumorno: "Nema potreba da budete ovde."

Tvisel reče: "Smetam ti?"

"Ne."

"Onda ću ostati", promrmlja Tvisel. Povremeno bi prilazio policama sa knjigama, bespomoćno posmatrajući bočne strane korica. Iskrice sa njegovih besnih cigareta oprljivale su mu vrhove prstiju, ali on se nije obazirao na to.

Jedan fizio-dan se okončao.

San je bio slab i proređen. Ujutro, između dva kompleta, Tvisel je zastao pred poslednjim gutljajem kafe i rekao: "Pitam se zašto se nisam odrekao zvanja Računara posle onoga sa... znaš"

Harlan klimnu.

"Hteo sam to", nastavi starac. "Hteo sam to. Fizio-mesecima očajnički sam se nadao da mi se nikakva Promena neće isprečiti. Postao sam preterano osetljiv zbog toga. Počeo sam se pitati da li su Promene uopšte na mestu. Čudno kako su osećanja kadra da te prevare.

Ti poznaješ Primitivnu istoriju, Harlane. Znaš kakva je ona bila. Njena Stvarnost slepo je tekla linijom najveće verovatnoće. Ako je ta najveća verovatnoća nalagala neku boleštinu svetske rasprostranjenosti, deset stoleća ropske ekonomije, krah tehnologije ili čak... da vidimo šta je stvarno rđavo... čak atomski rat, ako je tada uopšte bio moguć, onda se to, sto mu Vremena, i događalo. Ništa ga nije moglo sprečiti.

Ali tamo gde postoji Večnost, takve stvari se sprečavaju. Posle 28. stoleća, ovako nešto više se ne događa. Blago Vreme, podigli smo našu Stvarnost do nivoa blagostanja koji je daleko iznad i najsmelijih snova Primitivnih vremena; do nivoa koji bi, bez upliva Večnosti,

odista predstavljao veoma nisku verovatnoću."

Harlan postićeno pomisli: - Šta on to pokušava? Da me natera da prilježnije prionem na posao? Pa, već dajem sve od sebe.

Tvisel reč: "Ako sada propustimo priliku, Večnost će nestati, verovatno tokom celog fizio-vremena. A onda, u jednoj ogromnoj Promeni, sva Stvarnost će se pretvoriti u najveću verovatnoću koja, siguran sam u to, vodi ka atomskom ratu i kraju čoveka."

Harlan reče: "Biće bolje da pređem na sledeći komplet."

Prilikom sledeće pauze Tvisel reče bespomoćno: "Ovde ima užasno mnogo posla. Postoji li neki brži način?"

Harlan reče: "Ako ga znate, kažite ga. Kako se meni čini, moramo posebno pregledati svaku stranicu. I dobro osmotriti svaki njen deo. Kako bih to izvodio brže?"

Metodično, on okrenu stranicu.

"Napisi već počinju da mi igraju pred očima, što znači da je vreme za spavanje."

Okončao se drugi fizio-dan.

U 10,22 časova, po standardnom fizio-vremenu, trećeg fizio-dana istraživanja, Harlan se zagleda u jednu stranicu sa bezglasnim čuđenjem i reče: "Evo ga!"

Značenje iskaza nije doprlo do Tviselove svesti. On upita: "Šta?"

Harlan podiže pogled i lice mu se izvi u grimasu zapanjenosti. "Znate, uopšte nisam verovao. Sto mu Vremena, uopšte nisam stvarno verovao dok ste vi pravili sve one kombinacije sa novinskim časopisima i reklamnim oglasima."

Tvisel je najzad shvatio šta se dogodilo: "Pronašao si!"

On posegnu za kompletom koji je Harlan držao, hotevši da ga zgrabi drhtavim prstima.

Harlan ga trže izvan starčevog dohvata i zatvori ga sa treskom. "Samo trentuak. Nećete ga naći čak i ako vam pokažem stranicu."

"Šta to radiš?" vrisnu Tvisel. "Izgubio si ga."

"Nisam ga izgubio. Znam gde se nalazi. Ali najpre..."

"Šta najpre?"

Harlan reče: "Postoji jedna stvar, Računaru Tvisel. Kažete da mogu da imam Nois. Dovedite mi je, onda. Dajte da je vidim."

Tvisel se upilji u Harlana, dok mu je retka, seda kosa stajala u

neredu. "Šališ se?"

"Ne", reče Harlan oštro, "ne šalim se. Uveravali ste me da ćete srediti stvari... Da li se vi šalite? Nois i ja bićemo zajedno. Obećali ste to."

"Jesam. To je dogovoreno."

"Onda je dovedite živu, zdravu i u dobrom stanju."

"Ali ne razumem te. Pa, ja je ne držim. Niko je ne drži. Ona je i dalje u dalekoj budućnosti, tamo gde je Findž izvestio da se nalazi. Niko joj ništa nije učinio. Sto mu Vremena, kazao sam ti da je bezbedna."

Harlan je gledao starca, dok je napetost rasla u njemu. Onda reče prigušeno: "Pravite igru reči. U redu, ona se nalazi u dalekoj budućnosti, ali šta ja imam od toga? Skinite barijeru s 100.000, stoleća..."

"Da skinem, šta?"

"Barijeru! Kapsula ne može da je prođe."

"Nikada to nisi pomenuo ranije", reče Tvisel žustro.

"Nisam?" upita Harlan, vidno iznenađen. Zar nije? Često je razmišljao o tome. Zar nikada nije prozborio ni reč o barijeri? Nije mogao dobro da se seti. Ali onda je odlučio da ne popušta.

On reče: "U redu. Kažem vam sada. Skinite je."

"Ali tako nešto je nemoguće. Barijera protiv kapsule? Vremenska barijera?"

"Hoćete da kažete da je vi niste postavili?"

"Nismo. Do Vremena, kunem se."

"Onda... onda..." Harlan je osetio kako mu krv nestaje iz lica. "Onda je to Veće učinilo. Saznali su o svemu i preduzeli su korake nezavisno od vas i... i tako mi svih Vremena i Stvarnosti, mogu da se slikaju sa svojim oglasom, sa Kuperom, s Malansonom i sa Večnošću. Neće imati ništa od svega toga. Baš ništa"

"Čekaj. Čekaj." Tvisel očajnički povuče Harlana za lakat. "Saberite se, momče. Razmisli malo, razmisli. Veće nije postavilo nikakvu barijeru."

"Ali ona je tamo."

"Oni nisu mogli da postavite takvu barijeru. Niko to nije mogao. To je teorijski nemoguće."

"Ali vi ne znate sve. Ona je tamo."

"Znam više od bilo kog drugog u Veću i tako nešto nije moguće"

"Ali barijera je tamo."

"Ako je stvarno tamo..."

I Harlan je u dovoljnoj meri postao svestan svoje okoline da bi shvatio da se u Tviselovim očima pojavio prisenak poniznog straha; straha koji nije postojao ni onog časa kada je starac doznao o Kuperovom slanju na pogrešno mesto i o predstojećem svršetku Večnosti.

16. SKRIVENA STOLEĆA

Endru Harlan posmatrao je ljude na radu odsutnim pogledom. Oni su se ljubazno pravili da ga ne primećuju zato što je on Tehničar. Bili su to obični ljudi iz sektora za Održavanje. Ali u svemu ovom jadu, dok ih je gledao, osetio je kako im zavidi.

Bilo je to pomoćno osoblje iz Odelenja međuvremenskog transporta, u zagasito smeđim uniformama, dok su im na ramenima stajale epolette sa crvenom strelom dvostruke glave na crnom zaleđu. Koristili su složenu opremu polja sile prilikom isprobavanja motora kapsule, kao i stepena hiperslobode duž kapsulskih puteva. Harlan je pretpostavljao da oni raspolažu sa malo teorijskog znanja o vremenskom inženjeringu, ali bilo je očigledno da su praktično izvrsno upućeni u stvar.

Harlan nije mnogo naučio o Održavanju kada je bio Pitomac. Odnosno, tačnije govoreći, nije baš osobito ni žudeo da mnogo nauči. Pitomci koji nisu polagali ispite vraćani su u sektor za Održavanje. 'Nespecijalizovana profesija' (kako je glasio blaži izraz) predstavljala je oznaku neke pogreške i prosečan Pitomac automatski je izbegavao tu temu.

Ali sada, dok je posmatrao ljude iz Održavanja kako rade, oni su se Harlanu učinili tihi, nenapeti, delatni i razložno srećni.

Zašto da ne? Brojčano su nadmašivali Stručnjake, 'prave Večne', u odnosu deset prema jedan. Imali su vlastito društvo, prebivališne nivoe posvećene samo njima, sopstvena zadovoljstva. Rad im je bio ograničen na određen broj časova u toku fizio-dana i u njihovom slučaju nije postojao društveni pritisak koji bi ih obavezivao da svoje slobodne aktivnosti podrede profesiji. Za razliku od Stručnjaka, oni su imali vremena da se posevete književnosti i filmskim dramtizacijama pokupljenim iz različitih Stvarnosti.

Sve je to uslovljavalo da imaju i znatno celovitije ličnosti. Život Stručnjaka bio je teži i naporniji, veštački u poređenju sa lakim i jednostavnim životom ljudi iz Održavanja.

Održavanje je predstavljalo temelj Večnosti. Čudno kako mu ova jednostavna pomisao nije ranije pala na pamet. Oni su nadzirali unošenje hrane i vode iz Vremena, odstranjivanje otpadaka,

funkcionisanje energetskih centrala. Vodili su računa da celokupna mašinerija Večnosti radi kao podmazana. Ako bi se dogodilo da svi Stručnjaci naprasno umru, ljudi iz Održavanja bili su u stanju da obezbede beskrajno funkcionisanje Večnosti. Ali kada bi nestalo Održavanja, Stručnjaci bi bili prinuđeni da napuste Večnost za nekoliko dana ili bi doživeli prilično jadan kraj.

Da li je osoblje iz Održavanja patilo zato što provodi život bez domova, žena i dece? Da li je bezbednost od siromaštva, bolesti i Promena Stvarnosti predstavljala dovoljnu protivvrednost? Harlan je osetio kako se u njemu pale plamičci društvenog reformatora.

Viši Računar Tvisel prekinu Harlanov tok misli, banuvši gotovo trčeći; izgledao je još unezvereniji nego jedan čas ranije, kada je otišao, dok su ljudi iz Održavanja već otpočeli sa poslom.

Harlan pomisli: - Kako mu to uspeva? Pa on je već u godinama.

Tvisel pogleda oko sebe ptičjom živahnošću, kada se ljudi automatski uspraviše sa pažnjom punom poštovanja.

On reče: "Šta je sa kapsulskim putevima?"

Jedan od ljudi odgovori: "Sve je u redu, ser. Putevi su čisti, a polja u mreži."

"Jeste li sve proverili?"

"Jesmo, ser. Išli smo u budućnost sve dok ima odelenjskih stanica."

"Onda se udaljite," reče Tvisel.

Nije bilo nikakve sumnje u pogledu ovog grubog načina otpuštanja potčinjenih. Oni se nakloniše s poštovanjem, okrenuše i živahno udaljiše.

Tvisel i Harlan ostali su sami u kapsulskim putevima.

Tvisel se okrenu prema njemu. "Ostaćeš ovde. Molim te."

Harlan odmahnu glavom. "Moram i ja da pođem."

Tvisel reče: "Moraš me shvatiti. Ako se meni nešto dogodi, ti i dalje znaš kako da nađeš Kupera. Ako se tebi nešto dogodi, šta možemo da uradimo sami ja, bilo koji drugi Večni ili neka kombinacija Večnih?"

Harlan ponovo odmahnu glavom.

Tvisel stavi cigaretu među usne. "Senor je sumnjičav. Tokom poslednja dva fizio-dana zvao me je više puta. Želi da zna zašto se izdvajam. Kada bude otkrio da sam naredio celokupan remont mašinerije kapsulskih puteva... Moram da pođem sada, Harlane. Ne

mogu da odlažem."

"Ni ja ne želim odlaganje. Spreman sam."

"I dalje uporno hoćeš da ideš?"

"Ako nema barijere, neće biti nikakve opasnosti. Čak i ako je ima, već sam bio tamo i vratio se. Čega se plašite Računaru?"

"Neću da rizikujem ništa što ne moram."

"Onda se poslužite logikom, Računaru. Donesite odluku da i ja pođem sa vama. Ako Večnost i dalje postoji posle toga, onda to znači da se krug još može zatvoriti. To znači da ćemo opstati. Ako je odluka pogrešna, onda će Večnost preći u nepostojanje, ali to će se dogoditi i ako ja ne pođem, zato što bez Nois ja neću ni prstom mrdnuti da vratim Kupera. Kunem se u to."

Tvisel reče: "Ja ću ti je dovesti."

"Ako je to tako jednostavno i bezbedno, ništa neće smetati ako i ja pođem sa vama."

Tvisela je ovo oklevanje očigledno pritiskalo kao mora. On konačno progundā: "U redu, pođi i ti!"

I Večnost je opstala.

Tviselov unezveren pogled nije nestao kada su ušli u kapsulu. Bacio je pogled na brojke temporometra koje su se brzo smenjivale. Čak je i skalerski brojač, koji je merio u jedinicama kilostoleća i koji su ljudi iz održanja podesili za ovu posebnu svrhu, otkucavao u razmacima od jednog minuta.

On reče: "Nije trebalo da pođeš."

Harlan slegnu ramenima. "Zašto da ne?"

"To me uznemirava. Nema nikakvog suvislog razloga. Nazovi to mojim starim sujeverjem. Čini me nemirnim."

Spojio je ruke i držao ih čvrsto priljubljene.

Harlan reče: "Ne razumem vas."

Tvisel je izgledao veoma raspoložen za priču, kao da je time želeo da izгна nekog mentalnog demona iz sebe. On reče: "Možda ćeš imati uvažavanja prema ovome. Ti si stručnjak za Primitivna vremena. Koliko je dugo čovek postojao u Primitivnoj eri?"

Harlan reče: "Deset hiljada vekova. Petnaest hiljada, možda"

"Jeste. Počevši kao svojevrсно primitivno majmunoliko biće i završivši kao homo sapiens, zar ne?"

"To je opšte poznata stvar. Tako je."

"Onda mora biti i opšte poznato da evolucija nastavlja svoj tok prilično brzim ritmom. Petnaest hiljada vekova od majmuna do homo sapiensa."

"Pa?"

"Pa, ja potičem negde iz 30.000. stoleća..."

(Harlan nije mogao da se ne trgne. Nikada ništa nije znao o Tviselovom rodnom dobu, niti je poznao nekoga ko je to znao).

"Ja sam iz jednog veka oko 30.000. stoleća", reče Tvisel ponovo, "a ti si iz 95. veka. Vreme koje leži između naših rođenja dvostruko je veće od ukupne dužine vremena čovekovog postojanja u Primitivnom dobu, pa ipak, ima li neke razlike među nama? Ja sam rođen sa četiri zuba manje od tebe i bez slepog creva. Fiziološke razlike se tu okončavaju. Naš metabolizam je gotovo istovetan. Najveća razlika je u tome što tvoje telo može da sintetiše steroidni nukleus, dok moje to nije u stanju, tako da mi je za ishranu potreban holesterol, a tebi nije. Mogao sam imati porod sa ženom iz 575. stoleća. Vidiš kako se vrsta ne menja sa vremenom."

Harlana ovo nije zadivilo. Nikada se nije bavio ispitivanjem osnovnog identiteta čoveka kroz vekove. Bila je to jedna od onih stvari sa kojima se živi i koje se prihvataju zdravo za gotovo. On reče: "Postojali su slučajevi vrsta koje su živele neizmenjene tokom miliona stoleća.

Njih nema mnogo, doduše. Ali zato stoji činjenica da se prestanak ljudske evolucije podudara sa razvojem Večnosti. Samo podudara? O ovom problemu se nije mnogo razmišljalo, uz svega nekoliko izuzetaka kao što je Senor, a ja nikada nisam bio Senor. Nisam verovao da su takva razmišljanja na mestu. Ako se nešto ne može proveriti kompjutapskom, nema svrhe da jedan Računar na to gubi vreme. Pa ipak, kada sam bio mlađi, ponekad mi je padalo na pamet..."

"Šta?" Harlan pomisli: - Ovo je nešto što u svakom slučaju vredi čuti.

"Ponekad sam razmišljao o Večnosti kakva je bila onda kada je osnovana. Pružala se svega nekoliko stoleća, tokom tridesetih i četrdesetih, i njena funkcija poglavito je bila trgovina. Zanimala se za pošumljavanje goleti, za prebacivanje humusa, sveže vode, finih hemikalija. Bili su to jednostavni dani.

Ali onda smo otkrili Promene Stvarnosti. Viši Računar Henri Vadsman sprečio je jedan rat, na dramatičan način sa kojim smo se svi saživali, uklanjajući sigurnosnu kočnicu sa površinskog vozila jednog kongresmena. Posle toga, Večnost je sve više i više premeštala svoje težište sa trgovine na Promenu Stvarnosti. Zašto?" Harlan reče: "Očigledan razlog. Poboľšanje čovečanstva."

"Da. Da. U normalnim vremenima i ja tako mislim. Ali pričam ti o košmarima koje preživljam. Šta ako je postojao jedan drugi razlog, neizražen, nesvestan? Čovek koji je u stanju da putuje neodređeno daleko u budućnost ima priliku da sretne drugog čoveka koji je od njega razvijeniji kao i on od majmuna. Zašto da ne?"

"Možda. Ali ljudi su ljudi..."

"...čak i u 70.000. stoleću. Da, znam. A imaju li naše Promene Stvarnosti nekakve veze sa tim? Mi odstranjujemo neobičnosti. Čak je i Senorov rodni vek, sa svojim stvorenjima bez kose, pod stalnim preispitivanjem, a to je još prilično bezazleno. Možda smo iz najčasnijih, iz najiskrenijih pobuda osujetili čovekovu evoluciju zato što ne želimo da sretnemo superljude."

Još nije kresnula varnica. Harlan reče: "Pa dobro, ako je već tako. Zar je to važno?"

"Ali šta ako superčovek ipak postoji, u daljoj budućnosti no što mi možemo da dopremo? Naša kontrola pruža se samo do 70.000. stoleća. Posle toga počinju Skrivena Stoleća! Zašto su ona skrivena? Zato što razvijeniji ljudi ne žele da imaju ništa sa nama i ograđuju nas od svog vremena? Zašto im dopuštamo da ostanu skriveni? Zato što nećemo da imamo posla sa njima, a pošto je propao naš prvi pokušaj da uđemo tamo, mi čak odbijamo da preduzmemo još neki pokušaj? Ne kažem da je to svestan razlog, ali svestan ili nesvestan, to je razlog."

"Baš lepo", reče Harlan namrgođeno. "Oni su izvan našeg dometa, a mi smo izvan njihovog. Živi i pusti druge da žive."

Tvisela je pogodila poslednja rečenica. "Živi i pusti druge da žive. Ali mi se ne držimo toga. Mi pravimo Promene. Promene se prostiru samo nekoliko stoleća pre no što vremenska inercija ne nagna njihove uticaje da se priguše. Sećaš se da je Senor, dok smo bili za ručkom, izložio to kao jedan od neršenih problema Vremena. Kazao je, zapravo, da je sve to stvar statistike. Neke Promene utiču na više

stoleća od drugih promena. Teorijski, nije ograničen broj vekova na koje se može uticati odgovarajućom Promenom; sto stoleća, hiljadu, sto hiljada. Razvijeni ljudi iz Skrivenih Stoleća to sigurno znaju. Pretpostavimo da ih uznemirava mogućnost da ih jednoga dana neka Promena može stići sve do 200.000. veka."

"Beskorisno je brinuti o takvim stvarima", primeti Harlan sa izrazom čoveka koji ima mnogo preče brige.

"Ali zamislimo", nastavi Tvisel šapatom, "da su oni mirni sve dok mi ostavljamo prazne Odeljke Skrivenih Stoleća. To bi značilo da mi nemamo napadačke namere. Pretpostavimo sada da se ovo primirje, ili kako već hoćeš da ga nazoveš, prekrši i da se pojavi neko ko je utemeljio stalno uporište negde posle 70.000. stoleća. Oni bi mogli pomisliti da to znači prethodnicu neke velike invazije? Oni mogu da nas ograde od svog Vremena, što ukazuje na to da im je nauka znatno razvijenija od naše. U tom smislu bi mogli preduzeti i korak dalje i učiniti ono što nama izgleda nemoguće: postaviti barijeru preko kapsulskih puteva, kako bi nas odsekli..."

Harlan iznenada skoči na noge, obuzet užasom: "Oni imaju Nois?"

"Ne znam. To je samo razmišljanje. Možda uopšte nema barijere. Možda nešto nije bilo u redu sa tvojom kapsulom..."

"Postojala je barijera!" viknu Harlan. "Kakvo bi moglo biti drugo objašnjenje? Zašto mi to niste ranije rekli?"

"Nisam verovao u to", progundā Tvisel. "Još ne verujem. Nije trebalo da ti kažem ni reč o ovim luckastim snovima. Moja vlastita strahovanja... pitanje Kupera... sve... Ali sačekaj još nekoliko minuta."

Upravio je prstom prema temporometru. Skaler je pokazivao da se nalaze između 95.000. i 96.000. stoleća.

Tviselove ruke posegnuše za kontrolama i usporiše kapsulu. Prošao je 99.000. vek. Skalerovo kretanje se zaustavilo. Mogla su se razabrati pojedinačna stoleća.

99.726. - 99.727. - 99.728. -

"Šta ćemo učiniti?" promrmlja Harlan.

Tvisel odmahnu glavnom na način koji je rečito govorio o strpljenju i nadi, ali možda i o bespomoćnosti.

99.851. - 99.852. - 99.853. -

Harlan se ukrutio, pripravan na udar u barijeru, dok mu je u glavi

sevnula očajnička pomisao: - Da li će očuvanje Večnosti biti jedini način da se nađe vreme za borbu sa bićima Skrivenih Stoleća? Kako se inače ponovo domoći Nois? Odjuriti natrag, natrag do 575. stoleća, i raditi kao lud do..

99.938. - 99.939. - 99.940. -

Harlan zadrža dah. Tvisel ponovo uspori kapsulu, pustivši je gotovo da mili. Savršeno je reagovala na kontrole.

"Ne, sada, sada", reče Harlan šapatom, nesvestan da je uopšte napravio neki zvuk.

99.998. - 99.999. - 100.000. - 100.001. - 100.002. -

Brojevi su nastavili da se penju i dva čoveka su posmatrala njihov rast u nepomičnoj tišini.

Onda Tvisel povika: "Nema barijere!"

"Ali bila je tu! Bila je tu!", uzvratu Harlan, a zatim dodade kao u agoniji: "Možda su je se dočepali i barijera im više nije potrebna."

111.394.

Harlan jurnu iz kapsule i odmah povika: "Nois! Nois!"

Odjek se odbijao o zidove praznog Odeljka, muklo se skraćujući.

Izišavši znatno pribraniji, Tvisel pozva mladića: "Čekaj, Harlane."

Ali bilo je uzaludno. Harlan je trčeći hitao hodnicima ka onom delu Odeljka gde je improvizovao svojevrsan dom.

Nejasno mu je sinula pomisao o mogućnosti da sretne nekog od Tviselovih 'razvijenijih ljudi' i koža mu se začas naježila, ali onda je sve ostalo bilo potisnuto pred neodložnom neophodnošću da pronade Nois.

"Nois."

I tada, najednom, tako brzo da ju je stegao u naručje još pre no što je uopšte bio siguran da ju je video, ona je bila tu, uz njega, njene ruke su ga grlile i stiskale, obraz joj je stajao na njegovom ramenu, a crna kosa blago ga je milovala po bradi.

"Endru?" reče ona, glasom koji je bio prigušen zbog pritiska njegovog tela. "Gde si bio? Prolazili su dani, a ja sam se plašila."

Harlan je odvoji na dužinu ruke od sebe, zagledavši se u nju sa izrazom požudne ukrućenosti. "Jesi li dobro?"

"Dobro sam. Mislila sam da ti se nešto dogodilo. Mislila sam..." Ona naglo prekide, dok joj se očima pojavio izraz užasa, i samo promuca:

"Endru!"

Harlan se okrenu.

Bio je to samo Tvisel, koji je teško disao.

Nois je povratila samopouzdanje na osnovu Harlanog izraza lica. Ona reče pribranim glasom: "Poznaješ li ga, Endru? Je li sve u redu?"

Harlan reče: "U redu je. Ovo je moj pretpostavljeni, Viši Računar Laban Tvisel. On zna za tebe."

"Viši Računar?" ustuknu Nois.

Tvisel se polako približi. "Pomoći ću vam, dete moje. Pomoći ću vam oboma. Tehničar ima moje obećanje, ako samo veruje u njega."

"Izvinjavam se, Računaru", reče Harlan kruto i ne još sasvim pokajnički.

"Oprošteno ti je", uzvratu Tvisel. On pruži ruku i uze nevoljnu devojčinu. "Reci mi, devojko, je li ti bilo dobro ovde?"

"Brinula sam se."

"Ovde nije bilo nikoga od kada je Harlan poslednji put otišao?"

"Ne... nikoga, gospodine."

"Baš nikoga? Ništa?"

Ona odamhnu glavnom. Njene crne oči potražiše Harlanove. "Zašto pitate?"

"Ništa, devojko. Budalasta mora. Hodi, vratićemo te u 575. vek."

Dok se kapsula vraćala, Endru Harlan je postepeno uranjao u nemirnu i sve dublju tišinu. Nije podigao pogled kada su prošli 100.000. stoleće, krećući se uz Vreme, a Tviselu se oteo očigledan uzdah olakšanja, kao da je očekivao da će im neko osujetiti povratak.

Gotovo da se nije pomerio kada je Noisina ruka skliznula u njegovu, a način na koji je uzvratio na pritisak njenih prstiju bio je bezmalo mehanički.

Nois je spavala u susednoj prostoriji i Tviselov nemir je konačno dosegao vrhunac požudne snage.

"Reklamni oglas, momče! Dobio si tvoju ženu. Moj deo pogodbe je ispunjen."

U tišini i još odsutan, Harlan je okretao stranice kompleta na stolu. Konačno je našao pravo mesto.

"Sasvim je jednostavno", reče on, "Ali piše na engleskom. Pročitacu vam, a onda ću vam prevesti."

Bio je to mali oglas u gornjem levom uglu stranice pod brojem 30. Spram jednog neobičnog crteža koji je stajao u zaleđu, ispisane su neukrašene reči štampanim slovima:

AKO ŽELITE
TAČNA I ISCRPNA
OBAVEŠTENJA O
MARKETINGU

Ispod je malim slovima bilo dopisano: 'Obratite se na reklamnu agenciju Investments, P.O. Box 14, Denver, Kolorado'.

Tvisel je pomno saslušao Harlanov prevod, ali je očigledno ostao razočaran. On reče: "Kakva je to rabota? Šta im sve to znači?"

"Posrednička reklamna agencija", reče Harlan nestrpljivo. "Deo sistema kojim je privatni kapital ulagan u posao. Ali nije tu ključ cele stvari. Zar ne vidite crtež preko koga je otisnut tekst?"

"Vidim. Atomska pečurka posle eksplozije megatonske bombe. Tu je da bi privukla pažnju. Šta je sa njom?"

Harlan prasnu: "Sto mu Vremena, Računare, šta je sa vama? Pogledajte datum izlaska ovog broja časopisa."

On pokaza prstom na zaglavlje, malo levo pored broja stranice. Pisalo je 28. mart 1932.

Harlan reče: "Ovome nije potreban prevod. Brojevi odgovaraju onima koji se koriste u standardnom međuvremenskom i lako se možete uveriti da je ovo 19,32 stoleće. Zar ne znate da u to vreme nijedan živi čovek nije video atomsku pečurku? Niko je nije mogao tako verno reprodukovati, osim..."

"Stani, čekaj. To je samo običan crtež", reče Tvisel, nastojeći da sačuva ravnotežu. "Nije isključeno da samo slučajno podseća na atomsku pečurku."

"Slučajno? Da li biste ponovo bacili pogled na napis?"

Harlan prevuče prstima po redovima: "Ako želite... Tačna i iscrpna... Obaveštenja o ... Marketingu. Početna slova obrazuju teč ATOM, što je i na engleskom značilo isto. Je li i to slučaj? Ni govora.

Zar ne shvatate, Računaru, kako se ovaj reklamni oglas uklapa u

uslove koje ste vi sami postavili. Odmah mi je pao u oči. Kuper je znao da će se to dogoditi, zbog čistog anahronizma. U isto vreme, ono nema drugog značenja izuzev doslovnog, baš nikakvo drugo značenje ni za kog čoveka iz 19,32 stoleća.

To je, dakle, Kuper. Ovo je njegova poruka. Imamo datum najbliže nedelje u centiveku. Imamo poštansku adresu. Jedino je potrebno otići po njega, a samo sam ja dovoljno upućen u Primitivnu eru da uspem u tome."

"I otići ćeš, zar ne?" Na Tviselovom licu pojavio se izraz olakšanja i sreće.

"Otići ću... pod jednim uslovom."

Iznenadan obrt osećanja namrštilo je Tviselov lice. "Ponovo uslovi?"

"Isti uslov. Ne dodajem nove. Nois mora biti bezbedna. Ona mora poći sa mnom. Neću je ostaviti ovde."

"I dalje mi ne veruješ? Na koji sam te način izneverio? Šta je to što te još uznemirava?"

"Samo jedna stvar, Računaru", reče Harlan svečano. "Samo jedna stvar. Preko 100.000. stoleća stajala je barijera. Zbog čega? Eto to me uznemirava!"

17. KRUG SE ZATVARA

Nije prestajalo da ga uznemirava. Polako mu se razotkrivalo u svesti kako su proticali dani priprema. Uvrežilo se između njega i Tvisela; onda između njega i Nois. Kada je došao dan odlaska, samo je izdaleka bio svestan te činjenice.

Bio je u stanju da pokaže tek maglovito zanimanje kada se Tvisel vratio sa zasedanja potkomiteta Veća. Harlan upita: "Kako je bilo?"

Tvisel uzvratu umornim glasom: "Ne bi se moglo reći da je ovo bio baš najpriятniji razgovor koji sam vodio."

Harlan je već bio spreman da stvar okonča na toj primedbi, ali posle trenutnog ćutanja on progundā: "Pretpostavljam da ništa niste kazali o..."

"Nisam, nisam", usledio je razdražljiv odgovor. "Nisam rekao ni reći o devoјci, niti o tvom udelu u upućivanju Kupera na pogrešno mesto. Bila je to zlosrećna greška, mehanički kvar. Uzeo sam punu odgovornost na sebe."

Harlanova savest, opterećena kao i uvek, našla je povoda da ponovo nešto prebaci sebi. On reče: "To neće izići dobro po vas."

"Šta mogu da učine? Moraju čekati da se izvrši ispravka, pre no što dobiju priliku da mi nešto učine. Ako ne uspemo, svi ćemo biti izvan upliva dobra i zla. Ako, pak, uspemo, verovatno će me sam uspeh zaštititi. U suprotnom..." Starac slegnu ramenima. "Nameravam da se povučem iz aktivnog učestovanja u poslovima Večnosti posle toga, u svakom slučaju." Počeo je da prevrće cigaretu po prstima i ugasio ju je pre no što je do pola dogorela.

On uzdahnu. "Radije ih ne bi uplitao u sve ovo, ali u suprotnom ne bi bilo načina da se upotrebi specijalna kapsula za novo putovanje iza granice prošlosti."

Harlan se okrenu. Misli su mu se stalno vraćale istim tokovima, koji su već danima isključivali sve ostalo. Tek nejasno je čuo Tviselovu narednu primedbu, ali tek kada ju je starac ponovio, on se trže i reče: "Izvinite?"

"Kažem, je li tvoja žena spremna, momče? Da li joj je jasno šta treba da radi?"

"Spremna je. Kazao sam joj sve."

"Kako je to primila?"

"Šta?... Oh, da, ovaj, kao što sam i očekivao. Ne boji se."

"Ima manje od tri fizio-dana sada."

"Znam."

To je bilo sve za trenutak i Harlan je ponovo bio ostavljen sam sa svojim mislima i neprijatnom svešču o onome što mora da učini.

Kada je završen utovar u kapsulu, a kontrole podešene, Harlan i Nois preduzeli su poslednju promenu odeće, oblačeći kostime koji su približno odgovarali nošnji gradskih područja ranog 20. veka.

Nois je promenila Harlanov predlog u pogledu haljina, u saglasnosti sa nekim nagonским osećanjima za koje je izjavila da ih samo žene imaju u stvarima odevanja i estetike. U potpunosti se opredelila za modele u reklamnim oglasima odgovarajućih kompleta novinskih časopisa i potanko je pregledala brojeve dobavljene iz desetak različitih stoleća.

Povremeno bi upitala Harlana: "Šta misliš o ovome?"

On bi slegao ramenima: "Ako je posredi instinktivno znanje, prepuštam tebi izbor."

"To je rđav znak, Endru", uzvratona lakoćom koja nije zvučala baš uverljivo. "Odveć si popustljiv. Šta se događa sa tobom? Više ne ličiš na sebe. Već danima."

"Sve je u redu sa mnom", reče Harlan jednoličnim glasom.

Kada ih je Tvisel prvi put video u kostimima žitelja 20. stoleća, nije mogao odoleti iskušenju da se malo ne našali na taj račun. "Sto mu Vremena", reče on, "kakvi ružni kostimi iz Primitivne ere, ali i kako ne uspevaju da prikriju tvoju lepotu moja... moja draga."

Nois mu se toplo osmehnu; Harlan koji je stajao tu u nepomičnoj tišini morao je priznati da iz njegove već rđom zakrčene sklonosti ka galantnosti ponekad izbija i malo istine. Odeća koju je Nois nosila nije je isticala, kao što bi trebalo. Šminka joj je bila ograničena na nepojmljive premaze bojom po usnama i obrazima, a postojao je i ružan ukras na liniji obrva. Njena divna kosa (to je bilo ponajgore od svega) nemilosrdno je bila odsečena. Pa ipak, bez obzira na sve to, ona je i dalje izgledala lepa.

Harlan se već polako privikavao na svoj neudobni pojas, na tesnu odeću koja ga je stezala ispod pazuha i na pregibima udova, kao i

na jednolično oskudevanje u bojama na svom grubo obojenom odelu. Oblačiti neobične kostime da bi se uklopilo u dato stoleće predstavljalo je već staru priču za njega.

Tvisel reče: "Ono što sam hteo da uradim bilo je da instaliram ručne kontrole u unutrašnjosti kapsule, kao što smo se dogovorili, ali izgleda da nema načina za to. Inženjeri jednostavno moraju imati izvor energije koji je dovoljno velik da bi se upravljalo vremenskim kretanjem, a tako nešto ne postoji izvan Večnosti. Sve što se može postići jeste temporalni pritisak za vreme boravka u Primitivnoj eri. Međutim, ipak imam ručicu za povratak."

Poveo ih je u kapsulu, probijajući se kroz naslagane zalihe, i pokazao na upadljivu metalnu ručku koja je sada narušavala glatkoću unutrašnjeg zida kapsule.

"Cela mašinerija je svedena na običan prekidač", reče on. "Umesto da se automatski vrati u Večnost, kapsula će neograničeno dugo ostati u Primitivnoj eri. Međutim, kada se pomeri ova poluga, vratićete se natrag. Tada će sve biti stvar od nekoliko sekundi i, nadam se, završno putovanje..."

"Drugo putovanje?" upita Nois iznenada.

Harlan reče: "Nisam ti objasnio. Vidiš, ovo prvo putovanje ima samo za cilj da se tačno utvrdi vreme Kuperovog dolaska. Ne znamo koliko je vremena proteklo između trenutka kada je stigao i kada je objavio oglas. Doći ćemo do njega posredstvom adrese koja je navedena u oglasu i, ako je moguće, saznaćemo tačan minut njegovog dolaska, odnosno što možemo približnije. Onda ćemo se vratiti do tog časa plus petnaest minuta, kako bismo dopustili da kapsula ode od Kupera."

Tvisel se umeša: "Kapsula ne može biti na istom mestu i u isto vreme u dva različita fizio-vremena, znaš." Pokušao je da se osmehne.

Izgledalo je da je Nois prihvatila objašnjenje. "Shvatam", reče ona, ne odveć sigurno.

Tvisel se ponovo obrati Nois: "Dovođenje Kupera u trenutku njegovog dolaska opozvaće sve mikropromene. Reklamni oglas sa atomskom bombom ponovo će nestati i Kuper će jedino biti svestan da se kapsula, pošto je nestala kao što mu je rečeno da će se dogoditi, neobjašnjivo opet pojavila. Uopšte neće znati da je bio u

pogrešnom stoleću i to mu niko neće kazati. Reći ćemo mu da smo zaboravili da mu damo neko veoma važno uputstvo (moraćemo izmisliti nešto ubedljivo) i jedino se možemo nadati da će on celu stvar smatrati dovoljno nevažnom, tako da neće pomenuti prilikom pisanja 'Memoara' da je dva puta slat u prošlost.

Nois podiže oštre veđe. "To je veoma zapetljano."

"Jeste. Na žalost." On protrlja ruke i pogleda Nois i Harlana kao da pothranjuje neku unutrašnju sumnju. Zatim se uspravi, izvadi novu cigaretu i čak mu pođe za rukom da prida glasu izvesnu notu veselosti: "A sada, momče, srećno." Tvisel se kratko rukovao sa Harlanom, klimnuo glavom Nois i izišao iz kapsule.

"Krećemo li sada?" upita Nois Harlana kada su ostali sami.

"Kroz nekoliko minuta", reče Harlan.

Pogledao je iskosa Nois. Ona ga je posmatrala, smešeći se bez straha. Za trenutak mu je duh odgovorio na taj zov. Ali to su osećanja, a ne razum, prekori on sebe; nagon, a ne pamet. Odvratio je pogled.

Putovanje je bilo ništa, ili gotovo ništa; nije se razlikovalo od obične vožnje kapsulom. Uz put se javilo neko unutrašnje trenje koje je moglo biti i čisto psihosomatskog porekla. Jedva ako se i osetilo.

A onda su stigli u Primitivnu eru i izišli u krševit, samotni svet obasjan sjajem popodnevnog sunca. Duvao je blag vetar, koji je bio malo prohladan. A svuda unaokolo vladala je tišina.

Gole stene bile su razbacane na sve strane i izgledale su moćne, obojene tamnim prelivima duge koji su odražavali jedinjenja gvožđa, bakra i hroma. Ogromnost tog predela bez ljudi i, nadasve, bez života, učinila je da se Harlan oseća sićušan i kao izgubljen. Večnost, koja nije pripadala svetu materije, nije imala sunce, a vazduh je u nju uvožen spolja. Sećanja na mesto gde je rođen bila su izbledela. Prilikom Posmatranja različitih stoleća imao je posla sa ljudima i njihovim gradovima. Nikada ranije nije iskusio nešto ovako. Nois ga dodirnu za lakat.

"Endru, hladno mi je."

On se trže i okrenu prema njoj.

Ona dodade: "Zar nismo postavili Radijant?"

On reče: "Jesmo. U Kuperovu pećinu."

"Znaš li gde je to?"

"Baš ovde", uzvratilo on kratko.

Nije sumnjao u to. 'Memoari' su tačno odredili mesto i najpre Kuper, a sada i on, došli su do njega.

Nije nimalo bio sumnjičav u pogledu tačnog stizanja na određeno mesto u putovanju kroz vreme, još od doba pitomstva. Setio se kako je onda jednom prilikom kazao, ozbiljno pogledavši vaspitača Jeroua: "Ali Zemlja se okreće oko Sunca, Sunce se vrti oko galaktičkog središta, a i Galaksija se okreće. Ako pođete sa neke tačke na Zemlji i otisnete se sto godina u prošlost, naći ćete se u praznom prostoru, zato što će Zemlji biti potrebno sto godina da stigne u tu tačku." Bilo je to još vreme kada je o stoleću govorio kao o 'sto godina'.

Vaspitač Jerou skresao mu je u brk: "Ne odvajaj Vreme od prostora. Krećući se kroz Vreme, ti se krećeš zajedno sa Zemljom. Ili možda misliš da ptica koja leti vazduhom otprhne u svemir zato što Zemlja juri oko Sunca brzinom od osamnaest milja u sekundi, te tako naprosto nestane pod njom?"

Rizikantno je zaključivati po analogiji, ali Harlan je docnije dobio znatno pouzdaniji dokaz, tako da je sada, posle putovanja u Prititivnu eru koje je gotovo bilo bez predsedana, mogao biti sasvim spokojan i da se ni malo ne iznenadi što se otvor u pećini našao tačno na mestu gde je to bilo predviđeno.

Uklonio je kamuflažu od gomile kamenja i stenja i ušao u pećinu.

Belim snopom lampe probio je tamu gotovo kao oštricom skalpela.

Pretražio je zidove, tavanicu, pod, svaku stopu.

Stojeći odmah uz njega, Nois prošaputa: "Šta tražiš?"

On reče: "Nešto. Bilo šta."

Najzad je našao to nešto, bilo šta, na zadnjem kraju pećine u obliku pljosnatog kamena koji je poklapao zelenkaste listove poput pritiskača za hartiju.

Harlan odbaci kamen i prevuče palcem po bočnoj strani listova.

"Šta je to?" upita Nois.

"Banknote. Sredstvo razmene. Novac."

"Jesi li znao da su ovde?"

"Nisam ništa znao. Samo sam se nadao."

Bio je to način korišćenja Tviselove preokrenute logike, određivanje uzroka po posledici. Večnost postoji, što znači da je i Kuper doneo

ispravne odluke. Uz pretpostavku da će reklamni oglas uputiti Harlana u tačno Vreme, pećina je predstavljala očigledno dodatno komunikaciono sredstvo.

Pa ipak, ovo je bilo bolje nego što se on usuđivao da se nada. Ne samo jednom tokom priprema za putovanje u Primitivnu eru Harlan je pomišljao da bi odlazak u grad samo sa golim zlatom izazvalo podozrenje i usporilo delanje.

Kuperu je to, doduše, pošlo za rukom, ali on je imao vremena. Harlan je odmerio u ruci svežanj novčanica. Bilo mu je potrebno poprilično vremena da sakupi ovoliko. Momak je dobro obavio posao, baš dobro.

I krug se zatvarao.

Zalihe su bile prebačene u pećinu pri sve izrazitijem rumenilu zapadnog sunca. Kapsulu su prevukli difuznom odražavajućom opnom koja će je učiniti nevidljivom za svakog izuzev za onoga ko bi se iz blizine zagledao, a za takav slučaj Harlanu je stajao na raspolaganju blaster. Radijant je bio postavljen u pećinu, a svetiljku su uglavili u jedan rascep, tako da su obezbedili svetlost i toplotu.

Napolju je vladala prohladna martovska noć.

Nois se zamišljeno zagleda u glatku, paraboloidnu unutrašnjost Radijanta koji se polako okretao. Ona reče: "Endru, kakvi su ti planovi?"

"Sutra ujutro", reče on, "otići ću do najbližeg grada. Znam gde se nalazi... odnosno gde bi trebalo da bude." (U mislima je odagnao svaku sumnju u ovom pogledu. Neće biti nikakvih problema u pronalaženju grada. Tviselova logika ponovo.)

"I ja ću poći sa tobom, zar ne?"

On odmahnu glavom. "Ne znaš jezik; osim toga, neće biti nimalo lako stići donde."

Nois je izgledala neobično arhaično sa kratkom kosom i iznenada ljutnja u njenim očima nagnala je Harlana da nelagodno skrene pogled.

Ona reče: "Ja nisam budala, Endru. Gotovo uopšte ne razgovaraš sa mnom. Uopšte me ne gledaš. Šta sve to znači? Da te ne spopada moral iz tvog rodnog veka? Osećaš li da si izdao Večnost, pa sada okrivljuješ mene zbog toga? Osećaš li da sam te podmitila? Šta je, zaboga?"

On reče: "Ne znaš šta osećam."

Ona reče: "Onda mi ti to kaži. Ništa lakše od toga. Neće ti se ukazati bolja prilika od ove. Osećaš li ljubav? Prema meni? Da li ne možeš ili ne želiš da me iskoristiš kao ispaštaoca za druge? Zašto si me doveo ovamo? Reci mi. Zašto me nisi ostavio Večnosti kada sam ti ovde beskorisna i kada izgleda da ne možeš da me više podnosiš?"

Harlan reče: "Postoji opasnost."

"Oh, ma nemoj."

"Više nego opasnost. U pitanju je košmar. Mora Računara Tvisela", reče Harlan. "Za vreme našeg poslednjeg paničnog odlaska u Skrivena Stoleća, on mi je ispričao o zebnjama koje ima s njima u vezi. Razmišljao je o mogućnosti postojanja razvijenijeg varijeteta čoveka, novoj vrsti, možda superljudi, koji se kriju u dalekoj budućnosti, ogradivši se od svih naših uticaja i osujećujući naše uplivisanje na Stvarnost. Mislio je da su oni podigli barijeru preko 100.000. stoleća. A onda smo našli tebe i Računar Tvisel je digao ruke od svojih košmara. Poverovao je da nije bilo nikakve barijere. Usredsredio se na neposredniji problem spasavanja Večnosti.

Ali kao što vidiš, njegova mora obuzela je mene. Ja sam iskusio tu barijeru, tako da sigurno znam da je postojala. Nije je podigao niko od Večnih, pošto je Tvisel kazao da je tako nešto teorijski nemoguće. Možda teorije o Večnosti nisu dovoljno usavršene. Barijera je bila tamo. Neko ju je postavio. Ili nešto.

Razume se", nastavi on zamišljeno, "Tvisel je u nečemu pogrešio. Osećao je da čovek mora da evoluirao, ali nije tako. Paleontologija nije ulazila u osobito polje interesovanja Večnih, ali su se njome zanimali ljudi iz poznih Primitivnih vremena, tako da sam i ja nešto iščeprkao o njoj. Znam samo ovoliko: vrste se razvijaju da bi osujetile pritisak nove sredine. U postojanoj sredini data vrsta bi mogla ostati nepromenjena milionima vekova. Primitivni čovek brzo je evoluirao zato što je njegova sredina bila okrutna i promenljiva. Ali čovečanstvo je jednom naučilo da stvara vlastitu sredinu i učinilo ju je prijatnom i postojanom, i čovek je prestao da evoluirao."

"Ne znam o čemu govoriš", reče Nois glasom koji nije zvučao nimalo smirenije, "niti si kazao bilo šta o nama, a ja želim o tome da pričamo."

Harlanu je pošlo za rukom da spolja ostane pribran. On reče: "Šta će

onda barijera preko 100.000. stoleća? Kakvoj je svrsi služila? Sa tobom je sve u redu. Kakav je drugi smisao mogla da ima? Upitao sam se: Šta se dogodilo zbog njenog prisustva, što se ne bi dogodilo da nje nije bilo?"

Zastao je, gledajući svoje nezgrapne i teške čizme od prirodne kože. Pomislio je da bi se osećao udobnije ako bi ih izuo preko noći, ali ne sada, ne sada...

On reče: "Mogao je postojati samo jedan odgovor na ovo pitanje. Postojanje barijere nagnalo me je da se vratim u prošlost, da se dočepam neuronskog biča i napadnem Findža. Navelo me je na pomisao da stavim na kocku Večnost da bih te ponovo dobio, a kada budem video da mi to neće poći za rukom i da je uništim. Shvataš li?"

Nois ga je posmatrala mešavinom užasa i neverice. "Misliš li da su ljudi iz daleke budućnosti želeli da uradiš sve to? Da su baš to planirali?"

"Tako je. Ne gledaj me tako. Jeste! Zar ne shvataš kako sve to menja? Dok delam po vlastitoj volji, vođen samo svojim razlozima, sve posledice idu meni na dušu, materijalne i duhovne. Ali biti obmanut, biti prevaren od strane ljudi koji upravljaju i manipulišu mojim osećanjima kao da sam kompjutapleks u koji je dovoljno samo ubaciti prikladno perforisanu karticu..."

Harlanu je iznenada postalo jasno da više i on naglo prekide. Sačekao je da prođe nekoliko trenutaka, a onda nastavi. "To je nemoguće prihvatiti. Moraću da raščinim ono što sam učinio kao marioneta. A kada raščinim, moći ću ponovo da se smirim."

I hoće... možda. Osećao je kako ga obuzima plima bezličnog trijumfa, nevezanog za ličnu tragediju koja se pružala ispred i iza. Krug se zatvarao!

Noisina ruka krenu napred, kao da je želela da uhvati njegovu, ukočenu i nepopustljivu.

Harlan se povuče, odbijajući njenu naklonost. On reče: "Sve je to bilo pripremljeno. Moj susret sa tobom. Sve. Ustrojstvo mojih osećanja podvrgnuto je analizi. Očigledno. Akcija i reakcija. Pritisni to dugme i taj čovek će učiniti to i to. Pritisni ovo dugme i učiniće nešto drugo."

Harlan je govorio s naporom, negde iz dubina stida. Odmahnuo je

glavom, pokušavajući da otrese užas sa nje kao što bi pas otresao vodu, a zatim nastavi: "Postoji jedna stvar koju nisam odmah razumeo. Kako sam uspeo da pogodim da će Kuper biti poslat u Primitivnu eru? Bilo je krajnje neverovatno da se tako nešto pogodi. Nisam imao nikakvu osnovu. Tvisel to nije shvatio. Više puta se upitao kako sam to mogao uraditi sa tako malo znanja iz matematike.

Pa ipak, pogodilo sam. Prvi put se to dogodilo one... one noći. Ti si spavala, ali ja nisam. Osećao sam da postoji nešto što moram upamtiti; neka opaska, neka misao, nešto što mi je prostrujalo kroz svest u uzbuđenju i razdraganosti te noći. Kad sam podrobnije razmislio, celokupan značaj Kupera blesnuo mi je pred očima, a zajedno s tim javila mi se i pomisao da sam u prilici da uništim Večnost. Kasnije sam izvršio proveravanja u istoriji matematike, ali to nije stvarno bilo potrebno. Već sam znao. Bio sam siguran u to. Kako? Kako?"

Nois ga je netrmice posmatrala. Nije više pokušavala da ga dodirne. "Hoćeš da kažeš da su ljudi iz Skrivenih Stoleća i to sredili? Sve su ti to ulili u glavu, a zatim manipulisali tobom?"

"Tako je. Tako je. Ali još nisu završili. I dalje ih čeka posao. Krug se možda zatvara, ali još nije zatvoren."

"Ali kako sada mogu bilo šta da učine? Pa oni nisu ovde s nama?"

"Nisu?" Rekao je to šupljim glasom od koga je Nois prebledela.

"Nevidljive superstvari?" prošaputa ona.

"Ne superstvari. Ne nevidljive. Rekao sam ti da čovek neće evoluirati dok kontroliše svoju sredinu. Bića iz Skrivenih Stoleća predstavljaju homo sapiensa. Sasvim obične ljude."

"Onda svakako nisu ovde."

Harlan tužno reče: "Ti si ovde, Nois."

"Jesam. I ti si. I niko više."

"Ti i ja", složi se Harlan. "Niko više. Žena iz Skrivenih stoleća i ja... Ne pretvaraj se više, Nois. Molim te."

Posmatrala ga je sa užasom u očima. "Šta to govoriš, Endru?"

"Ono što moram reći. Šta si pričala one noći, kada si mi dala pepermintsko piće? Govorila si mi. Tvoj tihi glas... tihe reči... Nisam čuo ništa, ne svesno, ali pamtim kako mi je tvoj nežni glas šaputao. O čemu? O putovanju Kupera u prošlost; samsonsko rušenje

Večnosti. Jesam li u pravu?."

"Čak i ne znam šta samsonsko rušenje znači."

"Sasvim lako možeš pogoditi, Nois. Reci mi, kada si ušla u 482. stoleće, koga si zamenila? Ili si se jednostavno... ubacila? Imam tvoj Projekat Života koji je izradio jedan stručnjak u 2.456. stoleću. U novoj Stvarnosti ti uopšte ne postojiš. Nemaš parnjaka. Čudno za tako malu Promenu, ali ne i nemoguće. A onda je Projektant Života kazao nešto što sam ja, doduše, čuo ušima, ali ne i umom. Čudno da sam se toga uopšte setio. Možda mi je još tada nešto zazvonilo u pameti, ali sam odveć bio zaluđen tobom da bih čuo. On je kazao: 'Uz kombinaciju činilaca koju ste mi dali, nije mi sasvim jasno kako se ona uopšte uklapala u staru Stvarnost'.

Bio je u pravu. Ti tamo nisi pripadala. Bila si osvajač iz daleke budućnosti, koji je manipulisao mnome i Findžom, ispunjavajući svoje planove."

Nois reče žustro: "Endru..."

"Sve se uklapalo, da sam samo umeo da sagledam. Mikrofilmska knjiga u tvojoj kući pod naslovom 'Društvena i ekonomska istorija'. Iznenadila me je kada sam je prvi put video. Bila ti je potrebna, zar ne, da ti pruži uputstva kako da što bolje odgovaraš tipičnoj ženi stoleća? Još nešto. Sećaš se našeg prvog putovanja u Skrivena Stoleća? Zaustavila si kapsulu u 111.294. veku. Zaustavila si je sasvim glatko, bez ikakvog cimanja. Gde si naučila da upravljaš kapsulama? Da si ono što je izgledalo da jesi, bila bi to tvoja prva vožnja kapsulom. Zbog čega, onda, baš 111.394? Je li to tvoj rodni vek?"

Ona reče tiho: "Zbog čega si me doveo u Primitivnu eru, Endru?"

On najednom povika: "Da zaštitim Večnost. Ne mogu da kažem kakvu bi tamo štetu nanela. Ali ovde si bespomoćna, zato što znam sve o tebi. Priznaj da je sve ono što sam kazao istina! Priznaj!"

On skoči u napadu besa i podiže ruku. Ali ona nije ustuknula. Bila je sasvim mirna. Izgledalo je kao da je izvajana u toplom, prelepom vosku. Harlan nije završio kretnju.

On reče: "Priznaj!"

Ona reče: "Zar si i dalje nesiguran, posle tolikog kombinovanja? Šta ti znači da li ću ja priznati ili neću?"

Harlan je osećao kako žestina kipti u njemu. "Priznaj, kako me ništa

ne bi tištilo. Baš ništa."

"Da te tišti?"

"Jeste. Imam uz sebe blaster i ne preostaje mi ništa drugo nego da te ubijem."

18. POČETAK BESKONAČNOSTI

Harlan je osećao u sebi nesigurnost od koje ga je podilazila jeza, neodlučnost koja ga je ophrvavala. U ruci je držao blaster. Oružje je bilo upereno u Nois.

Ali zašto ona ne govori ništa? Zbog čega uporno ostaje u tom nepomičnom stavu?

Kako može da je ovako ubije?

Ali kako može da je ne ubije?

On reče hrapavim glasom: "Dakle?"

Ona se pokrenula, ali samo da bi prste preplela u krilu, da bi izgledala opuštenija, još više po strani. Kada je progovorila, glas joj više gotovo da nije zvučao kao govor ljudskog bića. Pred uperenom cevi blastera, taj glas je stekao izvesnu sigurnost i zadobio gotovo mitsko svojstvo bezlične snage.

Ona reče: "Ne možeš poželeti da me ubiješ samo da bi zaštitio Večnost. Da je to ono što si stvarno hteo, mogao si me onesvestiti, čvrsto me vezati i prikovati negde u svojoj pećini, a onda u zoru krenuti na put. Mogao si isto tako zamoliti Računara Tvisela da me drži zatvorenu u nekoj samici za vreme tvog odsustva u Primitivnom dobu. Takođe, mogao si se odlučiti da me povedeš sa sobom sutra ujutro, pa me ostaviti negde u ovoj pustoši. Kada bi te zadovoljilo samo puko ubistvo, bilo bi to zato što misliš da sam te izdala, da sam te najpre zavela kako bih kasnije mogla da te navedem na veleizdaju. Bilo bi to ubistvo iz povređenog ponosa, a uopšte ne odmazda, u šta ti uveravaš samoga sebe."

Harlan reče, sa grčom na licu: "Dolaziš li iz Skrivenih Stoleća? Reci mi."

Nois reče: "Dolazim. Hoćeš li sada da pucaš?"

Harlanov prst zadrhta na kontaktnom okidaču blastera. Pa ipak, oklevao je. Nešto iracionalno u njemu i dalje ju je branilo, ukazivalo na ostatke njegove izneverene ljubavi i čežnje. Da li ona očajava što je odbacuje? Da li možda hotimice traži smrt, lažuci. Da li se predaje bezumnom heroizmu rođenom iz očaja, zato što on sumnja u nju?

Ne.

Možda je to tako u mikrofilmskim knjigama sladunjave književne

tradicije 289. stoleća, ali ne i kada je u pitanju devojka kao što je Nois. Ona nije spadala u osobe koje će dočekati smrt od ruke pritvornog ljubavnika uz radostan mazohizam slomljenog, ranjenog ljljlana.

Osim toga, ona je prezrivo poricala njegovu kadrost da je ubije iz bilo kog razloga. Da li je računala sa privlačnošću za koju je znala da i sada deluje na njega, uverena da će ga ona onesposobiti, da će ga ispuniti slabošću i stidom?

Ovo je gotovo pogodilo srž stvari. Prst mu malo čvršće prionu za kontaktni oroz.

Nois ponovo poče da govori. "Čekaš. Znači li to da očekuješ da počnem da se branim?"

"Kako da se braniš?" Harlan je pokušao da to kaže prezrivo, ali je ipak sa radošću dočekao ovaj obrt. Odlagao je trenutak kada će morati da pogleda na pogođeno telo, na okrvavljene i unakažene ostatke tela, svestan pri tom da je ono što je učinjeno njegovoj lepoj Nois, učinjeno njegovom rukom.

Našao je opravdanje za ovo odlaganje. Grozničavo je pomislio: - Neka govori. Neka što više ispriča o Skrivenim Stolećima. Tako će Večnost biti bolje zaštićena.

Ovo je unelo čvrstu odlučnost u njegovo delanje i on ju je za trenutak pogledao gotovo isto tako mirnim licem kao što je ona gledala njega. Nois kao da mu je čitala misli. Ona reče: "Želiš da saznaš nešto o Skrivenim Stolećima? Ako će to biti odbrana, ništa lakše. Hoćeš li, na primer, da znaš zašto na Zemlji nema ljudi posle 150.000. stoleća? Da li te to zanima?"

Harlan nije imao nameru da moli da mu se nešto obznani, niti da kupuje to. On je držao blaster. Veoma mu je bilo stalo da ne ispolji nikakvu slabost.

On reče: "Govori!" Lice mu je oblilo rumenilo na njen smešak koji je predstavljao prvi odgovor na njegov uzvik.

Ona reče: "U trenutku fizio-vremena, pre no što je Večnost otišla daleko u budućnost, pre no što je stigla i do 10.000. stoleća, mi iz našeg veka... a bio si u pravu, to je 111.394. stoleće... saznali smo za njeno postojanje. Kao što vidiš, i mi smo bili kadri za putovanje kroz Vreme, ali ono se temeljilo na potpuno različitim načelima od vaših i mi smo više voleli da posmatramo Vreme, nego pokretnu

masu. Osim toga, imali smo posla isključivo sa vlastitom prošlošću. Posredno smo otkrili Večnost. Prvo smo došli do računa Stvarnosti i pomoću njega ispitali našu vlastitu Stvarnost. Iznenadili smo se kada smo ustanovili da živimo u Stvarnosti prilično niske verovatnoće. Bilo je to ozbiljno pitanje. Otkud tako neverovatna Stvarnost?... Izgledaš odsutan, Endru. Da li te ovo uopšte zanima?"

Harlan je čuo kako mu je izgovorila ime onom prisnom nežnošću kao u minulim nedeljama. Sada je to trebalo da ga uvredi, da ga naljuti zbog cinične neiskrenosti. Ali ipak, nije.

On reče u očajanju: "Hajde, ispričaj, pa da završimo sa tim, ženo."

Pokušao je da postavi protivtežu njenom toplom 'Endru' hladnom srditošću svoga 'ženo', ali Nois se samo ponovo osmehnula, bledog lica.

Ona reče: "Krenuli smo u potragu unazad kroz Vreme i naišli na Večnost koja je rasla. Gotovo odmah nam je postalo očigledno da je u jednoj tački fizio-vremena (i mi imamo tu koncepciju, ali pod drugim nazivom), postojala druga Stvarnost. Tu drugu Stvarnost, čija je verovatnoća najviša, mi nazivamo Osnovnim Stanjem. Osnovno Stanje nekada je obavijalo i nas, ili u najmanju ruku naše parnjake. Sve vreme nismo mogli da kažemo kakva je priroda Osnovnog Stanja. To je bilo izvan naše mogućnosti saznanja.

Znali smo, međutim, da je neka Promena koju je započela Večnost u dalekoj prošlosti dovela, putem delovanja statističkog slučaja, do preinačenja Osnovnog Stanja celim putem uz Vreme, sve do našeg stoleća i dalje. Odlučili smo da ustanovimo prirodu Osnovnog Stanja, sa namerom da raščistimo zlo, ako je to zlo bilo. Najpre smo obezbedili karantinsku eru koju vi nazivate Skrivena Stoleća, izolujući Večne počev od 70.000. stoleća u prošlosti. Ovaj izolacioni oklop propuštao je tek zanemarljivo mali postotak izazvanih promena. On nije predstavljao potpunu bezbednost, ali nam je dao u vremenu.

Zatim smo učinili nešto što nam naša kultura i etika obično nisu dopuštali. Ispitali smo sopstvenu budućnost. Saznali smo kakva je sudbina čoveka u Stvarnosti koja trenutno postoji, kako bismo to mogli uporediti sa Osnovnim Stanjem. Negde iza 125.000. stoleća, čovečanstvo je odgonetnulo tajnu međuzvezdanog pogona. Čovek je naučio kako da ostvari Skok kroz hipersvemir. Ljudi su konačno

mogli da dosegnu zvezde."

Harlan je sa sve većom pažnjom slušao njene odmerene reči. Koliko li je istine bilo u njima? Koliko je sve to bio sračunati pokušaj da ga obmane? Probao je da odagna čini govoreći, prekinuvši glatki tok njenih rečenica. On reče:

"A kada su jednom bili u stanju da se vinu do zvezda, oni su to i učinili i napustili Zemlju. Neki od nas su to naslutili."

"Onda ste pogrešno naslutili. Čovek je pokušao da napusti Zemlju. Na žalost, mi nismo sami u Galaksiji. Postoje druge zvezde sa drugim planetama, znaš. Postoje i druge inteligentne rase. Niko, bar u našoj Galaksiji, nije star kao čovečanstvo, ali tokom 125.000. stoleća, koliko je čovek ostao na Zemlji, mlađi umovi su uložili sve snage i prevazišli nas, izradivši međuzvezdani pogon koji im je omogućio da kolonizuju Galaksiju.

Kada su ljudi krenuli u svemir, tamo su ih čekala upozorenja. Zauzeto! Zabranjen prolaz! Čovečanstvo je povuklo svoje istraživačke izvidnice i ostalo na matičnom svetu. Ali sada je znalo šta predstavlja Zemlja: zatvor koji okružuje beskrajna sloboda... I čovečanstvo je izumrlo!

Harlan reče: "Tek tako, izumrlo. Besmislica."

"Ljudi nisu tek tako izumrli. Za to je bilo potrebno na hiljade stoleća. Postojali su usponi i padovi, ali posmatrano u celini, došlo je do gubitka svrhe, osećanja uzaludnosti, beznadežnosti, koje se nije moglo prevazići. Konačno je usledilo završno opadanje stope priraštaja, što je na kraju dovelo do iščeznuća. Sve je to učinila tvoja Večnost."

Harlan je sada mogao da brani Večnost, tim snažnije i prekomernije što ju je nedugo pre toga tako oštro napadao. On reče: "Pustite nas u Skrivena Stoleća i mi ćemo to ispraviti. Još nije kasno da u tim vekovima ostvarimo najveća dobra do kojih možemo dopreti."

"Najveća dobra?" upita Nois bezličnim tonom, koji je rečenici pridao izvestan podrugivački prizvuk. "Šta je to? To vam serviraju vaše mašine. Vaši kompjutapleksi. Ali ko podešava mašine i govori im šta da mere na terazijama? Mašine ne rešavaju probleme tako što ih sagledavaju bolje od ljudi, već samo brže. Samo brže! Šta je onda to što Večni smatraju dobrim? Ja ću ti reći. Bezbednost i sigurnost. Umerenost. Nikakva nastranost. Nikakav rizik bez potpune

izvestnosti u odgovarajući uzvraćaj."

Harlan proguta knedlu. Najednom mu svom silinom izbiše na površinu sećanja Tviselove reči u kapsuli, dok je pričao o razvijenijim ljudima Skrivenih Stoleća. On je kazao: 'Mi odstranjujemo neobično'. I zar nije bilo tako?

"Pa", reče Nois, "izgleda da se premišljaš. Razmisli dobro o tome. U Stvarnosti koja sada postoji, zbog čega čovek neprestano pokušava da preduzme svemirsko putovanja i stalno ne uspeva u tome? Sigurno je da svaka era sa svemirskim letenjem zna za prethodne neuspehe. Zašto onda pokušavati iznova?"

Harlan reče: "Nisam detaljnije proučavao taj problem." Ali sa osećanjem nelagodnosti pomislio je na kolonije na Marsu, koje su stalno nanovo osnivane, ali je ishod uvek bio porazan. Pala mu je na um čudna privlačnost svemirskog putovanja, koja je oduvek delovala na sve, pa čak i na Večne. Ponovo je čuo sociologa Kanora Voja iz 2.456. stoleća kako uzdiše zbog gubitka elektrogravitacionog kosmičkog pogona u jednom veku i kako čežnjivo kaže: 'Bio je veoma lep'. I Projektant Života Neron Faruk, koji se gorko zakleo prilikom njegovog nestanka i dao se u blaćenje načina na koji Večnost postupa sa serumom protiv raka, kako bi olakšao tegobu.

Da li je postojalo nešto što bi se moglo nazvati nagoniska čežnja od strane razumnih bića da se šire napolje, da dosegnu zvezde, da ostave iza sebe zatvor gravitacije? Da li je to nagonilo čoveka da na desetine puta preduzima međuplanentni let, nagonilo ga da se stalno iznova otiskuje ka mrtvim svetovima Sunčevog sistema, među kojima je jedino Zemlja bila pogodna za život; da li je to bila odsudna pogreška, saznanje da je neumitan povratak u matičnu tamnicu, koja je dovela do rasula protiv koga se Večnost zauvek borila? Harlan pomisli na odavanje drogi u tim istim jalovim stolicima elektrogravitacije.

Nois reče: "Ispravlajući nesreće Stvarnosti, Večnost odstranjuje i trijumfe. Tek kada se nađe na velikim iskušenjima čovečanstvo najuspešnije doseže svoje najviše uzlete. Upravo iz opasnosti i nemirne nesigurnosti potiče sila koja nagoni ljudski rod ka novim i uzvišenijim poduhvatima. Možeš li to razumeti? Možeš li shvatiti da odvrćanjem od ponora i bede koji spopadaju čoveka Večnost sprečava ljude da pronađu vlastita opora, ali i bolja rešenja, prava

rešenja koja nastaju iz savladavanja poteškoća, a ne iz njihovog izbegavanja?"

Harlan poče nepopustljivo: "Najveće dobro najvećeg broja..."

Nois ga prekide. "Pretpostavimo da Večnost nikada nije bila osnovana"

"Pa šta?"

"Reći ću ti šta bi se dogodilo. Inženjeri koji su se bavili vremenskim inženjeringom posvetili bi se umesto toga nukleonici. Ne bi bilo Večnosti, ali zato bismo imali međuzvezdani pogon. Čovek bi stigao do zvezda sto hiljada stoleća pre nego u ovoj Stvarnosti. Zvezde bi onda bile osvojene i ljudski rod bi se rasprostro po Galaksiji. Mi bismo bili prvi."

"I šta bi se time dobilo?" upita Harlan tvrdoglavo. "Da li bismo bili srećniji?"

"Na koga to misliš kad kažeš 'mi'? Čovek ne bi bio samo jedan svet, već milion svetova, milijardu svetova. Imali bismo beskonačnost u rukama. Svaki svet posedovao bi vlastiti raspon stoleća, vlastite vrednosti, priliku da se d u potragu za srećom, na sopstveni način, mnogo dobara, beskrajna raznovrsnost... To je Osnovno Stanje čovečanstva."

"Ti samo nagađaš", reče Harlan, ljut na samoga sebe zato što je osetio privlačnost slike koju mu je ona predočila. "Otkud ti znaš šta bi se dogodilo?"

Nois reče: "Smeješ se neznanju Vremenara, koji su svesni postojanja samo jedne Stvarnosti. Mi se smejemo neznanju Večnih koji smatraju da ima mnogo Stvarnosti, ali da samo jedna postoji u jedno vreme."

"Kakva je sad to besmislica?"

"Mi ne proračunavamo alternativne Stvarnosti. Mi ih posmatramo. Mi ih gledamo u njihovom stanju ne-Stvarnosti."

"Vrsta avetinjske zemlje-nedođije, gde se ono-što-bi-moglo biti igra sa šta-bi-bilo-kad-bi."

"Nema potrebe za sarkazmom. Upravo je tako."

"A kako to izvodite?"

Nois zastade, a onda reče: "Kako da ti to objasnim, Endru? Obučena sam da razumem neke stvari bez pravog shvatanja njihovih načela, baš kao i ti. Možeš li mi objasniti način rada kompjutapleksa? Pa

ipak, ti pouzadno znaš da on postoji i da radi."

Harlana obli rumenilo. "Dobro, pa šta?"

Nois reče: "Naučili smo da posmatramo Stvarnosti i ustanovili smo da je Osnovno Stanje upravo onakvo kakvo sam ti opisala. Takođe smo otkrili promenu koja je uništila Osnovno Stanje. Nije to bila neka od Promena koju je Večnost započela. U pitanju je osnivanje same Večnosti... gola činjenica njenog postojanja. Svaki sistem poput Večnosti, koji dopušta ljudima da odaberu vlastitu budućnost, okončao bi se izborom bezbednosti i osrednjaštva, a u takvoj Stvarnosti zvezde se nalaze izvan domašaja. Samo postojanje Večnosti automatski odstranjuje mogućnost Galaktičkog carstva. Da bi se ono uspostavilo, mora se ukloniti Večnost.

Broj Stvarnosti je beskonačan. Broj bilo koje potklase Stvarnosti takođe je beskonačan. Na primer, broj Stvarnosti koje sadrže Večnost beskonačan je, broj u kojima Večnost ne postoji isto je tako beskonačan, broj u kojima Večnost postoji, ali je odstranjena, takođe je beskonačan. Moji sunarodnici su izabrali među bezbrojnim grupama jednu koja je uključivala mene.

Ja nemam nikakve veze sa tim. Obučili su me za dodeljeni zadatak, baš kao što ste Tvisel i ti obučili Kupera za njegovu dužnost. Ali broj Stvarnosti u kojima sam ja bila agent u uništavanju Večnosti isto je tako beskonačan. Ponuđen mi je izbor između pet Stvarnosti koje su izgledale ponajmanje složene. Odabrala sam ovu, pošto si se u ovom sistemu Stvarnosti javljao ti."

Harlan upita: "Zašto si to učinila?"

Nois skrenu pogled. "Zato što sam te zavolela, znaš. Zavolela sam te znatno pre no što sam te srela."

Harlan je bio uzdrman. Kazala je to na krajnje iskren način. On pomisli s mučninom: - Dobro glumi...

Zatim reče: "Pa to je smešno."

"Misliš? Proučila sam Stvarnosti koje su mi stajale na raspolaganju. Proučila sam Stvarnost u kojoj sam se vratila do 482. stoleća, srela najpre Findža, a zatim tebe. Onu u kojoj si došao k meni i voleo me, u kojoj si me poveo u Večnost i u daleku budućnost mog vlastitog stoleća, u kojoj si poslao Kupera na pogrešno mesto i u kojoj smo se nas dvoje, zajedno, vratili u Primitivnu eru. Ostali smo da živimo u Primitivnim vremenima do kraja života. Videla sam naš zajednički

život, on je bio srećan i ja sam te volela. Kao što vidiš, nije nimalo smešno. Izabrala sam ovu alternativu, kako bi naša ljubav mogla biti prava."

Harlan reče: "Sve je to lažno. Lažno! Kako možeš očekivati da ti verujem?" On zastade, a zatim iznenada reče: "Čekaj! Kažeš da si sve ovo znala unapred? Sve što će se dogoditi?"

"Jeste."

"Onda nema sumnje da lažeš. Inače bi znala da ćeš se naći ovde sa mnom sa uperenim blasterom. Znala bi da nećeš uspeti. Šta imaš na ovo da kažeš?"

Ona lagano uzdahnu. "Kazala sam ti da postoji beskonačan broj bilo koje potklase Stvarnosti. Ma kako se pomno usredsredili na neku datu Stvarnost, ona uvek predstavlja beskonačan broj veoma sličnih Stvarnosti. Postoje mutna mesta. Što se pomnije usredsređujemo, to su ona jasnija, ali se savršena oštrina nikada ne dobija. Što je manje mutno, niža je verovatnoća da će slučajna varijacija pokvariti ishod, ali ta verovatnoća se nikada ne spušta do nule. Jedna mutna tačka i u našem slučaju je poremetila stvari."

"Koja?"

"Trebalo je da se vratiš u daleku budućnost, pošto je uklonjena barijera preko 100.000. stoleća, i ti si to odista učinio. Ali trebalo je da se vratiš sm. Upravo zbog toga sam za trenutak bila toliko zapanjena, kada sam videla Računara Tvisela sa tobom."

Harlan se ponovo našao u neprilici. Kako je ona samo vešto uklapala stvari!

Nois reče: "Bila bih još više zapanjena da sam u potpunosti shvatila značaj tog preinačenja. Da si došao sam, odveo bi me u Primitivnu eru, kao što si i učinio. I tada bi, za ljubav ljudskog roda, za ljubav mene, digao ruke od Kupera. Tvoj krug bio bi prekinut, Večnost bi se okončala, a naš zajednički život mogao bi bezbedno da otpočne.

Ali ti si došao sa Tviselom, što je predstavljalo slučajnu varijaciju. Dok ste dolazili, pričao ti je o svojim razmišljanjima o Skrivenim Stolećima i naveo te na jedan pravac zaključivanja koji se završio dovodenjem u sumnju moje iskrene pobude. Završio se blasterom među nama... Eto, Endru, to je moja priča. Sada možeš povući okidač. Ništa te neće sprečiti."

Harlanu je počela da trne ruka od čvrstog stezanja blastera. On ga

ošamućeno premesti u drugu ruku. Zar nije bilo nikakve pukotine u njenoj priči? Gde se dela odlučnost koju je trebalo da mu ulije saznanje da je ona biće iz Skrivenih Stoleća? Više nego ikada ranije razdirao ga je unutrašnji sukob, a zora se približavala.

On reče: "Čemu dva napora da se okonča Večnost? Zašto se Večnost nije mogla završiti jednom za svagda kada sam poslao Kupera u 20. stoleće? Sve bi se onda prekinulo i ne bi bilo ove agonije neizvesnosti."

"Zato što", reče Nois, "nije dovoljno okončati ovu Večnost. Moramo da dovedemo verovatnoću ustanovljenja bilo koje vrste Večnosti što bliže možemo nuli. Zato i postoji nešto što nam preostaje da uradimo ovde u Primitivnim vremenima. Jedna mala, sićušna Promena. Ti znaš šta je to Minimum Neophodne Promene. U našem slučaju, to je jedno pismo koje treba poslati na poluostrvo zvano Italija, u ovom 20. stoleću. Sada je 19,32. vek. Ako pošaljem to pismo, kroz nekoliko centivekova jedan čovek će u Italiji početi eksperimente sa neutronske bombardovanjem uranijuma."

Harlan oseti kako ga obuzima užas. "Usudićeš se da menjaš Primitivnu istoriju?"

"Da. To nam je cilj. U novoj, završnoj Stvarnosti, prva nuklearna eksplozija odigraće se ne u 30. stoleću, već u 19,45.veku"

"Ali jesi li svesna opasnosti? Da li uopšte možeš proceniti opasnosti?"

"Svesni smo opasnosti. Videli smo mnoštvo ishodnih Stvarnosti. Postoji verovatnoća - ne izvesnost, razume se - da će Zemlja završiti sa snažnom radioaktivnom korom, ali pre toga..."

"Misliš li da će to nešto moći da nadoknadi?"

"Galaktičko carstvo? Aktuelno pojačavanje Osnovnog Stanja."

"I ti optužuješ Večne zbog mešanja..."

"Optužujemo ih što su se bezbroj puta uplitali, kako bi bezbedno zadržali čovečanstvo na matičnom svetu koji je tamnica. Mi ćemo se umešati jednom, samo jednom, kako bismo ga pre vremena usmerili ka nuklearnoj fizici, tako da nikada, nikada, ne osnuje Večnost."

"Ne", reče Harlan u očajanju. "Mora biti Večnosti."

"Ako to izabereš. Na tebi je da odlučiš. Ako želiš da psihopate upravljaju budućnošću sveta..."

"Psihopate", prasnu Harlan.

"Zar nisu? Ti ih poznaješ. Razmisli!"

Harlan je zurio u nju sa izazovom prekomernog užasa, ali nije mogao da ne razmisli. Na um su mu pali Pitomci kako saznaju istinu o Stvarnosti, a zatim Pitomac Laturet kako pokušava da izvrši samoubistvo zbog toga. Laturet je preživio taj incident i postao Večni, ali kakve je to ožiljke ostavilo na njegovoj ličnosti niko nije mogao reći; no, uprkos tome, on je ipak donosio odluke o alternativnim stvarnostima.

Pomislio je o kastinskom sistemu u Večnosti, o abnormalnom životu koji je pretvarao osećaj krivice u ljutnju i mržnju prema Tehničarima. Pomislio je o Računarima koji se bore međusobno, Findžu koji spletkari protiv Tvisela i o Tviselu koji uhodi Findža. Pao mu je na um Senor koji se bori protiv svoje ćelave glave na taj način što se bori protiv Večnih.

Pomislio je o sebi samome.

A onda mu se u svesti pojavi Tvisel, veliki Tvisel, koji takođe krši zakone Večnosti.

Učinilo mu se da je oduvek znao da je Večnost sve to. Zbog čega bi drugog, inače, bio onako spreman da je uništi? Pa ipak, on to sebi nikada nije sasvim priznavao; nikada se nije otvoreno suočio s tim, sve do ovog iznenadnog trenutka.

I pred očima mu stade Večnost, kristalno jasno, kao ponor sve dubljih psihoza, kao izopačen jaz nastranih pobuda, kao hrpa očajničkih života grubo izbačenih iz kolotečine.

On se tupo upilji u Nois.

Devojka reče tiho: "Shvataš li? Hodi sa mnom do izlaza iz pećine, Endru."

On krenu za njom, kao opčinjen, zapanjen celovitošću novostečenog pogleda na svet. Blaster najзад skliznu sa linije koja je povezivala njegovu ruku i Noisino srce.

Bledi prsti zore sivili su nebo, a velika kapsula ispred pećine predstavljala je tamnu senku spram tog bledila. Njeni obrisi bili su zatamnjeni i prigušeni zbog opne kojom je bila optočena.

Nois reče: "Ovo je Zemlja. Ne večni i jedini dom čovečanstva, već samo puko polazište beskonačne pustolovine. Sve što treba, to je da doneseš odluku. Izbor stoji do tebe. Ti, ja i sve ono što se nalazi u pećini bićemo zaštićeni fizio-vremenskim poljem od Promene. Kuper

će nestati zajedno sa svojim oglasom; otići će i Večnost, zajedno sa Stvarnošću mog stoleća, ali zato ćemo ostati mi da imamo unuke, preunuke i daleke potomke koji će dosegnuti zvezde."

Okrenuo se da je pogleda i ona mu se osmehnula. Bila je to ona stara Nois i srce mu ponovo zakuca brže na onaj stari način.

Uopšte nije bio svestan da je doneo odluku, sve dok sivilo najednom nije preplavilo celo nebo, a truplo kapsule nestalo sa njegovog zaleđa.

S tim činom nestanka, znao je, dok mu je Nois lagano padala u zagrljaj, usledio je i svršetak, završni svršetak Večnosti...

...i početak Beskonačnosti.

Sadržaj

1. TEHNIČAR
2. POSMATRAČ
3. PITOMAC
4. RAČUNAR
5. VREMENAR
6. PROJEKTANT ŽIVOTA
7. PREDIGRA ZA ZLOČIN
8. ZLOČIN
9. MEĐUIGRA
10. U KLOPCI
11. PUN KRUG
12. POČETAK VEČNOSTI
13. IZA GRANICE PROŠLOSTI
14. PRETHODNI ZLOČIN
15. TRAGANJE KROZ PRIMITIVNA VREMENA
16. SKRIVENA STOLEĆA
17. KRUG SE ZATVARA
18. POČETAK BESKONAČNOSTI